

Arhimandritul Sofronie

**NEVOINȚA CUNOAȘTERII
LUI DUMNEZEU**

Scrisori de la Athos
(către D. Balfour)

Traducere din limba rusă de
Ierom. Rafail (Noica)

Tipărită cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului
A N D R E I
Arhiepiscop al Alba-Iuliei

Editura Reîntregirea
Alba Iulia
2006

© 2006 World copyright of Arhimandrite Sophrony's text
Подвиг Богопознания: Письма с Афона (к Д. Балфуру)
Essex/Moskow (2002) [ISBN 1 874679 19 3]

STAVROPEGIC MONASTERY OF ST. JOHN THE
BAPTIST, ESSEX, G.B.

NO TRANSLATIONS TO BE MADE FROM THE ORIGINAL OR TRANSLATIONS OF THE ORIGINAL WITHOUT WRITTEN PERMISSION FROM THE MONASTERY.

© 2006 pentru ediția de față
Editura Reîntregirea, Alba Iulia, România.

Traducere de Ieromonahul Rafail Noica

© 2006 pentru prezenta traducere
STAVROPEGIC MONASTERY OF ST. JOHN THE
BAPTIST, TOLLESHUNT KNIGHTS, by MALDON ESSEX,
CM9 8EZ G.B.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SOFRONIE, Arhimandritul

Nevoința cunoașterii lui Dumnezeu. Scrisori de la Athos (către D. Balfour) / Arhimandritul Sofronie; trad. din lb. rusă de Ierom. Rafail Noica. – Alba Iulia: Editura Reîntregirea, 2006.

ISBN (10) 973-8252-91-1; ISBN (13) 978-973-8252-91-2

I. Noica, Ierom. Rafail (trad.)

ÎNAINTE CUVÂNTARE

Arhimandritul Sofronie Saharov (1896-1993) este cunoscut în lumea dreptslăvitoare ca fiind autorul cărților *Starețul Siluan* (Paris, 1952),¹ *Vom vedea pe Dumnezeu precum este* (Essex, 1985),² *Despre rugăciune* (Paris, 1991),³ *Nașterea întru împărăția cea neclătită* (Moscova, 2000),⁴ și altele. Unele dintre ele, precum *Starețul Siluan*, prin popularitatea lor au devenit scrieri clasice ale Ortodoxiei veacului douăzeci. Celor deja familiarizați, fie și în parte, cu moștenirea duhovnicească a Părintelui Sofronie, tot cuvântul despre el ar putea fi de prisos. Scrierile sale sânt o grăitoare mărturie a bogăției duhovnicești a acestui însemnat nevoitor al buneii cinstiri din epoca noastră.

Călătoria vieții Părintelui Sofronie cuprinde aproape întreg veacul trecut. Treptele de căpetenie ale dezvoltării sale duhovnicești s'au împletit sub o formă sau alta cu soarta omenirii veacului XX. Astfel, cuvântul lui a rămas ca sprijin duhovnicesc de neînlocuit mai multor generații; într'însul s'au aflat răspunsuri multor întrebări născute din contradicțiile, din conflictele și din tragediile vieții contemporane.

---

¹ Publicată în românește în două părți: *Între iadul deznădejzii și iadul smereniei*, și *Viața și învățătura Starețului Siluan Athonitul*, amândouă la Editura Deisis din Sibiu.

² Traducerea rom. Ed. Sophia, București, 2005.

³ Traducerea rom. Ed. Mănăstirea Lainici, 1998.

⁴ Traducerea rom. Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003.

Scrisorile de față către D. Balfour sânt primele dintre scrierile duhovnicești ale Părintelui Sofronie. Anii vieții sale mai nainte de această corespondență s'au însemnat printr'o încordată căutare de Dumnezeu – a Absolutului Dumnezeiesc. Gândul cum ar putea omul depăși hotarul acestei vieți vremelnice nu-l părăsea, căci, în cuvintele lui, „duhul omului nu primește ideea morții”¹. Însuși părintele Sofronie își descrie starea din acest răstimp în următoarele cuvinte: „Întreaga mea ființă era prinsă în căutarea ieșirii din hotarele strâmte ale vremii și întinderii”², ieșirii către cunoașterea Celui Vecinic și Absolut. Încă la Paris fiind, părintele Sofronie s'a înscris la Institutul Teologic „Sf. Serghie”, pentru a pătrunde mai adânc în felul creștinesc de a înțelege lumea. Cu toate acestea, faptul de a învăța la Institutul cu cei mai însemnați reprezentanți ai teologiei ruse a acelei vremi nu-i putea satisface setea de cunoaștere a lui Dumnezeu. Atunci, în 1925, s'a dus la Athos unde a fost primit în obștea Mănăstirii Sf. Panteleimon. Încordata căutare lăuntrică a anilor de mai nainte îi pregătiseră terenul spre a putea cuprinde cel mai mare fenomen duhovnicesc al epocii noastre – pe Starețul Siluan (1866-1938). Părintele Sofronie a putut, ca nimeni altul, înțelege și prețui vrednicia dumnezeieștii descoperiri de care se învrednicise Sf. Siluan – „Ține-ți mintea în iad, și nu

---

¹ Cf. *Ne vorbește Părintele Sofronie*, Ed. Bunavestire, 2003, p. 22.

² *Ibid.*, p. 25.

deznădăjdui”.¹ Precum scrie părintele Sofronie, acesta fusese cu adevărat un eveniment istoric determinant pentru întreaga epoca noastră: era „începutul biruinței, pasul înspre iubirea atotcuprinzătoare”.² În ciuda faptului că Sf. Siluan era om cu puțină carte, el a știut să dezlege cele mai adânci întrebări ale vieții, la care nu putuse răspunde nici elita teologică a Parisului. Acum Starețul Siluan, proslăvit între sfinți de către Biserica Dreptslăvitoare, este îndeobște cunoscut și cinstit de lumea întreagă. A fost adăugit cetei sfinților în anul 1987.

Din pricina modestiei sale caracteristice părintele Sofronie nu a vrut ca aceste scrisori să apară în timpul vieții sale. Ele cuprind o mulțime de descoperiri adânc personale. Mai târziu recunoștea față de Balfour: „Din lipsa mea de experiență, eu îți scriam despre sinemi, despre ceea ce eu însumi gândeam și trăiam, cum lup-tam eu însumi cu diferite patimi... Tocmai această lipsă de experiență sau, cu alte cuvinte, de-abia începutul experienței, este ceea ce caracterizează întreagă această perioadă a legăturii mele cu tine în rugăciune. Astăzi, multe din cele ce mi-am îngăduit atunci, nu aş mai face. Însă cele trecute nu le mai poți șterge, ‘ca fapt’, din viață. Poți să le acoperi cu pocăință, să le faci nelucrătoare pentru vecinicie, însă ca fapt istoric ele rămân în continuare același fapt. Desigur, eu nu sânt primul căruia îi cade asupra trăirea rușinii pentru

---

¹ *Viața și învățătura Starețului Siluan Athonitul*, Ed. Deisis, Sibiu, 1999, pp. 36, 133, etc.

² Cf. *Ne vorbește Părintele Sofronie*, op. cit., p. 33.

trecut, pentru vreun cuvânt nelalocul lui, grăit sau scris. Ba chiar aflu o oarecare mulțămire până și în faptul de a-mi fi fost dat, în anii ce au urmat, a-mi recunoaște greșalele săvârșite în trecut”.¹

În Evanghelie este scris: *Nu poate cetatea a se ascunde, deasupra muntelui stând* (Mt. 5:14), pentru care fapt, ar fi nelalocul lui a ascunde bogăția duhovnicească cuprinsă în aceste scrisori: ar însemna „a îngropa în pământ talantul” acestei înțelepciuni duhovnicești (cf. Mt. 25:18) sau, „aprinzând făclia, să o punem subt obroc” (cf. Mt. 5:15), dând uitării cuvântul însuflat de Sfântul Duh. Împlinescă-se, mai curând, cele poruncite de Domnul: *Așa lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vădă lucrurile voastre cele bune și să slăvească pre Tatăl vostru cel din ceruri* (Mt. 5:16). Tocmai în vârtutea caracterului adânc personal și a deschiderii „neexperimentate”, scrisorile răsfrâng sincer flacăra lăuntrică a duhului tânărului nevoitor, al Părintelui Sofronie, întredeschizându-i tainele inimii pline de focul iubirii lui Hristos. Citindu-le, fiecare poate afla ceva spre folosul sufletului, spre întărirea credinței și mângâierea duhovnicească. Cu toate acestea, scrisorile de față de-abia dacă le-am putea considera ca o povățuire îndeobște a vieții duhovnicești, deoarece, precum însuși părintele Sofronie constată, „cele scrise unei anume persoane, în anume împrejurări, ... din toate punctele de vedere sânt destinate

---

¹ Scrisoarea către D. Balfour, din 31 Octomvrie 1961.

unui anume răstimp trecător”.¹ Prin urmare, cuprinsul scrisorilor a fost determinat de nevoile duhovnicești vremelnice ale celui căruia sânt adresate: David Balfour.

D. Balfour

Întreagă viața lui D. Balfour a fost o neistovită căutare a adevăratei vieți. Minteă lui căutătoare, iscoditoare, niciodată nu l-a lăsat să se mulțumească cu țelul aflat. Puterea mișcătoare a vieții sale a fost, în cuvintele lui, „setea adevăratei ființări”.²

David Balfour s’a născut la 20 Ianuarie 1903, într’o familie de intelectuali Englezi.³ Curând după nașterea fiului, părinții săi au trecut la Catholicism, iar aceasta mult a determinat devenirea religioasă a tânărului David. În vremea studiilor în școala catholică el a simțit lăuntric chemarea către preoție și monahism.

---

¹ Scrisoarea nr. 18, din Aprilie, 1934.

² Vezi Scrisoarea lui D. Balfour către părintele Sofronie, din 27 Septembrie/10 Octombrie 1932.

³ Despre perioada timpurie a vieții lui D. Balfour și despre întoarcerea lui către Ortodoxie pomenește Monahia Siluana (Soboleva) în cartea *Trei întâlniri* (Moscova, 1997, pp. 76-83). Însă în povestirea ei se află câteva inexactități istorice. Astfel, ea numește pe Pr. David „lord”, pesemne luându-l drept cunoscutul politician de la începutul veacului al XX-lea, Lord Balfour, pe când Pr. David avea o origine socială mai modestă. Pe lângă aceasta, interesanta relatare despre cum D. Balfour „a dăruit mulți bani Papei de la Roma și a întemeiat mănăstirea Chevetogne, spre a lupta împotriva Ortodoxiei”, nu are teme istoric real.

După absolvirea studiilor la Roma, în 1922, a intrat ca novice în mănăstirea benedictină „Farnborough”, nu departe de Londra. Încă din primii ani ai dezvoltării sale duhovnicești el a arătat interes pentru monahismul dreptslăvitor și, în 1926, a trecut în mănăstirea belgiană Chevetogne, unde se slujește și în stil apusean, precum și după rânduielele răsăritene. Acolo și-a dat fâgăduințele monastice și a primit mai târziu și preoția.

Chemarea lui Dumnezeu

În anul 1932 s'a întâmplat un eveniment care a schimbat întreaga viață a lui D. Balfour: a mers la Sfântul Munte Athos cu gândul de a cerceta oarecare manuscrise. Acolo s'a petrecut întâlnirea cu Starețul Siluan și cu părintele Sofronie, întâlnire care avea să-i determine soarta vieții. Când a sosit la Mănăstirea Sf. Panteleimon, primul pe care l-a întâlnit după ce a coborât din vaporeș a fost Părintele Siluan, care l-a condus la mănăstire. Pe cale, așa cum avea să povestească mai târziu Starețul Siluan, tot mereu simțea dorința de a-i spune lui Balfour: „Rugați-vă, și Domnul vă va lumina!” Cu toate acestea, nu se hotărî atunci să rostească acele cuvinte; dorința însă nu îl părăsea, ba chiar se întărea. Atunci, deslușind voia lui Dumnezeu, se hotărî chiar să cheme pe Balfour în chilie și să-i spună: „Dumnezeu mi-a însuflat să vă spun: Rugați-vă, și Domnul vă va lumina!” Pentru Balfour, care de multă vreme era muncit de îndoieli și nehotărâre, încercând să-și rezolve problemele cu propria-i minte – adică pe

calea obișnuită mai cu seamă omului vremilor noastre, a cercetării logice din toate laturile – aceste cuvinte simple și, în esență, cele mai obișnuite, i-au fost aproape o descoperire. Ele i-au arătat calea către dezlegarea acestui fel de îndoieli – cale hotărâtă, chiar dacă poate mai presus de fire. Și alt schimonah al Mănăstirii Sf. Panteleimon, care trăia „la pustie”, la distanță ca de o verstă de mănăstire, după plecarea lui Balfour de la Athos povestea că în toată vremea petrecerii lui Balfour la Sfântul Munte și în Mănăstirea Sf. Panteleimon avea o puternică înclinare să-i spună: „Primiți Dreapta-slăvire, părăsiți Catholicismul!” Părintele Sofronie l-a întrebat:

– Dar cum de v'a venit o înclinare așa de curioasă? Câți vizitatori nu vin în mănăstire – și catholici, și protestanți, și alții! Pe lângă aceasta, nu se cade ca noi, monahii, să intrăm în legătură cu oaspeții, și îndeobște cu străinii, cu atât mai puțin cu cei de altă credință.

Pustnicul răspunse:

– L-am văzut pe Balfour în biserică și l-am îndrăgit, și mi s'a făcut milă de el pentru că nu este orthodox, și m'am rugat pentru el; și uite așa mi-a venit dorirea de a-i spune să primească Dreapta-slăvire.

Și alți monahi au avut o înclinare asemănătoare, și mulți s'au rugat pentru el. Însuși părintele Sofronie nu a încetat a se ruga pentru Balfour vreme de câteva luni, ziua și noaptea. Pomenirea lui Balfour în rugăciune nu o părăsea nici atunci când își citea pravila și canoanele, sau când își săvârșea ascultările în biserică. A purtat o

nevoință nu ușoară, de rugăciune mijlocitoare pentru David, și mult a suferit sufletește pentru dânsul, dar curând Domnul l-a îmbucurat cu bucurie mare.

După plecarea lui Balfour, Ieroschimonahul Pinufrie l-a întrebat pe părintele Sofronie despre el. Părintele Sofronie nu a povestit nimic despre Balfour atunci: i-a cerut doar să se roage pentru dânsul, deoarece la plecare Balfour ceruse tuturor monahilor să se roage pentru el. Părintele Pinufrie a spus la început cu o oarecare deznădejde:

– Ce, să ne rugăm noi acum pentru catholici?... Ei ne sânt străini; dea Domnul ca toți să se mântuiască!...

Și totuși a început a se ruga. Și iată – după câteva zile, întâlnindu-l pe părintele Sofronie, a zis:

– Balfour este un om neobișnuit... Închipuiește-ți că la cererea matală, noaptea, la canon, am început să mă rog pentru el, și dintr'o dată rugăciunea pentru el a început să-mi curgă într'un chip oarecum deosebit, și într'atâta a pus stăpânire pe inima mea, că toate zilele astea, și acasă, și în biserică, tot numai pentru el mă rog.

Părintele Sofronie a tăcut: mulțumea lui Dumnezeu și se uimea de Pronia Lui. Povesti toate acestea Starețului Siluan, iar Starețul de multe ori repeta: „Balfour se îndreaptă către Dreapta-slăvire printr'o minune”.

Mai târziu părintele Sofronie, amintindu-și de acele zile, scria: „Deocamdată sânt departe de a înțelege totul în privința lui D. Balfour ... dar este deja destul pentru a vedea cât de uimitor lucrează harul lui

Dumnezeu în același timp în inimile multor oameni..., poate pentru ca ceea ce nu face unul, să facă celălalt; sau poate ca să atragă cât mai mulți oameni spre a lua parte la dumnezeiasca lucrare a lui Hristos: răscumpărarea și mântuirea lumii; sau poate ca să ne lege puternic pe toți cu dragostea ... sau poate pentru că Dragostea lui Dumnezeu nu este fără dreptate... Eu însă gândesc că toate cele înșiruite mai sus, de departe nu secătuiesc nesfârșita înțelepciune a Proniei lui Dumnezeu pentru noi”.¹

Primirea Orthodoxiei

Într'atât de adânc și de puternic a trăit Balfour pronia lui Dumnezeu, că i-a devenit limpede primirea Dreptei-slăviri. Tocmai din acea clipă s'a înfiripat corespondența frățescă între Balfour și părintele Sofronie. Povățuit de sprijinul duhovnicesc al părintelui Sofronie și de îndrumările părintești ale Starețului Siluan, Balfour a trecut la Orthodoxie pe data de 12 Septemvrie 1932, cu recunoașterea cinului preotesc. Aceasta s'a petrecut în Lituania. În legătura canonică cu Biserica a fost primit de Mitropolitul Eleftherie, Exarhul Patriarhiei Moscovei în Europa Apuseană. Noul loc unde avea să slujească Pr. David a fost Biserica Sf. Trei Ierarhi din Paris (Rue Pétel).

---

¹ Din scrisorile Părintelui Sofronie către Episcopul Veniamin. Unele frânturi s'au putut realcătuși mulțumită unor note însemnate de însuși D. Balfour. A se vedea D. Balfour, „Note din scrisorile Părintelui Sofronie către Mitropolitul Veniamin”.

Tot acolo și-a dat făgăduințele monahale, de acum însă ca preot orthodox. A fost tuns de Arhiepiscopul Veniamin. Cu acest prilej Vlădica i-a dat noul nume monastic – Dimitrie – și l-a încredințat povățuirii Starețului Siluan.

Încercările

Curând după tundere au început ispitele care au pus la încercare credințioșia lui Balfour față de făgăduințele monahale și față de credința Dreptslăvitoare îndeobște. O dată cu numirea Arhiepiscopului Veniamin ca Exarh al Americii, Părintelui Dimitrie i s'a dat o nouă ascultare: a-și însoți Arhiereul în SUA, în calitate de secretar și de traducător.

Curând el deveni martorul conflictului între jurisdicțiile celor doi ierarhi – Mitropolitul Veniamin (Patriarhia Moscovei) și Mitropolitul Platon (Biserica Rusă din Afara Granițelor). Această sminteală deveni o încercare serioasă a credinței sale încă neîntărite. Întorcându-se în Europa, Balfour petrecu șase luni la Londra, în nădejdea de a înființa o parohie – nădejde care nu era menită a se împlini.

În toamna anului 1935, cu gândul de a-și afla un liman duhovnicesc, Pr. Dimitrie a vizitat pentru a doua oară Athosul și a petrecut acolo șase luni într'o totală zăvorâre. Dar încă o dată – năruirea nădejdelor: athoniții nu recunoșteau botezul său „catholic”, cu atât mai puțin preoția sa. După toate cele trăite la Sfântul Munte, autoritățile civile au impus Părintelui Dimitrie să părăsească Athosul.

Ruptura

Ceea ce s'a petrecut în sufletul Părintelui Dimitrie – nu este greu de înțeles. Dezamăgirea, istovirea din pricina neconținutei pribegii, izgonirea și nestatornicia l-au determinat să-și caute un loc de slujire mai „stabil”. Pentru aceasta a hotărât să se rupă duhovni-cește de Starețul său – Părintele Siluan – și a nesocotit sfatul de a se întoarce la Paris iar apoi să meargă în Anglia spre a propovădui Dreapta-slăvire. În scrisoarea sa către părintele Sofronie scria: „Roagă-te pentru mine, nu mă judeca, și să ai în vedere că voiu continua să încerc să împlinesc porunca de a merge și a propovădui în Anglia. Cât despre felul de a mă pregăti și despre vremea și mijloacele înfăptuirii, am hotărât ferm să mi le socotesc *eu însumi*, cu sfatul mai-marilor și a astfel de duhovnici pe care mi-i va trimite Dumnezeu la fața locului. (...) De sfătuit, mă voiu sfătui și voiu primi drept povățuire linia generală [a Starețului Siluan], însă mai mult nu pot. Nu se cade a te folosi de duhovnic ca de un oracol”.¹ La acestea Starețul Siluan a răspuns: „Cum de asemuiește el rugăciunile noastre cu oracolul? Ieftin ne-a mai prețuit. Fie să trăiască după sine, precum voiește. Experiența îl va învăța. Și-a pierdut credința, iar fără credință nu va afla folos”.² Mai târziu Balfour avea să spună: „Dacă aș fi urmat sfatul Starețului, altfel ar fi decurs tot restul

---

¹ Scrisoarea nr. 1 către părintele Sofronie, din 7 Aprilie 1936. Vezi Anexa II, 1: „Duhovnicul nu este un oracol”.

² Scrisoarea nr. 23 către D. Balfour, din 7/20 Aprilie 1936.

vieții mele”.¹ Pentru neascultarea sa față de Starețul Siluan, Balfour s’a căit până în ultimele zile ale vieții sale.

Luându-și soarta în propriile mâini, a hotărât să rămână în Athena. La început totul părea să meargă bine: a fost primit în obștea Mănăstirii Pendeli de lângă Athena, a fost pus duhovnic, și-a încheiat studiile la Universitatea din Athena cu rezultate strălucite, a fost hirotesit arhimandrit și numit ecleziarh al bisericii care ținea de spitalul regal din Athena, „Evanghelismos”. Înzestrat fiind cu calități muzicale ieșite din comun, a putut organiza acolo un cor bisericesc de elită. În timpul vizitelor lor la „Evanghelismos” membrii familiei regale nu arareori mergeau la slujbele din biserica spitalului, atrași fiind de armonia corului organizat de Balfour. Astfel Pr. Dimitrie s’a apropiat de palatul regal grecesc și, precum se zicea atunci, a primit la spovedanie pe unii din membrii familiei regale.

Cu toate acestea slujirea Părintelui Dimitrie la Athena s’a întrerupt tot atât de neașteptat ca și toate celelalte întreprinderi ale sale. De data aceasta evenimentul care, neprevăzut, a zguduit întreaga sa viață, a fost ocupația germană din 1941. Cu numai câteva zile înainte de a ajunge Nemții în Athena, în dimineața de 18 Aprilie, a reușit să primească ieșirea din eparhie de la Episcopul local, ca seara să se afle deja pe vapor, împreună cu alți refugiați care călătoreau spre Egipt.

---

¹ Vezi Episcopul Kallistos Ware, „Obituary: David Balfour”//*Sobornost*, Londra, 1990, vol. 12, nr.1, p. 55.

Ceea ce s'a petrecut ca urmare este greu de înțeles cu limpezime: acest moment a rămas cel mai enigmatic în viața lui Balfour. Ajungând la Cairo a început să-și caute un nou loc de slujire în Biserica Ortodoxă, cunoscut fiind deja ca arhimandrit și duhovnic – dar fără succes. Deșertarea lăuntrică a credinței sale, de data aceasta și-a atins culmea. Însuși Balfour mărturisise: „Îmi pierdusem credința că Biserica Ortodoxă este singura care deține Adevărul în totalitatea sa”¹. Mai târziu părintele Sofronie scria, având în vedere, pe lângă alte cazuri, și povestea lui Balfour: „Din întâlnirile mele am avut nu puține prilejuri să mă conving că orice înmășorare a creștinismului atrage după sine catastrofe, fie personale, fie de obște. Singură această înmășorare poate explica îndepărtarea din ograda Bisericii a multor persoane care caută dreptatea atotcuprinzătoare ‘catholică’ și adevărul atotcuprinzător ‘catholic’. Vorbesc nu de cei stricați, ci de cei care caută adânc dezlegarea marilor probleme ale ființării noastre, care năzuiesc către cunoașterea integrală, ba chiar absolută, *firească* a omului”².

După cinci luni de inactivitate în Cairo și-a ras barba, și-a dat jos rasa și a rupt orice legătură cu Biserica Ortodoxă. Neavând nici loc, nici bani, nici câștig, nici pâinea de zi cu zi, nici familie, nici patrie, nici – lucrul cel mai important – **credința**, Balfour s'a

---

¹ Ibid.

² Arhim. Sofronie, *Scrisori către Maria Simionovna Kalașnikova*. Cf. trad. rom., *Ne vorbește Părintele Sofronie*, op. cit., p. 211.

afundat într'o criză lăuntrică adâncă, din care a început să-și caute ieșire cu orice preț. Mai târziu a denumit această perioadă „anii desăvârșitului atheism”¹. În Cairo i s'a întâmplat să locuiască într'o cameră de la a cărei fereastră se vedea Consulatul Britanic. Când și-a văzut compatrioții intrând și ieșind pe ușile Consulatului, i s'a ivit în chip firesc simțământul compătimirii de sine. În comparație cu jalnica sa stare de vegetare, viața lor i se părea stabilă, bine întemeiată, plină de siguranță pentru ziua de mâine. Subt influența fratelui său geamăn, care era funcționar public în cadrul reprezentanței Marii Britanii în Egipt, Balfour s'a dus să-și caute o slujbă la Consulat. Nădăjduia că faptul de a stăpâni câteva limbi străine avea să-l ajute să-și câștige traiul.

Fiind primit în serviciul de contrainformații din Armata Britanică din Cairo, curând a fost avansat la rangul de maior. Ca unul care stăpânea limba greacă la perfecție, lui Balfour i s'a oferit curând un post important în Ministerul Britanic al Afacerilor Externe, în relațiile politice cu Grecia. În toamna anului 1944 a fost trimis la Athena în calitate de diplomat spre a lucra pentru Armata Britanică.

În afara Bisericii

După întoarcerea la Athena, de acum ca diplomat, Balfour și-a reluat corespondența cu părintele Sofronie.

---

¹ Scrisoarea nr. 5 către părintele Sofronie, 8 Aprilie 1945. Vezi Anexa II, 5: „Anii atheismului”.

Pricina trezirii interesului religios într'însul a fost moartea tragică a fratelui său care pierise în Hong Kong, în lagărul de concentrare japonez pentru prizonierii de război. Acest eveniment a renăscut în Balfour simțământul deșertăciunii tuturor celor pământești și simțământul viu al tragediei existenței omenești, cu toate că, lăuntric, era încă prea îndepărtat de părintele Sofronie pentru a se reaprinde într'însul flacăra credinței care se stinsese cândva. După război viața lui Balfour, s'ar părea, curgea pe „făgașul obișnuit” al vieții lumești: serviciu diplomatic, căsătorie, familie. În cadrul slujbei i se întâmpla adesea să călătorească dintr'o țară în alta și să locuiască în multe orașe: Tel-Aviv, Smirna, Genova, Geneva și altele.

Epilog

În tot acest răstimp părintele Sofronie nu a întrerupt corespondența cu Balfour. La începutul anilor '50, prevăzând în viitorul apropiat întoarcerea lăuntrică a prietenului său, prezicea:

„Tu scrii: *Cât de departe sânt toate acestea de mine acum... Nu știi, poți tu oare să înțelegi cât de departe am ajuns eu de voi toți?* Și, în același timp, ai adăugat: *Și totuși pomenesc cu dragoste și recunoștință pe vechii prieteni, și doresc să comunic cu ei.* Îndrăznesc să gândesc că tu totuși nu vei putea uita **cu totul** dragostea noastră în Hristos. Psihologic, s'a petrecut o deplasare a centrului lumii tale lăuntrice. Puterea noilor impresii, puternica înrâurire a tot ceea ce te înconjoară

acum – toate acestea, cu anii, își vor pierde ascuțimea, iar atunci din nou vei vedea că noi nu sântem chiar atât de departe de tine, că și noi avem un loc în inima ta, precum este un loc pentru tine și în inimile noastre. Ți-am spus-o deja, și poate e de prisos să repet, că eu nu te voi uita. De altfel, eu nu îndrăznesc să grăiesc astfel, căci om sânt. ‘Eu nu te voi uita’ – acesta este cuvântul lui Dumnezeu”.¹ Acestea, de departe, nu erau cuvinte goale – părintele Sofronie a rămas credincios lui Balfour până la sfârșitul zilelor sale.

Firește, conștientizându-și răspunderea înaintea lui Dumnezeu pentru sufletul lui Balfour, părintele Sofronie niciodată nu a întrerupt rugăciunea stăruitoare pentru el. Și iată că în Geneva s’a petrecut ultima întoarcere lăuntrică, de acum finală, în viața lui Balfour. Aceasta s’a întâmplat în anul 1962. Cumva, într’o noapte, și-a deșteptat familia și, într’o stare neobișnuit de agitată, a rostit cu nestăvilită bucurie: „*Cred din nou!*” Rămâne o taină ce fel de cercetare dumnezeiască a trăit el atunci, dar din acea clipă a început stăruitor să caute a se reuni cu Biserica Ortodoxă. Mai mult decât orice el înseta după împărțășania cu sfințele și de viață făcătoarele Taine – Trupul și Sângele Răscumpărătorului. Fără zăbavă s’a întors către părintele Sofronie, vechiul și credinciosul său frate în Hristos, în acea vreme deja igumen al Mănăstirii Sf. Ioan Înaintemergătorul din ținutul englezesc Essex. Întâlnirea lor mișcătoare s’a terminat cu o adâncă spovedanie de

---

¹ Scrisoarea către D. Balfour din 24 Decembrie, 1950. Cf. Is. 49:15.

pocăință a lui Balfour pentru toți anii înstrăinării sale duhovnicești, trăiți departe de Biserică. După aceasta Balfour s'a întors la Mitropolitul Nicolai, Exarhul Europei Occidentale, cu rugămintea de a fi reprimat în sânul Bisericii ca mirean. Din acea clipă Balfour a păzit cu toată luarea-aminte credincioșia față de Dreapta-slăvire până la sfârșitul zilelor, neînterupt împărtășindu-se cu Sfintele Taine ale lui Hristos. Mulți își aminteau cum, rugându-se în vremea Liturghiei, el vărsa lacrimi fierbinți de pocăință. Din acea vreme s'a reînnoit și legătura sa duhovnicească cu părintele Sofronie. Povățuirea duhovnicească, de data aceasta, s'a înfiripat nu prin scrisori, ci față către față, în timpul deselor lor întâlniri. Iată de ce tocmai în scrisorile acelei perioade, problemele duhovnicești aproape nici nu se pomenesc.

După o îndelungată boală, Balfour s'a dus în pace la Domnul, pe 11 Octomvrie 1989. Așa s'a sfârșit calea vieții, deloc ușoară, a acestui om, în multe privințe deosebit. Nu cu mult înainte de moartea sa Balfour spunea despre tărâmul duhovnicesc pe care-l străbătuse; „Eu, ca un măgăruș neînțelept, gândeam să alerg după doi armăsari puternici: Starețul Siluan și părintele Sofronie”. În ultima sa scrisoare părintele Sofronie scria lui Balfour: „Da, noi sântem legați de-a pururea prin tot ce s'a petrecut de-a lungul a mai mult de o jumătate de veac. Dumnezeu într'atâta Și-a arătat grija față de soarta noastră a amândurora, încât noi

datori sântem să nu pierdem simțământul unei vecinice mulțămite față de El”¹.

NEVOINȚA CUNOAȘTERII LUI DUMNEZEU

Împărăția cerurilor silește-se, și silitorii răpesc pre ea (Mt. 11:12) – iată calea pe care a rânduit-o Domnul tuturor celor ce au îndrăznit să urmeze pașilor Lui. Întreagă viața Arhimandritului Sofronie a fost o neconținută străduință spre a dobândi Împărăția prin poruncile lui Hristos. Această nevoință pentru a cunoaște pe Dumnezeu și-a găsit o anume oglindire în scrisorile către D. Balfour. Părintele Sofronie le-a scris în anii viețuirii sale la Athos, când toată ființa sa era concentrată asupra luptei lăuntrice de a atinge Chipul cel dintâi, Dumnezeiesc. Scrierile publicate în cartea de față sânt o mărturie prețioasă și vie care arată către izvoarele teologiei Părintelui Sofronie. Învățătura aflată în ele, născută în sânturile predaniei athonite, în mare parte prevestește cărțile sale, *Starețul Siluan și Vom vedea pe Dumnezeu precum este*. În esență, scrisorile conțin toate pozițiile fundamentale care aveau să determine devenirea Părintelui Sofronie ca fenomen duhovnicesc al epocii noastre.

Fără îndoială, evenimentul care în cea mai mare măsură a determinat viziunea sa teologică a fost părțășia sa duhovnicească cu Starețul Siluan. Corespondența cu Balfour, în parte, revarsă lumină asupra primilor ani ai apropierii Părintelui Sofronie de

¹ Scrisoarea către D. Balfour, din 18 Ianuarie 1987.

Starețul Siluan, începând din anul 1930. Când părintele Sofronie pregătea cartea *Starețul Siluan* pentru a fi publicată (Paris, 1952), el s'a folosit de aceste scrisori ca de un monument viu care întruchipa viziunea duhovnicească a Starețului Siluan: „Acolo multe fuseseră scrise sub înrâurirea directă a Starețului”, scrie părintele Sofronie, „și astfel ele îmi puteau realcătuî în amintire lucruri despre el cu destulă exactitate”.¹ Starețul Siluan i-a deschis noi orizonturi în viața duhovnicească. Mai târziu părintele Sofronie scria: „Erau zile în care nu aflam destule cuvinte prin care să-mi înfățișez înaintea lui Dumnezeu recunoștința pentru întâlnirea mea cu Starețul Siluan. În acea vreme eram întreg sub 'semnul' (pentru a nu întrebuița cuvântul 'impresie', care nu se potrivește în cazul de față) acelei Lumini a Schimbării la Față în care Dumnezeu mi l-a arătat pe Stareț. După șapte ani ai celei mai adânci 'nedumeriri' ... în care mă aflasem până la acea întâlnire, mi s'a dat prin Stareț adevărata descoperire și întărire”.²

Despre cuvântarea de Dumnezeu născută în pocăință

---

¹ Scrisoarea către D. Balfour, din 24 Decembrie 1950. În această scrisoare părintele Sofronie îi exprimă lui D. Balfour dorința de a-i da să-și recitească scrisorile, dar numai pentru o vreme, căci știa că lui Balfour îi era prea dureros să se despartă de ele chiar și pentru câteva zile: le purta cu sine ca pe o neprețuită moștenire totdeauna și pretutindenea.

² Scrisoarea către D. Balfour, din 31 Octombrie 1961.

În viața Părintelui Sofronie erau anii adâncului plâns pentru sine. Mai târziu își amintea cum, în Mă-năstirea Sf. Panteleimon i se dădea uneori ascultarea de a citi cu glas tare Psaltirea pentru frații care se îndeletniceau cu rucodelia. „Se întâmpla să încep Psalmul și să simt că nu pot merge mai departe; harul mă ‘înăbușea’: tânguirea mi se ridica în gât ca un nod și se revârsa în afară”.

Cu întreaga sa ființă era afundat în acel iad dureros al pocăinței, prin care se pogoară asupra omului harul Sfântului Duh și îl ridică în tărâmul Dumnezeieștii Vieți. În starea unui astfel de har omul, renăscut în topitoarea pocăinței, trăiește din toată ființa sa realitatea lumii Dumnezeiești și o contemplează ca pe o evidență. De acest har se umple fiecare cuvânt al său, fiecare mișcare a sufletului și a inimii sale. Toate manifestările din viața zilnică, până la cele mai mici amănunte, poartă pecetea curatei contemplații a Adevărului.

Scrisorile se dovedesc a fi o deosebită pildă cum o astfel de „stare” se preschimbă în „cuvântare de Dumnezeu”. „Theologia ca stare” nu este o știință filosofică, nici chiar un conținut al rugăciunii, ci este o pătrundere vie în dumnezeiasca vecinicie. Și o astfel de „theologie”, fiind răsfrângerea stării curatei nepătimiri, devine ea însăși curată și *autentică* în cel mai adânc înțeles al cuvântului.

Fiind dus până la contemplarea Adevărului, omul devine în stare ușor a deosebi tot ce este „ne-adevăr”. În acest sens, părintele Sofronie a devenit un

povățuitor duhovnicesc de neînlocuit pentru un Balfour chinuit de îndoieli, căruia îi rămăseseră multe întrebări nedezlegate, de ordin dogmatic, în privința credinței dreptslăvitoare. Din răspunsuri iese la iveală cât de adânc cunoscător era părintele Sofronie al predaniei Sfinților Părinți ai Bisericii: scrierile lor împreună-glăsuiau cu propria sa experiență. Astfel nu o dată pomenește scrierile Cuv. Ioan Scărarul, ale Avvei Dorothei, ale lui Isaac Sirul și ale multor altora. Mulțumită celei mai subțiri intuiții duhovnicești, părintele Sofronie, ca nimeni altul, știa să afle un cuvânt convingător chiar și pentru un theolog atât de cult precum era Balfour. Totuși puterea tainică a acestor scrisori constă nu în alcătuirea lor logică sau în erudiție. Nu; Balfour, intuitiv, simțea că pe lângă desăvârșita cunoaștere a părintelui Sofronie în ce privește scrierile Sfinților Părinți, cuvintele lui purced nu dintr'o conceptualizare abstractă, ci din experiența dată lui de Sus și grăiesc despre adevăruri ca despre lucruri cunoscute și neîndoielnice. Scrisorile, o spovedanie adânc personală, reproduc o experiență adevărată și o cunoaștere reală, mulțumită cărora ele poartă caracterul unei mărturii pozitive despre realitățile ființării duhovnicești.

Mistagoghia către contemplare

Sfaturile, s'ar zice, obișnuite, dar în același timp deosebit de înțelepte pe care le află în scrisori, vor povățui pe cel ce citește pe calea care duce la adevărata

contemplare. În ele iese la iveală o anume trezvie duhovnicească, atât de caracteristică Părinților Filocaliei. În cuvinte nu multe și simple, adresate lui D. Balfour, se exprimă cu o izbitoare adâncime toată esența învățaturii Părinților Bisericii în ce privește lucrarea nevoiței. Această tainică știință este neapropiată, neajunsă chiar și minților celor mai înalte, dar în același timp este atât de simplă și de limpede, încât este înțeleasă până și de oamenii cei mai necultivați: „Calea către mântuire începe cu frica lui Dumnezeu și se săvârșește într’o frică ce poate ajunge până acolo unde omul se simte cu adevărat pironit pe cruce. Trebuie să iubești simțământul fricii lui Dumnezeu și să îl păzești. Iar dragostea trebuie să se arate, după cuvântul Domnului, în paza poruncilor. Iar în: *De Dumnezeu te teme, și poruncile lui păzește* (Eccl. 12:13) se cuprinde toată înțelepciunea, toată mistica-taina. Viața creștină este simplă, și noi toți trebuie în viață să fim simpli, ca și cum nu ar fi nimic; și cu adevărat, în acest fel totul este pe înțeles și limpede”.¹ Balfour, care era înzestrat cu cea mai înaltă educație teologică – aceste cuvinte le-a simțit ca și o nouă suflare în dezvoltarea sa duhovnicească. Asemenea multora care au citit scrierile asceților apuseni, el se apropia de lucrarea minții cu nădejdea de a se afunda numaidecât în lumea misticii și a „celor mai presus de fire”, și să ajungă la stările descrise de acei autori. În chip deosebit fusese atras de experiența mistică a lui Ioan al Crucii – unul dintre cei mai cunoscuți sfinți carmeliți ai Catholicismului ve-

¹ Scrisoarea nr. 11 către D. Balfour, din 3/16 Decembrie 1932.

cului al XVI-lea.¹ Oponând Apusul catholic adevărului Dreptei-slăviri, părintele Sofronie scrie: „Cu adevărat, singurul drept început și temei al vieții duhovnicești este – pocăința”.² Zărind la Balfour înclinarea către felurite chipuri de „vedenie”, părintele Sofronie, frățește, îl previne: „*St. Jean* învață în cartea sa despre ‘liniștirea minții’ – cea mai înaltă lucrare duhovnicească, despre contemplare și dragostea dumnezeiască, iar mată, citindu-i cartea, și ca unul dezvoltat intelectual, ți-ai însușit o parte din ideile lui și ai fost atras către ‘nunta Mielului’ (Apoc. 19:7), fără a-ți fi spălat fața mai nainte. Creștinii se spală cu nimic altceva decât cu plânsul. Crede-mă, iubite părinte David, chiar dacă sânt un ignorant, că drumul [nerătăcit] către contemplare și dumnezeiasca dragoste

---

¹ Trebuie neapărat a observa că, fiind conștient de atașamentul lui Balfour din trecut față de duhovnicia carmeliților, părintele Sofronie era nevoit, la început, să fie cu extremă luare-aminte în critica sa față de Catholicism. Din ciornele care s’au păstrat este vădit că, în versiunea finală a fiecărei scrisori, părintele Sofronie a îndulcit tonul gândurilor sale celor dintru început, unde critica anumite momente ale tradiției ascetice catholice. Mai târziu, în cartea *Starețul Siluan* (Paris, 1952), părintele Sofronie deosebește mai amănunțit devierile duhovnicești caracteristice misticii apusene. Aceste probleme sânt tratate în capitolele „Despre diferitele aspecte ale imaginației” și „Despre întunerecul sustragerii”. Cf. trad. rom., *Viața și învățătura Starețului Siluan Athonitul*, op. cit., pp. 141 și 166.

² Scrisoarea nr. 2 către D. Balfour, din 31 Iulie 1932.

este unul singur: pocăința...”¹ Oprind pe împreună-nevoitorul său de la atracția către „experiențele mistice” caracteristice nevoinței apusene, părintele Sofronie așează în el temeiul sigur al lucrării duhovnicești: „Începutul vieții duhovnicești – este începutul luptei cu patimile. A birui patimile este lucrarea cea mai grea. Această biruință este cea mai mare dintre toate. Nepătimirea stă mai presus decât darul facerii de minuni. Patimile se biruiesc printr’o lungă, încrâncenată, grea și neîntreruptă luptă, zi și noapte, cu împreună-lucrarea harului. Lupta cea dreaptă cu patimile ne-o învață Sfinții Părinți”.²

Începând cu ce ar părea sfaturi neînsemnate, părintele Sofronie, treptat și neobservat, inițiază pe Balfour către înțelesuri mai înalte ale nevoinței dreptslăvitoare. Într’un grai accesibil începătorului el lămurește ce anume este harul pomenirii morții, ce înseamnă a te ruga cu mintea curată, cum să-ți ții mintea în inimă (și, în parte, ce este o „inimă duhovnicească”), lămurește știința ascultării față de Stareț.³

---

¹ Scrisoarea nr. 12 către D. Balfour, din 12/25 Decembrie 1932.

² Scrisoarea nr. 6 către D. Balfour, din 6/19 Octombrie 1932.

³ Cuvântul „Stareț” (în rusă „bătrân”) se întrebuințează ca și în greacă, în scopul de a cinsti pe un monah mai în vârstă, ca fiind mai îmbunătățit. În română termenul are în vedere pe mai-marele unei mănăstiri, acolo unde rusa și greaca folosesc titlul de „igumen.” Deoarece în limba noastră nu s’a obișnuit încă să cinstim cu „Bătrâne!” pe cei mai în vârstă, am socotit ca pentru ediția de față să întrebuințăm termenii ca în rusă,

Însoțind pe cel căruia îi scria în înaintarea sa, părintele Sofronie îl aduce în sfârșit către ceea ce s'ar putea numi, în esență, culmea lucrării minții-inimii: „Ține-ți mintea în iad, și nu deznădăjdui”. În aceste puține cuvinte, spuse Cuviosului Siluan de către Domnul, se cuprinde esența tuturor năzuințelor nevoitorului dreptslăvitor. Ele oglindesc calea lui Hristos Însuși, Care este Dumnezeuul smereniei. El *s'au deșertat pre sine, chip de rob luând ... s'au smerit pre sine, ascultătoriu făcându-se până la moarte, iar moarte de Cruce* (Filip. 2:7-8). El „s'au pogorît până în cele mai de jos laturi ale pământului”, mai nainte de a se sui „mai presus de toate ceriurile” (cf. Ef. 4:9-10). Așa și pentru toți care au urmat lui Hristos, calea către cer trece prin iad. „Adevăratul nevoitor al lui Hristos, pentru a se izbăvi de iad, face iad din viața aceasta, și în cugetul său neconținut se pogoaie în iad, pe cât îl lasă puterile de a o face”¹. Astfel, atingând ultimele adâncuri ale smereniei la care poate ajunge, omul „se mută din moarte la viață” (cf. Io. 5:24). Experiența vie a acestei „vieți” a Neînseratei Zile, descrisă în scrisori,² este, după predania dreptslăvitoare, ultima culme a Vederii lui Dumnezeu – atunci când omul întreg se adâncește în Dumnezeu și Lumina cea Nefăcută umple întreaga sa ființă: și duhul, și sufletul, și până și trupul. Dragostea, de acum nepământească, cuprinde în

---

„Stareț,” ca adresare celor mai în vârstă, și „igumen” când este vorba de întâi-stătătorul mănăstirii. (N. tr.)

¹ Scrisoarea nr. 7 către D. Balfour, din 15/28 Octomvrie 1932.

² Scrisoarea nr. 22 către D. Balfour, din 5/18 Aprilie 1935.

întregime sufletul și înclină omul spre rugăciunea pentru întreaga lume, pentru toți oamenii, pentru întreg Adamul.

Despre taina suferințelor omenești

Omul, preschimbat de harul Duhului Sfânt, altfel înțelege toate evenimentele ce îl ajung pe calea vieții. În fiecare fenomen el începe să recunoască buna Pronie a lui Dumnezeu care îl duce către singurul și ultimul țel – mântuirea. Toată manifestarea voii lui Dumnezeu, cu oricâte dureri s'ar împleni ea, o primește cu conștiința că Dumnezeu poartă grijă de zidirea Sa ca un Tată și face totul din dragoste, spre binele și mântuirea omului.

Balfour, devenind orthodox, rămânea nedumerit de multele dureri care îl ajungeau și de tot felul de încercări. Numai mulțumită înțelepciunii duhovnicești a împreună-nevoitorului său, părintele Sofronie, a putut desluși în ele un înțeles adânc:

„Toți Sfinții noștri Părinți ne învață – scrie părintele Sofronie – că scârbele sânt pecetea alegerii de către Dumnezeu. Scârbele, Domnul le trimite fiilor Săi, pe care îi primește și de care se grijește, așa cum nici o mamă nu se grijește de pruncul său...”¹

Părintele Sofronie avea din destul darul deosebirii spre a înțelege că, pentru Balfour, dobândirea harului încă nu devenise singurul „care trebuiește” (cf. Lc. 10:42), cu alte cuvinte, țelul pentru care creștinul este

---

¹ Scrisoarea nr. 5 către D. Balfour, din 16/29 Septemvrie 1932.

gata a se da nevoinței grele a lepădării de sine, legată de multe dureri. Înaintea lui Balfour se așternea drumul încă lung și nu ușor către cunoașterea ființială a adevărului creștin – cu cât mai aproape este omul de Dumnezeu, cu cât mai puternică dragostea lui pentru Hristos, cu atât mai aspre și mai adânci durerile lui, cu atât mai mari încercările. Tocmai pe această cale îl însufla părintele Sofronie în scrisorile sale: „Lucrul bărbaților duhovnicești este a mulțami lui Dumnezeu pentru putința, mai nainte lăsată nouă, de a ne da de bunăvoie necazurilor pentru numele Lui, pentru a împlini poruncile Lui; a slavoslovi nesfârșita Înțelepciune a lui Dumnezeu, Care ne-a făurit împrejurări priincioase acestei suferințe de bunăvoie. (Cineva spunea că Îngerii ne zavistuiesc, fiind lipsiți de această puțință.) Numai în acest chip putem arăta dragostea noastră înțelegătoare pentru Dumnezeu; numai pe această cale poate omul să se facă prieten lui Dumnezeu, frate lui Hristos, să dobândească desăvârșita mântuire – îndumnezeirea în Hristos”¹.

Urmând pașilor Mântuitorului, omul treptat pătrunde în înțelesul cuvintelor tainice ale lui Hristos, care mai nainte însemnau fiecărui creștin: *Strâmtă este poarta și îngustă calea ce duce la viață, și puțini sânt carii află pre ea* (Mt. 7:14). Oare nu de aceea le-a înțeles Apostolul Petru, care mai nainte a vestit în Epistola sa că noi, creștinii, sântem chemați de Dumnezeu nu la altceva decât la suferințe (1 Pt. 2:21)? Trăind din propria experiență adevărul cuvintelor apostolului, părin-

---

¹ Scrisoarea nr. 15 către D. Balfour, din 21 Ianuarie 1933.

tele Sofronie scrie: „Creștinul niciodată nu va putea atinge nici dragostea pentru Dumnezeu, nici adevărata dragoste pentru om, de nu va trăi cu adevărat multe și grele dureri. Harul vine numai în sufletul care *a suferit până la capăt*”.¹

Nu puține pagini a consacrat esenței mântuitoare a suferinței în scrisorile sale. Ca expresie a preabunei iubiri a Făcătorului, suferințele preschimbă omul, asemănându-l Fiului celui Unul-născut, Care Însuși a suferit până la moarte. De aceea, precum scrie părintele Sofronie, „voia lui Dumnezeu nu arareori duce la Golgotha”². În scrisori, drept îndemn de a răbda suferințele părintele pomenește povestea unui oarecare pustnic athonit, care mai târziu devenise renumit. Deșertat până la capăt prin suferințe, el voia să-și părăsească pustia și să-și schimbe chipul viețuirii. Atunci i s’a arătat în vis Domnul, răstignit pe Cruce, și i-a zis: „De pe Cruce nu te pogori, alții te iau”. Iar aceste cuvinte Domnul le-a repetat de trei ori. Și apoi vedenia s’a sfârșit.³

Cu deosebită teamă a atins părintele Sofronie la început tema *părăsirii de către Dumnezeu*, căreia i-a dat atât de multă atenție în cărțile următoare. Când nevoitorul se întărește în dragostea sa pentru Dum-

---

¹ Scrisoarea nr. 19 către D. Balfour, din 28 Iulie/10 August 1934.

² Scrisoarea nr. 24 către D. Balfour, din 17-18/30-31 Mai 1936.

³ Scrisoarea nr. 19 către D. Balfour, din 28 Iulie/10 August 1934.

nezeu, atunci începe una din cele mai grele încercări: Dumnezeu pare să-l părăsească. Aceasta se întâmplă nevoitorilor celor mai puternici și mai întăriți în dragostea lor pentru Dumnezeu: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate. Cu toate acestea ne este greu de trăit. În realitate, ‘a trăi’ creștinește este cu neputință. Creștinește se poate numai ‘muri’ mii de morți în fiecare zi.¹ Trebuie neconținut să-ți pierzi sufletul în această lume, pururea moartea Domnului Iisus purtând, pentru ca și viața Lui să se arate întru noi². Rezultă că, în măsura în care ‘trăim’ în lumea aceasta, în aceeași măsură sântem ‘morți’ lui Dumnezeu. Dar rămâne încă starea cumplită a părăsirii de către Dumnezeu. De-acuma omul ‘nu are viață’ în această lume, adică nu poate trăi prin această lume; amintirea unei alte lumi, dumnezeiești, îl atrage ‘acolo’, însă în ciuda acestui fapt întunecul împresoară sufletul”.³

Din lipsa sa de experiență Balfour aseamăna această părăsire de către Dumnezeu, trăită de părintele Sofronie, cu „noaptea mistică” a lui Ioan al Crucii. Necunoscând încă destul de adânc predania dreptslăvitoare, Balfour nu știa că învățătura despre părăsirea lui Dumnezeu este parte integrantă a predaniei nevoinței Răsăritului Orthodox. Despre părăsirea de către Dumnezeu au scris cei mai mari nevoitori – Antonie cel Mare, Isaac Sirul, Macarie cel

¹ Cf. *Cuviosul Siluan Athonitul*. Trad. rom., *Viața și învățătura Starețului Siluan Athonitul*, op. cit., p. 225.

² Cf. 2 Cor. 4:10.

³ Scrisoarea nr. 23 către D. Balfour, din 7/20 Aprilie 1936.

Mare, Maxim Mărturisitorul, Siluan Athonitul și mulți alții, a căror moștenitor duhovnicesc a fost și părintele Sofronie.

Încercând să pătrundă în esența suferinței, părintele Sofronie scrie: „Când durerile tot crescânde ale sufletului meu ajunseseră, precum părea, la culmea lor, atunci nu prin judecăți abstracte, filosofice, ci printr'un simțământ al inimii viu și adânc am cunoscut valoarea sufletului omenesc, am cunoscut că este mai de preț decât lumea întreagă. Suferințele aduc un rod atât de mareț, încât, dacă am fi noi ceva mai înțelegători, nu am dori nicicum a ne 'pogori de pe cruce'.”¹

Experiența athonită a părăsirii de către Dumnezeu a fost primul pas spre a se descoperi părintelui Sofronie preamăreața taină a suferințelor omenești. În ultima sa carte părintele Sofronie scrie: „Când Dumnezeu vede că de acum nimic în toată lumea nu mai poate din nou să smulgă sufletul de la Dragostea Sa (cf. Rom. 8:35-39), atunci începe o perioadă a încercărilor, este drept, grele, dar fără de care ar rămâne necunoscute adâncurile chipurilor Ființării zidite și nezidite. 'Aspră' este această încercare: o sabie nevăzută te taie de la iubitul Dumnezeu, de la cea neapusă a Sa Lumină. Omul se află lovit de moarte în toate planurile ființării sale. Nimic nu poate înțelege: unde este pricina faptului că acea 'unire a dragostei', care păruse finală într'o rugăciune asemenea celei din Ghethsimani, s'a preschimbat în iadul părăsirii de către

---

¹ Scrisoarea nr. 19 către D. Balfour, din 28 Iulie/10 August 1934.

Dumnezeu? Răspunsul acestei nedumeriri îl aflăm în al doisprezecelea capitol al Epistolei către Evrei, mai cu seamă stihurile 26-29. Dar mai înainte și mai presus de toate avem ‘pildă’ pe Însuși Hristos: pe Golgotha, pironit pe Cruce, El a întrebat pe Tatăl: ‘Căci M’ai părăsit?’ – și îndată: ‘Săvârșitu-s’a; și plecând capul, și-au dat duhul’ (Mt. 27:46; Io. 19:30). *Și astfel ne este descoperită Taina Dragostei lui Dumnezeu: deplinătatea deșertării premerge deplinătății desăvârșirii.*”¹

Despre măreția omului și a chemării lui

În cărțile ce au urmat, *Starețul Siluan, Vom vedea pe Dumnezeu precum este, Despre rugăciune și Nașterea întru împărăția cea neclătită*, părintele Sofronie mult scrie despre cât de mare este omul. Îndrăznețele sale cuvinte privind cea deopotrivă cu Dumnezeirea vrednicie a omului, nicum nu purced dintr’o nesăbuită mândrie sau dintr’o părere de sine rătăcită. Scrierile revarsă lumină asupra izvoadelor antropologiei sale, ale cărei rădăcini pătrund în predania de multe veacuri a Sfinților Părinți. „Noi așteptăm împărtășirea vieții vecinice. Însă, în înțelesul lucrurilor, devenind vecinic, omul devine nu numai nemuritor, ci și *fără început*. Sfințitul Ierarh Grigorie Palama gândea astfel,

¹ Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, Ed. Sophia, București, 2005, pp. 70-71.

întemeindu-se pe Sfinții Părinți. (...) Când însă ‘Dumnezeu va fi toate într-o toți’ (cf. 1 Cor. 15:28), atunci și noi ne vom arăta ca stăpânind vecinicia, iar de acum nu în parte, ci în deplinătate. Către această ‘margină a doririlor’ năzuiește sufletul (și cât se strâmtorează până nu o atinge). De-abia atunci va fi cu puțință bucuria cea de nimic întunecată”.¹ În acest sens, scrisorile continuă marea tradiție a Sfinților Părinți care învață despre îndumnezeirea omului. Părtaș și purtător fiind al harului dumnezeiesc, și omul întreg devine un dumnezeu.

Nu cumva să slujească aceste cuvinte drept po-ticnire celor ce, din mândrie, se socotesc vrednici acestei chemări, ca ceva ce li se cuvine. „Pentru dumnezeiasca înfiere, calea este pocăința”, scrie părintele Sofronie.² Cuvintele lui se deosebesc printr’o trezvie slobodă de umbra oricărei visătoare păreri de sine: „Astăzi, foarte des se vorbește despre dumnezeiasca înfiere, însă puțin se zice despre calea către ea. Iar calea este *pocăința*. Nicăieri nu cunoaște sufletul nostru pe Dumnezeu ca Tată, atât de limpede ca în pocăință. Pe cel ce se pocăiește, Dumnezeu îl primește

---

¹ Scrisoarea nr. 22 către D. Balfour din 5/18 Aprilie 1935. Vezi și Sf. Grigorie Palama, „Despre cei ce cu sfințenie se liniștesc”, III, 3, 8. Cf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, PG 91, 1141AB, pe care se întemeiază Sf. Grigorie.

² Fragmentul 1 din Scrisoarea nr. 13 către D. Balfour, care nu a intrat în versiunea finală. Vezi Anexa I, 4, „Despre pocăință”.

ca pe fiul risipitor, și se bucură de el, că era mort și trăiește, pierdut era și s'a aflat (cf. Lc. 15:32)."¹

Despre conștiința dogmatică

Din scrisori devine limpede că theologia ce o cuprind își atinge înălțimea atunci când conștiința dogmatică se leagă în chip nedespărțit de întreaga înaintare a vieții duhovnicești lăuntrice. Dialogul teologic cu Balfour arată de fapt că orice schimbare în conștiința dogmatică numaidecât schimbă într'o măsură corespunzătoare și chipul ființării duhovnicești. Precum și invers, o îndepărtare de la adevăr în viața duhovnicească lăuntrică va atrage o schimbare în conștiința dogmatică. Minte luminată de harul Dumnezeu poartă în sine întreaga priveliște a toată ființarea, unde fiecare manifestare a vieții duhovnicești se prețuiește în relație cu Adevărul Dumnezeuiesc. În acest sens, capodoperă neîndoielnică a apologeticii teologice, cuprinzând o desăvârșită și integrală viziune a temeiurilor dogmatice ale nevoinței dreptslăvitoare, se arată a fi Scrisoarea nr. 28 – „Despre conștiința dogmatică dreptslăvitoare”. Ea a fost scrisă drept răspuns îndoielilor lui Balfour în privința adevărului atotcuprinzător al Dreptei-slăviri, atunci când el începea să caute ceva mai „înalt” și mai „universal”. În scrisoare se poate urmări o limpezire în ordine consecutivă a principiului unității între eclesiologie, dogmatică și ascetică: „Trei lucruri nu înțeleg, scrie părintele Sofro-

---

¹ Scrisoarea nr. 12 către D. Balfour din 12/25 Decemvrie 1932.

nie: 1) o credință adogmatică, 2) un creștinism nebisericesc, 3) un creștinism neascetic. Și aceste trei: Biserica, dogma și ascetica (adică nevoința creștină) – sânt pentru mine un singur tot al vieții”.¹

Părintele Sofronie arată limpede că nevoința este o răsfrângere practică în viața omului a viziunii sale dogmatice. Nimic în viața duhovnicească și ascetică nu este întâmplător, căci „totul este important”: „La temeiul a toată ascetica, neapărat se află o ideologie sau alta (dogmă). Fiecare religie – păgânism, iudaism, mahomedanism, pantheism, creștinism – își are propria cultură ascetică, deosebită de celelalte, iar această deosebire este condiționată de deosebirea în reprezentările dogmatice”.² Pe lângă aceasta, dogmatica, fiind expresia cuvântătoare a adevărului, este parte integrantă a Bisericii: „Cumva m’am convins lăuntric – scrie părintele Sofronie – că a lepăda Biserica duce la a lepăda propovăduirea apostolilor... *Cuvântul trup s’a făcut*”.³ Anume pe acest Logos Întrupat, văzut, auzit, pipăit, Îl propovăduiește Biserica în dogmele sale”.⁴

---

¹ Scrisoarea nr. 28 către D. Balfour din 22 August/4 Septembrie 1945.

² Ibid.

³ Io. 1:14.

⁴ Scrisoarea nr. 28 către D. Balfour din 22 August/4 Septembrie 1945.

Într'una din scrisori părintele Sofronie spunea: „Creștinul neapărat trebuie să fie un nevoitor”.¹ Nevoința cunoașterii lui Dumnezeu, către care însuflă cartea de față, cu adevărat depășește măsura omului. În această constă autenticitatea ei și adevărata ei dimensiune evanghelică. Chemarea cărții este în armonie cu cuvintele lui Hristos Însuși: *Fiți desăvârșiți, precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvârșit este* (Mt. 5:48). Rațiunea omului se vede neputincioasă în fața gândului: cum este cu putință a crede în această chemare și a cuteza o astfel de nevoință. Cu toate acestea, nestrămutate sânt cuvintele Domnului, Care ne-a poruncit:

„Îndrăzniți!”²

Ierom. Nicolae Saharov

---

¹ Scrisoarea nr. 19 către D. Balfour, din 28 Iulie/10 August 1934.

² Io. 16:33.

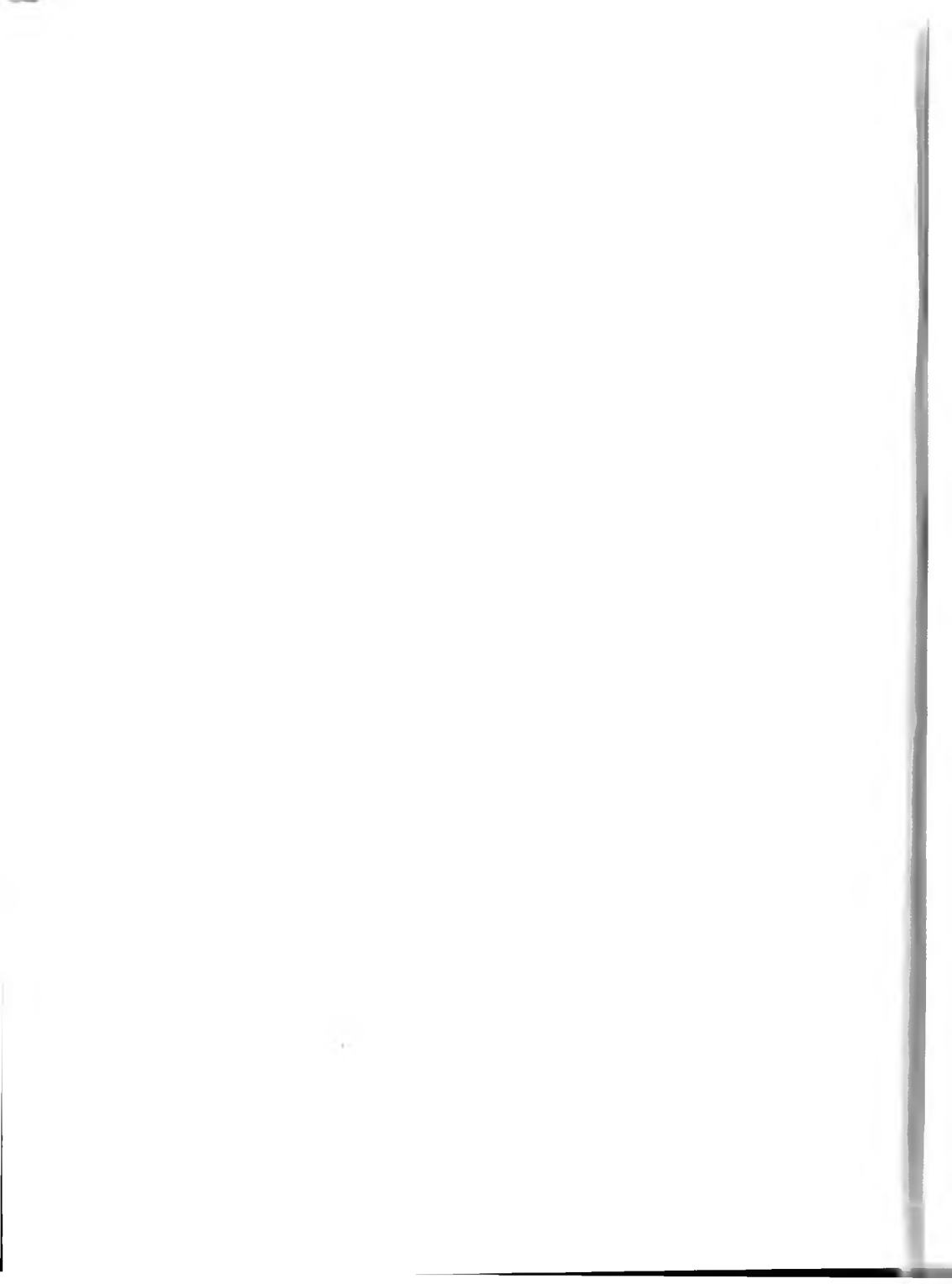
PARTEA ÎNTÂI

DUMNEZEIASCA CHEMARE

„...voi [sânțeți] rod ales, împărătească
preoție, neam sfânt, norod spre câș-
tigare, ca să vestiți bunătățile celui ce
v'au chemat dintru întunec la mi-
nunata sa lumină”.

(1 Pt. 2:9)

IEȘIREA DIN CATHOLICISM

Durerile sânt de neocolit pentru a primi Dumnezeieștile dăruiri. Despre îndoielile în credință. Gândurile și lupta cu ele. Despre înaintarea duhovnicească și întărirea în nevoie. Corepondența cu catholicii. Despre Stareț.

Athos, 25 Iulie, 1932¹

Adânc cinstite, preaiubite întru Hristos fratele meu,
Părinte David, blagoslovește.

Când ai plecat de la noi, ținând seama deplin de câtă trudă și nevoie îți stă nainte, m'am rugat stăruitor Domnului să dea sufletului matală pace și o credință neîndoielnică, iar durerile matală, de neocolit într'o lucrare atât de măreață,² să mi le dea mie până la o vreme, iar de nu toate, măcar în parte, cât îmi stă în putere.

Și într'adevăr, după trecerea primelor zile, când bucuria pentru mântuirea matală îmi umplea inima, au

---

¹ Scrisoarea a fost scrisă curând după plecarea lui D. Balfour de la Muntele Athos, unde se întâlnise cu athoniți, printre care Sf. Siluan și părintele Sofronie. După pelerinajul la Athos, D. Balfour a ajuns la hotărârea de a trece la Orthodoxye.

² Se are în vedere primirea Orthodoxyei de către D. Balfour.

început durerile, treptat crescând; dar când m'am gândit că poate Domnul le rânduiește după rugăciunea mea, atunci m'am bucurat de înseși durerile.

Acum, că am primit vești de la mată, din nefericire nu întru totul prielnice, mă simt mai întărit, dar până acum mă aflu într'o oarecare nedumerire în privința situației matală îndeobște, și îndeosebi a pricinii tăcerii. Simțindu-te cu sufletul în dureri, că îți este greu, că nu ești așezat, că nu ești liniștit, necunoscând pricinile tuturor acestora, mă aflu eu însumi îndurerat.

Recunoscător pentru scrisoarea matală,¹ îmi îngădui a-ți exprima părerea că poate ar fi fost mai bine să-mi fi scris mai curând. Cu toate acestea, cele ce s'au petrecut cu mată până acum nu sânt așa de rele, ci sânt chiar folositoare. Gândesc că ar fi mai înțelept să rugăm pe Domnul să-ți dea putere și înțelegere spre a răbda durerile, spre a birui ispitele care te vor ajunge, iar nu spre a te izbăvi de dureri. Iar aceasta pentru că, dacă te vei apropia de Pristolul lui Dumnezeu zdrobit până la capăt sub povara scârbelor, de vei adăuga acestora și propria-ți zdrobire lăuntrică și pocăință, necruțând pe sineți, atunci fără nici o îndoială, Dumnezeiasca lumină te va adumbri. Dar de te vei apropia către această taină mângâiat de către oameni, asigurat din punct de vedere material, atunci sufletul matală, plin de cele ale vieții, de mândrie trupească, nu va fi în stare de a primi harul din belșug. Și încă, dacă (acum sau mai târziu) nu vei cerca un întreg șir de mari

---

¹ Scrisoarea nu s'a păstrat.

furtuni, când „valuri se suie până la ceriuri și se pogoară până în adâncuri” (Ps. 106:26), dacă nu vei cunoaște cât poate suferi sufletul omenesc când se află pe hotarul dintre vecinica mântuire și vecinica pierzanie, de nu vei avea în parte experiența muncilor iadului, dacă, fiind păstor al oilor lui Hristos, nu vei cerca prin trăire toate acestea, atunci niciodată nu vei cunoaște nici Dragostea Dumnezeiască. Și dimpotrivă, dacă acum vei trăi toate aceste dureri, ispite, furtuni, atunci dintru bun început sufletul matale se va îmbogăți cu o neobișnuită, adevărată bogăție duhovnicească, nesticăcioasă. Mai târziu, dacă le vei fi trăit, cunoscând din sineți în ce măsură este neputincios sufletul nostru, îngustă mintea, cât sântem de neputincioși, fără ajutorul harului, nu numai să stăm pe calea cea dreaptă, ci și să înțelegem unde este ea, și îndeobște a ne împotrivi păcatului sau a face ceva bun, mai târziu deci vei avea o inimă milostivitoare, *pe nimeni pentru nimic* osândind; ci vei dori fiecărui om, cu mare dragoste, fără fățarnicie, mântuirea, a te ruga pentru oameni, pentru lumea întreagă. Oricine va veni către mată după aceea – un hoț, un destrăbălat, un sectar, un necredincios, un Evreu – pe fiecare îl vei primi cu suflet deschis, cu o inimă plină de dragoste și de compătimire. Atunci te vei afla în putere a mântui oameni, a face minuni, înviind spre viață vecinică suflete omenești moarte. Pentru a împlini legea lui Hristos, mai cu seamă pentru un păstor, neapărat trebuie câștigată această dragoste; părintele Ioan din Kronstadt avea o dragoste atât de mare pentru oameni,

o inimă atât de milostivă, că pentru el a vedea suferința, pierzania oamenilor, îi era mai nesuferit decât a suferi el însuși; de aceea se ruga așa pentru toți și pentru fiecare nevoie, de aceea făcea nenumărate minuni. Tot așa și Cuviosul Serafim din Sarov, și ceilalți sfinți. Când se vor săvârși și cu mată în parte cele despre care vorbim acum, atunci îți va deveni limpede de ce Apostolul Pavel suferea neconținut, îl dorea inima, *aș fi poftit eu însumi a fi anathema de la Hristos* (Rom. 9:3), pentru mântuirea semenilor; ia gândește-te de ce Părintele Ioan din Kronstadt lua asupra lui blestemele altora, păcatele lor, truda pocăinței pentru păcate străine (multe pilde se pot aduce, dar nu este nevoie, toate acestea le știi mată cu mult mai bine decât mine). Atunci nu te vor mai putea munci îndoielile în privința cărui duh m'a silit să-ți vorbesc, căci mată însuși vei fi gata a suferi pentru mântuirea orișicui.

Scrii că „încă nu te-a prea luminat Domnul în ce privește credința dreptslăvitoare”, și nu știi care este pricina acestei neluminări. Câtă vreme nu ai primit însuși „ungere de la Cel Sfânt” (1Io. 2:20 și 27), eu, prin dreptul celui ce iubește, îmi voi îngădui îndrăzneala să-ți împărtășesc câteva gânduri în legătură cu această temă. Iar mată, rogu-te, primește-mi cuvântul ca de la un frate care ți se dăruiește și te iubește în Hristos, care până acum nu ți-a greșit cu nici un gând împotriva (nici s'a înălțat, nici te-a osândit). Însă dacă acestea te împovărează, atunci iartă-mă.

Pricinile neluminării sânt două:

1) Nu de dreptslăvitoarea credință te îndoiești, ci la mată credința este îndeobște subminată (acesta este rodul înrăuririi mediului unde ai petrecut până astăzi). Eu te-am prevenit în legătură cu această ispită, fără a-ți explica mai cu deamăruntul cum se petrece ea în suflet – nu mi-am făcut vreme, ba nici acum nu cred că voi putea. Dacă acum vei da înapoi, vrăjmașul va pricepe că nu ești prea statornic în credință, iar viața matală va deveni un iad. Vorbești de „paiul” care nu a ajuns să încline talerul cumpenei de partea Orthodoxiei. Într’adevăr, puțin îți mai lipsește pentru a înclina spre această hotărâre; dar de acum, ca urmare spre înfăptuirea practică a hotărârii, neapărat va trebui să treci printr’o „ispită arzândă” (cf. 1 Pt. 4:12), lucru despre care te-am prevenit nu o dată; iar aci trebuință este nu de un pai, ci de marele ajutor al lui Dumnezeu, va fi nevoie de multă trudă și nevoieță – precum din partea matală, așijderea și din partea împreună-nevoitorilor matală.

2) A doua pricină a „neluminării” este aceea că vrăjmașul te smintește, și atrăgându-ți luarea-aminte într’altă direcție, nu îți îngăduie a-ți vedea propășirea în viața duhovnicească, în răstimpul scurs din ziua în care ai ajuns la Athos. Dacă acum te-ai afla în acel mediu care te înconjura mai nainte, atunci ți-ai simți puterea și propășirea. Însă păzească-te Domnul de aceasta; ți-o spun numai pentru a-ți atrage atenția la roadele pe care deja le-ai secerat, pentru a nu deznădăjdui. Deja multe ai învățat. Dar mată aștepți nerăbdător încă vreun semn de Sus care să te

impresioneze oarecum, într'un chip deosebit. *Și aceasta fi-va.* Când vei vedea adevărul, vei rămâne uimit de neobișnuita înțelepciune a lui Dumnezeu și vei fi lăudând și mulțămindu-I nesfârșit. Acum însă vrăjmașul îți abate mintea pe o cale rătăcită, primejdioasă, deturnându-te de la adevărata cale către vederea lui Dumnezeu.

Iubitul meu frate, primește-mi sfatul cum să te lupți cu gândul. *Iar aceasta pentru tot restul vieții* (precum și pe mine m'au învățat alții). Gândurile – ele sânt „draci” (energia demonică). Dacă există astfel de oameni pe care nicidecum nu-i poți convinge de ceva, atunci pe draci cu atât mai puțin. Sopotindu-te cu gândurile, împotrivindu-te lor, în cel mai bun caz le vei face să se retragă pentru un oarecare scurt răstimp, ca apoi să revină cu aceleași propuneri, încăpățânat, stăruitor, la nesfârșit, repetând dobitocește una și aceeași, până când reușesc să arunce omul în păcat; când și-au atins țelul întru ceva, ele continuă să-l zăpăcească mai departe până când îl nimicesc. Astfel, fă neapărat precum ne învață Sfinții Părinți. (Caută cu luare-aminte în *Patericul Eghiptean*, cap. 23¹). Dându-te voii lui Dumnezeu, să nu intri în nici un fel de dialog cu gândurile. Tot gândul care naște în inimă dezbinare, care surpă pacea inimii – este de la vrăjmașul. (Despre aceasta, dacă este nevoie, și de va fi bineplăcut lui Dumnezeu, vom mai vorbi și altădată). Cu împreună-

---

¹ Cf. „Cuvinte folositoare ale sfinților Bătrâni celor fără de nume”, Cap. 22, Cuvântul 17, în *Patericul Eghiptean*, Alba Iulia, 1997, p. 415.

lucrarea harului lui Dumnezeu, și s'a însemnat acum calea cunoscută, țelul – către el să te și îndreptezi, lepădând hotărât tot gândul potrivit.

Mată însă te afli într'o încurcătură și nu afli dezlegare întrebării – unde este harul de la Dumnezeu, și unde sânt uneltirile vrăjmașului. Amintește-ți cum, în ciuda deosebitei importanțe a pasului ce-ți stătea înainte, ale cărui urmări sânt mari, nu numai în acest veac vremelnic, ci și în cel ce va să fie, erai liniștit în adâncul inimii și te bucurai în ziua plecării matala de la Athos. Acestea nu puteau fi rodul impresiei lăsate asupra ta de către diferite persoane. Înaintea lui Dumnezeu port mărturie că, în acea zi, pe malul mării unde ne-am despărțit, de multe ori ți-am spus că deveniseși cu totul altul, căci văzusem limpede odihnind asupra matala harul lui Dumnezeu. Ți-aș arăta și alte clipe când harul te-a cercetat dar, dacă este nevoie, o voiu face altcândva. Îți atrag atenția cu stăruință asupra acestora, pentru a te obișnui să recunoști lucrarea harului și să o deosebești de lucrarea puterilor potrivnice. Cred că Domnul îți va da curând să cunoști și altele nespuse mai mari, noi însă nu trebuie să ne băgăm înșine în lucrarea harului. Fie ca el să lucreze de la sine, după voia Duhului Sfânt, precum El singur știe, că lucrarea harului este felurită în fiecare om, ținând seama de înclinarea lui sufletească și de structura lui mentală. În unii el se manifestă furtunos, în alții, dimpotrivă, foarte subțire și gingaș; în unii treptat se înalță de la măsuri mai mici la mai mari, în alții însă se manifestă dintr'o dată cu putere mare iar apoi, s'ar părea, îi părăsește.

Așa că, pentru a nu surpa lucrul prin propriul nostru amestec, mai bine să rugăm pe Domnul pentru milă, și așteptând răbdător această milă, să petrecem între timp într'o oarecare rânduială obișnuită a lucrării duhovnicești: pocăință, rugăciune, cititul Sfinților Părinți, al Evangheliei, trezvia minții (a se păzi de gânduri), facerea de milostenii. Precum și Domnul a zis: „Nu va veni împărăția lui Dumnezeu cu pândire” (Lc. 17:20), și iarăși: „Rugați-vă (neconținut, fără închipuiri, cu mintea și cu simțirea în inimă), și nu vă leneviți” (cf. Lc. 18:1).

Crede-mă, iubitul meu frate, preaiubite întru Domnul părinte David, că mila lui Dumnezeu de multe ori a fost aproape de mată. De dragostea matală întru Hristos pentru mine, nevrednicul de această dragoste, eu sânt încredințat, deși vrăjmașul te ispitește. Dar și eu (...) sânt gata multe să înfrunt pentru mântuirea matală. Cred Domnului Celui milosârd că, dacă nu ne vom clătina, vom fi împreună-frați pentru întreaga vecinicie; că după toate scârbele din lumea aceasta, împreună ne vom închina Lui și Îi vom săruta sfintele Mâini, cele ce ne-au făcut și ne-au zidit. Când sufletul meu simte că vrăjmașul vrea să ne despartă, atuncea mult mă rog și mă mâhnesc, uneori până la neputință. Însă nu de mine este vorba aci, ci de faptul că, rupându-te de noi, vrăjmașul te rupe de Hristos, iar când vei veni mată la Hristos, când vei ajunge la Cel neajuns, cele privitoare la mine le vei putea da la o parte; atunci, și de mă vei uita, nici o pierdere; acum însă, gândurile împotriva mea, cât și împotriva celuiilalt

„*alluminé*”¹ (Despre cine e vorba? Nu cumva de Siluan?), vrăjmașul ți le aduce cu stăruință, pentru a te smulge de pe calea pe care te-a pus Duhul Sfânt. Adesea pomenindu-te în rugăciune zi și noapte (și în toate dumnezeieștile slujbe, în ultimele două luni mă rog pentru mată mai mult decât pentru oricine altul), simțindu-te uneori că te îndepărtezi de noi sufletește, adânc m’am mâhnit. Vineri noapte, rugându-mă pentru mată, am plâns cum plâng pentru morți. Dea-ți Domnul bărbăție, pentru a te smeri și a răbda înjosirile și celelalte dureri de neocolit. Nu primi asupra Vlădicăi Eleftherie nici un gând rău, chiar de te-a și încercat. Greu îți va fi; gândește-te că toate acestea le faci „pentru numele Lui” (Io. 15:21). Crede cu tărie în Pronia lui Dumnezeu pentru mată, în ciuda durerilor și trudelor. Nu gândi că este vorba de vreo greșală, că altundeva ai putea dobândi și primi toate acestea fără trudă. Ceea ce ai răbdat acum ți se va socoti drept mucenicie. Așa voiește Domnul, Care mult, nesfârșit te iubește. Acum te-ai asemănat întrucâtva cu Moisi (Evr. 11:24-27), prin faptul că ai ales mai bine a pătimi cu norodul lui Dumnezeu, și socotind mai de preț ocară lui Hristos decât toată slava cea vremelnică, „și dacă nu vom da înapoi” (cf. Evr. 10:38-39), te vei asemena Lui și mai mult: vei fi oamenilor călăuză către Împărăția Cerească. Dea-ți Domnul puterea ca „punându-ți mâna pe plug, a nu privi înapoi” (cf. Lc. 9:62). Însă fără de dureri a se mântui omul este cu neputință. La început ele sânt greu de purtat, dar când

---

¹ În orig. în franceză, cu sensul de „înșelat”.

dragostea lui Dumnezeu atinge inima, atunci, din prisosul fericirii sale, sufletul devine stăpânit de setea de a suferi pentru Dumnezeu – precum și El Însuși a suferit pentru noi: dragostea Sa pentru noi L-a dus la Cruce.

Mult mi-aș dori să vorbesc cu mamă, însă trebuie să pun capăt, scrisoarea s'a lungit, s'ar părea, peste măsură. Vreau să spun tot ce pot, ba chiar mai mult decât pot.

Spui că împrejurările curând te vor sili să scrii catholicilor și familiei, dar apoi, necunoscându-ți sufletul, te răzgândești, încerci să ghicești care va fi rezultatul – oare aceasta îți va fi spre „a adăugi ispite mai mari celor ce deja au început în sufletul matală, sau poate că acestea te vor *mai încuraja*”. Iartă-mă, frate drag, nu trebuie să gândești astfel. Trebuie ca ortodoxia matală să fie fără prihană; ca ea să se întărească în nădejdea și în credința neîndoielnică întru Singur Dumnezeu, și în nici un caz în impresii personale (simpatii sau antipatii), nici în faptul că cineva se roagă sau suferă pentru mamă, nici în duhul împotrivirii față de catholici sau de oricine altcineva. Toate acelea sânt nemântuitoare și nu duc la cunoașterea adevărului. În ce privește corespondența cu catholicii (dacă îmi îngădui și în această privință să-mi spun părerea), fii cu luare-aminte la starea sufletului. De vei simți în sineți o credință fierbinte și dragostea lui Dumnezeu, atunci scrie-le, cu rugăciune, ceea ce Domnul te va povățui, însă dacă și fără ei sufletul petrece într'o luptă apăsătoare, atunci ferește-te, pe cât

te poate, de orice corespondență cu ei, ba chiar nici nu le citi scrisorile. Atunci lipește-te de Dumnezeu, și mai mult cu rugăciunea, ceea ce ai și început să înveți.

Va trece vremea, vei trăi cu noi în duh și vei vedea atunci cât te iubește Domnul. Vino, frate drag, cu noi, sârmanii, la Cruce, la ocări, la defăimări, la sărăcie și la dureri, iar mai târziu, poate și la moarte. Altă cale către adevărata vecinică proslăvire nu este. Pentru Numele Lui, noi pretutindenea sântem prigoșiți. Starea Bisericii astăzi este poate mai grea decât orișicând în trecut (pe vremea prigoanei, arianismului și altele). Disprețuiește slava și rangurile pământești – ele toate sânt jalnice și urăcioase înaintea lui Dumnezeu. Iartă-mă, știu că știi toate acestea, însă vorbesc așa pentru a le împărtăși cu tine.

În privința Valaamului și Starețului. Cât despre Valaam, părăsește gândul – este de la vrăjmașul. Acum nu aflu nici vreme nici putere ca să scriu mai amănunțit. Nu este voia lui Dumnezeu să mergi acolo, nu așa vei găsi ceea ce cauți. Nu te grăbi, fii cu răbdare. În clipa de față nu ai atâta nevoie pe cât ți se pare. Vrăjmașul te încurcă vârandu-se în cele mai bune intenții ale tale. Ai râvna de a-ți tăia voia pentru Dumnezeu, de a face lucrurile sub binecuvântare: păzește această râvnă. Vlădica Eleftherie, bineînțeles, nu se poate îngriji de mată îndelung și adesea, dar și însuși curând vei depăși nevoia de a întreba adesea, ci numai în anumite cazuri mai importante va fi nevoie să ceri sfat și să iei binecuvântare. Curând vei înțelege rânduiala vieții lăuntrice și atunci toate se vor așeza. Dar vezi, dacă

acolo, la Vlădica Eleftherie, el va deschide o nouă mănăstire (pe proprietatea lui), atunci pentru mată va fi cea mai bună soluție de moment. Stareț sau sfătuitor îți va da Domnul când va fi nevoie, de aceasta să nu te îndoiești, ci crezi „fără a deznădăjdui”.

Poate că va da Domnul curând Bisericii Sale un oarecare răgaz de la prigoanele ce au ajuns-o din afară, precum și din lăuntru, de la păstori și frați mincinoși; atunci vom avea mai mult de unde alege. Te sfătuiesc ca în loc de Stareț să-l iei pe Părintele Siluan, căruia i-ai adăugat în scrisoarea mea răvașul conținând micul tău secret, și care la rândul lui îți trimite răspunsul împreună cu al meu. Este un om simplu și cu puțină carte, însă cunoaște viața duhovnicească, poate până în ultimele ei trepte care pot fi atinse pe Pământ. Și este cu adevărat nerătăcit (*ne-illumine*). Eu însumi, din mila lui Dumnezeu, de multe ori l-am văzut atât de îmbelșugat luminat de har, că n'am avut destul duh să privesc la fața lui. Este un om plin de duhul lui Hristos, de dragostea Dumnezeiască, și care și-a trecut viața într'asa o luptă cu vrăjmașul, și într'asa o nevointă pentru Dumnezeu pe care rar, foarte rar o poate ajunge cineva. Dacă și numai cu rugăciunea sa – el te va ajuta mai mult decât oricare altul, cu zilnica sa priveghere asupra matală și cu îndrumările sale. Destul *deocamdată*; mai târziu vom vedea ce ne va da Domnul.

Ține-te cât mai aproape de Vlădica Eleftherie, citește pe Sfinții Părinți, iar acum nu căuta mai mult. Ai ceva mai multă răbdare și liniște, iar în ce privește „viața moleșită din Lituania”, vom vorbi altcândva.

N'am dorit să recurgem la recomandarea nimănui, ci toată nădejdea s'o punem în apărarea Maicii Domnului, însă dacă Vlădica Eleftherie va continua să te mearce multă vreme sau va pretinde ceva ce-ți va fi greu de obținut, atuncea scrie-ne și nouă (în mănăstire, Iqumenului) și celorlalte persoane (Vlădicăi Veniamin), arătând Vlădicăi Eleftherie mai întâi că pe mulți cunoști și de mulți ești cunoscut, și că îl pot asigura în ce te privește.

26 Iulie, 1932

Mi se pare că Domnul vrea să ne liniștească. Până-ți ajunge această scrisoare, poate că parte din ea va fi de prisos. Astăzi pleacă poșta. Măine este praznicul Sfântului Mare Mucenic Panteleimon – la noi „mare praznic”. Roagă-te pentru mine, nevrednicul matale frate în Hristos Iisus, Domnul nostru.

*

P.S. Mi-am împărtășit gândurile Părintelui Siluan – el a fost întru totul de acord, ceea ce pe mine m'a bucurat și m'a întărit: în el am deplină încredere. Cred că și pe mată trebuie să te întărească, deoarece „din gura a două și a trei mărturii va sta tot graiul” (cf. 2 Cor. 13:1).

Nevrednicul ierodiacon Sofronie

ÎN PRIDVORUL DREPTEI-SLĂVIRI

Înfrățirea duhovnicească. Despre Cruce și cuvântul ei. Despre bărbăția duhovnicească. Pomenirea lui Dumnezeu și pomenirea morții. Despre lucrarea harului lui Dumnezeu. Pocăința – începătura vieții duhovnicești.

Athos, 31 Iulie, 1932

Hristos în mijlocul nostru!
 Dragă și preaiubite frate întru Domnul,
 adânc-prețuite părinte David, blagoslovește.

Mi-a devenit cu neputință să mă rog pentru mine singur, ci tot mereu mă rog pentru noi doi ca și pentru mine singur, așa s'a lipit sufletul meu de sufletul marelui binecuvântat. În locul obișnuitei rugăciuni – „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește pre mine, păcătosul”, sau „Preasfântă de-Dumnezeu-Născătoare, mântuiește pre mine, păcătosul”, spun „miluiește pre noi”, „mântuiește pre noi”. „Greu ne este, Stăpână, ajută-ne, mântuiește-ne, cu judecățile carile știi”. Aproape neînterupt mă gândesc și mă rog pentru mată; doar în somn, pentru un scurt răstimp, împotriva voii mele, îmi pierd amintirea despre mată. Întreaga pravilă, întreaga slujbă în biserică și liturghia le-am prefăcut într'o rugăciune pentru frăția ta.

Mare răspundere s'a pus asupra-mi prin aceasta, dar eu, deși mă conștientizez a fi tot ce se poate mai neîndestulat, deși conștientizez că îmi depășește puterile, totuși mulțumesc lui Dumnezeu că a binevoit să pună asupra-mi, într'o măsură, această sarcină grea, dar fericită. Mă străduiesc, pe cât îmi ajută Domnul, să nu mă îndepărtez în duh de mată.

Nimic omenesc, pământesc nu caut. Chiar și de așa avea nevoie de ceva, nici atunci nu mi-aș îngădui vreun folos pământesc, nici pentru sinemi, nici pentru ceilalți; dar precum știi, sânt asigurat în toate privințele și calea mea până la moarte este hotărâtă, dacă Însuși Domnul nu schimbă ceva, iar pe deasupra, să nu-mi fie mie a înjosi întru nimic o lucrare atât de mare precum propria mântuire și cea a fratelui meu. În ochii lui Dumnezeu sufletul omului este o atât de mare valoare, încât nici întreaga lume văzută nu face cât un singur suflet. (Vezi Cuv. Ioan Scărarul, „Cuvânt către păstor”, *Scara* 13:18; și încă, Cuv. Macarie Eghipteanul, *Omilia* 4:17.) *Și mie mi-a dat Domnul să trăiesc aceasta.* Astfel încât, dacă eu voi greși împotriva matală, dacă din pricina mea, cel mai ticălos dintre toți oamenii, sufletul matală va cădea de la mântuire sau numai de va suferi vătămare, cine apoi îmi va da lacrimi să înduplec pe Domnul pentru mată și pentru mine, când eu însumi sânt sărac și lipsit? Fericită sarcină, dar grea!

Îmi amintesc că, atunci când te-ai întors la mănăstire după călătoria pe munte, ți-am vorbit de multe ori despre faptul că viața noastră este Crucea. În prima

mea scrisoare ți-am scris anume despre aceasta, iar acum spun că noi nimic altceva decât Crucea propovăduim, și dacă chemăm pe cineva spre a merge cu noi, atunci numai la Cruce, socotind aceasta a ne fi cea mai mare și neasemuită slavă. Când Domnul cercetează sufletul, Crucea devine ușoară, ba uneori negrăit de dulce; când însă binevoiește să îl lase în greutate și dureri, atunci datorî sântem a ne fericî, în nădejdea unei slave și mai mari.

Acest fapt adesea ne face să tăcem despre căile lui Dumnezeu, și să nu vorbim, căci cele dorite celor ce iubesc pe Hristos cel răstignit, celorlalți li se fac de nerăbdat, și îngreindu-se, încep a blestema pe cel ce le grăiește. Mă tem tot mereu că aceia, dacă au cunoscut în parte harul lui Dumnezeu, apoi văzând că a-l dobândi cere mari strădăni, încep „a defăima pământul cel dorit” (Ps. 105:24; Num., cap. 13 și 14), sau „nu au înțeles minunile Sale, și nu și-au adus aminte de mulțimea milelor Sale” (Ps. 105:7), într’atâta încât și vederea primelor roduri aduse din pământul făgăduit nu va putea să stârnească în ei bărbăția de a se porni spre cucerirea acestui pământ.

Gândesc că dacă, asemenea lui Iisus Navi și lui Halev, voiu încerca a-i convinge că „pământul [acela] este bun foarte”; că „va milui pre noi Domnul, și ne va aduce în pământul acesta, și-l va da nouă”¹ întru vecinică și nestrămutată stăpânire, după nemincinoasă făgăduința Domnului (Io. 16:22); că nu se cade, din puținătatea sufletului, „a se teme de norodul acelu

---

¹ Cf. Num. 14:7-8.

pământ”¹, adică de scârbele care doar par a fi uriași de nebiruit, iar în realitate neputincioase, și se risipesc ca fumul – atunci, cine știe, mă vor urî și vor dori să mă „ucigă cu pietri”.²

Mă tem uneori și că dacă, ajungând la hotarele pământului făgăduit, se vor împutina la suflet și vor începe a-și căuta povățuitori care să-i ducă înapoi în Eghiptet, atunci singurul rod al întregii mele strădanii va fi o și mai mare durere și suferință pentru cei pe care atâta i-a iubit sufletul meu. Grea este starea sufletului în acele clipe, și nu știi ce să faci: să vorbești sau să nu vorbești? Nu este omenească lucrarea aceasta; și nu-ți mai rămâne altceva de făcut decât numai „să cazi pre fața ta”, asemenea lui Moisi și Aaron, din pricina durerii și a conștientizării propriei neputințe, și în același timp, a propriei răspunderi.³

Nu la o vrednicie simplă și obișnuită te cheamă Domnul, ci la mai multă slujire și la mai multă nevoiță decât de obicei; și de aceea tot mereu sânt nevoit să-ți vorbesc despre ceea ce altora niciodată nu m'aș încumeta să spun, spre a nu-i duce la mahniciune, ba chiar la deznădejde. Însă mă încred în bărbăția sufletului matale, și de aceea și vorbesc, și ceva mai departe, adică mai târziu, voiu grăi, pentru ca apoi și eu însumi să mă folosesc de la mată, deoarece se bucură sufletul meu a se smeri înaintea matale, din simțirea inimii. Și aș socoti-o ca pe o mare bucurie și o

---

¹ Cf. Num. 14:9.

² Cf. Ieș. 17:4; Num. 14:10.

³ Cf. Num. 14:5.

milostivire a lui Dumnezeu să îți slujesc când săvârșești Liturghia, mai cu seamă în acea clipă când diaconul rostește: „Binecuvintează, Stăpâne, Sfânta Pâine”, iar preotul: „Și fă adică Pâinea ceasta cinstit Trupul Hristosului Tău”. În acea clipă focul harului se pogoară și se atinge de inimă, iar uneori înnoiește cu putere mare întreg omul.

Mai sus am vorbit de bărbăția sufletească, sau mai bine zis, duhovnicească. Ea constă în nădejdea tare, neîndoielnică, în mila lui Dumnezeu, orice s'ar întâmpla cu noi, oricare ispită ne-ar ajunge, chiar dacă pământul s'ar despica sub noi, chiar dacă lumea întregă sau întregul iad s'ar ridica împotriva noastră. Nici o altă bărbăție nu-și are locul în lupta noastră duhovnicească. Amintește-ți, frate drag, de aceasta toată viața ta...

Acestei bărbății duhovnicești – adică neîndoielnica nădejde în mila lui Dumnezeu – adaugă și ceea ce ți-am scris în prima scrisoare: a nu primi nici un gând. Iată o mare taină, pe care puțini o pătrund. Cuvinte simple și puține, însă mare este lucrarea, cea mai grea, și care duce pe om la vedere. Nu o vei învăța dintr'o dată, este nevoie de silință și de timp, și de ajutorul harului.

Ai dorința de a te încredința Starețului în ascultare. Păstrează această dorință. Taie-ți propria voie și înțelegere înaintea Părintelui duhovnicesc, înaintea Vlădicăi, și chiar înaintea fratelui. Pentru aceasta vei dobândi harul și darul osebirii. Voiesc încă o dată să-ți atrag atenția asupra faptului că, în ultimele

trei luni, ai învățat multe dintre acelea pe care înainte poate că prea puțin ți le închipuiai.

Te-ai înscris la o școală aparte, spre a ajunge la adevărata cunoaștere de Dumnezeu; în această școală multe sânt deosebite, neasemănătoare cu celelalte școli, iar învățătorul în ea este Dumnezeiescul Har. Așa încât acum, prin scârbe și ispite, ești dus treptat spre o neconținută pomenire a lui Dumnezeu. Mai nainte poate că niciodată nu te-ai rugat și nu ai trăit astfel. Dacă vei răbda și mai departe, vei ajunge să vezi roadele rugăciunii și pomenirii lui Dumnezeu. Toată alcătuirea omenească renaște – mai cu seamă și mai întâi de toate mintea. Mai apoi, de va îndrăgi sufletul dulceața petrecerii cu Dumnezeu, nici nu va mai dori să se smulgă de la pomenirea lui Dumnezeu, fie pentru cel mai scurt răstimp.

Roagă-te lui Dumnezeu, roagă-te Maicii Domnului să-ți dăruiască pomenirea morții. Aceasta îți este de mare trebuință, mai întâi pentru a rupe cu ușurință toate legăturile omenești și spre a birui ispita acestei lumi ce îți stă nainte, iar în al doilea rând, pentru a te obișnui întru dreapta gândire. În scrisoarea matală, de pildă, scriai și despre „impresiile personale”, și despre faptul că „bombardamentul” poate te va trezi, și despre celelalte mici abateri ale gândului matală de la adevărata cale a înțelegerii. Pomenirea morții te va învăța a vedea toate din unghiul veciniei; toate cele vremelnice, cele trecătoare din gândirea matală vor trece pe ultimul plan. Sânt și alte minunate roade ale acestei pomeniri; mată deja ai citit

despre ele în *Scara*¹, eu însă am amintit numai două dintre ele, în legătură cu nevoia de față.

Iartă-mă te rog, frate drag, pentru toate acestea, dar curând, cred, va veni vremea când nu voi mai îndrăzni a-ți atrage atenția la vreo greșală, ci eu însumi voi căuta de la mată sfat și ajutor, dar deocamdată, pare-mi-se, aceasta este lucrarea dragostei după Dumnezeu pentru mată, deși aceeași dragoste naște totodată dorirea de a se smeri înaintea fratelui. Eu, ticălosul, am pierdut toate și trăiesc ca un animal necuvântător, însă când lucra în mine cu putere, prin harul lui Dumnezeu, pomenirea morții, nici a o descrie n'aș fi putut, atât de minunată îi era lucrarea. Vreme de zece ani a continuat, treptat crescând în putere; ajunsese aproape la desăvârșita uimire; întreaga lume în ochii mei – și cei ai minții, și chiar cei trupești – se preschimbaseră cu o stranie schimbare; vremea își pierduse însemnătatea, astfel încât un veac sau o zi în conștiința mea deveniseră deopotrivă neînsemnate, ba chiar întreaga lume văzută apărea asemenea unui vis; toată pofta trupească desăvârșit se stinge prin lucrarea pomenirii morții; o mare frică cuprinde sufletul și-l reține de la păcat. Oamenii îmi apăreau atât de vrednici de compătimire, pentru că „zilele lor se sting în deșertăciuni”, că moartea îi ține departe de Dumnezeu, necunoscând nici țelul, nici înțelesul, nici rostul ființării lor; cât de puternic și cât de mult mă mâhneam atunci pentru oameni; pomenirea morții te învață

---

¹ Cf. Cuv. Ioan Scărarul, *Scara*, Cuv. 6, în *Filocalia*, vol. 9, Ed. IBMBOR, București, 1980, pp. 156-164.

adevărata rugăciune. Îmi amintesc: mă întind să dorm, după un plâns și o rugăciune, istovit până la neputință, când cuvintele îmi ieșeau din gură ca o flacăra, și deabia mă cuprinde somnul, că sufletul singur se pune pe rugăciune toată noaptea, câtă vreme trupul zace în pat; subț înrăurirea pomenirii morții sufletul nu se putea smulge din rugăciune. Trupului sănătos, de fapt nu-i este obișnuit să-și simtă propria moarte și se veselește. În vremea bolii apare în suflet simțământul apropierii morții și posibilității ei, iar atunci omul cearcă o frică sau o groază animalică, și împreună cu acestea și o respingere. Însă simțământul duhovnicesc al propriei morți, prin lucrarea harului Sfântului Duh, este tot atât de departe de cel sufletesc-animalic, pe cât este cerul de pământ. Când Nemuritorul Împărat, Stăpânul cel dorit al sufletelor noastre se atinge de noi cu suflarea Sa, atunci vremea se scurtează în conștiința noastră iar sufletul începe să-și simtă propria nemurire. După aceasta, mintea de acum nu poate să nu se schimbe; socotelile și criteriile pământești se îndepărtează de la ea. Într'o astfel de stare omul doar cu picioarele mai merge pe pământ; în duh însă el trăiește în altă lume.

Prima atingere a acestui suflu al nemuririi noi l-am trăit împreună după convorbirea noastră în bibliotecă. Îți mai amintești ce cucernic simțământ umplea sufletul, cum nici nu mai puteam vorbi, și chiar a ne mișca ne temeam? Cum tot ceea ce este vremelnic își pierduse interesul și sensul? Mată, de pildă, nu mai puteai deloc să-ți continui lucrarea cu manuscrisele; dar au trecut vreo douăzeci de minute, și ți-a venit

gândul; „Ce faci? Oare nu-i păcat?”, și inima ți s'a întors, și harul dintr'o dată s'a îndepărtat în așa măsură, încât ai ieșit din bibliotecă într'o stare aproape mai rea decât când intraseși. Iar eu nu fusesem pricina cercetării harului; fusese mila lui Dumnezeu pentru mată; de asemeni, n'am putut eu, deși mă rugam, să fac ca să nu respingi harul. Alegerea slobodă rămâne cu omul în toată vremea. Cuviosul Macarie Eghipteanul (Cuvântul 26:6) spunea că Domnul a țărnut puterea de a face minuni a apostolilor, pentru că, în râvna lor de a-i aduce pe toți la credință, ei ar fi silit întreaga lume, prin puterea semnelor și minunilor, să primească credința; Domnul însă așteaptă de la noi sloboda alege-re, voiește de la noi nevoița credinței, spre aceasta ne-a dat El înțelegerea, în stare a cunoaște Adevărul (1 Io. 5:20). El Însuși a voit să sufere pentru noi.

Nu cumva acea trezvie lăuntrică, acea frică, cucernicie, smerenie, acele rugăciuni, lacrimi, acea credință, pace, bucurie, pe care le-ai cercat la Athos la început atât de puternic – oare toate acelea au fost rodul unei oarecari sforțări de sine artificiale, din vreo pricină oarecare, sau ceva omenesc, ba chiar mincinos, iar nu lucrarea harului? Nu, frate iubit, să nu gândești așa, să nu crezi acelor gânduri. Îmi amintesc cât de bucuros și înnoit ai plecat de la noi să călătorești pe Sf. Munte; și eu mă bucuram atunci de minunata schimbare în mată, și mult m'am rugat și am mulțumit Domnului. Iar în penultima noapte a petrecerii matală cu noi, rugându-mă noaptea în biserică, bineînțeles, cu precădere pentru mată, iarăși am mulțumit lui Dumnezeu pentru faptul

că pacea și harul odihniseră asupra matală. Toate acestea nu sânt decât începutul – dar, neîndoielnic, semnul bunăvoirii și dragostei lui Dumnezeu pentru mătă. Însuși Domnul te cheamă – fii încredințat de aceasta! Domnul mult te iubește, iar când pentru Dumnezeu rabzi scârbe, atunci te învrednicești de și mai multă mărturie a dragostei Sale către mătă. Iar fără scârbe și jertfe nu este cu putință a se mântui.

„Jertfa lui Dumnezeu duhul zdrobit” (Ps. 50:18).
 Mi amintesc ce s’a petrecut cu mine când pentru prima oară m’am dus la spovedanie cu adevărată zdrobire de inimă pentru păcatele mele. Toată viața trăită de mine mi apărea ca o deplină strâmbătate. Ajungând la preot, din scârbă, din lacrimi, din durerea inimii, nimica nu puteam spune, ci doar plângeam, și crede-mă, mai înainte de a începe a-mi spune păcatele, Însuși Domnul „m’a întâmpinat și a căzut pe grumazul meu și m’a sărutat”¹, și m’a îndrăgit, și nu a așteptat de la mine să-l spun „Iartă”, așa cum, în pilda Fiului Risipitor, acela a zis: „Iartă, tată, greșit-am la cer și înaintea ta”² – deabia după ce tatăl l-a cuprins în brațele sale. Eu mă învinuiam pentru toate, la Domnul însă nici un cuvânt de învinuire; se bucura doar că fiul acesta „pierdut era și s’a aflat, mort era și a înviat”³. Ce noapte a fost aceea – a povesti despre ea este cu neputință! Cât ne iubește Domnul!

¹ Cf. Lc. 15:20.

² Cf. Lc. 15:21.

³ Cf. Lc. 15:24; 32.

Cu adevărat, singurul drept început și temei al vieții duhovnicești este – pocăința. În pocăință cunoaștem noi nemincinos faptul că sântem fii ai lui Dumnezeu. În mată mă încred, și din dragoste nu-ți pot ascunde ceea ce ascund de la ceilalți. Cât despre însemnările mele, vom amâna cuvântul pentru altă dată.

Iar ceea ce ți-am povestit nu este fără de primejdie a grăii celor ce nu au cunoscut duhovniceasca viață, care nu știu să deosebească harul de rătăcire, cărora le place să li se explice „din punct de vedere științific”.

A povesti acestui fel de oameni că Domnul a iertat greșalele, sau ceva asemenea – este „a da cele sfinte câinilor”¹. Cei ce nimic nu înțeleg în ce privește vederea Luminii (cea înțelegătoare, nu cea materialnică) și celelalte manifestări ale vieții duhovnicești, ca de pildă plânsul, le hulesc și le ocărăsc. Pe mată însă păzească-te Domnul de acest păcat.

Ți-am povestit câte ceva despre mine, cu gândul ca și mată, când vei merge la spovedania cea mare pentru întreaga viață, înaintea celui ce ți-o va primi, să te învinuiești întru toate; drept păcat, socotește nu numai păcatele vădite, dar și faptele bune, în măsura în care nu deplin curat s’au săvârșit, urmând pravila: „Τὸ καλὸν μὴ καλῶς γενόμενον οὐκ ἔστι καλόν”²; sau mai bine zis, după prorocul, „toată dreptatea noastră

---

¹ Cf. Mt. 7:6.

² În lb. greacă: „Binele săvârșit nu în chip bun, nu este un bine” (Cuv. Simeon Noul Theolog, *Cuvântul* 68).

maintea lui Dumnezeu este ca o cârpă necurată (a temei)!”¹.

Ai obosit poate, citindu-mi scrisoarea, iar eu aş fi dorit să-ţi spun şi în ce constă „necredinţa” matale şi cum să te lupţi cu ea, dar şi pe aceasta o vom lăsa pentru altă dată, dacă va binevoi Domnul.

Scrisorii îi trebuie o săptămână să ajungă la tine. M'am gândit că, dacă voi aştepta răspunsul matale la prima, ca să scriu după aceea, va trece mai mult de o jumătate de lună, iar în acest răstimp multe schimbări pot avea loc.

Am vorbit despre mată şi cu Părintele Siluan; el mult te iubeşte şi mult se roagă cu lacrimi lui Dumnezeu pentru mată. Mie îmi este o mare bucurie să ştiu că voi sântei atât de prieteni pentru Domnul.

Am auzit că se roagă pentru mată părintele ieromonah Pinufrie, părintele Luchian pustnicul, şi alţii; multora le-a rămas cea mai bună impresie despre mată. Pr. Vasilie, de pildă, tot mereu te pomeneşte.

Timp de două zile şi-am scris cu întreruperi această scrisoare. Până să mai primesc de la mată noi veşti (o, dea Domnul, bune!), nu-ţi voi mai scrie.

Cel ce te iubeşte întru Domnul,
nevrednicul ierodiacon Sofronie

---

¹ Cf. Is. 64:6.

ÎNDOIELI

*Despre biruința ispitelor. Despre
„asprimea” cuvântului scris.*

Athos, 12 August, 1932

Dragul meu, iubite întru Domnul frate,
Întrutot-cinstite părinte David,
Blagoslovește!

Socoteam să nu-ți scriu înainte de a primi de la mată noi vești, însă, precum vezi, nu am fost în stare a aștepta. Atâta s'a mâhnit sufletul meu zilele acestea – aproape până la deznădejde.

Nu știu ce să spun. Mi-e teamă să nu-ți îngreuez sufletul cu vreun cuvânt sau cu vreun sfat. Un singur lucru – să nu te îndoiești că hotărârea luată împreună este deplin în armonie cu voia lui Dumnezeu. Durerile, greutatețile, piedicile, în cazul de față nu fac decât să dea mărturie faptului că lucrarea începută este bineplăcută lui Dumnezeu. Gândește-te cât de ușor ar fi fost să se facă toate în Serbia, la Varnava; sau în Franța, la Mitropolitul Evloghie; sau în Cehia, la Episcopul

Gorazd – aceasta însă nu ar însemna că așa este mai bine.

Dacă vei ieși acum biruitor, vei mulțumi tot restul vieții lui Dumnezeu, Cel ce te-a îmbogățit cu adevărată bogăție, din carea vei dobândi sieți și celorlalți mijloace de luptă cu vrăjmașul până la mormântul însuși.

Dacă ar fi fost cu puțință, aș fi purtat pentru matale toate înjosirile și scârbele de acum, pentru că Domnul mi-a dat prin cercare a cunoaște folosul lor. Iartă-mă, rabdă încă puțin, nu mă lipsi de dragostea și, deocamdată, de încrederea matale.

Îmi pare rău că sântem lipsiți acum de puțința de a comunica prin viu grai, iar în scrisori este atât de greu a te exprima; cuvântul scris, adesea pare „aspru” (Io. 6:60) și de nerăbdat.

Zi și noapte mă rog Domnului și Maicii Domnului să-ți dea bărbăția să mergi cu noi la Cruce, la Golgotha, spre a dobândi apoi și Învierea.

Roagă-te pentru mine; eu te iubesc, și îți sânt dăruit din tot sufletul.

Al matale nevrednic frate întru Hristos,
păcătosul diacon Sofronie.

*

P. S. Iartă-mă, dragă părinte David, că nebănuind dorința Părintelui Siluan de a-ți scrie ceva, nu l-am întrebat la vremea potrivită și de aceea nu ți-am trimis scrisoarea lui împreună cu cea de-a doua a mea, deși

era cu puțință în ce privește vremea. Acum îți trimit scrisoarea lui din 31 Iulie.

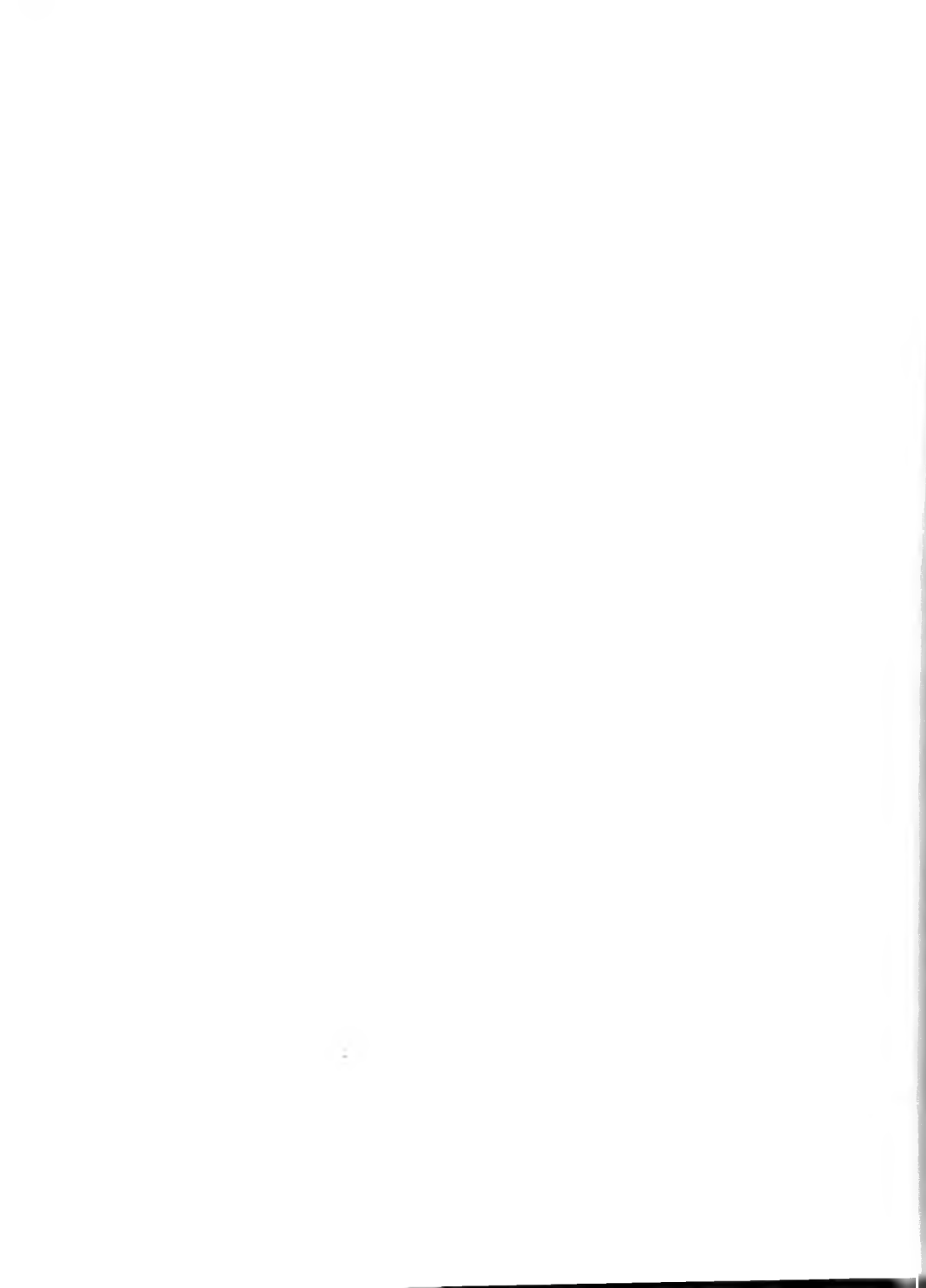

PARTEA A DOUA

PRIMIREA ORTHODOXIEI

„...stați în credință, îmbărbătați-vă, întăriți-vă”.

(1 Cor. 16:13)

NOUL ÎNCEPUT

Adevărata împărtășire a harului. Noblețea cea după înțelesul omului. Trăirile lăuntrice în prezența harului. Despre darul erudiției. Harul la cel ascultător înlocuiește pe Stareț.

Athos, 3/16 Septembrie, 1932

Fie Numele Domnului binecuvântat de acum și până în veac!

Hristos în mijlocul nostru!

Adânc cinstite, dragă părinte David, iubite întru Domnul părinte și fratele meu.

Binecuvintează-mă de acum cu deplină binecuvântare preoțească, după stăpânia dată matală de către Domnul, și roagă-te pentru mine.¹

Femeia când naște întristare are, ... dară dacă naște pruncul, nu-și mai aduce aminte de durere, pentru bucuria că s'a născut om în lume (Io 16:21). Atenția mea, mai curând rugăciunea, s'a concentrat tot mereu nu la a se săvârși doar faptul adăugirii matală Bisericii formal, exterior – aceasta încă nu reprezintă

---

¹ La 12 Septembrie, 1932, D. Balfour a fost primit în Ortodoxie, cu recunoașterea preoției. Taina a fost săvârșită de Episcopul Patriarhiei Moscovei în Europa Occidentală, Mitropolitul Eleftherie.

un eveniment atât de mare – ci ca, după spovedanie, după primirea matală în sânul Sfintei Biserici, mai ales după Liturghie, să te împărtășești de har în așa măsură încât să te faci de acum puternic în duh și neclătit în credință pentru totdeauna. Pentru aceasta, cu multă strădanie, cu durere, uneori cu amare lacrimi am îndrăznit eu, ticălosul, să stăruie către bunătatea lui Dumnezeu zi și noapte.

Mare milă a săvârșit cu noi Domnul, și noi datorii sântem a-I mulțămii. Cu toate acestea, în ciuda faptului că, precum zici, Domnul „mult te-a binecuvântat”, eu, ca un fără de minte, nu pot încă deplin să mă liniștesc: aș dori mai mult, deoarece multe scârbe îți stau nainte, care scârbe apar de unde nu te aștepti și pe care nu le bănuiai. Dar Domnul știe: cui și cât și când poate să dea sau este nevoie să dea. Ultimele scrisori de la mată purtau multe vești bune; iar eu mă bucur și mulțămesc Domnului pentru milosârdia Sa pentru noi. Cu toate acestea, faptul că ți-e milă de mine, încercările de a mă liniști, nu foarte mă mângâie; ele purced din noblețea sufletului matală, însă noblețe încă după om. Mai bine mi-ar fi, și poate și matală, dacă deocamdată îmi vei scrie fără să-ți ascunzi de la mine durerile. Socotești să mă „odihnești puțin”, mie însă mi-e teamă să mă las în această odihnă. Sufletu-ți deocamdată se află în starea în care iarăși, și nu numai o dată, se va supune clătinărilor chinuitoare și dureroase. Ce să-i faci – trebuie răbdate toate, și a ne smeri. Îndeobște însă privesc cu liniște la viitorul matală, deoarece cred că „necăită este chemarea lui Dumnezeu” (Rom. 11:29), chemarea

matale în Biserică, și multe mărturii am pentru deosebita bunăvoință a lui Dumnezeu către mată. De la neapărata corespondență ce te așteaptă cu foștii prieteni și superiori catholici eu nu aștept vreo vătămare sufletului matale; vei avea clipe de grea luptă sufletească și de amar, așa cum s'a petrecut în legătură cu scrisoarea de la mama matale; dar toate acestea sânt încă ecouri ale vechiului om din trecut, care vor fi cu puțință numai câtă vreme sufletul este încă sărac de har.

Cu har din belșug, alte simțiri stăpânesc sufletul; atunci inima se va frământa de dorirea ca, dacă este cu puțință, toți oamenii să cunoască pe adevăratul Dumnezeu și calea către El. Când Domnul cercetează sufletul și acesta cunoaște dragostea Lui, care după calitatea și puterea și dulceața sa, neamăsurat întrece toată altă iubire cu puțință pe pământ, atunci el dorește și se roagă ca și frații lui așijderea să soarbă din paharul dumnezeieștii iubiri. Nu intra în corespondență cu ei – nu-i vei convinge. Destul va fi să-i informezi de faptul plecării de la ei, arătând, dacă vrei, pricinile care te-au silit către acest pas. Iar tot ce pot ei să ne spună, o știm deja, ne este cunoscută și cercată până la capăt. Despre toate acestea am stăruit către Domnul ani de zile, cu durere de moarte, cu suferințe de nemărturisit, cu multe lacrimi, neconținut gata și de moarte, pentru ca să ne spună unde este adevărul – și Domnul nu a tăcut, Însuși a venit și ne-a mângâiat cu negrăită mângâiere, și ne-a îndreptat viața după voia Sa. Iar acum oamenii, cu mintea lor împământenită, ce ne mai pot spune?

Mila lui Dumnezeu ne-a izbăvit de muncile îndoielilor și ale clătinărilor în privința credinței, iar de acum nu se mai află în inima noastră loc pentru ele.

Păstrează, părințele dragă, ceea ce ai primit; chiar dacă nu prea scump ți s'a dat, nu defăima darul miloșărdiei lui Dumnezeu. Bine faci că toată luarea aminte o îndreptezi spre propriul suflet; rugăciunea și trezvia te vor mântui de lume și de „prieteni” și de vrăjmași. Să-ți dea Domnul ca rugăciunea minții să se întărească după bogăția milei Sale în omul cel lăuntric (Ef. 3:16 și urm.). Nu te da însă peste măsură postului. Un post aspru nu-ți este de neapărată trebuință; mai rău va fi dacă vei slăbi și te vei descuraja. Până la o vreme nu hotărî singur problemele grele; și dacă se întâmplă ceva, scrie (mai bine Părintelui Siluan), dar mată „nu primi și nu lepăda” nimic, într'un caz îndoielnic, fără sfat!

Părintele Siluan mă îndeamnă să-ți scriu despre un Stareț pentru mată. El zice că, dacă vei fi ascultător, atunci nu vei avea trebuință de Stareț, ci însuși harul Domnului te va învăța toate. Când însă va fi o nevoie neapărată de un Stareț povățuitor, atunci, fii sigur, Domnul ți-l va trimite. Dacă vei fi dispus ca eu să-ți scriu cândva mai amănunțit întrucâtva pe această temă, atunci pentru rugăciunile și binecuvântarea matală voiu încerca să scriu ceva mai amănunțit despre ascultare și despre Stareț¹, dar deocamdată destul este sfatul Părintelui Siluan.

---

¹ Vezi Anexa I, 1: „Despre ascultarea în lipsa Starețului”.

Tare mă bucur că a căzut problema în legătură cu Valaam. Era o ispită. Vlădica, precum gândesc, s'a mvoit la început cu propunerea matală, din simțământul omenesc de a ceda și a face pogorământ, dar totuși ai hotărât bine; adică, dacă Vlădica ar fi hotărât totuși să te trimită acolo și după ce l-ai înștiințat că prietenii matală athoniți sânt împotriva acestei călătorii, atunci ar fi trebuit să te duci.

Cu toate acestea, deoarece harul lui Dumnezeu ne-a îndreptat și către Vlădica Eleftherie, și către locul în care ești, așa ne și vom ține până la noi înștiințări ale voii Domnului pentru noi (adică pentru mată, dar din pricina strânsei legături a sufletelor noastre în Hristos, eu tot mereu, fără să vreau, zic „noi”, deși este vorba numai despre mată).

Scurtimea vremii mă silește să mă grăbesc și să scurtez scrisoarea. Despre multe aș fi dorit să vorbesc, dar, de va binevoi Domnul, altădată o vom face. Vorba este că, între multele gânduri bune pe care le ai despre Stareți, despre purtarea matală cu viitorii frați de mănăstire, despre scârbe, despre nevoințe și altele, ai încă și niște înțelesuri și reprezentări greșite despre aceste teme.

Multe amănunte din viața matală mă interesează, așa că, dacă nu ți-e greu, scrie-mi spre a mă mângâia. Astfel, de pildă: este o biserică în „Gaijun”? În ce chip s'a săvârșit primirea matală, în biserică sau într'o simplă casă? Ai slujit Liturghia în acea zi? Și, îndeobște, ai posibilitatea de a sluji Liturghia la „Gaijun”? Spune-mi numele mamei matală; mai ușor te rogi când știi

numele. Inima mea înclină către mama matală, deși nu o cunosc deloc. Și în scrisori, și în întrevederi personale cu ea poartă-te cu cea mai mare luare-aminte și dragoste; în însăși realitatea însă, nu ceda nici o iotă.

Când îți citesc și recitesc cu bucurie scrisorile, acolo mai cu seamă unde spui că ești gata la dureri, la suferințe, sufletul meu arde de dorința de a te îmbrățișa și de a te săruta cu sărutare sfântă ca pe un nesfârșit de prețios, de iubit frate al meu...

Din primele zile ale lui August mi s'a încredințat o sarcină mare care îmi va lua aproape tot timpul liber; pe lângă că m'am îmbolnăvit puțin în ultimele zile (am răcit), ceea ce și mai mult mă slăbește trupește.

Roagă-te pentru mine, iubite părinte David; roagă-te și Domnului, și Maicii Domnului, Stăpânei noastre. Și eu, ca fratele matală mai mic în Hristos, nu încetez a mă ruga pentru mată.

Cel dăruit matală până în sfârșitul zilelor sale,
cel ce te iubește întru Domnul, nevrednic frate,
Ierodiaconul Sofronie.

*

P.S. Îți adaug scrisorile părintelui Siluan și părintelui Cassian

CALEA DE CRUCE A ORTHODOXIEI

Bucuria în întristări. Rugăciunea se naște în încercări. Despre răstignirea Bisericii Drept-slăvitoare. Scârbele sânt pecetea alegerii de către Dumnezeu. De la sufletesc la duhovnicesc. Rugăciunea minții și dumnezeiasca slujire. Plânsul, și cum trebuie a se apropia de Dumnezeu.

Athos, 16/29 Septemvrie, 1932

Hristos în mijlocul nostru!

Dragul, iubitul și fratele meu întru Domnul, Părinte David, blagoslovește!

Duminică am primit lunga ta scrisoare¹. Rău îmi pare că sântem despărțiți de o distanță atât de mare: scrisorile fac o săptămână și chiar mai mult. Îmi pare rău, pentru că aș dori ca scrisorile matală către mine, dar și ale mele către mată să ajungă cât mai repede cu putință, să ajungă în clipa când sânt de cea mai mare trebuință, iar nu cu întârziere, grăind adesea despre cele trecute. Ultima mea scrisoare ți-am scris-o în vremea când te chinuiai cel mai mult, și însuși îmi scriai scrisoarea cea lungă. Din păcate, nu mi-au rămas

---

¹ Scrisoarea nu s'a păstrat.

însemnări din scrisoarea mea către mată, și nu mi-e limpede, din toate cele multe despre care aș fi dorit să-ți spun, ce ți-am scris și ce nu am reușit, din lipsă de timp. Toată luna August și Septembrie am fost nevoit să dau tot timpul liber unei lucrări importante pe care mi-a încredințat-o Părintele Igumen, și de aceea nu ți-am putut scrie, oricât de mult am vrut. Ba și acum sânt multe piedici. Luni, în ajunul Înălțării Sfintei Cruci, în vremea deniei (după ceasul nostru, trei dimineața), s'a produs un puternic cutremur, care continuă până acum, e drept, mai puțin puternic decât în prima clipă, dar totuși puternic. Mănăstirea noastră a suferit deocamdată, din mila lui Dumnezeu, mai puțin decât altele, dar îndeobște năruirile și jertfele au fost mari, mai cu seamă în direcția N-V dinspre Peninsula Athonului, unde, din auzite, s'a deschis chiar un crater, a curs lavă; și acuma scriu, dar pământul se clatină și toate zidurile se zgâlțâie. Aceasta mă lipsește de liniștea și de tăria de trebuință.

Sânt gata în toată vremea cu multă bucurie să-ți scriu, întrucât aceasta îmi înlocuiește într'o măsură convorbirea vie cu mată. Acum, legați fiind cu vecinicele legături ale dragostei în Hristos Iisus, Domnul nostru, acum când pe tot pământul nu-mi este suflet mai iubit, în măsura în care îmi ajută Domnul,¹ în duh rămân cu mată, dor cu durerile matală și mă bucur cu bucuriile matală (care nu-ți sânt multe deocamdată). Acum, iubite părinte David, eu păcătosul mă cuceresc înaintea matală din pricina scârbelor pe care le-ai trăit

---

¹ Alt manuscris corectează: „îmi dă Domnul putere”.

pentru numele Celui Preadulce, Preaiubit, Domnul nostru. Îmbărbătează-te, întărește-te cu inima, dragul meu, iubitul meu frate întru Domnul, părinte David. Domnul mult binevoiește întru mată. Mai târziu vei cunoaște adevărul acestor cuvinte. Omenește sânt gata să-ți doresc izbăvirea din scârbele care te-au ajuns, duhovnicește însă, chiar mă bucur. Îți amintești de cuvintele Domnului către Apostolul Petru: „Mergi înapoia mea, satano, că nu cugeți cele ce sânt ale lui Dumnezeu, ci cele ce sânt ale oamenilor”¹ Cumplit, nebun cuvânt „mă bucur”, atunci când mată ești într’o atât de mare durere.

Adevăr grăiesc, cunosc un om care de multe ori nu numai a căutat asupra înfricoșatului hău al iadului, dar a și atârnat deasupra lui, ba chiar s’a pogorât oarecum într’însul, dar mâna lui Dumnezeu l-a scos de acolo. Mergea pe pământ și oamenii vorbeau cu el, el însă nu simțea pământul sub picioarele sale, ci subt el se deschidea nesfârșita prăpastie neagră. Trupul îi era omorât de scârbe. A descrie groaza pre care sufletul o trăia în acea vreme este cu neputință. Vremea pentru el era numai, cum ar fi, un firisor de ață de care era legat, și deocamdată atârna deasupra hăului fără fund, iar împrejur vedea nesfârșitul, însă cel al pierzaniei – iadul, unde nu este sfârșit suferințelor. Petrecând într’o astfel de nefericire, sufletul se învață adevărata rugăciune.

Știi că oricât de mari ar fi diferitele dureri ce te-au ajuns, totuși cea mai mare constă în faptul că sufletul

---

¹ Cf. Mt. 16:23.

nu-ți este sigur de adevărul căii pe care a pășit. Într'una din scrisorile matala îmi scriai că vrei să rabzi durerile, vrei să suferi, iar acum, că ți-a revenit durerea – îmbărbătează-te; dar mai departe niciodată să nu „dorești a suferi,” ci lasă-te în voia lui Dumnezeu. Pentru aceasta, adică a nu căuta durerile cu de la sine putere, ci doar a fi gata a suferi toate durerile care ne vin, scrie, dacă îți amintești, și Sf. Ioan Gură de Aur, și mulți alți Sfinți Părinți.

Crede-mă, frate drag, că dacă uneori îmi voiu îngădui a întrebuița numele de „catholici,” „Catholicism,” „catholic,” însemnând neajunsurile lor sau greșalele, eu o voiu face nu spre a-i ocări (ferească-mă Domnul de aceasta!), ci numai spre a arăta simplu și deschis, acolo unde se va dovedi a fi nevoie, punctul în care ei nu se află în adevăr. Iar în cazul de față îți pot spune să nu te smintești cu sufletul văzând considerabila superioritate a Catholicismului în comparație cu Biserica Dreptslăvitoare în privința organizării exterioare și a disciplinei (căci acestea sânt pământ). Nu te sminti, de asemenea, nici de faptul că, în vremea de față, Biserica Dreptslăvitoare este cu adevărat răstignită (acesta este pridvorul Cerului). Lituania, din punct de vedere duhovnicesc, niciodată nu s'a aflat la înălțime, iar mată să nu judeci Biserica Dreptslăvitoare după eparhia Lituaniană. Dar, nu știu de ce, despre aceasta îmi vine să amân întrucâtva cuvântul pentru viitor, chiar dacă este tocmai împrejurarea de care ești ispitit. Altceva mă preocupă acum: aș dori ca sufletu-ți

să se închidă în sine și să zărească lucrul mare și important ce se săvârșește într'însul.

Dar nu a venit vremea ca eu să mă amestec în analiza celor ce trăiești; rog pe Domnul ca El Însuși să te învețe după harul Său, să-ți dea înțelegere duhovnicească. Cea mai mare recunoștință trebuie să arătăm Domnului încă de acum, pentru că ți-a și dat să cunoști că (precum însuși scrii) „aceasta este viața reală, adevărata și autentică ființare”. Da, „trebuie să mulțămim Domnului că ne-a învrednicit să trăim astfel și că nu ne-a lăsat în jalnicul miraj și nălucirea și iluzia vieții obișnuite lumești”. Pentru aceste cuvinte ale matali, altfel spus, pentru a le auzi de la matali, eu chiar mă rugam Celui Milosârd, Carele voiește tuturor a se mântui.¹ Dar să știi că toate acestea sânt numai povața preliminară a sufletului întru Împărăția lui Dumnezeu.

Îmbărbătează-te, dragul meu, preaiubitul meu frate. Toți Sfinții noștri Părinți ne învață că scârbele sânt pecetea alegerii de către Dumnezeu; scârbele, Domnul le trimite fiilor Săi, pe care îi primește și de care se grijește, așa cum nici o mamă nu se grijește de pruncul său...² Încă nu observi că Duhul lui Dumnezeu odihnește asupra-ți, dar nu ai dobândit încă înțelegerea duhovnicească cea adevărată. De altfel, puțini sânt cei care o înțeleg. Însă dacă cineva primește și mulțamește Domnului pentru scârbe, i se va da să cunoască tainele Împărățieii Cerești. Bucuria noastră este mai întâi de

¹ Cf. 1 Tim. 2:4.

² Alt manuscris adaugă: „Domnul bate pre tot fiul pre carele primește” (cf. Evr. 12:6 ; Pilde 3:12).

toate cea duhovnicească. Trupește însă (adică în privința tuturor celor ce țin de lumea aceasta) sântem răstigniți. „În Hristos Iisus *mie lumea s'a răstignit, și eu lumii*” (cf. Gal. 6:14).

Acum începi să te apropii de ceea ce îți scriam în prima mea scrisoare: „Și aceasta va fi”. Primindu-ți primele scrisori, mult m'am neliniștit, în caz că aveai să răstălmăcești cuvintele mele; iar acum, văzând cum te povățuiește harul lui Dumnezeu pe calea adevăratei înțelegeri, mulțănesc Domnului și Maicii Domnului; cât despre mine, mă liniștesc întrucâtva, dar nu de tot.

Sânt încă anumite lucruri greșite în atitudinea matală, și zi și noapte mă tem ca nu cumva să te înșele vrăjmașul. Mai cu seamă acum, când scrii că ești atât de ispitit de mânie. Să ai mai multă liniște sufletească, *nu aștepta* nimic, și *nimic să nu primești* fără sfat, însă deocamdată nici să lepezi ceva ce-ți pare îndoielnic, adică atunci când nu vei fi sigur de este oare harul sau înșelarea vrăjmașului. Nădăjduiesc să înțelegi bine cele spuse: *a nu lepăda* când nu-ți este limpede, dar și *nimic a primi* fără sfat...¹

---

¹ Începutul Scrisorii a 5-a din 16/29 Septemvrie: „Iubite întru Domnul, fratele meu, părinte David, Blagoslovește. Toată această săptămână mă bucur pentru mată și mulțănesc Domnului și Preasfintei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarei. Cu gândul adesea te îmbrățișez, cu simțământul liniștit și bucuros al iubirii frățești. Cât aş dori ca această dragoste a noastră să rămâie vecinic; să ne învrednicească Domnul ca în această dragoste a unuia către altul întru numele Său, la moartea noastră să stăm înaintea Sa, să ne închinăm

Ajungând, cu harul lui Dumnezeu, la „unimea credinței”, credem că, prin împreună-lucrarea aceluiași har, vom ajunge și la „cunoașterea slavei Sale celei nepropiate.”¹ Când mă gândesc la cele ce s’au petrecut cu mată, mă uimesc nesfârșit. La drept vorbind, mi-e și frică să pomenesc (pentru a nu da prilej luptei cu slava deșartă sau cu mândria) cât de multe și însemnate evenimente s’au petrecut în viața matală. Slavă și mulțămită Domnului, Care ți-a dat hotărârea să întâmpini toate aceasta! De obicei nu numai cei ce au trecut la Dreapta-slăvire din alte biserici, dar nici înșiși dreptslăvitorii nu înțeleg limpede dumnezeiasca măreție a credinței noastre, duhul vieții dreptslăvitoare. De obicei, chiar și trecând la Dreapta-slăvire, oamenii nu sânt în stare a se ridica de la pământ. De pildă, Englezii din Londra care au primit credința Dreptslăvitoare. În toate judecățile lor, în toate opiniile lor asupra lucrurilor, asupra vieții, asupra mântuirii, punctul lor de plecare este pământesc, omenesc, înțelegerea și cugetul lor – trupești, sufletești, umanistice. În această privință, matală Domnul ți-a ajutat să fii mult mai la înălțime, și dorirea inimii mele este ca nu numai să te menții la acea înălțime, dar și să te înalți mai sus, până la adevărata înțelegere duhovnicească. Nu vreau să mă avânt mai departe în laude, deoarece am simțit pe pielea mea vătămarea lor

---

lui, să-I spălăm picioarele cu lacrimi de bucurie și de mulțămită”.

¹ Rugăciunea Ceasurilor.

pentru suflet. Mai bine este nouă ca „cele dinapoi uitând, la cele dinainte a ne întinde”.¹

Asigurat de faptul că nu te îndoiești de dragostea mea în Hristos, mai mult înclin să-ți vorbesc despre unele lipsuri și abateri încă prezente, așa cum mi se pare, de la adevărata înțelegere a unor lucruri. Știu că, făcând aceasta, eu ies din cadrul ce mi se cuvine și risc să-mi dezvălui propria neînțelegere, dar „blândețele lui David” (Ps. 131:1), binecuvântatul rob al lui Dumnezeu, îmi dau îndrăzneală să mă exprim în privința unor probleme unde părerile noastre se oselesc. Iartă-mă că scriu atât de neîngrijit, poate îți va fi și greu să citești; însă împrejurările mă silesc să mă grăbesc, iar pe lângă acestea, nici nu mă simt liniștit simțind tremurul sub pământ. Cred că nici nu voiu putea scrie de data aceasta multe dintre cele ce voiam. Ba nici nu am bănuțit vreodată că voiu scrie ceva despre viața duhovnicească, și de aceea mă aflu acum neputincios spre a-mi exprima gândurile pe scurt, dar în același timp limpede. Rogu-te să cauți cu îngăduință către această neîndestulare a mea, precum și asupra celorlalte.

Scrii că „ai hotărât să trăiești cu *voința*, și nu după înțelegere sau *simțământ*”. Nu așa, dragul meu. Aceasta nu te va duce la ceva bun. Voința să o socotești ca bărbăția de a te da voii lui Dumnezeu, a crede neîndoielnic în dragostea și milosârdia Sa pentru noi; altfel, vrăjmașul așa te va dărâma, că nici oasele nu-ți vom mai putea aduna apoi.

---

¹ Cf. Filip. 3:13.

Serie-mi, dacă poți,¹ de când ai început să te îndeletnicești cu rugăciunea minții. Când „mai nainte” (tu a fost greu să te îndeletnicești cu această lucrare? De la cine ai învățat-o? Ce cărți ai citit despre ea mai nainte și ce citești acum? Cum anume o faci îndeobște? Iartă-mă, dragă părinte David, că îmi îngădui să te întreb despre acestea. Dacă ai avea lângă mată vreun om care să fi știut măcar puțin despre subiectul cu pricina, eu nu aș fi îndrăznit să te întreb. Încă și de aceea întreb, căci mi-e teamă că în sufletul matală mai trăiesc unele înțeleșuri strâmbe despre rugăciune din viața din trecut; așijderea, mi-e teamă și de vreo vătămare sufletului matală din pricina unor deprinderi de mai nainte în rugăciune. Ultima scrisoare, din care mi s-a limpezit că nu știi să te ții cum trebuie în vremea dumnezeieștii slujiri, mă face să mă neliniștesc despre toate acestea. În vremea slujirii, îndreptează-ți către

---

¹ Alt manuscris îndreptează: „Voiam să-ți scriu că bine ai hotărât să te dai voii Domnului; ‘a fi cercat de Însuși Domnul’ este calea cea mai dreaptă și de nădejde – ‘trebuie numai învoarea de a răbda’. Dar iată că înainte de acestea scrii: ‘Știu cât de greu și aproape fără nădejde îmi este lupta, nevoindu-mă prin propria-mi îndreptare împotriva rețelor obișnuințe’. Iată deja o înțelegere nedreaptă. În viața noastră este de neocolit nevoia, asceza neapărată – lupta cu patimile. Bunei atitudini a se da întru toate voii lui Dumnezeu – neapărat trebuie să adăugăm și silirea de sine întru toate. Însă acest lucru trebuie văzut puțin altfel decât o faci mată (doar dacă expresia aceea mi a fost rodul unei oarecari scăpături, și exprimă cu adevărat înțelegerea și punctul matală de vedere). Dar nu este așa de important. Mult mai esențial este problema despre...”

Dumnezeu mintea și sufletul, și nu îți lăsa atenția la cum cântă, cum se roagă, cum se poartă ceilalți. Niciodată nimănui să nu faci vreo observație în clipa înverșunării. Mai târziu, dacă starea duhului tău va fi veselă, vei putea spune cu luare-aminte ceva (și chiar să dăruiești ceva băiețașului). Trebuie să te concentrezi pe sineți, sau mai bine zis, pe Dumnezeu. Să nu te gândești la viitor; nu anticipa, chiar dacă unii oameni, asemenea mie, îți vorbesc despre viitor. Mântuiește-te pe sineți mai înainte de toate. Despre aceasta bine mi-ai scris în ultima scrisoare.

Dragul meu, iartă, rabdă; îmi este cu neputință acum să-ți scriu despre multe și cât se poate de importante. În timp ce scriam aceste puține pagini, deja de câteva ori s'a clătinat întreaga clădire, cu vuiet subteran, cu urlet și cu tremur. Dacă Domnul va da și vom fii vii, vom vorbi despre toate, spre slava Sa.

În ce privește exagerata matală încredere în năzuința după plâns și zdrobire de inimă: către Dumnezeu, care este „foc mistuitor,”¹ trebuie a te apropia cât mai lin, mai liniștit, mai cucernic. Întru totul trebuie a te păzi de orice provocare artificială a lacrimilor, nervoasă, a *sângelui*, și de visătorie. Iartă, vorbesc preventiv, din dragoste pentru mată. Catholicii, după cum mi-a fost dat să aud, suferă anume de aceste neajunsuri. De aceea se observă la ei cazuri de stigmatizare și de viziuni legate de simțuri (sau, mai bine zis, năluciri). Pe de altă parte, unii confundă planul duhovnicesc cu cel sufletesc, sau neînțelegând deloc pe primul, adică

---

¹ Evr. 12:29.

plânsul duhovnicesc, pe cel de-al doilea îl osândesc. Dea Domnul¹ să cunoști adevărata nerătăcită rugăciune a minții și plânsul duhovnicesc. Îți voi spune doar că darul acesta foarte puțini (unicate precum Sfântul Siluan) l-au primit repede și relativ ușor, pentru smerenia lor. Cei mai mulți însă sânt nevoiți să se trudească și nevoiască până la moarte; multe sânt furtunile și primejdiile și scârbele pe calea aceasta. Cât despre plâns, nu năzui cu prea multă încăpățănare, sălindu-ți inima. Dacă acum nu vine (căci inima nu este pătită prin suferințe să-l primească) va veni mai târziu; va veni când ne vom cunoaște sărăcia în nevoința postului, a ascultării și a rugăciunii.

Citește Viețile Sfinților, mai ales Viețile Sfinților în slavonă, ale lui Dimitrie din Rostov. În legătură cu gândurile, mă faci adesea să-mi amintesc de viața Sfântului Marelui Mucenic Evstathie Plachida (20 Septembrie). Citește scrierile Sfinților Părinți. Când înaintea ochilor minții noastre se arată chipul omului Evangheliei, așa cum voiește a ne vedea Domnul, când vom cunoaște cu adevărat cât de neam prost sântem în comparație cu cel dumnezeiesc bun-neam, către care vrea Domnul să ne ducă, când vom vedea cât de departe sântem de la adevărata mântuire, atunci fără să vrem ne vom tângui, vom plânge amar, Domnul însă amarul degrab îl preschimbă în dulceață.²

---

¹ Alt manuscris adaugă: „după negrăita Sa milă”.

² Alt manuscris îndreptează: „Când ochilor minții matale va sta înainte chipul acelu om, așa cum voiește a ne vedea Domnul, când vom cunoaște cu adevărat propria sărăcie și

Aș fi dorit să-ți spun câte ceva în privința iscodirilor matala referitor la cum să te raportezi la unele preziceri, dar vremea nu-mi îngăduie.¹ Vreau să vorbesc într'un duh pacinic și liniștit. Eu și acum, din mila

---

neamul nostru prost, în comparație cu ceea ce ar trebui să fim prin harul lui Hristos, când vom vedea cât de departe sântem noi de la adevărata mântuire, atunci fără să vrem ne vom tângui amarnic, amarnic, Domnul însă amarul nostru îl preschimbă în bucurie.”

¹ Alt manuscris adaugă: „Cât aș dori ca Domnul să-ți dea a te împărtăși cu adevărata viață *duhovnicească*. Dar El a și binevoit către mată și, neîndoielnic, cred că vei primi de la Domnul cea bogată milă, după cuvântul Său: „*Eu am venit ca viața să aibă, și de prisosită să aibă*” (Io. 10:10). Dacă răbdarea matala nu s'a sfârșit, atunci mai rabdă încă o observație. Când auzi de la vreun om, către care harul lui Dumnezeu te-a înclinat, vreun cuvânt oarecare, nu-l iscodi de ce și cum ți l-a spus. Așa că, auzind de la Părintele Siluan că Domnul îți va trimite un Stareț, îi ceri să-ți spună dacă să primești cuvântul 'ca pe o neîndoielnică întărire' (altfel zis, prorocie), sau 'ca o simplă expresie a nădejzii și dorinței lui'. Iar aceasta nu este prima dată că o văd la mată. Mai bine fă cum făcea Maica Domnului – 'păstrează graiurile în inimă' (cf. Lc. 2:19). Sânt mai multe trepte de dar prorocesc. Dar sânt încă și alte daruri de la Dumnezeu în legătură cu cuvântul. Astfel, harul lui Dumnezeu pune în inimă un cuvânt, dar însuși omul nu poate afirma exact ce și cum va fi. Cred însă că și dacă ar fi fost o descoperire limpede, chiar și atunci întrebarea matala, ca o iscodire, nu ar primi răspunsul dorit. Părintele nostru Igumen de foarte multe ori a și prezis, a și mai nainte văzut, dar când l-a întrebat unul din monahi cum o face, cum se încheagă la el o înainte-vedere sau o înainte-cunoaștere, el nu a putut răspunde.”

lui Dumnezeu, sânt în pace, dar totuși mă grăbesc să termin scrisoarea (este unu și jumătate noaptea).

Dea Domnul să cunoști că binevoitoarea voie a lui Dumnezeu te-a adus la „Gaijun”, la Mitropolitul Elefterie. Să mulțămim împreună lui Dumnezeu. Ai nevoie să fii singur, iar aceasta n’ai putea-o dobândi meșteri într’o așa măsură, în vremea de față, ca la „Gaijun”. Cu oamenii care te înconjoară, chiar de sânt binecinstitori, nu vorbi despre ce grăim împreună.

Roagă-te, dragă părinte David, pentru mine, ocarnicul; stăruie către Domnul și către Preasfânta Stăpână, să mă miluiască în ziua Judecării.

Binecuvintează-mă.

Al matale nevrednic, mai mic frate întru Domnul,
păcătosul ierodiacon Sofronie.

*

P.S. Ești foarte drag și prevăzător în propunerea matale de a ne trimite (părintelui Siluan și mie) bani pentru cheltuielile poștale. Aceasta ne scutește de nevoia de a cere timbre de fiecare dată. Însă te rog mult: trimite-ne cea mai neînsemnată sumă, chiar numai cât este nevoie pentru timbrele poștale. Nu avem nici o altă nevoie.

DESPRE TEMEIURILE VIEȚII DUHOVNICEȘTI

Lucrarea lăuntrică – lucrul care „singur trebuie”. Despre bucuria duhovnicească și cea trupească. Despre alegerea Starețului. „Stați în credință”. Despre ce este cu adevărat mare. Despre înțelegerea Crucii și nevoița credinței. Începutul vieții duhovnicești: lupta cu patimile. Despre cunoașterea adevărului și temeiul duhovnicesc al primirii ei.

Athos, 6/19 Octomvrie, 1932

Adânc prețuite părinte David,
Iubite întru Hristos fratele meu,

Începând această scrisoare, eu chem asupra ei binecuvântarea-ți și cer lui Dumnezeu ajutor mie, pentru rugăciunile matală.

În ultima lună, din pricina neîncetatei oboseli peste măsură, am ajuns până la o dureroasă istovire și mult am suferit din această pricină. Astăzi mă simt ceva mai bine și de aceea am hotărât să încep o scrisoare către mată, pe care nu o voiu putea trimite mai devreme de Duminică (deoarece poșta merge o dată pe săptămână, tocmai Duminica). Dacă m’ăș fi

simplu mai zdravăn, de mult ți-aș fi scris ceva, ca răspuns la scrisoarea matală cea mare¹, dar nici acum, din nefericire, nu mă simt în putere, nici cu dispoziția și chibzuiala de trebuință pentru a-ți scrie în legătură cu anumite întrebări, cât se poate de grele, pe care le-ai atins în scrisoarea pomenită. În orice caz, am luat mai multă hârtie și o să-ți scriu punând claie peste grămadă, una după alta, în nădejdea că o să le legi pe toate în minte într'un singur tot.

În scrisoarea cea mare² scrii: „Eu sânt un mare realist, însetez după ființarea autentică; nu pot trăi cu fraze și cu visătorii, sau dacă simt că trăiesc astfel, din neputință sau din nevoie, o trăiesc cu rușine și întristare”. M'am bucurat citind aceste gânduri și simțăminte, vrednice de un bărbat bineînțelegător.

Dar mă uimește cum este cu puțință ca în sufletul matală, alături de astfel de gânduri și năzuințe vrednice de laudă, să se împace niște mișcări sufletești cât se poate de tinerești. În ultima scrisoare scrii: „Îmi este aproape cu neputință să mă concentrez, să mă rog cu luare-aminte, *să simt* cine sânt eu, ce fac aici, și celelalte”.³ Ai și uitat oare de ce ai venit aici? Adică în conștiința că faci aceasta după voia lui Dumnezeu – ceea ce scriai mai înainte. Da, iar această conștiință

---

¹ Scrisoarea nu s'a păstrat.

² Alt manuscris adaugă: „M'ai bucurat cu atitudinea serioasă pe care o ai față de acest lucru”.

³ Scrisoarea lui D. Balfour către părintele Sofronie, din 27 Septemvrie/10 Octomvrie 1932.

trebuie ținută cu tărie în simțământul inimii¹, „a simți cine sânt eu”! Un păcătos nevrednic; ce altceva putem simți? Ai o oarecare iubire de sine cu slavă deșartă; trebuie să te lupți cu aceasta, altfel vom ajunge într’o stare ridicolă și prostească. „Ce faci aici?” Domnul îți dă vreme pentru pocăință, un loc îndepărtat de deșertăciuni, o liniște de neapărată trebuință pentru rugăciune și pentru cercare de sine. Domnul ți-a dat și mijloace materiale de viață, pentru ca, fără vreo deosebită preocupare pentru pâinea de toate zilele, să-ți îndreptezi toată grija spre dobândirea Împărăției Cerești. Iată ce trebuie să conștientizezi, și altele asemenea, și să mulțamești lui Dumnezeu pentru toate aceste binefaceri; dar a te întoarce spre sine privindu-te din afară, dintr’o deșartă iubire de sine, nicum nu se cuvine. Chiar trebuie pocăință pentru aceasta înaintea lui Dumnezeu.

Dar nu ai încă nici o experiență, nici chiar cunoașterea a ceea ce trebuie să faci. Iată, cunoaște-ți această neputință. *Nelucrarea* vieții pustnicești este total dincolo de puterile matală. Te-ai obișnuit cu activități exterioare, iar viața lăuntrică îți este total necunoscută. Trebuie să te înveți întru ea, despre ea să gândești. Trebuie să ne învățăm, mai bine zis deprindem, ca atenția minții să se îndrepteze spre a cerceta inima: ce se întâmplă în ea, ce gândește, cu ce simțăminte trăiește, în ce stare se află, adică în armonie cu poruncile lui Dumnezeu sau înviforată de patimi (mânie,

---

¹ Alt manuscris adaugă: „în amintire sau în adâncul inimii; căci cu adevărat acest loc ți-a fost arătat de către harul lui Dumnezeu”.

inverșunare, patima curviei, iubire de sine și altele). Această neîncetată căutare în propria-ți inimă *cu rugăcune* trebuie să ducă la starea în care mintea și inima devin nedespărțite. Atunci vei cunoaște¹ adevărata liniștare după care îți însetează sufletul.² Când te plimbi prin pădure și te gândești, atunci păzește-te de visătorie. Este bine atunci să rostești cu gura rugăciunea lui Iisus și să gândești despre Dumnezeu. Este bine și atunci, și în restul vremii, să-ți analizezi sufletul, urmărindu-l.

Știi bine că este o întristare „după Dumnezeu” (plăcută lui Dumnezeu) și una lumească (potrivnică lui Dumnezeu), așijderea și bucuria sau veselia pot fi după lucrarea harului, însă ele pot fi și *necuvântătoare* (fără sens, ἄλογος), de la vrăjmașul. În ultima vreme mă întristează tocmai faptul că îți pierzi seriozitatea în privința lucrării propriei mântuirii; te-ai înveselit de o oarecare veselie³ trupească; așa încât sufletul meu nici nu mai vrea să vorbească despre ceea ce ne este atât de esențial și de important.

Dragă părinte David, iartă-mă că sânt chițibușar, că îți pândesc fiecare alunecare, însă o fac pentru că în viitor (poate unul nu foarte îndepărtat) s’ar putea să nu mai afli vreun om care, dintr’un simțământ de dragoste nemincinoasă, să-ți arate greșalele, iar aceasta îți este

---

¹ Alt manuscris adaugă: „cu harul lui Dumnezeu”.

² Alt manuscris adaugă: „și vei scăpa de visătorie și de tinerasca slavă deșartă, care îți pricinuiesc simțământul de rușine și întristare”.

³ Alt manuscris îndreptează: „mulțămire de sine”.

de atâta nevoie (adică cineva care, dintr'un bun simțământ, ne scoate la iveală neajunsurile). Acum ai nevoie să înveți a te cerceta cu adevărat duhovnicește – altfel cum vom ajuta pe alții care vor dori să-i învățăm această lucrare de neapărată trebuință pentru mântuirea noastră? Mult doresc, și mă rog lui Dumnezeu și Preasfintei Stăpânei noastre, ca să-ți întărească simțământul duhovnicesc-nevoitor, ca să nu rămâi la nivelul obișnuit, mediocru, al înțelegerii sufletești a moralei creștine.

Să adăugim și grija ca în noi să crească simțământul fricii lui Dumnezeu și conștientizarea măreției chemării noastre creștine; să nu ne lăsăm stăpâniți de un duh de veselie necuvântătoare, trupească¹. Nu este cazul să glumim. Înaintea noastră se află sau mântuirea², către care duce calea strâmtă, cu dureri, cu lacrimi, sau iadul, către care se desfășoară calea largă și veselă. Nu trebuie să lăsăm frâul, ci dimpotrivă, mai tare să ne încingem mijlocul. Când vine gândul: „De ce sânt aici?”, bine este să gândim că *nu avem aci cetate stătătoare, ci pre cea viitoare căutăm*³.

Înainte scriai de dorirea matală de a afla cât mai repede un Stareț. Dar înțelegi mată ce fel de Stareț îți trebuie? Pentru ca să se poată descurca cu mată, Starețul trebuie să fie făcător de minuni, să aibă darul înainte-vederii și al prorociei și al învățaturii, să fie

---

¹ Alt manuscris adaugă: „mai cu seamă să ne temem a crede că vine de la har”.

² Alt manuscris îndreptează: „Raiul”.

³ Evr. 13:14.

intru toate desăvârșit, nepătimaș, asemenea Cuviosului Nefalim. Dar dacă vei da peste un Stareț care, în afara darului osebirii, nimic altceva mai presus de fire nu are, cu acela nu te vei împăca. Nu ai încă pregătirea psihologică și simplitatea credinței pentru aceasta. Ai nevoie să-ți omori în chip binecinstitor nu numai voia, ci și înțelegerea¹. Nu ai nici încredere. Fierbi ca vinul nou. Intre altele, bine ai făcut în privința mea că nu o dată m'ai iscodit de ce am spus asta sau aia; de pildă, „Pe ce temei ai *prezis* aceasta?”, sau, „Să primesc cuvintele matale literal, sau nu?” Iar în alt loc: „Dacă nu ești deplin încredințat, *nu făgădui* nimic și *nu prezice*; dar dacă ești, atunci spune-mi mai *limpede*, dacă este cu puțință”; și mai cu seamă ți-ai îndreptat luarea-aminte la următoarele mele cuvinte: *Nu la o vrednicie simplă și obișnuită te cheamă Domnul, ci la mai multă slujire și la mai multă nevoie decât de obicei.*

Dragul meu, amintește-ți că eu sânt împreună-frate cu tine, și pe deasupra mai mic decât mată; nu cere multe de la mine, că sânt sărac și lipsit, și cu dureri, și nu sânt nimic. Față de cuvintele mele fii *mai simplu*, certându-mi neputința². Iar în viitor voiu ocoli un astfel de dialog cu mată, și totdeauna, vorbind despre viitor,

¹ Alt manuscris adaugă: „ceea ce nu se poate face înainte ca cineva să-ți dea o explicație deplin satisfăcătoare la multe din cele mai grele întrebări (theologice)”.

² Alt manuscris adaugă: „Cu toate acestea, eu însumi nu am făcut așa în legătură cu nimeni, adică nu am cerut socoteală. Deși nu îmi place visătoarea, ci voiesc, și întotdeauna am voit realitatea curată, nu fantezisme”.

voiu adăuga *poate că*, iar dacă voiu uita să o fac cândva, adaugă-o mată. Încă într'o convorbire personală a noastră, la una din întrebările de acest fel, ți-am răspuns adevărul, adică faptul că eu nu sânt proroc, nici înainte-văzător. Ci cred că prin harul lui Dumnezeu va fi așa; adică va trebui să te ostenești în țarina lui Hristos, în sudoarea frunții matală. Lăudându-ți așteptările în ce mă privește, eu îndeobște nu sânt de acord cu ele atunci când e vorba de alții. Nu faptul că mată cauți prea departe în cuvintele ce ți se spun, sau că dai cuvintelor mai multă importanță decât se cade, ci îmi vine gândul că încă te grăbești și nu cunoști lucrurile cum s'ar conveni.

Să nu crezi că mă apăr pe sinemi sau că îndrăznesc să mă compar cumva, dar în legătură cu cele spuse îmi vine gândul: Cât trebuie să nu iubește Părintele David *Apocalipsa* și celelalte cărți procești, și chiar unele locuri din Evanghelie și Epistole, tocmai pentru imprecizia și nelimepezimea lor, care face că adesea nu se pot interpreta. De acum „pune-voiu strajă gurii mele”, pentru a-ți satisface dorința, deoarece nu numai viitorul, dar nici prezentul nu-l cunosc limpede.

Mată scrii: „Dar dacă nu este așa, dacă din pricina realismului meu, a setei mele pentru o experiență duhovnicească nemijlocită eu citesc prea mult printre rândurile scrisorilor matală și atribui cuvintelor matală mai multă importanță decât trebuie, aceasta este atunci o înclinare foarte primejdioasă, în stare a mă duce sau în rătăcire, sau în dezamăgire și la deznădejde”. Păzească-mă Domnul, precum și mai nainte ți-am scris,

de a pricinui vreo vătămare lucrării mântuirii matală. Toată grija mea este să te îndrum pe calea către autentică ființare¹, pe cât este cu putință slăbărilor mele puteri și înțelegeri, ființare către care te povățuiește harul lui Dumnezeu, iar eu însumi mă îndepărtez de această lucrare mai presus de puterile mele.

Când încă erai copil și te-ai cercetat harul lui Dumnezeu, eu în această recunosc chemarea ta de către Domnul, și cred că acum a doua oară te cheamă Domnul, de acum în chip final, pe calea plăcută Lui. Însă, dragul meu, nu înapoi trebuie acum a căuta, prin țărâmul cunoscut și către țelul cunoscut (precum scrii); lucrul ar fi întristător. Nu, mată trebuie să mergi pe o cale nouă (adică mai departe) și către un țel încă necunoscut matală (la care nu ai ajuns), și printr'un țărâm încă necunoscut², o nevoie pe care încă nici nu îți închipuiești. A te înșela nu ar avea pentru mine nici un sens; mult, foarte mult atârână de credința matală. Când însă, cu harul lui Dumnezeu, vei înțelege despre cele ce eu, ticălosul, îți vorbesc, atunci nu te vei mai clătina în credință, nici te vei mai sminti din pricina necorânduielii exterioare în viața Bisericii, și altele. Atunci credința matală va începe a fi credința cunoașterii (chiar dacă încă nedesăvârșită), iar nu „din auz” (vezi Rom. 10:17). Atunci, chiar dacă întreaga lume se va abate de la adevăr, nu te vei mai clătina,

---

¹ Alt manuscris îndreptează: „spre a te îndepărta de la calea rătăcirii, către calea autenticei ființări”.

² Alt manuscris adaugă: „total necunoscut, căci piciorul matală încă nu a pășit acolo”.

precum Avraam, care în vremea sa rămăsese aproape ultimul purtător al adevăratei dumnezeiești cinstiri¹; iar eu, nevrednicul, mă rog Domnului ca să-ți întărească credința și ca mai târziu să poți ajuta și pe alții – frații matale, așa precum unii ți-au ajutat cu toată dragostea lor, și cu multe rugăciuni și dureri. Noi trebuie să ne legăm cu cele preaputernice, nezdorbite legături ale dragostei lui Hristos, și să ne ajutăm unul pe altul, necruțându-ne puterile, ba chiar nici sufletele. În această dragoste pentru fratele noi știm că *am trecut din moarte la viață* (1 Io. 3:14), altfel spus, adevărata ființare.

Dragostea lui Dumnezeu cuprinde în sine totul, toate bunătățile: și înțelepciunea, și cunoașterea, și bucuria, și nemurirea, și adevărata slobozenie. Ceea ce ai cunoscut în copilărie a fost harul chemării. Înmicșorezi ceea ce ai primit la Athos, pentru că încă nu ai adevărata înțelegere a ce este mai mare și ce mai mic, a

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Iartă-mă, dragă părinte David, dar iarăși doresc cu insistență să te sfătuiesc să ai înaintea ochilor pilda vrednică de urmat a persoanei lui Avraam. El fără de nici o împotrivire s'a supus poruncii lui Dumnezeu, și s'a sălășluit acolo unde i-a arătat Domnul. În credința sa, el nu s'a clătinat, măcar că întreaga omenire contemporană lui se abătuse de la adevărata cinstire de Dumnezeu. Probabil că el gândea: „*al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și toți cei ce locuiesc întru dânsa*” (Ps. 23:1); *nu avem aci cetate stătătoare, ci pre cea viitoare căutăm* (Evr. 13:14). Așa și mată să gândești și să te dai voii lui Dumnezeu, slujind Lui în tot locul unde voiește Domnul – căci: *al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și toți cei ce locuiesc întru dânsa*”.

ce este mai înalt, și ce mai prejos. Amintește-ți vedenia prorocului Ilie: *Și iată va trece Domnul, și vânt mare și tare, care va risipi munții și va sfărâma pietrele înaintea Domnului în munte, iar nu în vânt Domnul; și după vânt, cutremur, iar nu în cutremur Domnul; și după cutremur foc, iar nu în foc Domnul; și după foc, glas de adiere subțire, și acolo Domnul* (3 Imp. 19:11-12). Vezi ce fel de înșiruire. Adu-ți aminte de cuvintele „Lumină lină a sfintei slave...”

Nu pentru a te convinge de ceva îți vorbesc, căci mainte de a ne fi întâlnit, harul lui Dumnezeu te-a învățat și te-a convins de multe, ci pentru a te preveni că încă multe avem nevoie a cunoaște din cercare mainte de a urma hotărât propria judecată, care totdeauna trebuie să fie în împreună-glăsuire cu înțeleșul Scripturii.

Mai spui: „Eu nu sânt fără experiență în viața duhovnicească”. Și aceasta este adevărat, altfel nu ai fi răbdat cuvintele pe care tot mereu ți le-am spus, dar totuși experiența matală este experiența începătorului, și nu se poate încă vorbi despre multe cu mată. Primești cu deschidere, cu bucurie cuvântul despre Cruce – iar aceasta este mare mila lui Dumnezeu către mată; dar îndrăznesc să gândesc că acea Cruce la care mă gândesc când vorbesc, încă nu ai înțeles-o, ba încă nici nu a venit vremea de a o înțelege; mai mult: poate niciodată nu ne vom învrednici nici noi, amândoi, de acea parte a celor aleși ai lui Hristos, adică de a purta acea Cruce. Totuși sufletul matală este binecuvântat, pentru că iubești a-ți tăia voia.

Îndeobște vorbind, adevărata viață duhovnicească poate fi începută numai atunci când omul se întărește în credință, și chiar dacă este încă o credință nedesăvârșită, adică numai cea din auz, totuși sufletul trebuie neapărat să primească neîndoielnic învățătura Bisericii și sfinților ei Părinți. Când însă sufletul, cu darul harului, simte adevărul, atunci el devine neclătinat în credință¹, iar însăși credința atunci devine alta, adică una din cercare, una a cunoașterii; dar și aici există o anume înaintare treptată a sușului. Dar nevoința credinței este rânduită până la însăși moartea, pentru că ne este dat numai în parte să înțelegem, ne este dat acum (adică în acest veac) a vedea *ca prin oglindă în ghicitură* (1 Cor. 13:12). Și nu știi în ce privește pe alții, dar pentru mine problema, din mila lui Dumnezeu, este hotărâtă, iar eu cu bucurie primesc această nevoință a credinței, uimindu-mă de înțelepciunea lui Dumnezeu Care cu atâta iscusință smerește mintea noastră cea trufașă. Când ochilor minții matala se va descoperi, fie în parte, viziunea bogăției de neurmat a vieții duhovnicești, a acestei științe cerești, atunci te vei rușina de cuvintele spuse și vei vedea că încă nici adevăratul început, cel al înțelegerii, nu l-ai pus.

Dă mai multă luare-aminte, și acum, și în viitor, vieții duhovnicești, lucrării poruncilor, trezviei, rugăciunii, citirii scrierilor Sfinților Părinți nevoitori, încuviințați de Biserica Dreptslăvitore, și vei vedea că, în măsura îmbogățirii sufletului matala în această

---

¹ Alt manuscris adaugă: „și chiar de întreaga lume se va lepăda, el, asemenea lui Avraam, rămâne credincios”.

pravință, și mintea va începe treptat să dobândească putere mare și limpezime în gândirea după Dumnezeu, în rugăciune și chiar în teologie și înțelegerea Scripturii.¹

Începutul vieții duhovnicești – este începutul luptei cu patimile. A birui patimile este lucrarea cea mai grea. Această biruință este cea mai mare dintre toate. Nepățimirea stă mai presus decât darul facerii de minuni. Patimile se biruie printr'o lungă, încrâncenată luptă, grea și neîntreruptă, zi și noapte, cu împreună-lucrarea harului. Lupta cea dreaptă cu patimile ne-o învață Sfinții Părinți. Dar mată încă nu ți-ai cunoscut patimile – nici lupta cu ele; căci dacă le-ai fi cunoscut, ai fi știut ce să faci în tot locul și în toate situațiile, și nu ți-ar veni gândul: „De ce sânt aici sau acolo, ce fac eu aici?” Până și îngropat sub pământ ai găsi ce să faci. Și eu adevărat, cu nimic altceva nu ți-ai fi putut exprima atât de limpede lipsa de experiență, ca prin aceste două expresii: 1) „De ce sânt aici, ce fac eu aici?”, și 2) „Eu nu sânt fără experiență în viața duhovnicească”.

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Calea care ai urmat înainte – nu este roditoare. Noi nu avem nici o nevoie să ne batem capul cu informații neesențiale și care nu sânt de neapărată trebuință pentru mântuirea noastră sau chiar pentru împlinirea datoriilor cu care sântem însărcinați. Adică monahul, de pildă, poate total să se înstrăineze de lume și să nu știe nimic despre ea, să nu citească ziare niciodată. Episcopul însă are nevoie de a intra în acestea într'o mai mare măsură, pentru a cunoaște nevoile, interesele și, îndeobște, viața celor păstoriți de el”.

Nu este de mirare că, suferind de mânie, te-ai biruit de această patimă și în zilele când ar fi trebuit să simți o mare bucurie și pace sufletească. Iar aceasta din pricina *necredinței* matală. Nu este vorba de un băiețș neascultător. Și la noi, la monahi (munciți de greutatea peste puterile noastre, din pricina sărăciei materiale a mănăstirii), sânt unii nu foarte ascultători, și uneori cântă tare urât și în grabă; dar aceasta nu împiedică pe ieromonah să se roage și să săvârșească în pace Liturghia, în afara cazurilor de grabă peste măsură.

Și așa, dragă părinte David, fie de mă crezi, fie de nu, dar îți port mărturie că în zilele de 29 și 30 August, și Starețul, Părintele Siluan, și eu, păcătoșul, ne-am bucurat pentru mată; au fost zilele mării mile a lui Dumnezeu către mată. În acea furtună pe care ai trăit-o, multe ai învățat; vor fi și alte furtuni, dar cine a fost ispitit, acela poate și pe cel ispitit să ajute. În toate acestea nu este nimic, ca să zicem așa, neorânduit. Voiu spune totuși: vrăjmașul se luptă puternic împotriva matală. Cu câtă durere m'am rugat pentru mată în toate acele zile (până în noaptea de 29 August). Dar milostiv este Domnul, și poate va crește El pe pământ inima copacului matală, și frunze în care își vor afla scăpare multe păsări ale cerului.¹

Mie însumi de multe ori mi s'a întâmplat să trec prin asemenea furtuni-ispite. Totuși între noi diferența este că de fiecare dată mergeam *cu încredere* oriunde mă duceam, muncit, ca și mată, de setea adevăratei ființări. Cât n'am avut de suferit de-a lungul a zece ani

---

¹ Cf. Lc. 13:19.

din viața mea¹ (de la vârsta de 16 ani până la 26)! (Ba și acum sufăr, dar deja în alt fel.) Însă Domnului celui milosârd i-a fost milă de mine, și când mă întristam până la moarte mi-a cercetat ticălosul suflet care cu atâta înverșunare fugea de la Dânsul, bineînțeles din necunoaștere, și m'a izbăvit de căutări neroditoare. După acestea, duhul dragostei a tăbărit asupra mea și sufletul mi s'a aprins de dorirea, de râvna pentru mântuirea fraților mei. Nu propovăduiam, nu povățuiam, nicăieri nu mergeam în astfel de scopuri, adică pentru a întoarce pe oameni la adevăr, ci doar mă rugam, stăruiam către Domnul ca și altora să li se descopere. Până acum am impresia că amare lacrimi îmi curgeau în vremea rugăciunii, nu numai din ochi – din întreaga ființă. Întregul trup mi se umplea de o stranie dorință de a fi pironit, răstignit, doară de ar cunoaște oamenii lumina vieții în Hristos. (Nu-ți povestesc totul.) Duhul neîndoielnic dădea mărturie pentru adevăr.

Cuviosul Grigorie Sinaitul scrie: „Prin cunoașterea adevărului, înțelege în realitate simțământul haric al adevărului. Iar celelalte gânduri se cade a le numi oglindirea înțelegerii adevărului și arătarea obiectului lui”.² Toate acestea îți le scriu spre a lămuri ceea ce

---

¹ Alt manuscris îndreptează: „[anii] cei dinaintea acelor fericite zile când Domnul, făcându-i-se milă de mine, m'a izbăvit de căutări neroditoare, mi-a cercetat sufletul...”

² Cuv. Grigorie Sinaitul, „Capete despre porunci și dogme, miticoșări și făgăduințe, încă și despre gânduri, patimi și virtuți, și despre neturburare și rugăciune”, cap. 3, în *Filocalia*, vol. VII, Ed. IBMBOR, București, 1977, p. 92).

scriai, și anume: „Deocamdată Domnul, nu știu de ce, nu mă luminează... O să fiu tot mereu ispitit împotriva Orthodoxiei sau împotriva *oricărei* credințe în orice Biserică Adevărată. Și poate continua ani de zile!... Eu nu am acea convingere liniștită pe care o văd în ceilalți orthodoxi. Recunosc că Orthodoxia este adevărul ... dar de ce *în domeniul duhului*, iar nu al minții?”

Aici ne întâlnim cu una din temele cele mai grele din viața duhovnicească, temă ce s'a arătat a fi piatră de poticnire multor înțelepți ai acestui veac. Niciodată nu m'am gândit să pun în scris gândurile mele despre viața duhovnicească, cu atât mai puțin despre subiecte atât de grele legate de ea, conștientizându-mi ignoranța și lipsa de experiență. De aceea rog pe Domnul să ne ajute – pe mată și pe mine: pe mată, ca să înțelegi din jumate-cuvântul, și să fii îngăduitor față de experiența mea, iar pe mine, nepriceputul, spre a pune în cuvânt ceea ce este aproape de negrăit prin cuvinte, fiind viața duhului.

Credința este grea pentru tot omul obișnuit să trăiască rațional. Însă trebuie știut, studiindu-te cu luare-aminte, că mintea omenească este cât se poate de țărnută, nu poate de la sine pătrunde în tainele dumnezeiești.¹ Premerge credința, care² este neasemuit mai subțire și mai desăvârșită și mai nețărnută decât mintea. De-abia apoi ajunge omul, prin duhovniceasca cercare, ca și mintea să înțeleagă adevărul. A o explica

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Pentru aceasta există o altă rânduială, arătată de către Dumnezeu”.

² Alt manuscris adaugă: „fiind duh”.

omului este cu neputință, în măsura în care nu cunoaște viața duhovnicească. Astfel, iată că dumnezeiescul Grigorie Sinaitul zice că adevărul se cunoaște *cu duhul*, cunoașterea lui este simțirea lui harică, iar înțelegerea lui și expresia în cuvânt sânt de acum umurarea acestui simțământ haric.¹ Iar mată, dragul meu, zici: „Recunosc că Orthodoxia este adevărul ... dar de ce în domeniul duhului, iar nu al minții?” Iubite frate întru Hristos și părinte al meu, crede acestui duh!

Ispita matală constă în faptul că vrăjmașul îți superează tot mereu gândul neapăratei trebuințe a *însușirii raționale a adevărului*, căreia îi dă întâietate asupra credinței – chipurile, oarbe – reducând importanța acesteia aproape la zero. De această piatră s’a poticnit aproape toată omenirea contemporană, dar mată nu te lăsa în seama acesteia, altminteri, precum ți-am scris mai nainte, iar acuma însuși o zici, vrăjmașul m’de la tine toată credința. Nu-mi ajung nici puterile trupești, nici priceperea, nici vremea spre a-ți scrie despre importanța și însușirile credinței, dar pentru mată nici nu este nevoie a o face; însuși o știi mai bine decât oricine altul. Vrăjmașul te-a și făcut să aluneci într’o înțelegere greșită: zici că ai hotărât „să trăiești cu *voința*, iar nu după *mințe* sau *simțământ*. Trebuie să trăim cu *credința* în Domnul, cu nădejdea în mila Lui, în dăruire voii Lui. Iar dacă cu *voința*, atunci doar în sensul în care credința noastră atârnă de alegerea

---

¹ Vezi Cuv. Grigorie Sinaitul, „Capete despre porunci și dogme,” cap. 3, în *Filocalia*, vol. VII, ibid.

noastră – de voință. Dacă altcumva – căderea este de neocolit.

Odată întărit în credință, vei afla apoi nesfârșite dovezi pentru adevărul Bisericii Ortodoxe și al creștinței: și 1) de tip teologic, și 2) moral, ascetic, și 3) istoric. Îți va deveni neîndoielnic de limpede că Biserica Dreptslăvitore se deosebește de toate celelalte în trei privințe:

1) că ea singură este deplin adevărată în învățătura sa teologică;

2) că ea singură cunoaște în deplinătate taina vieții harice, sfinte, și păstrează harul în deplinătate;

3) că ea este cea mai veche în ce privește rădăcina, temeiul ei, și de la ea s’au desprins, în diferite epoci, părți mai mari sau mai mici.

Este a doua zi că scriu; mâna îmi obosește și, îndeobște, nu mă simt deplin sănătos. Roagă-te pentru mine, părinte David. Multă nădejde îmi pun în rugăciunile matală pentru mine; și eu însumi mă rog pentru mată mai mult decât pentru toți și mai presus de toți (deocamdată). Îți făgăduiesc să mă rog pentru mată până la mormânt, iar de îmi dăruiește Domnul un astfel de har mie, ticălosului, atunci și după moarte mă voi ruga pentru mată ca pentru cel mai prețios și înfrățit suflet.

*

Cu bucurie mă rog și pentru mama matală suferindă, și pentru sora – monahia. Cine știe, poate că Domnul ne va bucura și cu venirea lor către noi; însă lucrul acesta este mare, și în mâinile lui Dumnezeu.

Roagă-te pentru aceasta, chiar de nu te poți ruga încă cu deplină încredințare, dar aceasta să nu te turbure. Roagă-te și pentru Rusia, roagă-te și pentru întreaga Americă, și pentru toți oamenii. Iată chemarea matală, după matală – preotul lui Dumnezeu – este de a aduce rugăciuni pentru lumea întreagă.

*

Îmi mai rămâne puțină hârtie; îmi adun puterile și am în încheiere că, dacă ți-a obosit sufletul cu certările mele și multele mele nepricepute cuvinte, atunci să mă ierți.

Cu rugăciune și cu frica lui Dumnezeu socotește întrebarea: în ce constă în realitate adevărata (nu melhipuita, nu visătoarea) viață duhovnicească. Trăind în timp, noi nu putem petrece neconținut într'un astfel de har încât să ne simțim nemuritori – preabiruitori asupra morții, înviați înainte de a muri.

Noi trebuie să știm când sântem cu Dumnezeu și când ne îndepărtăm de la El; trebuie să știm ce avem de făcut în fiecare zi spre a rămâne în Dumnezeu, spre a ne apropia de El.¹ Dea-ți Dumnezeu să înțelegi că atunci când ne aflăm cu mintea în inimă în rugăciune, în pomenirea lui Dumnezeu, că acesta este darul harului lui Dumnezeu, arvuna vieții viitoare în afara materialității, în afara formei și culorii.²

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Nevoința pentru credință, în vremea părăsirii de către har, este de neocolit. Credința noastră îndelung, îndelung va fi supusă încercării”.

² Alt manuscris cuprinde următorul fragment, fără dată sau numerotare, pe care l-am socotit un posibil adaos scrisorii de

Duh este Dumnezeu (Io. 4:24), și slujirea Lui este duhovnicească – adică străină materialității și a ceea ce ține de materialitate.

Iar pentru mată, deocamdată, cel mai bine este să știi că atunci când ne smerim, când ne pocăim cu adevărat, când avem umilință¹, atunci, fără măcar să

față: „Din scrisorile matala poate reieși că în Catholicism ei numesc rugăciune a minții îndreptarea gânditoare către Dumnezeu, fără expresia ei προφορικῶς – în cuvânt, așijderea cugetarea despre Dumnezeu și despre cele dumnezeiești. Noi însă prin rugăciunea minții înțelegem faptul de a sta cu mintea în inimă înaintea lui Dumnezeu, ceea ce se poate însoți de simțământul de mulțămintă, de slavoslovie sau de frică, de rugăciuni, de pocăințe. Însă toată gândirea, toată filosofarea minții este părăsită, iar mintea stă cu luare-aminte în inimă și îi urmărește starea, să vadă ceea ce se petrece într'însa; astfel vede vrăjmașul apropiindu-se, și cu sabia ascuțită sau ca o flacăra îl respinge cu Numele Domnului Iisus”.

¹ Adică străpungerea inimii. Concept pierdut din cugetul, și înțelesurile, și din experiența românească, din pricina voitei confuzii ce s'a făcut cu latinescul *humilitas*. Însă, precum dovedesc toate textele bisericești timpurii (până la – și inclusiv – Biblia Sinodală din 1914), termenul „umilință” provine din slavonul *umilenie* (înruit cu cuvântul „milă”), și traduce grecescul *κατάνοσις* sau latinescul *compunctio* – „străpungere”. Este vorba nu de *smerenia* în sine, ci despre *smerita străpungere* a inimii, foarte adesea însoțită de o adâncă și foarte specifică *dulceață*, ce ține de dragostea duhovnicească, de calitatea Dumnezeieștii iubiri. În vechile scrieri (și în vechiul grai) se vorbea despre „slujbe umilincioase”, „cuvinte umilincioase”, adică unele ce aduceau sufletul într'o stare de rugăciune de o mai adâncă trăire decât o simplă „concentrare” a minții, formală poate, drept încercare de a rămâne nerisipit în

înțelegem, petrecem în omul lăuntric, atunci sântem în adevăr, în Dumnezeu. Și dimpotrivă, când ne risipim cu mintea, este din lucrarea slavei deșarte, din uitare și din neștiință, iar atunci ne îndepărtăm de Dumnezeu.

Mândria este rădăcina tuturor relelor. Teme-te de a te observa pe sineți, căci ai acest obicei (patimă): „De ce sânt aici?”, „Ce fac eu?”, „Iată mă simt orthodox” (cunând *poate* te vei simți), „Uite cum sânt”, „Uite că vorbesc despre mine, scriu despre mine”, „Uite umbra mea”, „Uite ce fel de barbă am”, „Uite că sânt chemat” și a.m.d. Iartă și nu te supăra pe mine pentru glumele mele.

Adesea cer Domnului și Maicii Domnului să mă mulțumească pentru rugăciunile matală, iar acum te rog să mă binecuvintezi cu dragoste.

Cel dăruit, fratele matală în Hristos, mai mic și nevrednic,

păcătosul ierodiacon Sofronie

*

P.S. Cutremurele continuă încă. Este drept, clătinările de suprafață sânt mai rare și mai puțin puternice, dar totuși mai bine ar fi dacă Domnul ne-ar milui pe noi, păcătoșii, și și-ar întoarce de la noi

---

cadrele rugăciunii; propriu-zis, un început de pătrundere în lumina Dumnezeiască. Putea-vom oare, ca neam, măcar în lăuntruul Bisericii, reveni la un vocabular, și deci la o gândire mai curată duhovnicească, „dreptslăvitoare”, care să ne (re)pună pe făgașurile cu adevărat ale mântuirii? Sau – Maranatha... (N. H.)

dreapta mânia. Între altele, informațiile pe care ți le-am scris în scrisoarea dinainte par a fi neadevărate. Dar acum nu știu limpede nimic, ziarele nu le-am citit, iar auzeniilor călugărești nu te poți încrede.

ȘTIINȚA ASCULTĂRII

Potichirea în credință. Cum să aflu un duhovnic și cum să te raportezi la cuvântul lui (despre cuvântul după har, după cercare, și cel de mângâiere). Pentru împlinirea cuvântului. Întărirea în Orthodoxie. Cuvânt despre cele trei cruci. „Ține-ți mintea în iad”. Despre harul cel mare.

Athos, 15/28 Octomvrie, 1932

Hristos în mijlocul nostru!

Mult cinstate părinte David, iubite întru Hristos frate al meu, binecuvintează-mă și roagă-te pentru mine, păcătosul.¹

De câte ori nu mi s'a întâmplat să ajung până la neputință, rugându-mă neconținut pentru mată. Doamne, cât de schimbăcios, nehotărât, neîncrezător este sufletul matală! Când te împotrivești vrăjmașului în gând, atunci chiar dacă este greu, cu nevoie, totuși mă simt bine a mă ruga pentru mată; uneori însă, aproape că de bunăvoie înclini de partea vrăjmașului și te lași dus în nu știu ce hău întunecat, și atunci sufletul meu se scârbește și inima mă doare. Este drept, uneori

---

¹ Alt manuscris adaugă: „și ajută-mă cu rugăciunile matală”.

te afli în stări bune, iar atunci mă bucur pentru mată și simt în suflet că te rogi cu dragoste pentru mine ca pentru un frate apropiat. În acest răstimp (din luna Aprilie până acum) ai trăit unele stări foarte bune – și chiar înălțări duhovnicești – dar, din nefericire, iarăși ai căzut, te-ai afundat ca Apostolul Petru atunci când s'a îndoit văzând valurile zbcuimându-se în jurul lui; îndoitu-s'a Apostolul Petru, în ciuda faptului că Însuși Domnul, poruncindu-i să meargă pe apă, i-a și dat prin aceasta stăpânia sau puterea să meargă pe apă, pentru fierbintea credință a primei clipe, și iată că îndoiala l-a lipsit de acel har.¹ Așa și mată: Când te ridici la înălțime prin credință, când din nou, din îndoială, cazi.

După ce ți-am trimis scrisoarea dinainte, Duminică noaptea am plâns mult, gândindu-mă de ce îl necăjesc, și îl scârbesc, și îl mustru. Dacă fac acestea, cine îl va mângâia în scârbele pe care le rabdă; și iată, începând scrisoarea de acum, din nou voiesc, dacă nu să te mustru, atunci a mă plânge de mată, de nehotărârea și de îndoielnicia matale (Iac. 1:2-8).

O, dragul meu, dacă ai ști cât de grea îmi este, peste puterile mele, lupta aceasta! De-a lungul jumătății de an de când ne-am cunoscut, prin câte n'ai trecut (iar eu, neconținut cu mată în rugăciune, zi și noapte, îți împărtășeam durerile și bucuriile). Câte clătînări și îndoieli, câte ridicări și iarăși căderi, câte ceasuri cu bucurie, dar mai multe cu scârbă, iar uneori chiar chinuitoare. Sufletește mă bucur să mă nevoiesc împreună cu mată, zice-voiu însă că îmi depășește

---

¹ Cf. Mt. 14:28-30.

puterile. De multe ori m'am rugat ca Domnul și Tatăl să mă slobozească pe mine, neputinciosul, de popul acesta, pentru că sufletul îți este nestatornic, puțin credincios. *Vrăjmașul este puternic pentru că noi slabim în credință*, iar dacă nu ar fi așa, nevoița noastră ar fi nu numai fără trudă, ba chiar cu bucurie.

În scrisori nu poți spune mare lucru, și de aceea, când încep să-ți scriu, nu știu de unde să pornesc, despre ce să-ți scriu întâi, căci de pretutindena se mătură lăcașul nostru duhovnicesc. Iată, acum știu ce te-a poticnit, și totuși mi-e teamă să-ți vorbesc despre picinile poticnelii, pentru a nu fi strâmb înțeles, căci vorbind despre aceasta mă pun într'o poziție cât se poate de stânjenitoare.

Eu nu îți sânt duhovnic, nu îți sânt părinte, ci numai frate; mă gândesc că în nemincinoasa mea grijă pentru mată, chiar dacă spun ceva neplăcut, mată, ca un bărbat înțelept, știind că muștrările sincere, vădirile celui ce iubește sânt mai bune decât sărutările muncinoase ale înșelătorului (cf. Pilde 27:6), vei trage tolos din smeritele mele cuvinte.

În scrisoarea dinainte îți spuneam, iar acum repet, că dacă nu vei observa și nu vei îndrepta ceva în sufletul matală, nu vei afla nu numai un adevărat duhovnic-părinte, dar nici măcar un simplu povățuitor; ba chiar de-ți vei afla, ei înșiși te vor ocoli. De la un simplu împreună-vorbitor iresponsabil nu vei trage vreun tolos; împreună-cuvântarea cu el nu va fi decât grăire în deșert. Mulți dintre cei ce au trăit în mănăstire patruzeci de ani și mai mult nu și-au aflat nici măcar

un prieten duhovnicesc. Astăzi duhovnicul este o mare raritate. Dacă doresc să-ți spun ceva despre părinția duhovnicească, în ce constă puterea ei, este cu scopul de a-ți scurta amarnica experiență pe calea noastră atât de grea. Însă mai târziu. Deocamdată doresc să-ți spun că acel oarecare entuziasm cu care primești la început cuvântul cuprinde în sine trăsăturile unei excitații nervoase a sângelui, după care neapărat va urma o reacție. (Ispita aceasta l-a atins pe Apostolul Petru în noaptea când Domnul a fost vândut¹.) Apoi închipuirea îți zugrăvește chipuri și gânduri și simțiri care se vor înalte, dar care, din nefericire, nu corespund cu realitatea. Câtă vreme omul nu de la har s'a învățat, inima și mintea lui² nu sânt în stare a desluși în ce constă măreția slujirii lui Dumnezeu, în ce constă viața duhovnicească. Singur³ Domnul este în putere a povățui acestea, și nicidecum oamenii. Oamenii însă pot ajuta întrucâtva pe această cale, pot povățui într'o măsură, îndrepta, preîntâmpina *înșelarea care mai întâi de toate constă tocmai în faptul că omul își zugrăvește în minte⁴ chipuri sau se dedă entuziasmului sufletesc*. În râvna mea fără socotință, aș dori să-ți fiu un prim ajutor pe această cale, deplin conștient de faptul că până și ajutorul de a-ți îndrepta primii pași este pentru mine o sarcină care-mi depășește puterile. Nădărduiesc însă că mai departe vei întâlni pe cineva

---

¹ Mc. 14:29.

² Alt manuscris adaugă: „lipsite de har”.

³ Alt manuscris adaugă: „harul lui Dumnezeu”.

⁴ Alt manuscris adaugă: „sau în suflet”.

care cunoaște din cercare viața duhovnicească; acum dorește să-ți spun ceva despre cum trebuie să fii față de el, dacă vrei ca să se învoiască cu bucurie (iar nu cu supărare) a-ți purta jugul.

Mai presus de toate trebuie să te întărești în încrederea în el, și prin încredere să devii nu ușor atins de smintea¹; să i te supui, să nu te năpustești, să nu te grăbești, să fii fără pretenții, să fii față de el cu dăruire, cu dragoste, fără entuziasme, cu *simplitate*. Ucenicul trebuie să fie simplu, deschis, ascultător, fără iscodire.² Noi, în orice caz, așa am trăit și trăim. Când părintele nostru Igumen sau Duhovnicul spun ceva, noi nu ne codim de ce a zis așa, ci pur și simplu „punem în mîna noastră graiurile lor” (cf. Lc. 2:19 și 51). Noi știm că ei grăiesc în trei feluri – uneori după har, din mîntuire-vedere (în împrejurările de mai mare importanță), uneori din cercare (în cele mai multe cazuri), uneori pentru mîngâiere în dureri sau povățuire și înțelepțire. Cel deschis și ascultător întotdeauna dobîndește folos din ele (în toate cele trei împrejurări amintite).

În cazul oricărei alte relații sau înclinări, în nici una din acele împrejurări omul nu se folosește, căci

¹ Alt manuscris adaugă: „să te lupți cu nestatornicia sufletului, să te lepezi de pretenții și de entuziasme, să nu te grăbești, să nu iscodești?”.

² Alt manuscris adaugă: „Înclinarea matală către smintire, doborîta nestatornicie a sufletului, puțina credință și, în același timp, mîndrele pretenții fac ca orice povățuire să fie cu neputință?”.

mai curând sau mai târziu se va poticni (se smintește, se dezamăgește, și altele asemenea).

Noi știm că dacă Igumenul sau Duhovnicul ne-a spus ceva numai pentru mângâiere (de pildă: „mai fă răbdare”, „aceasta va trece degrab”, sau altceva asemenea), atunci chiar dacă ani îndelungați – de se întâmplă – nu primim ușurare, totuși de fiecare dată ascultăm și primim cu credință cuvintele lor.

Așa s'a întâmplat și cu mine. Mă duc la duhovnic să-i spun că dracii mă sâcâie noaptea, că m'au chinuit: mă bat, mă sugrumă, mă rup, mă îmbrâncesc din pat, urlă sălbatec, și tot mereu îmi fac năpaste, încât noaptea nu numai că nu mă odihnesc, ci obolesc mai rău, iar când începe ziua de-abia mă mai mișc cu durere și, bineînțeles, de-a lungul zilei trebuie să fac față la ascultări. Duhovnicul zice: „Nu-i nimic, mai rabdă; va trece, Dumnezeu ți-o îngăduie din pricina mândriei, ori că ai osândit, sau ai vrăjmășuit cuiva”. Iar eu cred și mă duc. După câțeva vreme, când iarăși mă simt la capătul răbdării, îi spun că nu numai că nu mi-e mai bine, dar că dracii mă atacă și mai rău. „Nu-i nimic, mai rabdă, încredințează-te voii lui Dumnezeu, smerește-te, și nu o să te mai chiniești. Nu-i nimic, de-acum nu va mai fi așa; mergi în pace”.¹ Uneori îmi citește rugăciunea de dezlegare sau dă vreo oarecare povață. Apoi două-trei zile uneori trec liniștite, și iarăși aceleași chinuri, și astfel ani de zile; și ce crezi? Pentru încrederea în duhovnic, sufletul se întărește de fiecare

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Asta curând va trece; iaca, îmi zice, de acum ei nu vor mai fi așa de obraznici”.

dată prin cuvântul lui, și răbdând ani de zile, rezultatul este că se învață a se lupta cu dracii, devine mai bărbătos, primind adesea ajutor de la Dumnezeu pentru rupăciune, își cunoaște propria neputință, se smerește; iar smerenia este nebiruită biruință asupra dracilor: iar de cel care plânge pentru păcatele sale nici dracii, nici orice altă frică nu se pot apropia.

Atunci când ne vorbesc din cercare, în cazul când nu coincid cuvintele duhovnicului cu ceea ce s'a petrecut, noi nu ne smintim, ci în toată simplitatea i-o spunem, iar el ne întoarce luarea-aminte la greșalele pentru care ni s'a întâmplat altfel de cum ne spusese el.

Când duhovnicul ne grăiește hotărât și cu autoritate ceva despre viitor, iarăși, noi o primim oarecum altfel decât mată; mai întâi de toate primim mai simplu, cu credință, fără a iscodi răstimpurile, fără a pretinde ceva mai mult decât ni s'a zis; căci știm că omul în sine nu poate cunoaște viitorul; dacă el grăiește acelea din darul harului, atunci ce s'a spus, s'a spus. Pe lângă aceasta, noi știm¹ că și prorociile, care vădit purced de la Dumnezeu, nu se împlinesc neapărat, ci foarte adesea circumstanțial, și foarte adesea se și exprimă circumstanțial – „dacă”. [Exemplu:] Prorocul Ieremia 18:7-11.²

Noi știm, învățați de Sfânta Scriptură, că de nu luăm aminte sau de ne mândrim, atunci se vor lua de la

¹ Alt manuscris adaugă: „pe temeiul Sfintei Scripturi”.

² Alt manuscris adaugă: „Prorocul Ionà; Fap. Ap. 27:23-24; iar după aceasta, cuvântul Sf. Pavel: *De nu vor rămânea aceștia în corabie, voi nu vă veți putea mântui* (Fap. 27:31)”.

noi cele bune făgăduite (precum de la Saul împărăția¹), și dimpotrivă, dacă ne pocăim², atunci ne izbăvim de răul mai nainte vestit, asemenea Ninevitenilor (Iona 3:10). Astfel, de fiecare dată, cu noi se întâmplă una și aceeași, și anume: *De Dumnezeu te teme, și poruncile lui păzește* (Eccl. 12:13). Iată unde se află toată înțelepciunea. Iar ce va fi cu mine, fie bune, fie rele, toate sânt în mâna lui Dumnezeu.

Un ieromonah din mănăstirea noastră mi-a povestit despre sine. Odată dimineața, când era încă în pat, a venit în casa lui un oarecare bărbat binecinstitor și nevoitor (ei se cunoșteau foarte puțin). Și iată că nevoitorul se apropie de el, iar el se ridică, șezu pe pat, și din turburare și pentru a-i da binețe, își înclină capul. Nevoitorul a început a-l „hirotoni” (i-a pus mâinile pe cap). Socotindu-se nevrednic de cinul preoțesc, cel care astăzi este părintele H. i-a îndepărtat mâinile, acela însă a doua oară a făcut la fel; atunci părintele H. s’a smerit – „Facă-se voia Domnului, nu se cade a te împotrivi”. După această „hirotonie” (totul s’a petrecut în tăcere), părintele H. a trăit în lume mai mult de douăzeci de ani, dar când, încă tânăr băiețandru fiind, poftea „să se distreze” asemenea tovarășilor lui, se ferea totdeauna de toată mișcarea sau atingerea necuviincioasă, cu cuvintele: „Ce faci, doar vei fi ieromonah!” Iar aceasta s’a împlinit după patruzeci de ani și mai mult. Acum este ieromonah.

---

¹ Cf. 1 Împ. 15:28.

² Alt manuscris corectează: „dacă ne îndreptăm”.

Acum vreo douăzeci de ani a venit la Starețul Siluan un monah de-al mănăstirii noastre, care de-abia ajunsese la Sfântul Munte, și a început să-i spună că „Tata, soția mea cere să mă întorc”. Părintele Siluan l-a întrebat: „Dar tu cum înclini în privința asta? Vrea mama ta să se întoarcă la ea, sau vrei să fii monah?” „Vreau să fiu monah”. Atunci Părintele Siluan i-a spus: „Apăi mergi în pace și rămâi în mănăstire. Dumnezeu va rândui toate”. După câțeva vreme acel monah a primit vești despre moartea soției lui, adică ceea ce i-a prezis Siluan. Dar toate acestea se petrec în chip amplu, cu rugăciune.

Astfel cel ascultător, deschis, se îmbogățește cu experiență, treptat se înalță din putere în putere, se învață ca din toate să dobândească folos. Iscoditorul inimii, cel înclinat a se sminti, cel neîncrezător, mai cu seamă cel mândru, nici de la proroc nu se va folosi, și la făcătorul de minuni nimic nu va întrezări, și va rămâne defăimat până în sfârșit. De astfel de oameni este și împovărat și fără folos a te ocupa, și toți duhovnicii se leapădă a fi îndrumători unor astfel de ucenici.

Iar toate acestea le spun pentru experiența matală. Mai târziu poate vei cădea de acord cu mine. Eu nu îți reproșez, dragul meu, ci mai mult mă întristez împreună cu mată. Eu însumi, un începător, un necercat, nimic nu am, fără numai nefățarnica dorire de a ajuta fratelui a se mântui. Sânt deplin conștient de ignoranța mea înaintea matală, știu că nimic nou, nimic necunoscut nu pot să-ți spun; și totuși, precum ne arată expe-

riența vieții duhovnicești în împrejurările de astăzi, adesea și de la cel mai prejos de tine te poți folosi, că noi toți sântem mai înțelepți în a sfătui decât în a săvârși; cu toate acestea cerem lui Dumnezeu în rugăciune cuvânt după voia Sa pentru fiecare caz aparte¹.

La începutul primului volum al cărții *Viața mea întru Hristos*, Fericitul Ioan din Kronstadt scrie: „Gândul nostru neconținut curge anume condiționat de existența Duhului care gândește nețărnut. Iată pentru ce apostolii zic: *Nu că prin noi înșine vrednici sântem a socoti ceva ca dela noi, ci vrednicia noastră este dela Dumnezeu* (2 Cor. 3:5). Iată de ce și Mântuitorul zice: *Nu vă grijiți cum sau ce veți grăi, că se va da vouă ... ce veți grăi* (Mt. 10:19). Vezi, și gândul, și chiar cuvântul însuși ne vine din afară. Aceasta totuși în starea de har, și în caz de nevoie”².

Spre a-ți dovedi dragostea și smerenia, părintele meu, îți mărturisesc că deși sânt mai prost și mai neînțelept decât măgărița lui Valaam, totuși, vorbind cu mată, mult mi-a ajutat împreună-lucrarea harului lui Dumnezeu, iar în parte am vorbit și din experiența mea, nepricopsitul. De asemenea și în scrisori.

În prima-ți scrisoare, în legătură cu întrebarea despre însemnările mele în clipele clătinărilor matale, iar acum cu întrebarea „Pe ce temei?” ș.c.l., m'ai silit,

---

¹ Alt manuscris adaugă: „În ce privește experiența duhovnicească, a-ți aminti de cuvinte din Scripturi la vremea potrivită poate fi de folos”.

² Sf. Ioan Serghiev (din Kronstadt), *Viața mea întru Hristos*, vol. I, Moscova, 1894, p. 7 (în lb. rusă).

părinte drag, să mă arunc în tot ce-mi este mai greu; dar făgăduința mătăle de a păstra în taină toate acestea (iar eu te cred desăvârșit pe cuvânt) mi-a dat hotărârea, mie, nepriceputului, să-ți fiu mai deschis decât oricărui altuia, iar aceasta în nădejdea de a putea eventual să-ți fiu de vreun folos, fie cât de mic, în calea către mântuire, către Hristos¹.

Chiar de nu-ți sânt părinte duhovnicesc, totuși îți voi spune că mulțămită întâlnirii noastre eu am cunoscut din cercare cele despre care scrie Cuviosul Simeon Noul Theolog, în Cuvântul al 11-lea, în legătură cu părintele și fiul duhovnicesc. El scrie: „O, iubitul meu întru Domnul! Eu te-am primit în sânurile mele când ai venit la mine, *cu fierbinte stăruință* ți-am predat adevărata învățătură, *cu nu puțină trudă* te-am melhipat întru chipul lui Hristos prin pocăință, și te-am renăscut prunc duhovnicesc *cu multă răbdare*, și cu durere foarte, *și lacrimi zilnice*, măcar că tu nu ai știut nimic din cele ce am cercat eu pentru tine. Și nu este de mirare. Că nici copiii ce se află în pântecele maicii simt defel întristările mamei lor, nici durerile ce îndură în vremea nașterii”.²

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Nimeni pe pământ nu știe despre mine mai mult decât mată, însă dragostea să nu mi-o răsplătești cu nerecunoștință, cu alte cuvinte, nu numai cât trăiesc, ci și după moartea mea, nimănui să nu vorbești de convorbirile noastre duhovnicești. (Bineînțeles, nu am în vedere legăturile noastre exterioare de prietenie, atunci când e nevoie, că aici nu este nimic de ascuns.)”

² Cuviosul Simeon Noul Theolog, *Cuvântul 11*.

Deși eu nu îți sânt mamă, că nu eu te-am născut întru viața duhovnicească, dar voiu spune că mulțămită întâlnirii noastre am cunoscut în parte puterea cuvântului Apostolului Pavel: *Feții mei, pentru carii iarăși bolesc întru naștere, până ce se va închipa Hristos întru voi* (Gal. 4:19).

Pentru trecerea matală la Dreapta-slăvire, desigur voiu avea a răspunde pentru mată înaintea Înfricoșatei Judecăți. Îmi amintesc cum, la începutul primei noastre convorbiri în bibliotecă, aveai mai mult sau mai puțin următoarele gânduri; „Da, eu înclin către Dreapta-slăvire, dar dacă adevărul este în Catholicism, atunci trecând la Orthodoxie voiu cădea de la Hristos. Cum pot ști hotărât – unde este adevărul, cine are dreptate?” Dragă părinte David, dacă eu, mișelul, nu eram sigur că mântuirea îți este în trecerea la Dreapta-slăvire, și poate și a multor altora, oare m'aș fi aruncat eu în toate aceste trude, și cum m'aș fi hotărât să port o atât de înfricoșată răspundere înaintea lui Dumnezeu? Dar cuvintele mele către mată fi-vor oare convingătoare? Nu știu. Mă rog, și simt uneori că îmi vărs puterea sufletului în nu știu ce hău. Iar atunci cu durere rog pe Domnul, ca El milostiv să-ți arate pe altcineva, vreun rob al Său, care să poată a te ajuta; iar eu, neputinciosul, nici propriu-mi jug nu pot purta, iar pe alții nu pot decât să-i duc în smintire. Mai mult nu pot¹.

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Dacă ai avea simțul duhovnicesc dezvoltat spre a desluși unde este Adevărul și unde prefăcătoră și înșelăciunea, atunci poate ai fi înțeleș în inimă că eu nu te mint. Așa cum uneori Domnul ne dă harul de a simți

În viața după Dumnezeu începem să deslușim că suntem slobozi. Această slobozenie, Domnul nu o ia de la om în nici un caz, pentru a nu coborî zidirea Lui cuvântătoare la nivelul celor ce trăiesc subconștient. Apostolii se rugau pentru lumea întreagă, arzând de o răvnă înflăcărată de a o mântui – de a o întoarce către Hristos, dar nu au reușit. Sfinții – urmașii lor, au făcut asemenea și încă o fac, însă necredincioși au existat și încă există. Fiecare, precum vrea, așa și trăiește. Iar eu, răscălatul și lipsitul, ce voi putea? Măcar eu însumi să nu pier.

*

Știi, iubite părinte David, că dacă nu te întărești în credința în Biserica Dreptslăvitoare, și tot mereu te vei lăsa dus de îndoieli și de răzgândiri, niciodată nu vei cunoaște adevărata viață duhovnicească. Spre a te întări, adu-ți aminte de împrejurările și de toate cele ce ți-au petrecut cu mață în tot acest răstimp, și poate îți va deveni vădită pronia lui Dumnezeu. Dea-ți Domnul să o vezi, iar apoi să-ți amintești de ea cu tărie.

În clipa clătinerii ridică-te la rugăciune și zi Domnului, Celui ce cunoaște inimile, că toate acestea le faci în căutarea Lui. El este Adevărul, El Dragostea.

În îndoielnic că El este Adevărul, când citim Evanghelia, cu precădere a Sf. Ioan. Cât este de mare bucuria și fericirea în acel simțământ! Îți voi spune însă că numai cei ce vin din mare necaz cunosc acea bucurie. Astfel, fiind pe nicăieri, cel ce ieri și-a părăsit păcatul și încă nu s'a pocăit de el cum se cuvine, ba poate nici nu îl simte, de vrea să se afle la nunta Mielului, zadarnic dorește. Îngerii nu-i vor îngădui intrarea”.

El, pentru a noastră mântuire, a răbdat Crucea – El nu va lăsa să rătăcească pe cel care cu adevărat nu viclenește înaintea Lui.

Mată mergi pe o cale neobișnuită. Ai nevoie ca, înainte de a-ți începe viața duhovnicească în chip dreptslăvitor, să pătrunzi cumva în tainele Duhului, cele îndeobște ascunse privirii oamenilor. Ascunse, că lumea *nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu; că nebunie (μωρία) sânt ei* (1 Cor. 2:14). Lumea zice pentru cuvântul lui Hristos: *greu este cuvântul acesta* (Io. 6:60).

Cuviosul Serafim din Sarov oprește de a vorbi cele duhovnicești cu omul sufletesc¹. În cazul de față pomenește învățătura sfântului Dionisie Areopaghitul: *Tu vero, fili ... ipsemet divinus divina doctrina factus, atque animi secreto sancta recondens, tanquam uniformia, a profana multitudine conserva; neque enim fas est, ut Eloquia testamentur porcis projicere spiritualium margaritarium purum illum, ac lucidum pulchrificum-que adornatum* (Mt. 7:6).²

¹ Cf. Cuv. Serafim din Sarov, *Învățăături duhovnicești*, cap. 7, „Despre paza adevărilor cunoscute”, apud Protoier. K. Ivanovski, *Cuviosul Serafim, făcătorul de minuni din Sarov*, St. Petersburg, 1912, p. 14 (în lb. rusă).

² Vezi Dionisie Areopaghitul, *Despre Ierarhiile cerești*, cap. 2, PG3, 145-146: „Tu dar, fiule, în împreună-glăsuire cu ce s'a hotărât de Sfânta Predanie a ierarhiei noastre, și însuți ascultă, precum se cuvine chipului sfânt, cele sfânt grăite, făcându-te de-Dumnezeu-însuflat, dintru cele de-Dumnezeu-însuflete, în înaintarea învățaturii; și în cele tainice ale minții, păzește cele sfinte de la cele nefsinte, cele ce tu unul ai văzut, de către

De aceea, urmând sfatul sfinților, mai apoi nu te grăbi a vorbi cu cei necerțați despre cele ce sânt necerțat de prețioase sufletului nostru. Pe mată, dragul meu părinte David, eu nu te socotesc de tot necerțat, dimpotrivă, știu că prin multe ai și trecut și multe înțelegi, și că privești viața duhovnicească cu o cuvîncioasă cucernicie.

Și totuși, cererii matală de a vorbi mai deschis despre cruce, în ciuda doririi mele, cumva nu mă hotărâsem să răspund până acum. Din cărțulia Episcopului Theofan vei putea să afli multe.¹ Crucile sânt de trei feluri. Dintre ele, primele două sânt de neocolit tuturor celor ce cugetă la mântuire; pe acelea le-ai și cunoscut într'o măsură din cercare, în tinerețe, iar acum cu mai multă înțelegere. E prea devreme acum a vorbi despre a treia cruce, care este grea, după cuvântul dumnezeiescului Grigorie Sinaitul, până și mucenicilor înșiși. Mă tem de osânda de a dori să vorbesc despre ceea ce nu săvârșesc. Dar, precum am spus mai sus, împrejurările mă silesc la ceea ce este mai presus de puterile și de înțelegerea mea. Nu știu, oare primi-vei cuvântul meu cu credință, sau te vei sminti și mai mult. Totuși sânt sigur că vei primi, căci nemincinos dorești să trăiești după Dumnezeu.

---

multime, căci nu se cuvine, precum grăiesc Scripturile, a arunca maintea porcilor mărăgăritariul cel înțelegător (Mt. 7:6), cu a să neamestecată bună-alcătuire cu chip luminat, și înfrumusețătoare”.

¹ Cf. Theofan Vișinskii (Zăvorâțul), *Trei cuvinte despre purtarea crucii*, Moscova, 1906, pp. 7 și 15 (în lb. rusă).

Adevăratul nevoitor al lui Hristos, pentru a se izbăvi de iad, face iad din viața ceasta, și în cugetul său neconținut se pogoră în iad, pe cât îl lasă puterile de a o face. Chiar dacă ar face minuni, el își spune: „Ticălos om sânt, cu adevărat mai rău decât toți, mai păcătos decât toți.¹ Toți se vor mântui, eu singur voiu pieri². Încă puțin și vine moartea, și ticălosul meu suflet se va pogorî pe veci în iad la negrăite suferințe”³. Și astfel se ține, cum ar fi, la limita deznădejzii (cf. *Scara*, „Cuvânt despre temniță”⁴), cât îi ajung puterile sufletești.

În scrierile sale, pe care mi le-a dat Părintele Siluan (ți-o spun pentru că îl cunoști, dar altora nu pot să le vorbesc despre acestea, el m’ a oprit) scrie: „Într’ o noapte ședeam în chilie și mă rugam (adică cu rugăciunea minții – lămurirea mea), și iată că dracii au venit și mi-au umplut chilia. Iar eu am început să mă rog Domnului: Doamne, milostive, vezi că voiesc să mă rog ție cu mintea curată; spune-mi ce trebuie să fac ca să mă izbăvesc de draci? – Și aud de la Domnul răspuns în inimă: ‘Ține-ți mintea în iad, și nu deznă-

¹ Cf. Sf. Ignatie Briancianinov, *Patericul*, ediția 1891, pp. 308-318 (în lb. rusă).

² Cuv. Antonie cel Mare, „Cuvinte”, *Filocalia rusă*, ed. a 3-a, Mocova, 1895, tom I, p. 136.

³ Arhim. Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*. Cf. trad. rom., *Viața și învățătura Starețului Siluan Athonitul*, op. cit., p. 196.

⁴ Vezi Cuv. Ioan Scărarul, *Scara*, Cuv. 5, în *Filocalia*, vol. 9, op. cit., pp. 135-155.

dașdui”. Am început să fac așa, și mintea mi s’a curățit, și am încetat a mai vedea draci”.¹

Sufletul, la aceste gânduri, se smerește și află odihnă, precum și Domnul a zis: *Învățați dela mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre* (Mt. 11:29).²

Și vremea a trecut, iar puterile mi s’au istovit. Pe apucate ți-am scris zilele astea scrisoarea de față – ba ziua, ba seara, ba în bibliotecă, ba în chilie. Dacă Dumnezeu va rândui să mai vorbim încă, și dacă vei dori aceasta, eu mă voi bucura.

Acum voi mai adăuga numai că, în nevoința de zi cu zi, atitudinea noastră trebuie să fie dezinteresată, adică deși sensul vieții noastre este în a dobândi Sfântul Duh, totuși de fiecare dată când ne nevoim a păzi poruncile lui Dumnezeu noi nu trebuie să așteptăm răsplată, ci să lăsăm toate acestea rânduielii bunătații lui Dumnezeu. Experiența însă arată că harul vine la noi atunci când îl așteptăm cel mai puțin, când ne socotim nevrednici de el, ba chiar de însăși mântuirea. Dar toate acestea într’o măsură. Mai nainte nu măș li avântat să-ți vorbesc despre ele, iar aceasta pentru că ar fi nevoie cumva să te întărești întâi în

¹ Athum. Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*. Cf. trad. rom., *huri iadul deznădejzii și iadul smereniei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 176.

² Alt manuscris adaugă: „Pimen cel Mare a răspuns ucenicilor săi la întrebarea: ‘...Nu cumva și tu te temi de moarte?’ Iar el: ‘Credeți-mă, fiilor, unde este satan, acolo și eu mă voi bucura!’” (Citat din *Patericul Sfântului Ignatie Briancianinov*).

înțelegerea că, trecând la Orthodoxie, tocmai de iad te-ai izbăvit; ar trebui întâi să cunoști dulceața Raiului, pentru ca amintindu-ți de ea să te întărești în credință și în nădejde pentru tot restul căii crucii. Mată însă, dragul meu, în parte ai și cunoscut-o; din nefericire, de fiecare dată îndoiala nu ți-a îngăduit să ajungi la o măsură mai mare.¹ Noi știm dintr'o statornică experiență (nu a unuia, ci a monahismului îndeobște) că la pocăință, la tundere, la hirotonie (uneori la împărtășanie) un mare har cercetează omul.

Vrăjmașul, prin îndoială, ți-a turburat inima și a făcut-o neputincioasă spre a primi harul². Dar să nu deznădăjduiești. N'am atins-o astăzi – o vom atinge mâine. Poticnelile sânt și ele de folos – ele ne îmbo-

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Acel har care te-a cercetat după prima noastră convorbire în bibliotecă nu a fost unul mic. Gândesc că a fost mai înalt decât cel pe care l-ai cunoscut în copilărie, al cărui țel fusese de a te smulge din lume și a te păzi de stricăciune. Însă din pricina faptului că lucrarea lui acuma a fost de scurtă durată, și subț înrăurirea multor scârbe, amintirea lui s'a cam șters din mintea matală. Precum și acel har care te-a cercetat în ultimele trei sau patru zile înaintea plecării. În vremea ... când erai în Lituania, iarăși te-ai înălțat duhovnicește de câteva ori, în clipele când îți creștea credința și încrederea, dar înclinat fiind a te sminti și a te îndoii, acestea nu și-au atins deplina putere. Dar dacă te-ai fi încredințat hotărât povățuirii către care te ducea dumnezeiescul har, atunci mai întâi ai fi mulțumit nesfârșit lui Dumnezeu, iar al doilea – ai fi primit un har neasemuit mai mare”.

² Alt manuscris adaugă: „Dovada acestui fapt a fost înverșunarea ce te-a cuprins în acele zile când sufletul trebuie să se bucure și să iubească pe toți și să mulțamească”.

putea experiența. Pe deasupra, voiui mai spune că în cercarea unui mare har sânt multe primejdii, și de aceea rari sânt cei cărora Domnul li-l dă dintru început. Vorba este că noi nu sântem în putere a purta un mare har, petrecând în sălașul nostru trupesc. Dar sufletul care a cunoscut harul, mai pe urmă pierzându-l, petrece în necaz de moarte și caută ce a pierdut, cu multă trudă și cu durere și cu plânset. Cei mai mulți nu pot răbda o astfel de nevoiță. Amintește-ți de cele o mie de zile și de nopți pe piatră din viața Cuviosului Serafim, citește din nou „Cuvântul despre temniță” al Sfântului Ioan Scărarul, și altele.

Iartă-mă pentru toate cu care te-am supărat, binecuvintează și roagă-te pentru mine, păcătosul.

Nevrednicul Ierodiacon Sofronie.

LUCRAREA MINȚII

Corespondența îngăduie să ocolești asimilarea superficială. Sfatul Starețului Siluan – mai bine rugăciunea curată. Lucrarea minții. Sfatul Starețului Siluan în legătură cu ce să spui familiei. (Același, despre muzică.)

Athos, 23 Octomvrie/5 Noiembrie, 1932

Hristos în mijlocul nostru!

Adânc-prețuite părinte David, iubite întru Hristos fratele meu,
Blagoslovește.

Deși în corespondența noastră uneori ne-am preîntâmpinat, iar alteori vorbim despre câte ceva cu întârziere, totuși, după buna pronie a lui Dumnezeu pentru noi, o anume înșiruire iese la iveală, pe care, chiar dacă nu o putem îndreptăți deplin, totuși o putem îngădui. În depărtarea noastră unul de altul aflăm și o latură pozitivă, și anume faptul că, vrând-nevrând, din pricina împrejurărilor grele ale corespondenței, înaintăm cu o oarecare încetineală de neocolit. Dacă am trăi alături unul de altul nu ne-am putea împotrivi dorinței tot mereu de a discuta până la capăt, de a nu ne despărți, pe cât se poate, unul de altul, până când ne-am împărtăși tot ce ne-am putea spune. Iar aceasta nu ar fi de

folos, pentru că, în viața duhovnicească, singură asimilarea superficial intelectuală a ceva nu este atât de prețioasă precum ceea ce s'a întărit treptat, paralel cu experiența vieții. Țin seama de faptul că ai putea încă avea multe nedumeriri în privința scrisorilor noastre (ale părintelui Siluan și ale mele), dar întrezăresc pe viitor că în mod firesc vom ajunge a-ți lămuri toate, iar mata a le înțelege cum se cuvine.

Ultima scrisoare de la mata¹ adânc și foarte mult mă bucurat. Lucrul cel mai important este faptul că intenționezi să ții Dreptslăvitoea Credință, cu ajutorul lui Dumnezeu, trecând peste toate încercările, până la moartea însăși". Aceasta ne dă putința liniștită urmăm înaintarea, neapărat treptată, în tărâmul încă necunoscut matalo, precum încă o dată se poate vedea și din ultima scrisoare.

Repeți că toate acestea îți sânt încă nelimpezi și că *însănătoșirea* duhovnicească (eu însă mai curând aș zice începutul *însănătoșirii*) prea puține îți limpezește deocamdată ... și crezi că, întru sfârșit, Dumnezeu, cu judecățile care le știe, te va lumina. Și iată, iubite părinte David, și eu din nou repet cu adâncă credință că „*fi va*”, însă cum – nu o pot spune.

„Ceea ce se petrece cu mine acum s'ar putea petrece și în sânul Catholicismului” (din scrisoarea matalo). Aceasta nu voiesc să o neg, dar sânt convins că mai departe vei vedea că ai pășit pe calea cea nedevărată și desăvârșită, dar cât vei reuși să străbați din ea este în mâinile lui Dumnezeu; aceasta atârnă de

---

¹ Scrisoarea aceasta nu s'a păstrat.

asemenea de credința noastră și de măsura smeritei nevoințe.

Îmi propui cu mult drag, spre a-ți putea înțelege mai adânc luptele sufletești, să fac cunoștință mai îndeaproape cu viețile unor sfinți ai Bisericii Catholice de curând canonizați. În general, poate nu aș refuza-o, dar în prezent pentru mine este cu neputință de înfăptuit, căci fiind îndeobște cât se poate de șubred cu sănătatea, acum sânt și mai neputincios și nu mai am putere pentru nimic, decât pentru a sluji Liturghia și a-mi împlini ascultările. Restul timpului îl petrec în pat și în neputință. Dar nădăjduiesc în mila lui Dumnezeu că iarăși mă voi ridica.

Acum să trecem la ceea ce îți este de neapărată trebuință. Scrisoarea matală, Starețul Siluan a ascultat-o cu multă bucurie și luare-aminte. Citirea ei (cu explicații) a luat două ceasuri. El se ruga pentru mată. Seara, cu o hotărâre care nu îngăduia împotrivire, mi-a poruncit să-ți scriu că pentru moment este cu desăvârșire nefolositor a-ți ocupa mintea cu gânduri privind diferențele și divergențele între Bisericile Dreptslăvitoare și Catholică, ci lepădând toate gândurile în această privință, *să-ți ai mintea curată în Dumnezeu*. Eu însumi n'aș fi îndrăznit încă să-ți vorbesc despre aceasta, dar dacă Starețul Siluan a poruncit-o, m'am socotit dator să o fac.

Citind cu luare-aminte toate cele ce ai scris în legătură cu rugăciunea, noi am putut vedea că nu ai încă înțelegerea *rugăciunii minții*. Eu m'am uimit întrucâtva, căci din cărțile pe care le ai (*Scara*, *Isihie al*

Ierusalimului, Nil și Filothei Sinaiții) ai fi putut până acum înțelege multe; dar ori nu le-ai citit cu luare-aminte, ori nu le-ai înțeles (și una și alta sânt cu putință).

Lucrarea minții este centrală în adevărata viață monahală. Din cea mai mare nefericire, ea se află acum într-o cumplită decădere. Nu există o lucrare duhovnicească mai înaltă și mai desăvârșită dar, tocmai de aceea, nici nevoință mai grea. Este o cruce grea până și pentru cei puternici (dar și una fericită). Rugăciunea duhovnicească – după cuvântul Cuviosului Nil Sinaitul (§50) – este lucrul pentru care se desfășoară întreaga luptă între noi și diavoli¹; tot el (în §146) o numește *înfricoșată și mai presus de fire*, rugăciune în duh și adevăr, și zice că minții pătimișe și necurățite nu-i aduce nici un folos a se încorda sau a încerca a se potrivi cu ea. Cu toate acestea, așa cum ți-am scris mai înainte (în cealaltă scrisoare), particularitatea poziției mentale ne silește întrucâtva spre un astfel de salt înainte, care în fireasca rânduială este neîngăduit. După sfatul Sfântului Grigorie Sinaitul, cel mai bine este a se ține de calea de mijloc, adică toate cu măsură, treptat și la vremea lor.

---

¹ Cf. Cuv. Nil Sinaitul, „153 capete pentru rugăciune”, cap. 50, în *Filocalia de la Prodromu*, vol. 1, Ed. Universalia, București – New York, 2001, p. 177: „Tot războiul carele împreună se ridică între noi și necuratele duhuri, nu pentru altceva se face, fără decât numai pentru rugăciunea cea duhovnicească. Pentru că foarte protivnică este lor și prea urâtă, iară nouă mântuitoare și prea iubită”.

Ți-am și scris câteva cuvinte despre lucrarea minții. Este faptul de a alipi mintea, luarea-aminte, de omul lăuntric, de inimă, de adâncul ei. Acum adaug (ca să înțelegi mai limpede cuvintele Starețului Siluan despre mintea curată) că această alipire se săvârșește prin repetarea neconținută a uneia și aceleiași rugăciuni a lui Iisus: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește pre mine, păcătosul”, iar mintea se pogoară în adâncul inimii, timp în care ea trebuie să fie desăvârșit slobodă (curată) de tot gândul, de toată închipuirea, de tot ce este materialnic (obiecte, culori, forme).

A scrie în scrisoare despre rugăciunea minții este, bineînțeles, cu neputință. În primul rând pentru că volumul scrisorii nu îngăduie a vorbi amănunțit despre această nesfârșită lucrare. În al doilea rând, nu am nici vreme, nici putere; dar nici nu e nevoie, căci sânt cărți închinat e, scrise de oameni care au atins această lucrare, oameni purtători de duh, care au ajuns până la ultimele culmi cu putință omului în această lume.

Cel mai bine deocamdată va fi a urma sfatul Cuviosului Ioan Scărarul: să-ți ții, să-ți încui mintea în cuvintele rugăciunii¹. Aceasta o și cunoști, ai și făcut-o, și fă-o mai departe, cu Dumnezeu. Este calea cercată și neîndoielnică pentru începători. Încearcă să-ți păzești mintea de risipire. La cele ce urmează, Dumnezeu binevoind și împreună-lucrând, vom ajunge și la ele.

---

¹ Cf. *Scara* 28:16, în *Filocalia*, vol. 9, op. cit., p. 406.

Pentru a ușura truda minții în vremea rugăciunii – pentru a fi surd și mut și nelucrător (cum ar fi) – pentru aceasta trebuie să te ferești de toate impresiile de prisos.

Cred că îți va fi de neapărată trebuință să mai dobândești câteva cărți, pe lângă cele ce ai. Dintre ele, pe primul plan sânt scrierile episcopului Ignatie Briancaninov. (De neapărată trebuință, pentru faptul că acest episcop-nevoitor a cercat practic lucrarea rugăciunii minții, a fost multora un povățuitor, și în scrierile sale întemeiate pe Sfinții Părinți înfățișează lucrarea rugăciunii minții cu o înșiruire și cu amănunte deplin satisfăcătoare.)

2) Unele scrieri ale Episcopului Theofan.

Apoi vei putea trece la scrierile înșiși Sfinților Părinți.

3) Ale Cuviosului Isaac Sirul.

4) *Filocalia* (cele cinci volume, în traducerea Episcopului Theofan).

În ele vei afla o nesfârșită și neprețuită comoară, și te vei uimi cum este cu puțință ca întreaga lume să rămână afundată în întunec, când este cu puțință a atinge o atât de minunată viață, cu adevărat cerească, dăruită nouă de Domnul nostru Iisus Hristos.

5) Scrierile Cuviosului Simeon Noul Theolog (150 de Cuvinte). Acest dumnezeiesc Părinte stătea la o înălțime mai presus de fire, astfel că până și mulți nevoitori nu-l pot citi, căci cad în deznădejde văzându-și neputința și cât de departe sânt de înălțimea la care

se afla el și despre care scria ca fiind starea *firească* a omului.

Îți va fi de folos să-l citești, căci el scrie cât se poate de chibzuit și de amănunțit despre multe teme care te interesează, atât theologice cât și ascetice.¹

6) Cuviosul Petru Damaschin.

7) Viața și scrierile lui Paisie Velicikovski – editura Mănăstirii Optina.

Și destul deocamdată.

În cărțile de mai sus vei afla cel mai desăvârșit răspuns la întrebările care te interesează: despre har, despre rugăciune, despre contemplare și celelalte. Iar pentru mine, a scrie despre toate aceste teme, când se găsesc astfel de cărți, este total de prisos; mai cu seamă că sânt cu totul neîndestulat – mai bine zis ignorant în privința tuturor acestora.

*

Nicicum nu intenționez să-ți scriu atât de curând, însă scriu pentru a-ți exprima pe de-o parte recunoștința pentru truda asumată, ca să-mi aduci mare bucurie și mângâiere cu o descriere mai amănunțită a stării în care te afli, și pe de alta, ca să te mângâi și eu

---

¹ Alt manuscris adaugă: „[El] scrie și despre har, și despre păcat, și despre plâns, și despre contemplație, și despre rugăciune, și despre vedenii, și altele. Catholicii nu numai că nu-l socotesc sfânt, dar chiar îl socotesc împreună cu începătorii ‘ereziei isihaiștilor’, dar mată dă la o parte toate gândurile în legătură cu ce zic despre el neorthodoxii, și cu multă rugăciune către Domnul și Maica Domnului și către Sf. Cuv. Simeon, citește scrierile lui”.

la rândul meu cu cuvintele Starețului, părintele Siluan, în legătură nu numai nemijlocit cu tată, ci și cu mama și sora mame. Dar în parte și pentru a alina întrucâtva acea îngreuietoare impresie pe care probabil ți-au lăsat-o ultimele mele scrisori, cu firea mea cicălitoare (poate ai observat că și mai nainte te-am judecat peste măsură de aspru). Iartă-mă.

Scrisoarea mamei a pricinuit Starețului Siluan multă grijă în privința mamei și surorii. Mi-a poruncit să te sfătuiască să le scrii drept mângâiere (mai mult sau mai puțin, redau sensul) următoarele: „Vă îngrijorați pentru mine și vă întristați, căci mă socotiți acum căzut de la Biserică și de la mântuire. Durerea voastră vă exprimă dragostea pentru mine; eu însă vă voi spune, deplin conștient de măreția milostivirii lui Dumnezeu față de mine, că nu am căzut de la Biserică, de la Hristos, ci m'am apropiat de El; nu am căzut de la calea mântuirii, ci am pășit pe adevărata și desăvârșita cale. Vecinica mea mântuire îmi este prea prețioasă pentru a putea face acest pas fără chibzuială, pe negândite sau dintr'o atitudine lipsită de cinstită. Cu toate acestea, nu socotesc de cuviință în momentul de față a vă convinge despre aceasta, ba chiar nici nu am nădejdea că mă veți crede; dar iată soluția pentru voi: Rugați-vă cu stăruință Domnului, și El vă va descoperi adevărul pentru mine. Rugați-L să vă lumineze cu înțelegerea – unde m'am dus: în pierzanie sau către mântuire. Vă doresc pacea sufletului, mă doare că v'am pricinuit scârbă, mă rog pentru voi”. (Prin cuvintele mele am redat gândurile părintelui Siluan, pe

care mi le-a înfățișat în convorbirea când mi-a cerut să-ți scriu.) Și eu mă rog lui Dumnezeu pentru mama și pentru sora matală. Citind extrasul din scrisoarea mamei m'am gândit că dorința ei de a muri, dacă este reală, așa cum scrie, nu este una bună, nici mântuitoare. Durerile ei nu îmi par de nevindecat. Și bine i-ar fi de s'ar vindeca de ele înainte de a muri.¹

Când pentru prima oară m'am rugat pentru dânsa, m'a durut inima, dar rugăciunea pentru ea mi-a fost neasemuit mai ușoară decât pentru mată la început. Ar fi un lucru foarte bun dacă i-ai împăciui inima în ce te privește; dar treaba se complică prin faptul că nici matală deocamdată multe lucruri nu îți sânt limpezi și este nevoie ca însuși să fii împăciuit sufletește și a nu avea nici griji, nici gânduri [turburătoare, *n. tr.*].

Când scrii că ai dori să trăim împreună, eu mai presus de toate mă bucur că binevoiești către mine pentru Domnul; când mă numești părinte și

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Din partea mea, dragă părinte David, sfătuiesc ca neapărat să scrii mamei că, dacă are cu adevărat dorința de a muri curând, pentru a nu-și prelungi peste măsură suferințele aici, să părăsească aceste gânduri nu bune. Suferințele ei nu sânt de nevindecat. Și bine i-ar fi de s'ar vindeca de ele înainte de a muri. În ce privește scârba ei în legătură cu 'căderea' matală, și în aceasta liniștește-o. Pare-mi-se că aci se vădesc anumite influențe ale educației Apusului în general și ale Catholicismului în particular, care au stârnit atitudinea de dispreț față de Orthodoxie. Greutatea situației se accentuează și prin faptul că nici matală multe lucruri nu îți sânt limpezi deocamdată, și totodată pentru că ți-ar prii să fii mai liniștit sufletește și să nu ai nici griji, nici gânduri”.

indrumător, eu mă bucur văzându-ți smerenia. Am pomenit dorința matală Starețului Siluan și părintelui Igumen, spre a afla voia lui Dumnezeu pentru noi. Mie nu mi se cade a părăsi Athosul sau mănăstirea. Dacă mă izgonesc Grecii sau alte împrejurări, atunci multe țări schimba; dar nădăjduiesc că Domnul și Maica Domnului ne vor păzi de această năpastă. Dar dacă ai veni mată la Sfântul Munte? Părintele Igumen și părintele Siluan consimt îndeobște pentru aceasta, dar nu știu în ce măsură se poate împlăni. Am întrebat Igumenul dacă nu ar fi de acord să ne dea, matală și mie, una din Chiliile mănăstirii noastre (Chilii, precum și tu, cu paraclis¹). Igumenul spune că trebuie să hotărască această problemă în Sobor. Bineînțeles, spre a trăi după pravila Sfinților Părinți: „a trăi în liniștire doi sau trei”. A fi duhovnic, eu nicicum nu pot. Dar a trăi alături de mată ca frate, în general vorbind, înclin sufleteste. Dar să căutăm voia lui Dumnezeu – în ea constă mântuirea noastră, iar nu în bunele noastre inclinații.

Părintele Siluan însuși mi-a adus scrisoarea sa către mama și sora matală, și tare mă bucur.

Dacă va binevoi Domnul să-mi dea degrab putere și puțință, îți voi scrie din nou curând, îți voi răspunde la toate punctele din scrisoarea matală.

*

---

¹ La Athos, Chilie se numește și un mic așezământ semi-pustnicesc, în care pot viețui până la șapte monahi. (n. tr.)

În ce privește muzica, Starețul Siluan nu numai nu se împotrivește, dar chiar a spus că nu-i lucru rău. Cântă deci ca și mai nainte.

*

Îngreuiat și zdrobit cum eram de boală, cu scri-soarea matale m'am înviorat. Am vrut să-ți liniștesc mintea și sufletul scriindu-ți în ce constă diferența între Biserici, dar după cuvântul hotărât al Starețului nu voiu scrie, în nădejdea că problema ți se va limpezi curând de la sine.

Iartă.

Al matale pentru Domnul,
mai mic frate,
nevrednicul ierodiacon Sofronie.

MONAHISMUL ȘI DUREREA MAMEI

Despre ranele inimii de mamă. Cum să vorbești cu mama. Despre hotărârea Vlădicăi.

Athos, 28 Octomvrie/10 Noiembrie, 1932

Adânc-cinstite părinte David,
Blagoslovește.

Iubite în Hristos fratele meu, pe care Dumnezeu mi te-a dat spre bucurie vecinică, în dragostea Domnului Iisus, pacea sufletului și bucuria în Duhul Sfânt fie cu mată.

(...) Cât se poate de neașteptată mi-a fost scrisoarea din Paris¹. N'am deschis-o imediat; m'am rugat. Sufletul îmi era liniștit. Gândesc: Nu este nici o veste rea. Și într'adevăr – *nici o veste rea*. N'ai săvârșit nici un păcat. Fără pricină te-ai turburat duhovnicește. [Nu ai socotit inițiativa a fi nelegiuită (din punct de vedere duhovnicesc, mai bine zis *monahicesc*), dar sufletul meu se bucură pentru mată². Îndeobște, în ultima vreme mult mă bucur în privința mamei, atunci când înainte mult mă întristam. Sufletul meu simte că

---

¹ Scrisoarea nu s'a păstrat.

² Alt manuscris adaugă: „Eu înțeleg pricina turburării mamei și mă bucur de aceasta. Dar nu te teme, dragul meu, întru nimic n'oi scârbit pe Domnul”.

te rogi pentru mine, iar eu mă rog Domnului să mă miluiască pentru rugăciunile matală.

Iubite părinte David, mi-au venit gânduri în legătură cu viitoarea întâlnire cu mama și îmi amintesc că ți-am scris ca și în scrisori, și în întrevederea cu ea să-i arăți toată dragostea și atenția, și să încerci să-i liniștești sufletul.

Ranele inimii de mamă sânt adânci și dureroase. Nu este pe pământ o dragoste omenească mai puternică și mai statornică decât cea a mamei. Dacă noi trebuie să năzuim a împăcii pe tot omul, atunci cu atât mai mult trebuie să o facem față de părinți, după porunca lui Dumnezeu. Trebuie să înțelegem și poziția ei. Desigur, mama matală, o doamnă mai în vârstă, nu poate trăi în deplină însingurare. Pe lângă aceasta, întristarea ei este cu atât mai mare cu cât socotește că te-ai avântat pe o cale nu dreaptă. Cu toate acestea, trebuie să ne străduim ca și ea să înțeleagă și să primească *faptul* că matală, monahului, nu-ți este cu puțință să viețuiești îndelung lângă ea. Aceasta ți-ar turbura fundamental viața. Monahismul nu ne îngăduie să trăim cu părinții. Iar aceasta *ea însăși o conștientizează*.¹

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Când mă rog pentru mama matală (mai mult decât pentru sora), inima tare mi se îndurează în rugăciune și nu văd ieșire din problemă. Am impresia că ea are dragoste de Dumnezeu, dar că dragostea aceasta e mai slabă decât înrăurirea veacului acestuia. Astfel încât socotelile curat lumești se vor arăta a fi o piedică mai mare, mai greu de înlăturat, pentru ca ea să primească Orthodoxia. Viețuirea în Paris

Înțeleg deplin pricina turburării mamei și mă bucur că ești gata, pentru dragostea lui Dumnezeu, să primești a te jertfi. Dorința de a jertfi pentru Dumnezeu dragostea mamei ți-a născut lăuntric altă dorință: de a auzi o hotărâre aspră, neclintită, așa încât chiar *te temei* că Vlădica Eleftherie, din blândețea inimii, va face prea mult pogorământ în această privință. „*Teama*” pogorământului din partea Vlădicăi te-a dus la greșala pe care încerci să o îndreptezi. Lămurește-ți neapărat starea duhovnicească în care te afli și pricina nedeplinei încrederi față de hotărârea dânsului, altfel se va întrista de faptul că ai preferat hotărârea Starețului Siluan hotărârii lui, și atunci dragostea lui pentru mamă va putea să se clatine întrucâtva.

Povestea cu Valaamul¹, în primul rând, nu este de aceeași natură, iar în al doilea rând, ți-am scris atunci că drept hotărâseși să te pleci hotărârii lui, dacă după explicațiile mamei în privința noilor împrejurări avea să socotească trebuincios a te trimite acolo. Dar despre acestea – altă dată. În legătură cu ele, am niște observații importante, pe care, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, le vom discuta mai târziu.

„Îți oferă avantajul că vei putea afla acolo oameni, printre Rușii dreptslăvitori, pricepuți, în contact cu care te vei putea folosi. În Nissa, în schimb, cred că vei afla condiții duhovnicești mai puțin prielnice. Deocamdată nu vom hotărî de la noi înșine nimic. În orice caz, mie nu-mi prea vine nici un fel de hotărâre.”

¹ În acea vreme, celui nou-tuns, D. Balfour, i se ivise dorirea să se nevoiască la Valaam.

În ciuda acestei mici greșeli și în ciuda faptului că ți s'a stricat însingurarea și celelalte, eu mă bucur că ți s'a aprins în suflet focul, și dea Domnul ca începutul acestui foc, pe care Domnul a venit să-l arunce în inimile noastre¹, să se aprindă până la deplinătate.

Nu te teme, urmează cu deplină încredere hotărârii Vlădicăi Eleftherie – binecuvântarea sa te va păzi de toată vătămarea, astfel încât, în ciuda condițiilor exterioare neprielnice, flacăra din suflet ți se va întări.

Dacă-mi îngădui, voi spune că tare aş dori ca în relațiile matală cu mama (bineînțeleș, și cu toți ceilalți, dar mai cu seamă cu ea) să fii blând, pașnic, liniștit. Nu te lăsa supărat de nimic, vorbește liniștit, nu lăsa să-ți scape cuvinte care ar putea răni; pentru fiecare cuvânt, pentru fiecare lucru cât de mic al gândului cere din inimă ajutor de la Dumnezeu și luminare. Cu mintea, aceasta este cu neputință, dar în simțământul inimii nu uita pe Dumnezeu nici pentru o clipită. Credința mărturisește-ți-o tot așa, „cu blândețe (fără patos) și cu frică” (1 Pt. 3:15), dar și cu neclătinare în suflet. Mi-am îngăduit să-ți pomenesc acestea temându-mă că te-ai putea întrucâtva îndepărta de la dispoziția blândă și pașnică, și să lași mânia și nerăbdarea să-ți cuprindă vremelnice sufletul.

E bine să te rogi lui Dumnezeu pentru întoarcerea mamei matală la Dreapta-slăvire, dorind mântuirea ei, dar nu se cuvine a cere semne. De asemenea, nu se cuvine să-i propovăduiești, să o convingi să primească Orthodoxia. Acestea, Domnul Însuși le face, când află

---

¹ Cf. Lc. 12:49.

inima omului dispusă. Dar de însemnătate este și faptul că, precum scrii, după ce s'a rugat la Dumnezeu pentru mată, s'a liniștit. Însă Domnul nu i-ar fi dat acea liniștire a sufletului dacă mată te-ai fi îndepărtat de El.¹ Dacă mama ar ști că Domnul te-a ales spre a sluji Lui, nu numai că nu s'ar turbura, ci s'ar bucura pentru mată; nu numai nu ar încerca să te întoarcă de la calea ce ai ales, dar te-ar și binecuvânta din toată inima pentru nevoința grea, dureroasă, plină de necazuri, dar totuși fericită, a vieții creștine cu adevărat desăvârșite. Însă va crede ea oare că aceste cuvinte se rostesc *nu din ghicitoră, nu după credința din auz, din învățătura omenească, ci după povățuirea de la Duhul Sfânt?* Va crede ea oare că nu te-ai îndreptat către dezământul vreunei secte, mată, iubitul ei fiu, ci Dumnezeu te-a

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Liniștirea ei este o înștiințare de la Dumnezeu că îi este plăcută calea mamei. Fii cu pace, lasă-te în mâna Lui. Domnul se grijește de mată ca niciodată altcândva. Acum „și perii capului îți sânt numărați” (vezi Mt. 10:30). Curând-curând Domnul îți va rândui toate. Păstrează pacea sufletească. Toate acestea ți se vor întoarce spre folos. Părintele Siluan și mată îmi sânteti acum apropiați mai mult decât cei apropiați mie, până și familia. A iubi pe Dumnezeu, după porunca lui Hristos, sântem datori a o face, mai mult decât pe oricine dintre oameni... Nu ești încă monah, că încă nu ți s'a făcut tunderea, dar în suflet acum ești deplin monah. Nu te grăbi foarte, cu alte cuvinte, nu încerca a săvârși acest lucru cu urgență; fă-l, dar cu binecuvântarea Vlădicăi Elefterie. Cere-i să-ți spună ce să faci, și precum va spune, așa va fi bine, dar roagă-te lui Dumnezeu ca El să-ți descopere prin Vlădica voia Sa”.

chemat la calea de cruce? De fapt, noi am murit o mie de morți, și încă murim. Unul de-inimi-Cunoscătorul, Domnul, știe nenumăratele necazuri ale inimii noastre. Dar dacă nu Duhul lui Dumnezeu învață pe om, cuvântul omenesc rămâne neputincios a explica această viață.

Să se roage lui Dumnezeu și Maicii Domnului, să le ceară înștiințări în privința ta. Pacea din inimă este înștiințare de la Dumnezeu. Dacă acum mama matală ar putea afla putere în sine să jertfească pentru Dumnezeu dragostea ce-ți poartă și te-ar binecuvânta (cere-i aceasta), ea nu s'ar lipsi de răsplată în vecinicie.¹

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Socotesc nelalocul lui a mă adresa nemijlocit mamei matală, ba chiar și prin intermediul matală îmi este greu s'o fac, deoarece doresc să rămân în umbră, iar aceasta, bineînțeles, nu din frica răspunderii...”

Însemnare către mama părintelui David

Nu numai nu vă turburați și nu vă întristați pentru fiul dumneavoastră, căci Domnul l-a ales spre a-l sluji, nu numai nu încercați a-l îndepărta de la calea pe care a pășit, ci din toată inima binecuvântați-l pentru această nevoie grea, dureroasă și plină de necazuri a vieții creștinești cu adevărat desăvârșite. Cuvintele de față sânt spuse nu după învățătura omenească, ci după învățătura de la Duhul Sfânt. De altfel, noi o mie de morți am murit și murim. Nu către dezmațul vreunei secte s'a îndreptat fiul dumneavoastră, ci de Dumnezeu chemat, pe calea Crucii. A lămuri aceasta prin cuvânt este cu neputință. Ci rugați-vă Domnului și Maicii Domnului, iar Domnul, Cel ce este Adevărul, vă va înștiința. Pacea inimii este înștiințare de la Dumnezeu. Noi știm, din rugăciunea pentru dumneavoastră, că iubiți pe Dumnezeu și credeți în El.

Înainte-ți se află acum o foarte grea lucrare duhovnicescă. Pe de-o parte – frica de a scârbi pe Dumnezeu, pe de altă parte – de a pricinui scârbă mamei. Ești gata asemenea lui Avraam a jertfi, dar totuși roagă-te ca Domnul să-ți dea ajutor să înclini pe mama să te elobozască în pace, cu dragoste, și bine ar fi și cu binecuvântare. Când toate cele cu puțință matală vor fi duse până la capăt, *de-abia atunci* ni se cade a ne îndepărta de părinți, încredințându-i voii lui Dumnezeu. Nu din ură pentru ei (să nu fie!) ne îndepărtăm de ei, ci dragostea lui Dumnezeu, care este mai puternică, și porunca Lui ne silesc a o face.

Iartă, dragă părinte David, toate acestea le scriu în nădejdea că, pomenindu-ți-le frățește, te vor întări să te păzești cu mai multă luare-aminte de toată mânia și turburarea și zbuciumul. Păzește din toate puterile pacea sufletescă în ziua ispitei. Rostește rugăciunea lui Iisus, și uneori în minte, neschimbând rugăciunea, adaugă diferite gânduri în legătură cu nevoile ce se ivesc. În vremea călătoriilor, pe stradă și în alte împrejurări este bine să faci așa.

Am scris noaptea. Mâine voi întreba pe părintele Silvan dacă nu va voi să-ți scrie ceva de la sine.

Cel ce te iubește întru Domnul, nevrednic frate,
păcătosul ierodiacon Sofronie.

Știu de asemenea că sânt multe piedici din afară pentru a ne înțelege, pentru a conglăsuși cu noi: însă precum fiul dumneavoastră aduce jertfă lui Dumnezeu dragostea ce vă poartă, după porunca lui Dumnezeu, faceți și dumneavoastră așteptarea”.

AJUNUL TUNDERII

*În legătură cu tunderea. Despre ascultarea
față de Vlădica.*

Athos, 30 Octomvrie/12 Noiembrie, 1932

Dragă părinte David,

Fii liniștit, lasă-te în mâinile lui Dumnezeu. Domnul se grijește de mată acum mai mult decât orișicând altcândva. Acum (cu precădere) și perii capului îți sânt numărați. Păstrează pacea sufletului. Totul se va întoarce spre bine. Domnul curând îți va rânduia toate.

(...) Măine voiu întreba pe părintele Siluan în legătură cu tunderea matale. Cât despre mine, gândesc că să nu te grăbești prea mult, adică nu fă lucrul *de urgență*. Fii sigur că înaintea lui Dumnezeu – ești monah. Monahismul îți este în inimă, mai nainte de toate. Zicând acestea, nu voiesc să dezmint desăvârșit folosul și însemnătatea tunderii însăși, însă nu este cazul să exagerăm nimic. Făgăduințele matale sânt deja date Domnului; Domnul te păzește. Grija mea este să-ți spun ca sufletește să fii *liniștit* în privința tunderii. Nu zic să o amâni, dar nici nu te grăbi. Lasă Vlădicăi Eleftherie grija aceasta, el, ca părinte, se va îngriji de mată.

Când vei dori să-l întrebi despre câte ceva important, spune-i cam în felul următor: „Preasfințite Părinte, rugați-vă lui Dumnezeu, și precum vă va măntui Domnul, așa voi face, cu binecuvântarea voastră”. În acest caz poți să-i dezvălui (la început) gândurile și doririle sau socotelile proprii, dar nicidecum să mișți asupra lor.

Este ușor și destul de simplu să devii monah în cele din afară, însă a atinge adevăratul monahism lăuntric, rar cine ajunge la el. Iată, pentru aceasta trebuie a ruga pe Domnul, pentru ca El să ne aducă la un astfel de monahism.

*

Starețul Siluan spune că întru toate conglăsuiește cu mine, zice că toate sânt cum trebuie, doar se teme în legătură cu trimiterea banilor într’o simplă scrisoare, dacă nu este cumva *illegal*. Eu nu cunosc legile, dar am scris așa, ca nici mată, nici noi să nu avem multe neureături. Trimite-ne, dragul meu, încă câțiva franci pentru timbre, altfel iarăși vom rămâne puțin datori din pricina trimiterii telegramelor. Iartă-ne pe noi, săracii.

*

Cel ce te iubește întru Domnul, schimonahul Siluan¹. (...)

---

¹ Semnătura cu mâna Cuviosului Siluan Athonitul.

DESPRE STAREȚUL SILUAN

Paza tainelor vieții duhovnicești. Cum se cade a vorbi cu oamenii. Știința și cultura contemporană – de importanță secundară. Despre rătăcirile ecumenismului. „Mai bine ceea ce conglăsuiește cu voia lui Dumnezeu”. Despre Starețul Siluan. Cercetările harului. Taina creștinismului. Despre smerenie, ascultare și necazuri. Cum trebuie trăit darul preoției. Despre împuținarea harului credinței. Despre gânduri. Despre rătăcirile catholicilor. Dragostea lui Dumnezeu și dreptatea. „De Dumnezeu te teme, și poruncile lui păzește” – ca „mistică” orthodoxă. Despre faptul că toate „sânt pe dos” în creștinism.

Athos, 3/16 Decemvrie, 1932

Cu durere și cu luptă sufletească îți trimit scrisoarea de față, dar fie voia Domnului.

Adânc-cinstite părinte David,
Blagoslovește.

Preaiubite întru Hristos fratele meu, Domnul, Care atât de nesfârșit ne iubește cu o anume dragoste aparte, o dragoste de neînțeles, pe lângă celelalte bunătăți ne-a

dat și această mare bunătate: a ne ruga unul pentru altul. După marea sa milosârdie pentru noi, eu uneori simt sufletul celui pentru care mă rog, și legat de aceasta, sau mă bucur, sau mă întristez. Așa și pentru mamă, când mă rog (și poate mai mult decât pentru oricare altul) îți simt starea sufletului. Mulțămită celor spuse, în ultima lună, în ciuda absenței veștilor, am fost foarte împăciuit sufletește pentru mamă, neîntrerupt simțind o liniștită bucurie în inimă și rugând pe Dumnezeu să mă miluiască pentru rugăciunile mamei. Știam și fără să mi-o spui că mult te rogi pentru mine, și cu dragoste. Și totuși nu vreau să mă încred propriilor simțăminte, și de aceea mă bucur totdeauna atunci când primesc o scrisoare care neîndoielnic îmi mărturisește pentru mamă, despre starea și împrejurările în care te afli.

*

Dragul meu părinte David, caracterul excepțional al împrejurărilor m'a determinat să-ți spun despre mine ceea ce nimănui altuia nu am povestit. Acele mici sau mari ce mi-a fost dat să le trăiesc sânt darul lui Dumnezeu către mine, mai-prăpăditul dintre toți oamenii, și socotesc de absolută trebuință să le păstrez, ca fiindu-mi nesfârșit de prețioase, de la ochii altora, ca să nu fiu luat, pentru care pricină te-am și rugat să nu vorbești cu nimeni despre mine. Însă a te lega cu această făgăduință voiesc numai în măsura în care să-ți rămână posibilitatea ca, în caz de îndoială sau nevoie reală, să verifici cele spuse de mine în vreo convorbire cu cei careați în viața duhovnicească; însă cu condiția de a-mi

dezvălui gândurile fără a te referi la mine. Poți vorbi despre toate care ai nevoie; dar și aceasta, rogu-te, fă-o cu multă luare-aminte și cu discernământ. Înțeleg că într'o oarecare măsură ai fost nevoit să vorbești despre legătura noastră cu Vlădica Eleftherie, ca fiindu-ți părinte duhovnicesc, și cu mama.

Nici Vlădica, nici mama matală nu mă cunosc, precum nici eu nu-i cunosc personal (deși știu câte ceva sufletește, rugându-mă pentru ei adesea), și nu mă aștept la vreo pagubă de la faptul că le-ai povestit ceva despre cineva de peste mări, un monah care trăiește în munți. În ce privește alte persoane, nu am nimic împotriva dacă nu le ascunzi faptul că ne cunoaștem, dar foarte bine faci că nu dezvălui nimănui mai îndeaproape legăturile noastre.

Poate că deja ai observat că încerc să nu întretin cu nimeni o corespondență, și numai în cazuri extreme, spre a nu răni pe cineva, răspund la scrisori, dar și atunci cu rezervă, și nu pentru că nu-i iubesc sau nu-i cinstesc, dar (o știi și mată) pentru că monahul nu poate trăi altfel decât îndepărtându-se cât mai mult cu putință de toate cunoștințele și legăturile ce nu sânt neapărat trebuincioase, ca să nu zic de prisos...

În particular, P. Fidler; l-am cunoscut când nu era încă orthodox; când ne întâlneam noi, vorbeam în toată libertatea despre multe teme legate de credință, dar niciodată nu l-am îndemnat să treacă la Orthodoxie, deși el îmi atribuie, nu știu de ce, un oarecare rol în legătură cu trecerea sa (mai ales rugăciunii mele), lucru pentru care mi-a și scris aici la Athos. Scrisoarea pe

care ti-a arătat-o a fost singura pe care i-am trimis-o, și cum scris-o, între altele, numai pentru că îmi era rușine, după mai multe scrisori din partea lui, să nu răspund cererii lui pentru niște cărți. Mă uimește că-mi păstrează încă scrisoarea. Este vorba de faptul că el nu cunoaște tainele sufletului meu, precum nici toți ceilalți de acolo, de aceea, rogu-te, nu vorbi despre mine nici lui, nici celorlalți, deși mi-au fost prieteni. Cred că el, ca și mulți alții, își face despre mine niște idei și nimic mai mult. Astfel, în 1927 a venit aici D-nul K., cu intenția de a ne convinge, pe părintele Vasilie și pe mine, să ne întoarcem în Franța, și în același timp ne-a povestit foarte deschis presupunerile Parizienilor (Ruși) în legătură cu pricinile fugii mele la Athos, le-a găsit a fi lipsite de cinstire, a făgăduit să „pună toate la punct” și chiar și-a luat asupra-și grijile materiale pentru mine, doar-doar mă voiu întoarce la Paris.

Cât despre noile matală întâlniri cu Rușii, voiu zice că, îndeobște, le socotesc foarte bine venite, voiesc doar să te previn (deși socotesc că aceasta, în cazul matală, este de prisos) ca în legăturile cu ei să te terești de convorbiri libere și fără frică despre viața duhovnicească. Mare pagubă suferă sufletul totdeauna ca urmare a discuțiilor fără teamă despre orice temă în legătură cu Dumnezeu. Semne ale folosului dintr'o convorbire cu cineva sânt sau frica lui Dumnezeu, sau

simțăminte de pocăință, de smerenie, pomenirea morții sau, în sfârșit, dragoste de Dumnezeu, umilință.¹

*

Vreau să repet, încearcă să te obișnuiești ca în fiecare convorbire cu oamenii să te rogi lui Dumnezeu în gând (dacă e cu puțință, în inimă) pentru luminare, ce să spui, cum să te porți. Și iată o temă pentru tine: *Urmărește neapărat* cum se schimbă simțământul inimii, iar apoi gândul și cuvântul, atunci când, înainte de a rosti cuvântul sau gândul care sânt gata să izbucnească, te vei ruga lui Dumnezeu pentru luminare, îndreptându-ți, dacă vei ști cum, atenția minții către inimă. Descrie-mi ceea ce observi (dacă nu ți-e prea greu), iar eu la rândul meu îți voi împărtăși ceea ce Domnul, prin robii Săi, m'a învățat și pe mine, îndobitocitul. Cu o astfel de lucrare *nu* te grăbi, mai bine acordă-i mai multă luare-aminte.²

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Convorbirea slobodă despre înalte lucrări sau stări, nu numai nu este folositoare, ci chiar foarte vătămătoare”.

² Alt manuscris adaugă: „Lucrarea aceasta este *una mare*, iar matala ca preot, ca păstor, îți este de neapărată trebuință. Pe alții nu-i povățui către ea (deocamdată, până într'un viitor îndepărtat, sau poate nu foarte îndepărtat, când vei avea răspunderea de a învăța o astfel de lucrare pe cei credincioși). De obicei nu trebuie spus tuturor că e nevoie să ceri de la Dumnezeu ajutor pentru tot lucrul, și chiar cuvântul. Dar ceea ce ți-am spus, însuși o fă cu frică și cu smerenie; știu că nu dintr'o dată vei înțelege în ce constă lucrarea, în ce *măreția*, în ce netainica taină. Este una a adevărului, căci în viața noastră după Dumnezeu nu există taine ca, de pildă, la masoni, și

(...) Poate că Domnul îți va da niște întâlniri care, după părerea mea, îți vor fi mult mai folositoare. Acelor împrejurări deosebit de favorabile vieții duhovnicești, în care se află în vremea de față tineretul Rus¹ și anume, sărăcia (mai mult sau mai puțin), prigoană, înșosiri, lipsă de drepturi (mai mult sau mai puțin), neajzare și altele, pe de-o parte, pe de alta, puțința de a face îndeaproape cunoștință cu realizările culturii Apusului – urmările sânt că unii dintre ei, din pricina necazurilor pe care le îndură și a suferințelor pentru credința în Dumnezeu au primit un har îmbelșugat; unii dintre ei nu numai în simțirea inimii, a sufletului, dar și ca urmare a unei convingeri serioase, adânc înțeleasă, nu cunoscute că știința și toată cultura contemporană din

---

Însuși Domnul nimic nu a grăit în taină; dar taină, căci puțini sânt cei care ajung, pentru smerenia lor, din darul harului, să înțeleagă despre ce este vorba aci. Trebuie însă ca în toate să păstrăm măsura; și chiar mată, încearcă mai mult să petreci într-o rugăciune obișnuită, de care toți sântem datori, pentru ajutor și luminare; nu te încorda peste măsură să atingi cele despre care ți-am spus mai sus, adică cu atenția minții să ajungi până la inimă și să urmărești schimbările gândurilor și amintimintelor legate de rugăciune. Iar aceasta, în vremea rugăciunii făcute anume pentru convorbiri și citirea Scripturilor, iar nu în vremea rugăciunii îndeobște. În orice caz, când cineva îți cere mai cu seamă un sfat sau o lămurire, neapărat încearcă, mai înainte de a începe a vorbi, ca în gând să te întorci către Dumnezeu – poate că este de prisos să ți-o spun. Poate că o și faci. Dar nu-i nimic, a ți-o aminti nu-ți va aduce nici o vătămare”.

¹ Este vorba de cei din pribegie în Apus. (n. tr.)

viața omenirii îndeobște trebuie să ocupe un loc secundar, supus și slujitor; mulțămită acestui fapt ei au și biruit într’o oarecare măsură ispita care crește din an în an în lumea întreagă și care, în esență, se aseamănă întrucâtva cu a doua ispitire a Domnului de la satana în pustie (Lc. 4:5-8).

Iartă-mă, poate că toate acestea sânt de prisos, dar aș vrea să spun aci ceva despre faptul că în vremea de acum o mare parte a creștinismului din lume înclină a primi una din cele mai primejdioase erezii, ce pretinde că în zilele noastre nu mai este o singură Biserică ce să fi păstrat deplin adevărul învățurii lui Hristos, care stăpânește deplin cunoașterea tainei sfintei vieți harice în privința moralei-nevoinței, erezie care socotește că multe din bisericile care se numesc ale lui Hristos au har egal, și deci trebuie să facă o unire a bisericilor într’un oarecare program de obște al tuturor. Una din cele mai des întâlnite întrebări este – cine se mântuiește și cine nu se mântuiește. De obicei aceștia cred că se mântuiesc nu numai dreptslăvitorii (după învățătura Bisericii Dreptslăvitoare) sau numai catholicii (după învățătura Bisericii Catholice), dar îndeobște toți cei care trăiesc virtuos și care cred în Hristos. Această opinie din partea protestanților a trecut și la credincioșii celorlalte biserici; și mulți dintre orthodoxi susțin această părere. Unii cred că nici una din bisericile care sânt acum nu pot fi primite ca având deplin cunoașterea și harul, deoarece fiecare dintre ele, într’o anume măsură, s’a îndepărtat de la adevăr; că ei (acești înțelepți) de-abia acum, „în

„dușatul veacurilor”, au dobândit deplin duhul învâțaturilor lui Hristos, iar până acum întreaga lume creștină, de-a lungul atâtor veacuri, rătăcea; că acum a venit vremea când trebuie să se unească toate pârțile dezbinate, întru una sobornicească și apostolicească Biserică, ce va fi adevărată în toate pârțile dacă unirea sus-zisă va fi primită numai pe baza a ce este de obște tuturor bisericilor. Unii gândesc în mima lor – ceea ce este și mai rău! – despre o anume deosebit de înalt-mistică înțelegere a unei religii creștine mai presus de biserici, care... – nu voi mai vorbi despre toate acestea. Mi-am îndreptat cuvântul către cele de mai sus numai pentru a-ți spune că mult îți dori (și mă rog lui Dumnezeu) să nu te lași înșelat de ele, ci să fii adânc convins în inimă și în minte că există pe pământ acea *una adevărată Biserică* pe care Domnul a întemeiat-o, că acea Biserică păstrează neștricată învățătura lui Hristos, că ea în întregul ei (iar nu în vreunul din mădularele ei) deține deplinătatea cunoașterii și a harului și este negreșalnică. Că ceea ce unora li se pare a fi nedeplinătate a învățăturii nu este altceva decât nesecată și nemărginită bogăția ei, care lasă încă puțința unei elaborări științifice¹, ceea ce însă nicidecum nu contrazice cele spuse mai sus în privința

---

¹ Se are în vedere știința ascetic-theologică a marilor Părinți, Cappadokienii, Athanasie cel Mare, Simeon Noul Teolog, Grigorie Palama și alții, care de-a lungul veacurilor au tot scos la iveală, la nivel de concept și de dogmă, trăiri cunoscute încă de Apostoli și de primii creștini și, în parte, și de cei din veche lume, Moisi și prorocii, de pildă. (n. tr.)

faptului că deține deplinătatea cunoașterii. Cele rostite în Soboarele a toată lumea, ca formă finală a învățaturii Bisericii, nu pot fi supuse nici unei schimbări, toată elaborarea științifică ce urmează trebuind neapărat să se acorde cu ceea ce a fost deja dat de dumnezeiasca descoperire și de învățătura Bisericii Sobornicești a toată lumea. De asemenea, și în legătură cu harul, deplinătatea harului o poate avea numai Biserica cea una, toate celelalte având har pentru credința în Hristos, însă nu în deplinătate. Putem crede că până și în vremea noastră sânt oameni care, prin harul Sfântului Duh, sânt deopotrivă cu marii sfinți din vechime (vorbesc în legătură cu faptul că mi s'a dat să aud despre câțiva în Rusia)¹, căci „Hristos ieri și astăzi același, și în veci”². Acestea toate sânt adevărul. Cel ce se va îndepărta de la o astfel de credință, acela nu va putea sta.³

Cât despre mama matale, adesea mă rog pentru ea; nu știu desăvârșit ce luptă sufletească și ce întristări trăiește ea, dar știu (din rugăciune) că suferă cu adevărat. Îmi vine să mă rog pentru ea; ca de obicei, doarește sufletul a se ruga pentru tot cel ce se mâhnește. Sora se află mai departe de noi în duh, și mă rog pentru ea numai pentru că o pomenesc în mintea mea; fratele,

---

¹ Părintele Sofronie are în vedere nu numai pe cei din Rusia, ci și pe însuși Siluan, însă nu-l pomenește, pe de-o parte din modestie, pe de alta, pentru că era încă în viață. (n. tr.)

² Evr. 13:8.

³ Ceea ce se avea să se întâmple și cu D. Balfour mai târziu. Cf. „Introducere”. (n. tr.)

cel din China, este departe de noi, și nu numai trupește. Dacă ai făcut că ai convins pe mama să nu meargă în China; eu, de când am primit veștile despre dorirea ei de a merge acolo, m'am neliniștit și m'am temut.

În ce privește invitația de a merge în Anglia spre a sluji în noua biserică din Londra, am vorbit cu părintele Vasilie. M'a încunoștințat despre conținutul scrisorii D-lui Shelly, mi-a povestit îndeobște și despre biserica din Londra. Totuși informațiile lui nu sânt așa de lămuritoare. Știi că (vorbesc, bineînțeles, nu sub formă de hotărâre, care, desigur, aparține Vlădicăi Elieherie) nimica rău sau primejdios pentru sufletul mamei nu văd în aceasta. Sufletește îndreptează-te numai spre a dobândi harul Sfântului Duh, „și mai mult *nimic*”. Dea Domnul ca de acum înainte această dorire a mamei să și se păstreze neschimbată, ba chiar să crească; însă de fapt noi nu primim harul pentru nevoințele noastre – liniștire, post, rugăciune ș.a., ci mai cu seamă pentru împlinirea voii lui Dumnezeu. L-am întrebat odată pe Vlădica Veniamin, când eram încă în Institutul Sf. Serghie din Paris: „Vlădica, ce este mai bine: a tăcea sau a vorbi?” Și Vlădica, înțelept, mi-a răspuns: „Mai bine este ceea ce corespunde cu voia lui Dumnezeu. Dacă Domnul voiește să vorbești, atunci pentru cuvânt vei primi har; dar dacă Domnul voiește să taci, atunci pentru tăcere El îți va da har; și dimpotrivă, dacă Domnul voiește ca tu să vorbești, dar tu te vei liniști, atunci în zadar te vei trudi, nimic nu vei primi”. Ferește-te de poticneli cu

femeile – lucru pe care să-l ai în vedere mai ales în privința Londrei. Dar despre aceasta, la vremea sa.

Iar acum, din socoteala mea, nu este nevoie să te ferești deplin de corespondența cu cei din Londra. Mai bine chiar dacă îl vei înștiința pe D-nul Shelly că i-ai primit scrisoarea. Spune-i că nu mată vei hotărî aceasta și că hotărârea aparține altora. Făcând așa, te vei izbăvi de tot felul de gânduri, de îndoieli și de slavă deșartă. Iar când vei fi la Londra, neapărat va trebui să-i ajuți (cf. Fap. 16:9). Ai dreptate presupunând că „Englezii orthodoxi nu caută prea adânc către Orthodoxie”, dar aceasta nu trebuie luată ca pricină de a ocoli nevoița de a le sluji. Dar poate vom mai vorbi despre cele spuse la vreme potrivită, dacă, bineînțeles, Vlădica Eleftherie se va hotărî să-ți propună a te duce acolo. Nu voiu zice nimic hotărâtor pe tema aceasta, pentru că nu știu concret voia lui Dumnezeu. Vorbesc din socoteală omenească, adică din mintea mea.

Îți trimit împreună cu scrisoarea de față scrisorile părintelui Siluan. Voiu spune ceva și despre el. Din primele zile după ce am venit în mănăstire sufletul s'a cucerit înaintea lui mai mult decât înaintea oricărui altul dintre cei pe care i-am cunoscut sau pe care i-am întâlnit. Sufletul cumva întotdeauna se smerea în prezența sa.¹ De multe ori mi-a dat Domnul să mă

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Niciodată în viața mea nu am simțit atât de puternic rușine chiar pentru cele mai mici gânduri rele, pentru fiecare mișcare lăuntrică, așa cum o simțeam de obicei în prezența lui. Iar aceasta, din primele zile ale monahismului meu, când nu-l cunoșteam decât după față”.

intalnesc cu el, iar uneori să vorbesc cu el, când fața lui strălucea cu o lumină și o frumusețe inexplicabile¹. Mi s'a întâmplat să văd și alți monahi într'o astfel de stare, când fața lor părea a fi asemenea îngerilor (dar nu deseori, uneori la împărtășirea celor bolnavi, sau la tunderea în shimă), cu toate acestea niciodată nu am văzut pe cineva asemenea acestui om simplu. Știu că zi și noapte petrece în rugăciune; Domnul i-a dăruit așa un har, încât nici în prezența oamenilor nu i se întrerupe rugăciunea, adică nu-l distrag peste măsură ci, din dragoste pentru oameni este chiar deschis și călduros. În orice caz, nu-l împovărează prezența oamenilor, fapt prin care se deosebește de ceilalți nevoitori care, pentru a petrece în rugăciune, au nevoie de condiții liniștite și de însingurare.

L-am cunoscut îndeaproape de foarte puțină vreme, de mai puțin de un an. Mai nainte nu mi s'a întâmplat să vorbesc cu el pe îndelete, ci doar în ascultările de obște (poate după legea atragerii sufletești) smulgeam puțină vreme pentru vreun cuvânt, mai mult despre ascultări, despre rugăciune. La începutul anului curent Dumnezeu mi-a dat să vorbesc cu el mai pe deplin, iar de atunci ne-am apropiat duhovnicește, el a înclinat către mine, iar eu mult, mult am mulțămît lui Dumnezeu pentru a-mi fi dat bucuria de a vorbi împre-

---

¹ Alt manuscris adaugă: „De multe ori mi-a dat Domnul să-l văd într'o astfel de stare de har, încât uneori nu-mi ajungeau puterile să caut către fața lui... Nu pot explica ce este acea lumină, sau ce este acea frumusețe”.

ună cu alesul Său. Mult mi-a ajutat; mi-a spus lucruri, călugărește vorbind, „spre folos”.

În convorbire, fiind un om aproape fără carte, el este așa de simplu, și ca atare nu poate să-ți înfățișeze înaltele sale gânduri cu rigoare logică (pornind de la cele de jos până la cele înalte), ceea ce îl face foarte greu de înțeles pentru majoritatea oamenilor; cât despre ceilalți, ei nicidecum nu pot înțelege și prețui înțelepciunea-i de Dumnezeu dăruită.¹ Învățătura lui este în nu multe cuvinte, dar pentru a o însuși în actul vieții este nevoie de o mare trudă pentru mulți ani, e nevoie de a vărsa multe lacrimi și de a trece prin multe, și de a răbda multe ispite de neocolit, iar atunci printr’o neîntreruptă rugăciune și multă smerenie poate va ajunge omul la primele trepte ale acelor virtuți despre care vorbește.

Din pricina neconținutei petreceri în rugăciunea minții (paza minții curate în Dumnezeu) este foarte uituc. I se întâmplă să uite atât de deplin ceea ce a zis, că și atunci când îi amintești, nu-și poate aduce aminte dacă fusese vorba de acel lucru sau nu. Așijderea și în scrierile sale, uită ce a scris și ce nu a scris, și de aceea adesea se repetă.

Amintindu-și de mată, el se roagă, ba uneori îți și scrie scurte scrisori pe care mi le dă spre a ți le trimite.

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Nu poate să-ți lămurească riguros ce și cum, și de aceea în cele mai multe cazuri oamenii nu-l înțeleg, însă Domnul mi-a dat cumva ca eu să-l înțeleg și să primesc de la el mult folos. Nu-ți ascund nimic, îți voi spune toate, dar nu dintr’o dată, ci treptat”.

Acum mi s'au adunat câteva și ți le trimit. Toate sânt în a dată, dar eu, pentru înlesnirea ta, le-am pus data în ordinea în care le-am primit.¹

Convorbirile noastre despre mată, faptul că mi s'au încredințat scrisori – de la mată spre a i le citi, de la el, ca să ți le trimit – ne-a apropiat și mai mult. Un singur lucru nu-mi place: i-a sfătuit pe unii să vorbească cu mine, știind că le pot tâlcui și dezvolta cuvintele lui și sfaturile lui mai amănunțit și mai legat. Eu nu am împotrivit, dar până acum fără rezultat.²

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Dându-mi scrisorile, bineînțeles, nu știu că nu ți le-am trimis încă pe cele dinainte, dar totuși le iau și nu încerc să-i explic că nu ți le-am trimis nici pe acelea, pentru că nu-ți aveam încă adresa”.

² Alt manuscris adaugă: „Da, iată, mulțumită întâlnirii cu mată, relațiile mele cu dânsul au devenit mai apropiate, fapt pentru care a început să-mi încredințeze nu numai matală să-ți trimit scrisori, ci și altor persoane care i s'au adresat, ba chiar uneori mi-a încredințat să scriu în numele lui. Aceasta nu ar fi în a nimic, însă din pricina bunăvoinii lui către mine îndeamnă pe unii să mi se adreseze, ceea ce mă pune într'o poziție foarte stăjenitoare. Astfel, în August ... l-a sfătuit pe un tânăr Rus – Roman – să facem cunoștință. Pe acest Roman, părintele Vasilie, care și el foarte mult îl cinstește pe părintele Siluan, l-a adus la dânsul. Roman, chiar de la primele cuvinte, s'a legat multelește de Stareț, căci cu o exactitate uimitoare pentru Roman l-a descoperit unde sânt bubele sale sufletești, și de la primele cuvinte a început să-i vorbească despre cele mai importante lucruri pentru el. Apoi Starețul l-a sfătuit să facă cunoștință cu mine. Toate încercările mele de a ocoli aceasta nu au dus nicăieri. Roman m'a rugat prin părintele Vasilie a mă învoi să vorbesc cu el; eu am refuzat, întemeiat pe

Voiu răspunde la șapte puncte din scrisoarea matală.

1) Îmi amintesc că am amânat cuvântul în legătură cu însemnările mele „pentru altă dată”, căci nu voiam atunci, în ceasul ispitelor, să te amărăsc cu atenționări, că nu am dat nici un prilej de a vorbi despre ele, precum mi se pare, ci doar ți-am pomenit în convorbire că am niște însemnări în legătură cu cele trăite de mine din darul milei lui Dumnezeu. Ba și a vorbi despre ele, nicidecum nu aș fi vrut, dar apoi am fost nevoit, prin faptul că, pentru cuvântul meu, te-ai hotărât să faci un *pas de cea mai mare importanță*, ceea ce mi-a și adăugit o deosebită răspundere înaintea lui Dumnezeu pentru mata. Acum trebuie să adaug că multe elemente esențiale ți-am și înfățișat pe scurt în scrisorile mele. Dacă se va ivi cândva nevoia, nu-ți voi ascunde nici celelalte; dar poate că va veni de la sine, în chip firesc, în legătură cu teme din viața duhovnicească: Μὴ γινώτω ἡ ἀπιστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου¹ (Mt. 6:3).

Iată pricina pentru care nu se cade a povesti altora despre sine până când nu se întărește sufletul desăvârșit

---

rânduiala care ne oprește pe noi, monahii, în afara unor anumite persoane deosebi rânduite pentru aceasta, ca de pildă părintele Vasilie, să intrăm în vorbă cu vizitatorii mănăstirii. Mai târziu mi-a cerut-o personal, eu am refuzat, pe același temei. Atunci el s'a dus la Igumen, care l-a binecuvântat, și astfel acum mi-e cu neputință să-l ocolesc mai departe, întemeindu-mă pe opreliștea rânduiei. Dacă ai ști cu ce grijă m'a încărcat Domnul!”

¹ „Să nu știe stânga ta ce face dreapta ta” (gr.).

in smerenie iar inima se face nu ușor de clătinat, dacă nu de neclintit, de mândrie și de slavă deșartă.

Îmi amintesc că de două ori (la Paris) un har minunat m'a cercetat; dar eu n'am priceput la început că era harul și credeam că ce trăiam era în firea lucrurilor, firesc, că acea stare avea să fie o stare aproape continuă. Dar iată că, nu mult după a doua cercetare a lui Dumnezeu mi-au picat în mână scrierile Cuviosului Simeon Noul Theolog, în versuri, și citesc acolo descrierea a ce se întâmplase cu mine. Atunci mi s'au deschis ochii; dar mai bine ar fi fost de nu s'ar fi deschis... După aceea harul nu m'a mai cercetat cu așa o minunată putere.

Alt caz. Odată vorbeam cu părintele Iuvenalie (la Athos), și în convorbirea noastră, fără a mă referi la sinemi, astfel încât părintele Iuvenalie să nu poată nicicum bănuși ceva, adică să creadă că vorbesc nu pur și simplu din înțelegerea mea a ceva ce am citit, ci dintr-o trăire personală, i-am vorbit despre cum trebuie să înțelege cuvintele Sfinților Părinți despre lumina minții. Și ce crezi, în ciuda faptului că nicicum nu m'am referit la sinemi, din acea zi am încetat să văd lumina, dar până atunci Domnul adesea îmi dăduse să contemplez lumina înțelegătoare a Soarelui Dreptății. Trebuie să spun că acea vedenie este atât de plăcută minții (și sufletului), încât atunci când, după rugăciune sufletul din nou își amintește că neapărat trebuie să se întoarcă în lumea aceasta și să vadă lumina soarelui materialnic, el cu durere primește acest imperativ. Ar vrea să petreacă la nesfârșit în contemplarea luminii

minții, luminii nematerialnice. Atât de treptat intră sufletul într'o astfel de vedenie, că la început (așa se petecea cu mine) eu nu eram conștient de ceea ce se petrecea; dar când stânga mea a prins de veste ceea ce făcea cu mine dreapta lui Dumnezeu, atunci vedenia s'a curmat. Și astfel de cazuri am cunoscut de mai multe ori.

Iată de ce, dragă părinte David, atât de mult doresc să nu vorbesc oamenilor despre acestea; când am fost nevoit să mă deschid înaintea matală, și-o spun fără ocol, nu fără luptă m'am hotărât să o fac, zicându-mi: Fie ca pentru folosul fratelui meu să rabd o pierdere. Și m'am hotărât la acea jertfă din dragoste pentru mată. Îți vorbesc de jertfă nu ca să pretind vreun oarecare merit înaintea matală, ci simplu, ca unui frate, de-a pururea îmi deschid sufletul. Și rogu-te, frate iubit al meu, roagă stăruitor pe Domnul să-mi cerceteze din nou sufletul; căci mă chinuiesc negrăit, de mult nevăzând pe Domnul. Nu este pe pământ durere mai apăsătoare decât durerea sufletului când pierde harul.

Încă-ți voiu spune să nu te aprinzi de închipuire în legătură cu cele de care și-am vorbit; toate sânt, pe de-o parte, atât de minunate, că nu sânt cuvinte a le înfățișa, iar pe de alta, lucrurile se petrec în chip atât de firesc, atât de simplu, de limpede, că orice expresie bombastică se va afla mincinoasă. Omul se înalță (mai bine zis, este călăuzit de har) până la vedenie treptat, fără ca el însuși să-și dea seama.

Dar, în legătură cu toate acestea, îți voiu spune taina vieții în Hristos. Iar taina aceasta este netainică,

nu este una nouă, descoperită de mine, ci veche pe cât este învățătura lui Hristos. Taina vieții în Hristos este – dragostea, nedespărțit legată de smerenie. Dacă omul nu se smerește până în sfârșit, până a se socoti mai prejos decât dobitoacele necuvântătoare, niciodată nu va înțelege taina vieții duhovnicești, nu va vedea lumina lui Hristos. Iar acesta este începutul smereniei. Dragostea însă este esența vieții creștinești; dragostea este temeiul teologiei. Există diferite înțelegeri și păreri asupra multor teme și fenomene ale vieții duhovnicești; însă adevărat până în sfârșit este acela care are la temei dragostea lui Dumnezeu (pentru noi; iar apoi a noastră pentru Dumnezeu).

De pildă, unii privesc ascultarea ca pe o jertfă a propriei voini adusă de om lui Dumnezeu, care voire, bineînțeles, este mai prețioasă decât toate omului. În realitate însă, altfel trebuie înțeles lucrul. Ca jertfă lui Dumnezeu, omul ce poate aduce? Dumnezeu de nimic nu are nevoie; jertfă nu dorește, ci a-și arăta mila către noi – iată ce dorește (Mt. 9:13; 12:7). Când ne lepădăm de voia noastră trupească pentru a face ascultare lui Dumnezeu, pentru a împlini voia Sa, atunci, prin împlinirea voinii Lui noi ne facem părtași dumnezeieștii vieți, iar actul lepădării de bunăvoie a voinii noastre face ca înălțarea noastră să fie o manifestare înțelegătoare a dragostei noastre pentru Dumnezeu. Iar această putință a unei înălțări slobode, înțelegătoare, bineînțeles, cu împreună-lucrarea harului, este o binefacere pentru noi, iar nu jertfă noastră lui Dumnezeu. Dar prin aceasta nu ne epuizează tot ceea ce trebuie sau ceea ce se poate

spune despre ascultare. A înțelege taina ascultării sau a lepădării voii proprii este foarte important pentru înălțarea (treptată) în viața duhovnicească.

Așijderea și pentru necazuri. Cum s'ar exprima, sau din ce am cunoaște noi propria libertate, dacă pentru a ne înălța către Dumnezeu nu s'ar cere o nevoiță împletită cu dureri, cu greutăți și altele? Ci Dumnezeu ne-a dat slobozenia, ne-a dat și puțința a ne cunoaște ca fiind hărăziți, dăruiți cu un dar atât de mare; datu-ne-a împreună cu acestea și puțința de a ne arăta slobozenia, care se exprimă în răbdarea de bunăvoie a scârbelor. Astfel încât sufletul înțelegător, cunoscându-se dărui, hărăzit de la Dumnezeu în cel mai înalt înțeles duhovnicesc, se bucură în scârbe și mulțămeste lui Dumnezeu, și scârbele de bunăvoie le socotește mai de dorit decât bucuriile fără de voie (și Vasilie cel Mare scrie așijderea)¹. Ultima și cea mai înaltă treaptă a acestei înălțări omul o poate arăta prin propria sa moarte. Fericitul Diadoh vorbește despre ea astfel: „Hotarul prefacerii celei desăvârșit, întru cea dulce gustare a lui Dumnezeu, este bucurie a socoti mahniciunea morții”². Astfel, sufletul care iubește pe Dumnezeu, înțelegând cum se cuvine ceea ce se săvârșește cu el într'un anume chip de negrăit, se veselește

---

¹ Cf. Cuv. Ioan Scărarul, *Scara* 2:17, PG 88, 657C; Sf. Vasilie cel Mare, *Cuvânt pentru mucenicul Gordie*, PG 31, 505C.

² Fericitul Diadoh al Fotikeii, „Arătarea ultimelor hotărniciri ale desăvârșirii virtuților de căpetenie”, cap. 10. Cf. *Filocalia de la Prodrumu*, vol. 1, p. 220; *Flocalia* vol. 1, Ed. Harisma, București, 1992, p. 389.

nepus și se bucură până și în agonia morții, iar Dumnezeu, pentru nemărginită bunătatea Sa și dragostea de om, pentru această bună înțelegere, iar nu jertfă, ne dăruiește pe deasupra cu darul nemăsurat de mare de a ne împărtăși cu dumnezeiasca Sa viață. Făcător este singur Dumnezeu, dar ne dă și nouă puțința unei oarecari părtașii în lucrarea facerii, lucrare ce în esență aparține numai Lui. Începătura manifestării celor zise constă în faptul că noi primim cea mai intimă părtașie în lucrarea renașterii noastre, a reînfrățuirii, sau a celei de a doua, sau cea mai înaltă rezidire a noastră cu harul dumnezeiesc. Despre treptele și formele ce urmează mai departe ale acestei părtașii nu vom vorbi. Vom însemna numai că darul lui Dumnezeu către mată – preoția – îți dă puțința, ba chiar îți impune datoria unei mari nevoițe – slujirea aproapelui. În această slujire este nevoie să te conștientizezi cu frică și cu smerenie ca părtaș în lucrarea dumnezeieștii mântuiri a oamenilor. O astfel de slujire îți oferă multe posibilități de a-ți arăta dragostea către aproapele, mai cu seamă în duhovnicie, în spovedanie și în îndrumare. Adesea ți se va da puțința de „a-ți pune sufletul pentru oile tale”¹, mai bine zis oile lui Hristos, și prietenii și frații noștri.

Prea mult m'am îndepărtat de la temă, împins fiind de dorința de a cugeta la faptul că atât de nesfârșit ne iubește Dumnezeu, că tot ce se întâmplă cu noi putem și trebuie să primim și să înțelegem ca fiind milostivirea și binefacerea Lui, și de aceea totdeauna și

---

¹ Cf. Io. 10:11.

pentru toate ar trebuie să mulțămim și să ne bucurăm (1 Thes. 5:16 și 18).

2) În ce privește „necredința” matale, îmi amintesc că vroiam să-ți spun că, din pricina perioadei de „necredință” pe care ai trăit-o, sufletul, și acum și mai târziu, cu slăbirea lucrării harului poate relativ ușor a se reazeza în felul lui de a fi cu care este obișnuit, în simțământul lui de îndoială și de necredință; dar nu da acestora multă importanță și nu te turbura, ci doar să știi că necredința îți este superficială și dovedește numai împuținarea harului și răcirea inimii. În acele cazuri bine este să te rogi până când se încălzește din nou inima, până când se biruiește sentimentul răcelii și al necredinței. Îndeobște, plăcut Îi este lui Dumnezeu ca noi să-I cerem în rugăciune tot darul harului: credința, smerenia, răbdarea și celelalte. Ele toate sânt date sufletului la început, a se gusta în dar, însă apoi harul se ridică (în primul rând din pricina înălțării de sine și a mândriei), iar atunci omul este nevoit să le caute cu trudă, spre a le primi din nou în chip mai statornic printr’o conștientă atragere către ele și o însușire înțelegătoare.

Ultimele scrisori de la mata¹, în care începuseși să te exprimi cu atâta luare-aminte și cugetat în privința fiecărui lucru m’au făcut să mă rușinez pentru faptul că mi-am îngăduit cumva să te corectez, și chiar acum mă întreb dacă este atâta nevoie să-ți vorbesc despre toate cele de mai sus. Judecățile matale în privința multor teme ale vieții duhovnicești sânt atât de înțelepte, că nu

---

¹ Scrisorile nu s’au păstrat.

am nevoie de nici un adaos sau îndreptare. Citirea cărților îți va da neasemuit mai mult decât ce pot eu să-ți dau. Slujirea mea pentru tine se apropie de sfârșit.¹

¹ Alt manuscris adaugă: „În legătură cu remarca marelui că, cunoscându-o mai îndeaproape, bunăcinstirea exterioară a ortodoxiei trăite este o cumplită nulitate», mi se pare la locul lui a spune aici că, precum ‘necredința’, așa și simțământul nulității’ purced de la una și aceeași, adică sânt urmarea năpustirii harului în noi. Aceasta poate merge până acolo unde în însăși Dumnezeiasca Slujire omul nu mai întrezărește duhul, ci chinuitor va simți ‘nulitatea’ și ‘exterioritatea’. În realitate însă rânduielile, obiceiurile și datinile vieții bisericești primate de conștiința de obște a Bisericii sânt, cum ar fi, simbolul viei, vase în care se păstrează duhul bună-cinstirii părinților noștri. Nu voiesc să le exagerez importanța, dar nici nu le pot privi ca pe o nulitate. De o deosebită importanță ne este să simțim înțelesul lor în taine, unde formele exterioare, acțiunile, sânt simbolurile celor nevăzute. Acestea toate îți sânt cunoscute, dar voiesc să spun numai că atunci când harul este cu noi, totul devine plin de viață și de adânc înțeles, dar când ne lipsesc un astfel de simțământ, înseamnă că atuncia pierdem harul și avem nevoie ca, prin rugăciune și luare-aminte lăuntrică, din nou să-l dobândim. În ce privește dorirea-ți de ‘a trăi acolo unde Dreapta-slăvire este sănătoasă și vie’, cine dintre noi nu și-ar dori aceasta când în sufletul nostru se ivește simțământul viu al fricii lui Dumnezeu și o mai sinceră dorire de a sluji lui Dumnezeu, când, în plus, conștientizăm propria neputință și bolnăviciozitatea duhovnicească. Adevăr îți spun, că atunci când mi s’a aprins inima, chinuit însetam de a trăi acolo unde să fiu înconjurat de sfinți, căci simțământul binecuvântător al fricii lui Dumnezeu face să-ți fie chinuitor spectacolul vieții necucernice (vezi ce zice Apostolul: 2 Pt. 2:8). Îți împărtășesc deplin dorirea, dar trebuie spus că nici aici la

3) În privința gândurilor, vei afla toate din cărți. De altfel, știi că porunca de a iubi pe Dumnezeu din toată inima, din tot cugetul, din toată mintea, vorbește tocmai despre faptul că atunci când cu mintea ne îndepărtăm de Dumnezeu, prin aceasta greșim față de prima poruncă. De aceea noi, neputincioșii de a ne ruga neîntrerupt, darămite curat, trebuie astfel să ne rânduim viața, să ne-o clădim, să ne rostuiim vremea, încât necontenit, de este cu puțință, să plutim într'o atmosferă duhovnicească: rugăciune, citiri, slujbe, cugetare despre cele dumnezeiești și altele, schimbând și alternând facerile.¹

4) În legătură cu ascultarea și povățuitorul. Scrisoarea prea s'a lungit, așadar și de această dată sânt nevoit să amân discuția, deoarece, deși aș dori nu multe să-ți spun, totuși voiu avea poate nevoie de o

---

Athos nu am aflat deplina împlinire. Iar soluția, aci, mi-a arătat-o părintele Siluan, și nu ți-o ascund, în nădejdea că, dacă nu acum, poate mai târziu vei prețui la adevărata sa valoare sfatul Starețului. El zice că Prorocul David în Psaltire scrie: *Cu cel cuvios, cuvios vei fi ... și cu cel îndărătnic vei îndărătnici* (Ps. 17:26-27). Adică noi ne folosim de a trăi împreună cu cei ce se tem de Dumnezeu, învățându-ne și noi de la ei frica lui Dumnezeu, și invers. Dar deoarece cei ce se tem cu adevărat de Dumnezeu devin un fenomen tot mai rar, atunci, spre a nu suferi vătămări sufletești, trebuie a ne ruga pentru fratele care păcătuiește. Atunci harul va rămânea cu noi”.

¹ Alt manuscris adaugă: „Despre gânduri, foarte bine și amănunțit scrie Episcopul Ignatie Briancianinov, și cu o lungă înșiruire logică. Multe poți afla despre aceasta și la Avva Varsanufie – și la alți Sfinți Părinți”.

papna sau două¹, dar doresc să termin scrisoarea de față, căci nu mai dispun de mult timp.

5) Despre „iscodire”. Iartă-mă, deja ți-am vorbit despre ea, și pare-mi-se într’o formă prea grosolană, încât mă temeam a te fi întristat.

6) Pe tema aceasta nu intenționez să vorbesc îndelung, dar voi spune că nu gândesc nicicum să socotesc Biserica Catholică „o organizație oarecare, lumească, pământească”, iar dacă zic despre ei că s’au „împământenit”, este în comparație cu ceea ce mi-a dat Domnul să zăresc în Dreapta-slăvire; nădăjduiesc că Domnul îți va da și matale să cunoști că ei s’au „împământenit”.² Acest „pământesc” sau „omenesc” a pătruns în întreagă viața Bisericii Catholice. Despre acestea nu vom vorbi, căci neapărat vom intra în a ne socoti cu ceea ce mulți deja au socotit și au așternut pe hartie cu deplină amănunțire și ceea ce cu siguranță ai citit. Nu se cuvine ca, în apărarea propriei Biserici cineva să învinuiască pe cealaltă de lucruri trecătoare și neesențiale, ca de pildă neajunsuri în viața clerului, în mândria slujbelor și altele asemenea. Dar în Catholicism (în comparație cu Orthodoxy) sânt multe greșeli esențiale, precum în dogmatică, așa și în duhul vieții bisericești (duhovnicești). Părerea asupra pocăinței și a practicii spovedaniei nu sânt în armonie cu duhul lui Hristos (așa cum înțeleg eu), iar aceasta în lepătură cu greșita înțelegere a lucrării răscumpărării

¹ Cf. Anexa I, 1, „Despre ascultare în lipsa duhovnicului”.

² Alt manuscris adaugă: „când vei fi trăit după învățătura Bisericii Dreptslăvitoare”.

omului. Atitudinea este oarecum „pământească”, „juridică” în rezolvarea acestor probleme. Greșalele, ba chiar pur și simplu rătăcirile grosolane în ce privește viața moral-ascetică se socotesc a fi harice, canonizate ca atare (de pildă stigmatizarea), atunci când lucrarea minții nevoitorilor dreptslăvitori este călcată în picioare, batjocorită și lepădată, iar unii Sfinți Părinți, cei care au propășit mai mult în acea lucrare a minții, sânt luați drepteretici, deosebit de vicleni (de pildă, dumnezeiescul Grigorie Palama).

Dar vei vedea că lucrarea minții, despre care învață ascetica dreptslăvitoare a existat în Biserică în toate veacurile, și mulți din sfinții vechii Biserici înaintea despărțirii scriau despre rugăciunea minții, dar și mai mulți dintre ei se îndeletniceau cu ea și se înălțau până la ultimele stări harice ce pot fi atinse pe pământ: Sfântul Ioan Gură de Aur, Grigorie de-Dumnezeu-cuvântătorul, Isihie al Ierusalimului (ucenicul lui Grigorie de-Dumnezeu-cuvântătorul, la începutul veacului al V-lea (+433) *se plângea deja de „împușinarea și părăsirea lucrării minții”*¹), Ioan Scărarul, Varsanufie cel Mare, Avva Dorothei și alții.

Părintele Siluan ne oprește a ne ocupa mintea cu analiza învățaturii Bisericilor Dreptslăvitoare și Catholică și cu comparația lor; spune că avem mai multă nevoie a ne ruga cu mintea curată și că ne este mai de

---

¹ Vezi Cuv. Isihie Ierusalimneanul, „Către Theodul, cuvânt de suflet folositor și mântuitor, pentru trezvie și rugăciune cu liniștire”, cap. 1, *Filocalia de la Prodromu*, vol. 1, op. cit., p. 145.

toles. Îndepărtându-mă într'o oarecare măsură de la statul lui, greșesc, dar voiui mai adăuga că poate vei avea puțința să faci cunoștință cu învățătura despre Lumina nezidită. Ziceam ce mi-a venit în minte dintre cele ce mi s'au părut mai esențiale și puțin pomenite de apologeții Bisericii.

Iartă-mă, iubite părinte David, că nu voiui putea să-ți spun multe, pentru că nu am destule cunoștințe în privința acestei teme, adică nu pot să spun nimica nou. Pentru mine chestiunea Bisericilor este hotărâtă definitiv, însă nu pe calea cercetării amănunțite și a comparației, ci pe calea rugăciunii. Cum m'am rugat pentru aceasta, singur Domnul știe. Totuși și în ce privește convingerea minții, acum înclin deplin către Biserica Dreptslăvitoare, dar nu este deloc nevoie să vorbim despre aceasta în amănunt.

Sufletul meu a cunoscut pe Dumnezeu că „El Dragoste este”¹, și dragoste negrăită, nespusă, neînțeleasă, neostoită, nemărginită, preacurată, preasfântă, de negândit în desăvârșirea ei, preadulce, puternică, vecinică, și ce vom mai spune încă? – *Dumnezeu Lumină este, și nici un întunec întru El este*² (nici pată, nici prihană). Când prin darul milostivirii lui Dumnezeu sufletul se învrednicește a zări Sfințenia și Dragostea lui Dumnezeu (nu vorbesc despre dreptate care, într'un anume sens, nu este de gândit în legătură cu nesfârșita dragoste a lui Dumnezeu), atunci fără să vrea, într'o oarecare uimire, o minunare de netâlcuit, zice: „O, cum

¹ Cf. 1 Io. 4:8.

² Cf. 1 Io. 1:5.

este Domnul nostru!” Iar de acum sufletul în toate cugetările și judecățile sale se întemeiază pe acea cunoaștere de care s’a învrednicit, adică: *Dumnezeu Dragoste este.*

De aceea nu este de gândit dreptatea în legătură cu Dumnezeu, căci până și omul în starea harului este pus mai presus de legea dreptății,¹ se învață a iubi și a se ruga cu plâns neostoit, nu numai pentru prieteni, ci și pentru vrăjmași, și se umple de milă și de împreună-pățimire pentru toată făptura. În rugăciunea pentru cei apropiați omul ajunge a fi gata a-și pierde sufletul, nu numai vremelnic, ci și în vecinicie, doară de ar cunoaște pe adevăratul Dumnezeu, de ar sorbi din paharul dragostei Sale. Atunci Duhul mărturisește neîndoielnic pentru adevăr. Inima rănită de dragostea dumnezeiască uneori doare, ca și cum cineva ar fi străpuns-o cu o sabie înroșită în foc, însă durerea aceea este netâlcuit de dulce. Din dulceața iubirii de Dumnezeu omul poate uita întreaga lume.

Domnul să mă miluiască pentru rugăciunile mătăle. Doresc să ți se săvârșească în suflet o hotărâtă co-titură, spre a nu te mai preocupa și a nu te mai distrage de la mersul tău înainte – întrebarea unde este adevărata Biserică și dacă așa ceva există. Întrebarea se afla și în scrisoarea de la Paris², unde scriai că sufletul îți era atras de Orthodoxie ca și către ceva înrudit, iar de la Catholicism se îndepărta ca de la ceva străin, dar că,

---

¹ Alt manuscris adaugă: „omului îi este dată porunca iubirii, care depășește dreptatea”.

² Scrisoarea nu s’a păstrat.

„bineînțeleș, aceasta nu este totul”. Și eu am avut aceleași simțăminte: dar, „bineînțeleș, aceasta nu este totul”. Și totuși cred împreună cu mată că Domnul îți va da să cunoști adevărul. *Țineți-vă bine când se schimbă vanturile.*

Îți amintești că, într'una din scrisorile mele, ți-am citat cuvântul Cuviosului Grigorie Sinaitul, că prin cunoașterea adevărului trebuie înțeleș simțământul haric al lui¹ cu adevărat așa este... Apoi omul va vorbi despre Dumnezeu căutând către inimă și amintindu-și de simțământul harului pe care-l cunoscuse. Însă iarăși repet nu te aprinde cu închipuirea. Toată această minune de neprăit este în același timp atât de *simplă și firească*, încât nici nu este nimica „mistic”. Calea către mântuire începe cu frica lui Dumnezeu și se săvârșește într'o frică ce poate ajunge până acolo unde omul se simte cu adevărat pironit pe cruce. Trebuie să iubești simțământul fricii lui Dumnezeu și să îl păzești. Iar dragostea trebuie să se arate, după cuvântul Domnului, în paza poruncilor. Iar în: „De Dumnezeu te teme, și poruncile lui păzește” se cuprinde toată înțelepciunea, toată mistica-taina. Viața creștină este simplă, și noi toți trebuie în viață să fim simpli, ca și cum nu ar fi nimic, și cu adevărat, în acest fel totul este pe înțeleș și limpede.

O femeie cu puțină carte din Rusia a scris părintelui Pimulrie (mi-a dat să-i citesc scrisoarea anul trecut). Într'o scrisoare destul de lungă ea descrie cât de greu le este credincioșilor să trăiască în Rusia, prigoanele, deportările, mupririle, aresturile, taxele speciale și altele, astfel încât,

---

¹ Vezi Scrisoarea a 6-a.

după cuvintele ei, „te scoli și nu știi ce îți va aduce ziua, iar când te culci nu știi de te vor lăsa să dormi – de nu vor veni noaptea să percheziționeze sau să te aresteze”, și altele; și după descrieri adaugă: „Și așa ai dori să alergi după ei, să-i apuci de haină și să le spui: ‘Gândește-te, dragul meu, ce faci, unde te duci, desigur în pierzanie vecinică.’” Și astfel, durerilor se adaugă în chip *firesc* durerea pentru vrăjmași-frați, că pier.

Dar cu tot firescul ei, trebuie spus că viața în Hristos este, pentru om, mai presus de fire, și este un dar al dumnezeiescului har; viața este de netâlcuit cu limbă omenească; de aceea dumnezeiescul Pavel și vorbea toate într’o limbă neînțeleasă minții omului cea obișnuită, cea fără har.

Măreție în smerenie, putere în neputință, în blândețe, înțelepciune în nebunie, libertate în libera robire de sine, bogăție în sărăcie, ș.a.m.d. Pierzându-ne sufletul – îl mântuim. Totul, cum ar fi, pe dos, în comparație cu înțelegerea obișnuită a omului. Bucurie în scârbe, milă și binefacere vrăjmașilor, răsplătirea răului cu bine, conștiința propriei ignoranțe, întru bogăție de cunoaștere. Și cu adevărat așa este, deoarece cu cât mai adânc încearcă omul să pătrundă, cu atât mai mult, mai limpede își conștientizează îndepărtarea de țel; fiecare nouă agonisire în ce privește cunoașterea nu face decât să descopere minții noastre, în realitate, existența unui nou tărâm necunoscut, pe care nu ți-l face cunoscut, dar în același timp te face să cugeți că dincolo de hotarul cunoașterii relative se află un nesfârșit șir de cunoașteri despre care nu avem nici cea mai mică închipuire.

Mai sânt încă niște întrebări despre care nu mai este vreme să vorbim. Cu toate acestea, atât de mult am și scris, ca poate îți va părea rău de vremea pierdută citindu-mi amoroarea. Dar încă nu mă pot reține de a-ți spune: Bucură-te, căci Domnul te-a adus la cunoașterea adevărului. Însă bucuria începe-ți-o cu mare frică, amintindu-ți în suflet cuvintele Domnului: *Strâmtă este poarta și îngustă calea ce duce la viață, și puțini sânt dării află pre ea* – adică această cale strâmtă (Mt. 7:14). Să ne ajute Domnul ca treptat (sau cum Îi este Lui bineplăcut) să ne smulgem sufletește din lumea aceasta, adică de la patimi și de la viața cea în chingile materialității, spre a ne nevrednici noi de o altă viață, nematerialnică, în lumina Teței lui Dumnezeu.

Iartă-mă, iubite părinte David, și blagoslovește. Rugându-te lui Dumnezeu pentru mine, păcătosul și nevrednicul frate, roagă-te și Maicii Domnului, și dacă este cu puțință depășește în rugăciune toată piedica, pe cât vei avea puteri; mă voi socoti răsplătit pentru dragostea către mată dacă voi avea în persoana matală un rugător pentru sufletul meu păcătos.¹

Cel dăruit matală, ce te iubește întru Domnul,
nevrednicul Ierodiacon Sofronie.

¹ Pentru anexa scrisorii, conform altui manuscris, vezi Anexa 1, „Despre har și despre sufletești-duhovnicești”.

POCĂINȚA – TEMEIUL LUCRĂRII DUHOVNICEȘTI

Despre dumnezeiasca superioritate a Bisericii Dreptslăvitoare. Pocăința – singura cale către dumnezeiasca înfiere. Despre pravila rugăciunii. Despre asemănarea cu Hristos în viață și despre cele exterioare.

Athos, 12 /25 Decembrie, 1932

Adânc-prețuite părinte David,
blagoslovește.

(...) Mult îți mulțămesc pentru dragostea ce-mi porți și pentru rugăciuni. Nu m'aș fi pus să-ți scriu urăși atât de curând, dar acum, dacă am primit de la mată și scrisoarea cu multe și foarte importante întrebări, și cartea *Abregé de toute la doctrine mystique de St. Jean de la Croix*¹, m'am hotărât să-ți scriu, fie și puțin, în nădejdea că aceasta te va liniști întrucâtva.

Înainte mea stă o sarcină care îmi depășește puterile în legătură cu mată. Zi și noapte am la inimă

---

¹ Ioan al Crucii (1542-1591), unul dintre cei mai renumiți mistici apuseni, reprezentant al ordinului carmeliților. Între creștinii apuseni tratatele lui ce se bucură de popularitatea cea mai mare sânt *Cântul duhovnicesc*, *Suiș în Muntele Carmilului* și *Îlacăra vie a dragostei*.

grija ca Domnul să dea sufletului matale siguranță neîndoielnică, convingerea (nu numai credința) în faptul că acum ai pășit pe calea cu adevărat desăvârșită și dreaptă¹; ca nu numai într'un simțământ al inimii, încă nu deplin limpede, să o conștientizezi, ci și cu mintea să o vezi; ca, asemenea Apostolului Petru, să-ți poți spune launtric: „Nu este sub cer altă cale către mântuire cunoscută oamenilor”, mai desăvârșită decât cea pe care Dreptslăvitoarea Biserică o învață (Fap. 4:12).

Pe de altă parte, doresc ca viața noastră duhovnicească să se desfășoare firesc, pe calea legiuită a dreptatei înălțări a sufletului către Dumnezeu.

Astfel, cea dintâi mă îndeamnă să vorbesc despre cele înalte ale vieții duhovnicești, cea de-a doua – despre cele începătoare, corespunzătoare stării noastre. Vorbesc astfel nu pentru că m'aș îndoi de mată, nu, dar pentru că încă nu văd în sufletul matale lucrul de care am pomenit mai sus, adică o conștiință limpede a dumnezeieștii superiorități a Bisericii noastre asupra tuturor celorlalte. Este foarte important să dobândești aceasta. Atunci sufletul, cu desăvârșită liniște și pace și credință va petrece în lucrarea corespunzătoare puterilor lui, fără a se mai frământa că poate undeva s'ar învăța o cale, chipurile, mai desăvârșită, o lucrare mai înaltă. Iată acum ce s'a întâmplat. Ai dat peste cartea lui *St. Jean* și crezi că ai aflat soluția întrebării ce-ți stă înaintea – cum trebuie să te rogi.

---

¹ Alt manuscris adaugă: „că Domnul te-a adus la adevărul *desăvârșit*”.

Eu cu scrisorile mele te-am zăpăcit cu explicațiile. Mată nu ai înțeles nimic și te-ai aflat în nedumerire, iar eu tocmai aceasta și voiam; trebuie să-ți conștientizezi necunoașterea, trebuie, pe de-o parte, să stai tare pe temeiul credinței neîndoielnice, pe de altă parte, să calci în picioare tot ce este teimei. Trebuie să te chinui cu nedumerirea și cu frica.

St. Jean învață în cartea sa despre „liniștirea minții” – cea mai înaltă lucrare duhovnicească – despre contemplare și dragostea dumnezeiască, iar mată, citindu-i cartea, și ca unul dezvoltat intelectual, și-ai însușit o parte din ideile lui și ai fost atras către „nunta Mielului” (Apoc. 19:7), fără a-ți fi spălat fața mai nainte. Creștinii se spală cu nimic altceva decât cu plânsul. Crede-mă, iubite părinte David, chiar dacă sânt un ignorant, că drumul către contemplare¹ și dumnezeiasca dragoste este unul singur: pocăința (ea constă în frica lui Dumnezeu, căință pentru păcate și năzuința ca, după putere, a nu mai mâhni pe Dumnezeu prin repetarea greșalelor de care ne căim); iarăși zic: „De Dumnezeu te teme, și poruncile lui păzește”.²

Pocăința trebuie să fie începutul vieții noastre duhovnicești; ea, ca un fir de aur, trebuie să treacă prin toată viața noastră până la mormânt. Iar dacă lui Dumnezeu îi va fi plăcut să răpească pe om la vedenie, aceasta ține numai de judecata și de binevoirea Sa către cel ce *se pocăiește*; noi nici un gând nu ar trebui să ne îngăduim în această privință, nici dorire, căci însăși

---

¹ Alt manuscris adaugă: „nerătăcit”.

² Eccl. 12:13.

dorirea noastră, după cuvântul Cuviosului Isaac Sirul, este prima piedică spre a ajunge la vedenie. Astăzi, foarte des se vorbește despre dumnezeiasca înfierc, însă puțin se zice despre calea către ea. Iar calea este *pocăința*. Nicăieri nu cunoaște sufletul nostru pe Dumnezeu ca Tată, atât de limpede ca în pocăință. Pe cel ce se pocăiește, Dumnezeu îl primește ca pe fiul risipitor, și se bucură de el, că era mort și trăiește, pierdut era și s'a aflat¹. Rugăciunea noastră întotdeauna trebuie adusă lui Dumnezeu în conștiința că se aduce „din buze spurcate, din inimă pângărită, din suflet spurcat”. „De-a lungul întregii tale vieți, fiul meu, roagă-te ca păcătos, zicând în toată vremea: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește pre mine, păcătosul”.² Caută la sfârșitul cărții lui Varsanufie și Ioan – învățătura Sfântului Nifon, Episcopul Constanței, contemporan cu Athanasie cel Mare (prima jumătate a veacului al IV-lea). Toată această învățătură este cea mai bună ce putem obține drept povățuire în vremea de acum.

Deocamdată părăsește cu totul, și de este cu putință, uită cele ce ai citit în cartea lui *St. Jean de la Croix*. Problema rugăciunii, în momentul de față, te preocupă mai mult decât celelalte, de aceea mi-am și îngăduit să-ți vorbesc despre ea, și mă grăbesc să trimit

---

¹ Cf. Lc. 15:32.

² Cuvioșii Varsanufie și Ioan, „Îndrumare spre viața duhovnicească prin răspunsuri la întrebările ucenicilor”, în *Filocalia*, vol. 11.

scrisoarea cu poșta următoare, doar dacă n'am întârziat tarăși.

În ce privește sarcina ce ai pus asupra mea, „să-mi exprim părerea în privința cărții lui *St. Jean*, să-i vădese care sânt denaturările și abaterile ei”, trebuie să îți spun mai nainte de toate că ea atâta îmi depășește puterile, încât m'aș simți constrâns în mod absolut să dau înapoi, de nu m'aș teme că amintirea celor ce ai citit cu atenție atât de încordată te va împiedica să primești convorbirile noastre din viitor, de va binevoi Dumnezeu, despre rugăciune, cu simplitate și încredere. Vorba este că, dacă *St. Jean* învață cum trebuie „lucrarea minții”, totuși nici atunci cele despre care vorbește nu ni se aplică. Încă nu am tăiat paginile cărții; m'am uitat numai în *Préface*. Te rog, nu te grăbi, și nici pe mine nu mă grăbi cu acest lucru; atât de puțin timp pot da citirii în general, iar uneia așa de serioase cu atât mai puțin. Greutatea în a citi cartea, pe lângă faptul că prea puțin cunosc terminologia ascetică în limba franceză, constă cu precădere în faptul că pentru cerințele mătăle sânt nevoit să-i privesc conținutul cu un ochi critic și să verific unde autorul ei învață drept și unde rătăcește, dacă rătăcește. Eu nu înclin deloc să mă raportez scrierii lui *St. Jean* cu dorința preconcepută de a afla în ea „denaturările și abaterile”, sau să mă leg chițibușar de lucruri neesențiale, sau să mă opresc asupra celor vădite și cunoscute îndeobște, adică diferențele în ce privește dogmatica. Dimpotrivă, rog pe Domnul și pe Maica Domnului ca de data aceasta să-mi dea mie,

nepriceputul și ignorantul, înțelegere și judecată spre a înțelege elementul esențial al învățaturii lui despre „liniștirea minții”. Vorba este că sânt și feluri greșite de a-l înțelege.

Roagă-te și mată, iubite părinte David,¹ ca Domnul să mă ajute. În perioada Crăciunului, de va binevoi Dumnezeu, voiu citi cartea cu frică, și cu rugăciune, și cu luare-aminte. Apoi îți voiu scrie. În rândul relelor însușiri ale ignoranței este că ea silește uneori pe cei ce o posedă la fapte care vădit le depășesc puterile și înțelegerea.

Despre pravila rugăciunii matală. Dacă ți-aș fi duhovnic, aș îndrăzni, în cazul matală (iar nu îndeobște), să-ți înlocuiesc citirea canoanelor și a troparelor și a stihirilor, cu rugăciunea pe mătăanii, în funcție de timp. Dacă ar fi să înlocuim canoanele cu numărul corespunzător al rugăciunii lui Iisus (după tipic – pentru fiecare canon, trei sute), vom lungi considerabil pravila, deoarece a citi canonul este mult mai ușor și mai scurt decât a zice trei sute de „Doamne Iisuse”. (Pentru Maica Domnului nu este greu, căci rugăciunea e mult mai scurtă.) Rugăciunile înainte de împărtășanie se înlocuiesc, după tipic, cu 12 șiraguri [de câte 100, *n. tr.*]. Aceasta cere cel puțin un ceas, atunci când citirea se poate face în 25 de minute (rugăciunile fără canoane – 12 șiraguri; canoanele Mântuitorului, Maicii Domnului,

---

¹ Alt manuscris adaugă: „și pentru ca să nu greșesc în ce este mai esențial pentru noi în cazul de față (lăsând, bineînțeles, deoparte tot ce este evident și îndeobște cunoscut, adică diferențele dogmatice).”

lucrului Păzitor, ale Împărtășaniei – 10 șiraguri; în total 12 de șiraguri). Monahii o fac, însă mată nu vei putea petrece atâta timp în rugăciune. Pot a nu-și împlini această pravilă doar cei cărora „legea nu li se aplică”, adică cei ce petrec neconținut în rugăciune.

În zilele de rând, când nu slujești liturghia, mi se pare cu puțință să înlocuim pravila cu rugăciunea, în funcție de *timp* (cum îți dorește sufletul: după cărți, sau cu mătăniile, sau cu propriile cuvinte): pentru Vecernie – 45 de minute, pentru Pavecerniță, înainte de a dormi – 45 de minute, pentru Utrenie – două ore; în total trei ore și jumătate. În parte după cărți (Psaltirea, Ceasurile, Canoanele), în parte pe mătănii, în parte de la sine. Neapărat trebuie să iei aminte ca această libertate să nu dea minții prilej să hoinărească în toată lumea, ci numai să dea libertate sufletului să se roage cu rugăciune mai concentrată, din inimă. Dacă însă mintea hoinărește, atunci trebuie învățată cu rugăciunea, sau cel puțin înfrânată de la a hoinări. Încearcă să-ți închizi mintea în cuvintele rugăciunii. Îndeobște, voi spune că este chiar bine să te chinui și să te muncești cu problema aceasta, căutându-i soluția nemijlocit de la Dumnezeu: *arată mie, Doamne, calea în carea voi merge¹ ... învață-mă să fac vouă Tată² ... învață-mă îndreptările Tale³*, și altele: cititul cărților și convorbirea cu unii (nu mulți) oameni. Cere Vlădicăii să te blagoslovească să înlocuiești pravila după cărți cu rugăciunea *în funcție de timp*, adică acel timp

¹ Ps. 142:8.

² Ps. 142:10

³ Ps. 118:12.

care îți trebuie spre a-ți citi pravila (nu repede, nu zăbavnic – potrivit), îl vei întrebuița pentru rugăciune, fie pe cărți cu o citire mai zăbavnică și mai multă atenție, fără a te teme să-ți prelungești pravila câteva ceasuri, terminându-o când a trecut vremea ce i-ai acordat, oriunde ai fi ajuns, fie pe mătâanii, fără a te grăbi, ci luând aminte la rugăciune, fără să iei seama la numărul șiragurilor, fie atunci când sufletul va voi să se roage, roage-se liniștit, fără teamă că rugăciunea nu ți se va socoti drept pravilă, și că deci la sfârșit va trebui să citești și canoanele, ceea ce nu-ți va fi decât o povară. Într'un cuvânt, sufletul trebuie să-și ia libertatea față de cărți, însă libertatea de a se ruga, iar nu a visa cu mintea. Iar dacă mintea se va lenevi a lua aminte la rugăciune, atunci trebuie să revii la cărți și la pravila bisericească.

Adevărat binecinstitoarea viață a creștinului îi face fața asemănătoare cu a lui Hristos (în ciuda felurii însușirilor și trăsăturilor individuale). Tare m'am bucurat să-ți văd portretul. Ai devenit un dreptslăvitor. Mila lui Dumnezeu odihnește peste mată. Starețul Siluan, de asemeni, mult îți mulțamește pentru fotografie; cu drag ți-a privit fața; se bucură că binefăcătoarea schimbare a vieții matală se răsfrânge până și în afară.¹

Nevrednic ierodiaconul Sofronie,
care te iubește întru Domnul.

---

¹ Pentru continuarea scrisorii vezi Anexa I, 3: „Despre dumnezeiescul har și libertatea omului”.

SPORIREA DUHOVNICEASCĂ

Despre rugăciunea cu mintea curată; cărțile despre lucrarea minții. Despre rânduiala în dezvoltarea duhovnicească a omului. Despre îndrumători. Trebuie să ne pogorâm pe noi înșine în iad. Despre inima trupească și cea duhovnicească, și calea către aceasta. Duplicitatea. Nu trebuie să tânjim către vedenii.

Athos, 14 /27 Decemvrie, 1932

Adânc-prețuite părinte David,
Blagoslovește.

Iubite întru Hristos frate, primește de la mine urările și bunele doriri de praznicul Nașterii lui Hristos.

*

Ieri ți-am trimis scrisoarea și credeam că nu-ți voi mai scrie multă vreme. Dar amintirea, ca să nu zic grija pentru mată nu mă părăsește nici ziua, nici noaptea, și iată că astăzi, recitindu-ți scrisorile din Nissa¹, am hotărât iarăși să nu amân a-ți scrie, deoarece multor probleme care în mod deosebit te interesează în vremea de față, și anume despre

---

¹ Scrisorile nu s'au păstrat.

rugăciune, încă nu le-am dat aproape nici un fel de răspuns pozitiv.

„A mă ruga, a atinge adevărata rugăciune; a mă sârgui în rugăciune după metodele corecte – iată acum grija mea de căpetenie. Rogu-te, scrie-mi tot ce poți în legătură cu aceasta”.

Rugăciunea este lucrul îngerilor, hrana tuturor celor fără de trup, veselia viitoare, *nesfârșită lucrare*¹. În scrisoarea care s'a pierdut îmi amintesc că-ți scriam câte ceva despre rugăciune, ca răspuns scrisorii tale celei lungi din Lituania.

Când am citit acea scrisoare părintelui Siluan, el a tăcut destul de multă vreme, iar apoi a zis că nu-ți este de folos să-ți ocupi mintea cugetând în privința credinței și a Bisericilor (în scrisoare, multă atenție acordai acestor întrebări și-mi cereai să-ți răspund la multe), ci că ceea ce îți trebuie este **a te ruga cu mintea curată**.

Nu-mi amintesc acum exact împrejurările convorbirii mele cu dânsul; îmi amintesc doar că a răspuns apăsător și cât se poate de hotărât să-ți scriu despre ce a zis și că mată să iei foarte în serios sfatul lui. După acele cuvinte din scrisoare, îmi amintesc că ți-am scris puțin ce înseamnă „a se ruga cu mintea curată”. Pome-

---

¹ Cf. Cuv. Ioan Scărarul, *Scara*, cap. 28:1, în *Filocalia*, vol. 9, op. cit., p. 403. Alt manuscris adaugă: „A-ți scrie despre rugăciune prin scrisoare, mă gândesc că este de prisos, atunci când există atâta belșug de scrieri, și la Sfinții Părinți, și în unele din scrierile nevoitorilor celor mai recentți, toate acestea primite și cercate și îmbunătățite de generații de nevoitori ai acestei lucrări”.

neam de asemeni și faptul că această lucrare este una *mare și înfricoșată*, și că a te apropia de ea trebuie să o faci cu multă luare-aminte și cu frica lui Dumnezeu, caoi Sfinții Părinți ne previn că o nevrednică apropiere de o astfel de rugăciune **mai presus de fire** își atrage numai mânia lui Dumnezeu.¹

În aceeași scrisoare îți spuneam că socotesc cu totul de prisos să-ți scriu despre rugăciune, atunci când există un atât de mare belșug de scrieri ale Sfinților Părinți și ale unora dintre cei mai recentți scriitori-nevoitori, închinată exclusiv lucrării minții, și îți propuneam să-ți dobândești următoarele cărți:

1) *Filocalia*. Cred că cel mai bine ar fi să obții *Filocalia rusă* (tradusă de episcopul Theofan Zăvoataul), căci pe lângă superioritatea ei asupra celei grecești în ce privește bogăția scrierilor ascetice ale Sfinților Părinți, este fără îndoială mai pe înțeles decât originalele grecești, unde adesea întâlnești locuri nelumpezi, adică cu anevoie de înțeles, care în traducerea rusească sânt mai mult sau mai puțin prelucrate și

---

¹ Cf. Cuv. Nil Sinaitul, „153 capete pentru rugăciune”, cap. 145-146, în *Filocalia de la Prodromu*, vol. 1, op. cit., p. 183. Alt manuscris corectează: „Ți-am mai scris și despre faptul că rugăciunea duhovnicească este cea mai înaltă lucrare și că, după cuvântul Cuviosului Nil Sinaitul, îndărătul ei se află toată lupta omului cu diavoli, și că tot cel ce năzuiește nu după lege a se apropia de o astfel de rugăciune **mai presus de fire** își atrage mânia lui Dumnezeu, iar a năzui către ea așa cum gândeași mată, fără ce mai mică limpede înțelegere, ar fi, de neam, curată nebulie (iartă-mi îndrăzneala). Adaug citatul din Sf. Isaac Sirul”.

înțelesul lor aflat. (Deși și în ea găsești ici-colo locuri nu chiar corect traduse, însă nu lucruri esențiale). Întreaga *Filocalie rusă* conține cinci volume. Al patrulea, închinat în întregime Cuviosului Theodor Studitul, gândesc că nu ți-e de folos. Cele despre rugăciune și trezvia minții sânt adunate cu precădere în volumul al 5-lea; sânt multe și în al 3-lea, astfel încât volumele 5 și 3 sânt cele mai importante celor interesați de rugăciune.

2) Pe lângă *Filocalia*, neapărat trebuie să ai cărțile Cuviosului Isaac Sirul,

3) ale sfântului Petru Damaschin,

4) ale Cuviosului Simeon Noul Theolog – sau textul grecesc (greacă nouă), sau traducerea rusă a Episcopului Theofan Zăvorâtul (în traducerea rusă scrierile Sfântului nu sânt sub formă de stihuri).

Dar nu este destul. Socotesc că, pentru a te familiariza cum trebuie și sistematic cu esența și metodele rugăciunii minții, de folos îți va fi, la început, a cunoaște scrierile

5) Episcopului Ignatie Briancianinov. Acest episcop-nevoitor din cercare a cunoscut lucrarea rugăciunii minții, și în articolele sale el așterne cu o înșiruire logică și amănunțime și limpezime deplin satisfăcătoare învățătura Sfinților Părinți despre rugăciunea minții, rugăciunea lui Iisus. Citirea lucrărilor lui îți va scurta considerabil truda de a te orienta prin scrierile Sfinților Părinți, îți va da dintru bun început dreapta lor înțelegere, precum și cea a nevoii treptatei înălțări care, chiar

dacă nu se impune tuturor, este totuși de folos ca toți să citească despre ea.

6) Viața și scrierile Starețului Paisie Velicikovski. Citește foarte de folos.

7) Poți să obții, dacă vrei, *Pelerinul Rus*, și

8) Unele mici alcătuiți ale Episcopului Theofan Zăvorâtul – în cărțile pomenite vei afla o nesfârșită, nescătuțită bogăție. A le citi, aduce sufletului o netălmăcită îndulcire. Scrise sub însoflarea Sfântului Duh, prin singură citirea lor *sfințesc mintea*. Muncește-te, trudește-te, mâhnește-te, roagă-te, plângi pentru sufletu-ți, citindu-le.

Iubite părinte David, oare ce mă silește să-ți scriu, atunci când avem Sfintele Scripturi, când există o atât de mare bogăție de scrieri ale Sfinților Părinți, pe care nu poate decât să se întemeieze tot cel ce va scrie în vremile noastre (după poruncile Sfinților Părinți, care au spus: Nimeni să nu îndrăznească a învăța *de la sine*)? Nimic altceva, decât faptul că sânt gata, pentru dragostea lui Hristos, să-ți slujesc în măsura în care pot. „Știința ne scurtează experiența repede-curgândeii vieți”¹. Iată dorirea mea: să-ți scurtez cheltuiala trudei și a vremii, spre a dobândi experiența și cunoașterea celor duhovnicești, și să te îndreptez pe calea adevărată și nerătăcită (să te îndreptez, nu să te povățuiesc), în măsura în care pot.²

¹ A.S. Pușkin, *Boris Godunov*.

² Alt manuscris adaugă: „După negrăita pronie a lui Dumnezeu pentru mine, Domnul mi-a dat a cunoaște începutul adevăratei căi întru mântuire”.

Recunoscându-mi propria neîndestulare, mult m'am rugat lui Dumnezeu și Maicii Domnului să mă slobozească de la lucrarea ce-mi depășește puterile, de a-ți fi cumva sfetnic duhovnicesc, dar până acum nu a fost bunăvoirea lui Dumnezeu să mă sustrag de la această trudă, și de aceea, cu mâhnire și cu durere și cu lacrimi, am purtat cât am putut acest jug. Gândurile necentenite pentru mată, scrisul scrisorilor noaptea, după o istovire limită în urma privegherilor de noapte, mi-au sfâșiat de tot liniștirea. Este greu să fii povățuitor și pentru un om simplu, neiscoditor, încrezător, darămite unui om cult și cu un intelect deosebit de dezvoltat.

În viața duhovnicească există o anume rânduială de care trebuie neapărat a se ține cont, pentru o dreaptă dezvoltare a omului. Există și cazuri aparte, însă atunci toate se săvârșesc de către Dumnezeu, fără participarea călăuzirii sau voii omenești; dar de cum se întâlnește călăuzire, sau voință, sau conștientizare în alegerea lucrării, de îndată se impune o altă rostuire a lucrurilor. Nu poți ca, sărind peste treptele mai de jos, să pășești dintr'o dată pe cele de sus. Când unui astfel de om îi vorbești de înfăptuirile începătorilor, care în multe privințe pot fi nedesăvârșite, atunci el, citind undeva despre cele mai desăvârșite și înțelegându-le intelectual, începe și tânjește către acea desăvârșire în chip **nelegiuit**.

Neapărat trebuie a ascunde multe-multe de la ucenic, pentru ca mai târziu, la vremea sa, el să le recunoască prin însăși viața, iar nu în chip abstract, numai cu mintea – ceea ce nu-i va aduce folos, ba mai

curând chiar vătămare. Vrăjmașul îl va aprinde către nevoițe care nu-i corespund puterilor, iar pe lângă aceasta îi șoptește: Uite-o – asta-i; uite harul, uite desăvârșirea, uite acel întunec, sau lumină, sau adevăr, ș.a.m.d., și astfel îl duce desăvârșit la pierzanie, strecurându-i înșelare în loc de adevăr sau îi umple mintea și inima de trufie și îl face incapabil de a primi harul lui Dumnezeu, cel pururea gata a ne cerceta.

Atunci când îți vorbesc despre ceva, mată, deși dintr-o bună dispoziție vrednică de laudă de a **înțelege**, după totuși cuvintele mele unei analize care neapărat întrece măsura cuvenită. Pentru a-ți lămuri toate neînțelegerile se cere multă vreme, căci ba vei aluneca spre dogmatică, ba vei vedea contraziceri acolo unde de fapt nu sânt, ci numai diferențe între structura și nivelul celor ce dau sfaturi ș.a.m.d. La unele din întrebările natale voiu încerca să răspund curând, iar celelalte se vor limpezi de la sine.

Iar acum socotesc mai important a-ți explica, în continuarea ultimelor mele scrisori, că cele zise de mine, uneori mai înalte, alteori mai simple, fac parte dintr'un context care, după socoteala mea, ar trebui să te conducă pe de-o parte la credința și conștiința că acea cale pe care încerc să ți-o zugrăvesc este cea adevărată, pe de alta, să te rețină în limitele celor care-ți sânt pe măsură, și după puteri, și *legiuite*.¹

Îți vorbesc de ceea ce sânt sigur, ceea ce am trăit cu însumi; dar vreau să conțenesc de a mă referi la

¹ Pentru adaosul din alt manuscris vezi Anexa I, 4: „Despre pocăință”.

experiența mea de nimica. Știu că nu mă judeci pentru aceasta, dar totuși nu se cuvine a vorbi despre sine. Cât de mult a trebuit să sufăr că nu am avut un adevărat îndrumător, mai bine zis, unul care ar fi putut să mă țină în mâinile sale, să-mi împlinească într'o oarecare măsură cerințele sufletești sau intelectuale. Eu m'am supus până la limita lepădării a tot ce este al meu, în ciuda faptului că, din partea povățuitorului meu auzeam și vedeam lucruri prea simple și elementare, care ar fi putut mulțumi numai pe unul fără carte sau greoi în gândire. Am fost nevoit să mă îngrop în pământ, să mă smeresc, poate mai prejos decât se cuvine. Când însă gândeam la lucruri mai înalte eram nevoit să lucrez întemeindu-mă pe presupunerile mele, și dacă ai știți de câte ori m'am poticnit, și până acum mă poticnesc, iar uneori cumplit, aproape mortal. De sute de ori m'am așteptat să mor; adesea m'am aflat în bolniță, adesea în chilie zăceam cu lacrimi de durere, aproape fără nădejdea de a-mi reveni cândva. Doream măcar puținel să te ocrotesc, la începutul căii, de unele lucruri care mie mi-au pricinuit vătămări, poate de neîndreptat. Petrec printre oameni și am aerul vesel, dar sufletul meu se scârbește dureros; aș dori să plâng, aruncându-mă cu fața la pământ, și să nu mă mai ridic până în ziua slobozirii mele sau a judecății, dar din cauza plânsului curând mă istovesc.

De câte ori am plâns așa încât mi se părea că pântecul meu arzând se revărsa în lacrimi, dar nici până acum nu văd sporire, nu mă pot îndrepta nici cu o iotă. Un singur lucru am cunoscut, că omul nu trebuie

metodată să năzuiască spre vedenie, spre contemplare, spre înalte izbânzi – toate acestea sânt calea înșelării. Calea către Împărăția Cerească trece prin iad. Trebuie ca din toate puterile, conștient, să-ți pogori mintea în iad, adică să te socotești blestemat, nevrednic de mila și îndurarea lui Dumnezeu, vrednic, pentru propria-ți răutate, pentru toată ticăloșia, pentru a te fi împotrivit lui Dumnezeu, de vecinicile munci în iad; doar când nu mai poate sufletul din pricina unei astfel de conștiințe – de abia atunci poți nădăjdui la mila lui Dumnezeu pentru a nu deznădăjdui.¹

A se pogori pe sine în iad este de trebuință, însă repet, aceasta înseamnă a se socoti vrednic de iad; dar, în același timp, a-ți închipui ceva anume nu are nici un rost (căci de ce să-ți închipui, atunci când iadul este în

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Cuvântul meu, că nevoitorul, în conștiința sa, neîntrerupt se pogoară în iad ... pe cât are putere sufletească să o facă..., mată *nu* l-ai înțeles. Îți voi spune că *da*, cu conștiința, cu simțământul inimii. Nu este vorba de hăul *negândirii*, de starea fără lucrare a minții, ci tocmai de lucrare, de o stare activă, săvârșită, cu toate acestea, desăvârșit slobod de toată închipuirea simțurilor; se reduce, cum ar fi, la faptul că omul se conștientizează a fi păcătos, a fi scârbit pe Dumnezeu, a se afla vrednic de iad și nevrednic de Rai. Și *trebuie* să faci aceasta – zadarnic te-ai dat gândirilor nefolositoare. Mată crezi că dacă îți vorbesc despre viața nematerialnică am în vedere acest ‘hău’. Nu, dragul meu. Și la Sf. Dionisie Areopaghitul, nu este vorba de ‘hău’, ci de cea mare și negrăită plinătate a luminii gândirii. Dar despre aceasta altădată. Nu mi-ai înțeles cuvântul despre iad. Dar cândva, cu voia lui Dumnezeu, vei înțelege”.

suflet?). Cuvintele mele despre iad ți-au adus nedumerire, ba și multe altele te aduc în stare de nedumerire, și ai făcut atâtea bilețele din scrisorile mele, că nici nu știu la ce să-ți răspund; între altele, am impresia că nici nu se leagă unele de altele. Nu înțeleg, de pildă, de ce după: „noi trebuie să ne obișnuim a ține atenția minții în inimă”, îmi pomenești cuvintele: „înșelăciunea, mai nainte de toate, constă în faptul că omul își zugrăvește chipuri în minte sau se dedă entuziasmelor sufletești”, iar apoi: „păzește-te de visătorie”, o legi de „simțământul” fricii lui Dumnezeu sau de măreția chemării noastre creștine. Nu înțeleg ce te nelămurește.

A sta cu mintea în inimă înseamnă a-ți concentra atenția minții în acel loc (acea regiune fizică) unde se află inima noastră (trupească, adică ceea ce bate în pieptul nostru). A-ți zugrăvi în același timp vreun chip oarecare – nu se cuvine, nici însăși inima nu trebuie a-ți închipui; ci trebuie să stai cu mintea despuiată (de orice gânduri *străine*), gândind despre Dumnezeu (fără înfățișare, fără chip), și chemând dumnezeiescul nume al Domnului nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.¹ Ce se va întâmpla mai departe – vei vedea, iar apoi vom putea vorbi și despre acelea; iar aceasta este una. Cealaltă – a se deda visătoriei pe de-a-ntregul – trebuie neapărat ocolită.²

---

¹ Alt manuscris adaugă: „A sta cu mintea în inimă este una; a-ți zugrăvi chipuri în minte și visătorie, sânt cu totul altceva. Cele dintâi sânt bune, celelalte trebuie ocolite”.

² Alt manuscris adaugă: „Trebuie să faci așijderea și celălalt lucru pe care ți l-am – iartă! – sfătuit: adică a-ți obișnui atenția

De asemenea, mi se pare de prisos să cauți înțelesuri **metafizice** ale inimii¹. Între altele, oare toate acestea îți s'au ivit pentru că *St. Jean de la Croix* învață contrariul? Să știi însă, dragul meu, că dacă el învață *drept* despre „liniștirea minții”, atunci între noi nu va fi nici o contradicție. Ci pur și simplu ai alergat mai înainte de vreme acolo unde încă nu urmează să pătrunzi, și pare-mi-se că încă nu ai *înțeles* deplin, deși scrii în scrisoarea matale că totul îți este *foarte limpede*. Totuși om sânt, și poate mă înșel eu, nu mată, iar atunci te rog să mă îndreptezi. În ultima scrisoare îmi scrii așa: „Mie mi se pare că prin cuvântul *inimă* orthodoxii înțeleg acel *vide des puissances*² despre care scrie *St. Jean*, deși după înțelesul obișnuit contemporan (laic) conceptul inimii înseamnă tocmai o bogăție de simțăminte și de conștientizări ... iar ‘mintea în inimă’ este deja urmarea cunoașterilor harice în ‘întunec’”. Din cuvintele matale, nu este greu de înțeles unde înclină simpatiile *inimii* de care vorbești – către cele dintâi, bineînțeles, iar celelalte le judeci chiar ca nefiind duhovnicești. În socotelile mele ce urmează mă voiu întemeia nu pe o anume învățătură a asceticii drept-

---

minții să se îndrepteze către inimă. Iar aceasta întotdeauna se întărește de rugăciune, a Numelui lui Iisus cu precădere. De câte ori îți amintești – fă-o, dar nu cu închipuiri, fără silire și fără vreo deosebită încordare, în pace, simplu. Mai târziu îți voiu lămuri de ce este de trebuință a face astfel”.

¹ Pentru adaosul din alt manuscris vezi Anexa I, 5, „Cum trebuie să ne nevoim cu mintea”.

² „Vidul puterilor (sufletești)” (în lb. franceză în text).

slăvitoare, ci cu precădere pe presupunerile mele, astfel încât, dacă voiu rosti ce nu se cuvine, să nu atribui acestea nimănui altcuiva decât mie.

Problema privind inima te interesa și mai nainte. Îmi amintesc că în convorbirea noastră personală îmi povesteai că puseseși întrebarea: „Ce trebuie să înțelegi prin inimă?”, părintelui Theodosie, la Karulia deja, și că el ți-a răspuns nu-mi aduc aminte exact ce, îmi amintesc doar că te-a mulțumit întrucâtva răspunsul său pentru că dădea inimii o definiție metafizică. Eu însă vreau să-ți propun, pentru o viață duhovnicească practică, lucrătoare, ce corespunde nivelului sau stării noastre duhovnicești, a nu te lăsa deocamdată atras în a specula asupra conceptelor metafizice ale inimii, ci a aborda mult mai simplu soluționarea problemei, ceea ce te va duce mai sigur la adevăr la vremea binevoită de Dumnezeu. Uneori oamenii devin „duhovnicești” peste măsură. Astfel de „înduhovniciți peste măsură” erau luptătorii împotriva icoanelor, căroră li se părea că un cuget ca al orthodoxilor în privința icoanelor era neduhovnesc, trupesc. Așijderea și în privința inimii, mi se pare. Ți-ai făurit în minte o închipuire „peste măsură de duhovnicească”, care poate dăuna lucrării rugăciunii minții. Teamă mi-e că socotelile mele acum ți se vor părea trupești, mirenești; teamă mi-e că vei concluziona că vorbind despre simțăminte (al fricii lui Dumnezeu, și alte *simțăminte* duhovnicești), eu am în vedere ceva de-al *simțurilor*; ci nu, ar fi greșit din partea matală a presupune astfel. (Dacă voiu ajunge să o transcriu, îți voiu adăuga și un extras din scrisorile lui

Theofan Zăvorâtu). Spun toate acestea nu spre a nega existența unor înțelesuri despre inimă mai adânci decât ce am înfățișat eu, ci deoarece calea către *acea* inimă trece prin *această* inimă trupească.

Am putea face o paralelă între raportul dintre creier și minte, și cel dintre inima trupească și *acea* inimă care se arată a fi centrul ființei omenești. După ieșirea din trup, sufletul își păstrează mintea capabilă de a gândi, își păstrează și inima, de acum nu trupească, ci duhovnicească, spre a o numi astfel. Dar, precum în timpul vieții în trup, activitatea minții se leagă nedes-părțit de cea a creierului, întocmai și inima noastră trupească se arată a fi centrul unde se reflectă viața duhovnicească, atâta vreme cât ea petrece în trup.

Când, cu darul milostivirii lui Dumnezeu, mintea îți se va împreuna cu inima, atunci vei cunoaște că *acea* împreunare este petrecerea lăuntrică, în omul lăuntric, este reîmpreunarea firii noastre dezbinată prin căderea în păcat, după învățătura Sfinților Părinți (Vasilie cel Mare¹). Petrecând în lăuntrul inimii, omul cugetă curat la Dumnezeu, vede tot ceea ce se petrece în inimă, vede gândurile care se apropie și le respinge, le îndepărtează cu rugăciunea lui Iisus, nu le îngăduie să pătrundă în inimă ș.a.m.d. – o nesfârșită lucrare. Nu te gândi la mai mult de atât deocamdată: în afară de vătămare, nimic nu vei dobândi, după părerea mea. Dacă am greșit, rogu-te, neapărat arată-mi greșalele. Și cu vreau să înțeleg ceea ce mată ai înțeles. Mă

¹ Cf. Sf. Vasilie cel Mare, „Cuvânt despre faptul că trebuie să luăm aminte la sine”, PG 31, 197D-217B.

împotrivesc celor ce ai zis, ca ucenicul care discută. Mi s'a părut că ești în căutarea căilor către „acea” inimă, ocolind pe „aceasta” (cea trupească), iar eu socotesc că aici se ascunde o greșală, de aceea m'am și împotrivit. Dar chiar dacă-ți subliniez greșala, cred că totuși acum te-ai apropiat de o adâncă înțelegere a vieții duhovnicești, deși mai bine ți-ar fi fost a nu te apropia în acest chip. Te-ai apropiat de adevăr, și în înțelegere, deosebind cele dumnezeiești și adevărat duhovnicești, de cele omenești, sufletești; și în privința a ce înseamnă a deveni fiu al lui Dumnezeu sau părtaș ființării (eu aș fi zis vieții) dumnezeiești. Dar mi-ar fi deosebit de prețios să aflu de la mată în ce chip ți s'a născut acea înțelegere.

Neapărat te rog să-mi scrii despre aceasta. Deși, în același timp te voi preveni cu următoarea observație: dacă n'ai înțeles-o decât intelectual și ai preluat-o din cărțile lui *St. Jean de la Croix*, atunci de ce încerci să te „întărești în aceste păreri și să le expui ca fiind ale *matale*”? Dar dacă harul lui Dumnezeu te-a cercetat, chiar și atunci, dacă socotești că se poate, scrie-mi.

Acum văd că a încetat a mai fi neapărat nevoie să-ți scriu că, deși terminologia ascetică are cei trei termeni: duhovnicesc, sufletesc și trupesc, totuși nicidecum nu înseamnă că omul se socotește întreit alcătuit (adică din duh, suflet și trup). După învățătura Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți și a Bisericii, omul este alcătuit din suflet și trup. Și aici, ca și în înțelegerea *matale* despre inimă, aș vrea să te trag de la ceruri la pământ. Sfinții Părinți zic: „Dacă vezi pe vreun tânăr

avântându-se de sine la cer, apucă-l de picioare și trage-l la pământ”¹.

*

Curând vei avea cărțile, nădăjduiesc, și atunci nu va mai fi nici o nevoie să-ți scriu despre viața duhovnicească. Socoteam să-ți mai încetinesc puțin înaintarea, dar acum văd că te-ai agățat deja de înseși culmile; teamă mi-e că este mai mult după ghiciturile minții, decât după vreo cercetare a harului. Dacă presupunerea mea este dreaptă, atunci să știi că de acum nu-ți mai este neapărat nevoie ca Dumnezeu să te cerceteze cu al său har, deoarece și fără el te înveți a înțelege legea duhului, a lui Dumnezeu; îți rămâne numai a lucra în armonie cu ceea ce ai învățat, căci zis este: Păcat este celui ce știe a face binele să nu-l facă.

*

Ai avut o nedumerire, încă și din pricina expresiei mele că „Dumnezeu uneori lasă omul în trude și dureri”. Mi se pare că expresia nu ar fi trebuit să te incline a trage concluzia că eu cred, chipurile, că omul ar putea, fără împreună-lucrarea harului, să facă binele. Totuși repet, și cred că neapărat trebuie să reții acest lucru, că da, așa este, Domnul uneori așa Își ascunde harul, că nicidecum nu-l simțim în noi înșine, și atunci până și cea mai mică faptă după poruncile lui Dumnezeu se însoțește de multă silire din partea noastră și de durere. Dar starea aceea a luptei și a nesimțirii

---

¹ Cf. *Patericul*, Cap. 25, Cuv. 7, op. cit., p. 462: „Au zis bătrânii: De vei vedea pre cel tânăr de voia sa suindu-se la ceriuri, apucă-l de picior și trage-l, căci nu îi este de folos”.

harului eu o înțeleg ca pe una în care omul nu poate săvârși voia lui Dumnezeu sau dreptatea Lui... Dar nu este nevoie să vorbim despre acestea.

*

Duplicitatea – înseamnă nehotărârea, îndoielnicia, o credință neîndestulată (Apostolul Iacov)¹. Îndeobște trebuie să spun că mulți uită înlănțuirea propriilor trăiri, căci nu pot încă sta cu mintea în inimă și să-și vadă adevărata dispoziție. Nu demult am spus unuia: „M'am rugat aseară pentru mată, și așa m'a durut sufletul; ai avut o oarecare mare ispită, un pustiu în suflet”. Mi-a răspuns: „Nu, toate-s bune, slavă Domnului!” Ziua următoare vine și-mi spune: „Da, mi-a fost greu în ziua aceea”. „Atunci de ce aseară ai tăgăduit-o?” Îmi zice: „Păi, mi s'a înveselit sufletul și am uitat toate”. În realitate însă aceasta este pentru că el nu știe să-și urmărească sufletul iar mintea sa risipită în lumea exterioară curând uită tot ce a fost în suflet.

*

Din nou mă întorc la a te preveni cu privire la primejdia de a năzui spre înalte înfăptuiri. Vrajmașul nu doarme. Vor începe – ferească Domnul! – „vedenii”, cercetări „harice”. Totul se va desfășura relativ ușor: privegherea, atenția minții, înfrânarea de la mâncare și, într'un cuvânt, „desăvârșirea”. Iar atunci greu va mai fi a te convinge de ceva. Cât nu este prea târziu, asumă-ți pravila pentru tot restul vieții: *a nu năzui către vedenie* (și contempla) *până și în vremea*

---

¹ Cf. Iac. 1:8.

vedeniei¹. Singura contemplare și vedenie către care trebuie să năzuim din toată puterea este vederea păcatului propriu, mai mult nu ne trebuie pentru a ne mântui. Firește, se subînțelege căința pentru păcatul văzut.

Astfel încât din tot sufletul încuviințez rugăciunea cu care te-ai rugat în ultima vreme: conștiința propriei păcătoșenii, nevredniciei, josniciei, nimicniciei; de a mărturisi lui Dumnezeu simțămintele inimii, simplu, fără a căuta cuvinte alese, dar înțelegând, cuprinzând cu mintea ceea ce ceri. Iată rugăciunea cea dreaptă, doar că nu trebuie să-ți zugrăvești în minte nici un chip.

În ce privește rugăciunea lui Iisus, deși ți-am vorbit despre împreunarea minții cu inima în timpul săvârșirii ei, totuși, mai bine, pur și simplu să te obișnuiești cu cuvintele acestei rugăciuni închizându-ți mintea în cuvintele ei, iar inima în acest răstimp este bine să aibă o rugăciune împreună-simțitoare care cuprinde pocăința: „Miluiește pre mine, păcătosul”.

Iar când rugăciunea va împreună-simți cuvintele rugăciunii către numele Iisus Hristos, ea se va îndulci; atunci mintea va fi de la sine trasă acolo. Singurul lucru de trebuință este *o dulce, concentrată pocăință înaintea Domnului nostru Iisus Hristos*. Dea Domnul, și matale și mie, să o atingem, pentru rugăciunile matale.

Iartă-mă, iubite părinte David, și blagoslovește.

---

¹ Cf. Cuv. Ioan Scărarul, *Scara* 7:58, op. cit., p. 182.

Aș dori încă să vorbesc cu mată, dar voiu reduce toate cele de acum la una, și anume: că în viața duhovnicească cea după legea lui Hristos înțelegerea lucrurilor este pe dos (contrar rânduiei obișnuite gândirii omenești). Când începi a te smeri până la pământ, atunci Dumnezeu te ridică la cer; când te vei socoti vrednic de iad, mai cu seamă în chip sincer, din adâncul sufletului, atunci Mâna lui Dumnezeu te va duce la a contempla cereștile bunătăți, cele nesfârșite, nematerialnice, mai presus de simțuri, mai presus de minte, mai presus de gândire, pe care a încerca să le ghicești mai înainte de a le gusta, în nici un caz nu va fi de folos. Pururea mă voiu ruga pentru mată, binecuvântând pe Dumnezeu Care mi-a dat mie, nevrednicului, în persoana matală, un părinte și un împreună-rugător neprețuit de drag și de iubit în Hristos.

Păcătosul ierodiacon Sofronie.

*

P.S. N'am reușit să pregătesc extrasele. Părintele Siluan se bucură de sporirea matală și te are în rugăciune. Îți trimite felicitări și bunele sale urări.

DRAGOSTEA CA ȚEL AL NEVOINȚEI

Grija pentru mama. Nevoința, ca țel are dragostea. Slujirea fraților. A lua aminte mai puțin la lume.

Athos, 16/29 Ianuarie, 1933

Adânc-cinstite părinte David,
Blagoslovește!

Preaiubite întru Hristos frate, deși niciodată nu părăsesc amintirea matală, în ultima vreme am fost totuși lipsit de puțința de a-ți scrie. De mult simt nevoia să o fac dar, din nefericire, n'am putut afla vreme pentru a discuta cu mată și astfel să-mi dobândesc bucurie sufletului.

Am tot vrut să-ți scriu să nu te turburi de neorânduirea exterioară a vieții, care are drept urmare și neorânduirea vieții matală lăuntrice.

Sufletul caută liniște, vrea să se roage, îi vine dorirea de a citi, de a ști multe, de a cugeta la cele dumnezeiești, dar viața exterioară este atât de zburciumată, de gălăgioasă, ia asemenea întorsături, încât atâtă luare-aminte și puteri cere de la noi, că ea pare a sta pe primul plan iar cele duhovnicești apar doar ca o însușire a ei sau doar ca o oarecare parte din alcătuirea ei. Dar nu va fi pentru multă vreme; rabdă deocamdată

toată gălăgia, grijile, călătoriile, și nu te întrista sufletește.

Îndeplinește cu multă răbdare și blândețe și dragoste ascultarea încredințată – de a rezolva situația mamei. A discuta cu ea nemijlocit, afară de vătămare nimic nu-ți va aduce, dar împlinirea datoriei – ascultării – va aduce rod bun sufletului matal. Sufletul are neapărată trebuință de o astfel de experiență spre a se învăța a birui în ispite, a depăși toată înrâurirea străină din afară. Toată nevoița noastră trebuie să aibă ca țel dragostea. A o agonisi în inimă este o trudă mare. Toate scârbele, nereușitele, bolile, suferințele de toate felurile, răbdate cu bărbăție și cu mulțămintă lui Dumnezeu, fac ca pământul inimii noastre să fie roditor, să poată odrăsli dragoste.

Nu ocoli Londonezii, nu te teme de ei, nu te înstrăina de ei, nu-i părăsi.

Crede-mă, iubite părinte David, că dacă atâta ți-am scris despre cât mă rog pentru mată, cât mă întristez, cât plâng, cât m'am trudit sau câte altele am făcut, nu ți le-am spus ca să-ți împovărez sufletul cu vreo îndatorire față de mine personal, fie și cel mai mic semn de recunoștință, ci ca să-ți amintești tot restul vieții, atunci când ți se va îngreua sufletul cu slujirea aproapelui, că și matal ți-au slujit alții. Aș dori ca puținul pe care l-am făcut pentru tine să-l ai ca datorie *de neocolit*, însă nu față de mine – să nu fie! – ci față de frați. Este nevoie să te istovești pentru ei nu numai trupește, ci și sufletește; este nevoie a te jertfi, poate chiar a-ți pune sufletul pentru ei. Nu am în minte doar timpul jertfit, ci

și odihna sau mijloacele materiale, sau altele asemenea.

Dar să nu crezi că acestea îți vor fi peste puteri. Nu. Vei avea și puțința de a te îngriji de sineți. Ți este firesc a trăi în Anglia. Ți vorbesc ca frate, doar îmi exprim părerea. Însă cum vei hotărî împreună cu Vlădica Eleftherie – nu știu. Lui îi este dat a ști voia lui Dumnezeu în ce te privește. Ți împărtășesc deplin dorința de a primi tunderea de la Vlădica Eleftherie, care în scrisoarea către mată scria cu atâta dragoste și conștiință a propriei sale răspunderi: „Una să știi sigur, că Dumnezeu te-a încredințat grijii mele duhovnicești”, însă în ce privește atitudinea oarecum disprețuitoare pe care o ai față de viața bisericească a emigrației ruse, dacă vei îngădui, voi spune că n’ai deplină dreptate; dar nici nu este nevoie să intri personal în vălmășagul și deșertăciunea lor. Astfel încât, dacă nu vei reuși să primești tunderea în Lituania, nu exclude posibilitatea că poate o vei primi de la Arhiepiscopul Veniamin.

Acî, esențial nu este vorba de dispoziții sufletești adânci. Eu prea bine îți înțeleg dorirea de a te îndepărta de deșertăciunea și zgomotul lumii, dar nu trebuie să te împuținezi cu sufletul. Dă mai puțină atenție lumii. Luptă-te bărbătește pentru neatârnarea sufletului de ea, de orice înrâurire a ei. Nici slava, nici necinstea, nici zgomotul și nici tăcerea ei – fie ca nimic să nu-ți turbure odihna sufletească în Dumnezeu. Disprețuiește toate cele trecătoare, amintindu-ți de moarte și de Înfricoșata Judecată. Nu te teme de luptă, pune început și cunoaște netâlcuita bucurie atunci când te vei vedea

slobod de stăpânirea lumii și de orice înrâurire a ei asupra stării sufletului. Fii nepătimaș măcar cu mintea.

Îmi scriai de dorința de a trăi lângă mine. Eu însuși, prin dispoziția și adâncă încredere sufletească ce-ți port (mai mult decât pentru oricine altcineva), aș socoti-o un mare dar al milei lui Dumnezeu să te am ca pe un frate împreună-nevoitor; dar aceasta pare a fi cu neputință, cel puțin acum. Am cerut părintelui Igumen să ne dea (pentru a ne liniști împreună) una din Chiliile mai apropiate de mănăstire. Personal, el s'a arătat dintru început foarte binevoitor, însă nu a hotărât nimic; a spus că trebuie să se roage Maicii Domnului pentru a cunoaște voia lui Dumnezeu; lucrul este foarte important. A vrut și să se sfătuiască cu Stareții soborului mănăstirii. Faptul că toți au cea mai bună amintire față de mată i-a înclinat să dorească a te vedea printre frații athoniți; însă socotind cu luare-aminte toate împrejurările și condițiile vieții de acum din Sfântul Munte, și părintele Igumen, precum și aproape toți ceilalți Stareți au ajuns la concluzia că deocamdată vremea nu este prielnică pentru venirea și așezarea matală la Athos.

Pe mine, între altele, nici nu se gândesc să mă slobozească de la ascultări și să-mi dea drumul la liniștire. Viața între pereții mănăstirii nu-ți este de folos. În condițiile de obște *nu* vei putea trăi. În Chiliile din pustie viața este neconținut amenințată de primejdii din partea năvălirii tâlharilor. Neapărat vor afla despre mată și nu-ți vor da pace. Acum sânt mulți la Athos care hoinăresc fără lucru, fără locuință, flămânzi, care

nu dau pace nici siromahilor¹. Pe lângă acestea, vei întâlni multe alte piedici. Luând în considerare cele pomenite, m'am gândit că ar fi mai bine să-ți amâni pentru o perioadă nedefinită înclinarea de a te sălășlui la Sfântul Munte.

Nu părăsi rugăciunea pentru mine, păcătosul.

Cel ce te iubește întru Domnul,

nevrednicul ierodiacon

Sofronie

---

¹ Trăistari, monahi athoniți care umblă de la o mănăstire la alta fără a avea un loc stabil.

PARTEA A TREIA

ÎNCERCĂRI

„Fiule, de te vei apropia a sluji
Domnului Dumnezeu, gătește-ți
sufletul spre ispită... că în foc se
lămurește aurul, iar oamenii cei
priimiți, în cuptorul smereniei”.

(Iisus Sirah 2:1 și 5)

NECAZURILE – SEMNUL DUMNEZEIEȘTII ALEGERI

Bărbăția în necazuri, care sânt bunăvoirea lui Dumnezeu către noi. Mulțămăta lui Dumnezeu pentru ele. Necazurile – calea spre îndumnezeire.

Athos, 21 Ianuarie /3 Fevruarie, 1933

Adânc-cinstite părinte David,
Blagoslovește.

Iubite întru Domnul frate – pace sufletului matale întru Domnul!

Viața noastră este o „apă nestatornică” (Ps. 123:5). Nu numai noi, începătorii, care de-abia gândim a pași pe calea vieții lucrătoare, ci nici părinții desăvârșiți, care au atins ultimele culmi ale contemplării, nici aceia n’au rămas neschimbați. Nu te turbura de necazurile și nedumeririle care năvălesc asupra matale, ci te ține tare în credință în vremea când vânturile se schimbă, adică stările sufletești. În legătură cu acestea, bine este să ne întărim în conștiința că toate ispitele ce ni se întâmplă ne aduc un mare folos, ne învață lupta duhovnicească, ne dau puțința a ne cunoaște. Sufletul bărbătos chiar iubește ispitele, căci biruindu-le, devine mai tare, mai

statornic, mai cercat, mai înțelept, devine în stare a se înălța către contemplare.

Pace în Duhul Sfânt ți-am urat, ci știi din scrierile Sfinților Părinți că nu este cu puțință a dobândi acea pace dacă sufletul nu trece la început prin multe furtuni, iar uneori înfricoșate și mari.

Sufletul neiscusit se teme de ispite, dar când se învață a le birui devine de atunci neînfricat în nădejdea cea tare în Dumnezeu; atunci de nimic nu se teme¹: nici de nereușite, nici de necazuri, nici de boli, nici de înjosiri sau de prigoane, nici de întâlniri cu „învățători străine” (Evr. 13:9)². Și nu este cu puțință a o dobândi decât prin multe lupte și ispite.

În ultima lună sufletul nu mi-a fost atât de liniștit în privința matală cum era în Noiembrie, până la jumătatea lui Decembrie. Aș dori să fiu cu mată, să-ți împărtășesc trudele, și întristările, și necazurile. Care necazuri? Oricare ar fi ele, până și îndoielile și nedumeririle chinuitoare, până la poticnelile de voie și fără de voie; neașezarea în viață, lipsa unui povățuitor, și chiar a unui prieten apropiat. Toate necazurile. Și aș dori ca în toate aceste necazuri să te bucuri în duh, adică cu mintea, zărind în ele și altă latură – mărturia marii iubiri a lui Dumnezeu către noi. Necazurile,

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Sufletul trebuie să se învețe să biruiască toate necazurile, și ispitele, și năpădirile, și influențele de tot felul din afară, ca mai târziu să nu se mai teamă de nimic”.

² Alt manuscris adaugă: „ – adică tot felul de învățători neortodoxe, atât religioase, cât și cu caracter filosofico-științific”.

pentru sufletul care iubește pe Hristos, sânt hrană; sânt, cum ar fi, lemne pentru a aprinde focul lăuntric. Necazurile ne dau puțința de a ne arăta dragostea către Dumnezeu. Împletirea petrecerii în poruncile lui Dumnezeu cu nevoința lepădării de sine este absolut de neocolit, dacă vrem să cunoaștem cum se cuvine pe Dumnezeu, pe noi înșine, și relația dintre Dumnezeu și noi. Truda și nevoința vremelnică (în această viață) sânt cât se poate de necesare pentru a atinge – trecând acest prag – adevărata înțelegere și slobozenie, pentru a deveni în stare, precum zice Cuv. Macarie cel Mare, de a primi viața Împărăției Cerești¹, în lumina feței lui Dumnezeu Care, mai nainte de toate, este „lumina cunoașterii”².

Dacă am fi noi cu adevărat cu bună înțelegere sau vrednici (căci este vorba de vrednicia aleșilor lui Dumnezeu, a fiilor Lui), ar trebui să ne dăm de bunăvoie tuturor suferințelor, precum s'a dat Hristos „patimii celei de bunăvoie”; dar, pentru neputințele noastre, să mulțămim măcar și să slăvim pe Dumnezeu pentru necazurile ce ne-au ajuns. Lucrul bărbaților duhovnicești

---

¹ Cuv. Macarie Eghipteanul, Cuv. 7, „Pentru slobozenia minții”, cap. 14, PG 34, 918A. Trad. rom.: „150 de capete. Pentru slobozenia minții”, cap. 129, în *Filocalia de la Prodromu*, vol. 2, op. cit., p. 55. De asemenea, în vol. Sf. Macarie Eghipteanul, *Scrieri*, PSB 34, IBMBOR, București, 1992, pp. 341-342.

² Troparul Nașterii Domnului. Alt manuscris adaugă: „A atinge dragostea lui Dumnezeu fără necazuri este cu neputință”.

este a mulțămii lui Dumnezeu pentru puțința, mai nainte lăsată nouă, de a ne da de bunăvoie necazurilor pentru numele Lui, pentru a împlini poruncile Lui; a slavoslovi nesfârșita Înțelepciune a lui Dumnezeu, Care ne-a făurit împrejurări priincioase acestei suferințe de bunăvoie. (Cineva spunea că Îngerii ne zavistuiesc, fiind lipsiți de această puțință.¹) Numai în acest chip putem arăta dragostea noastră înțelegătoare pentru Dumnezeu; numai pe această cale poate omul să se facă prieten lui Dumnezeu, frate lui Hristos, să dobândească desăvârșita mântuire – îndumnezeirea în Hristos².

Câtă vreme sufletul nu a fost încercat prin necazuri, câtă vreme nu a înțeles că în puțința, mai nainte lăsată nouă, de a răbda necazuri pentru porunca lui Dumnezeu, se arată cea mai mare, netâlcuită dragoste către noi a Făcătorului, Care prin calea necazurilor ne călăuzește către starea dumnezeiască, atâta vreme el rămâne în starea copilăriei, neînțelegător, sau numai potențial înțelegător; neînstare pentru Împărăția Cerurilor. Citește despre aceasta la Cuviosul Macarie cel Mare³. Iar dacă așa vom înțelege dragostea lui Dumnezeu către noi, tot cu ajutorul Lui Îi vom mulțămii până la cea mai de pe urmă suflare.

*

---

¹ Cf. 1 Pt. 1:12.

² Alt manuscris corectează: „să dobândească starea îndumnezeirii și viața în lumina și dragostea Dumnezeiască”.

³ Cuv. Macarie Eghipteanul, ibid.

Dorirea inimii mele acum este ca sufletul să-ți petreacă în pace și în bucurie.

*

Dragă părinte David, *nu te grăbi*. Îți pierzi sensul vieții; cauți căi spre a te așeza mai hotărât și mai statornic. Și aceasta este de înțeles. Dar nu te grăbi. Mai multă liniștită dăruire voii lui Dumnezeu și mai puțină gândire proprie în privința a cum să te rânduiești; în aceste gânduri și presupuneri sânt multe de care nu ții seama, greșești în multe privințe; dar nici nu are cum să fie altfel. O vei înțelege mai târziu.

*

Pace sufletului dea ție Domnul. Pentru aceasta mă rog lui Dumnezeu, și Maicii Domnului mă rog, ca Stăpâna să te așeze după dumnezeiasca ei bunăvoie. Dar în ce privește rugăciunea mea, și chiar a oricărui altuia, ea este numai manifestarea dragostei noastre reciproce, poruncite nouă de către Hristos. El Însuși se grijește de mată; Stăpâna Însăși te acoperă.

Toată luna trecută am fost împovărat de treburi peste măsură. N'am avut puțința să citesc cartea lui *St. Jean de la Croix* – stă încă cu paginile netăiate, și chiar să-ți scriu nu am putut.

Nevrednicul ierodiacon Sofronie,
al matală mai mic frate întru Domnul

DESPRE FAMILIE

În privința familiei: „ai noștri” nu sânt ai noștri. Traducerea literaturii ascetice. Păcatul poftei.

Athos, 13/26 Martie, 1933

Adânc-prețuite părinte David,
Blagoslovește!
 (Ai încetat să mă blagoslovești.)

(...) A nu avea vești de la mată o vreme atât de îndelungată, câtă vreme încă nu ești deplin așezat, mi-a fost greu. M'am dus la părintele Siluan; am vorbit despre mată. M'am plâns lui că de mult nu mai am vești de la părintele David. Starețul [zice]: „Păi, trebuie că nimica rău nu s'a întâmplat. Mă rog pentru el, sufletul e liniștit”. – „Dar atunci, de ce până acum tace?” Starețul [răspunde]: „Nu știu. Poate nu are vreme, poate e liniștit și nu găsește ce să scrie”.

Dar la începutul Marelui Post, însuși părintele Siluan mi-a spus că trebuie totuși să întrebăm pe cineva despre mată. Și deci am hotărât să scriu Vlădicăi Eleftherie, cerându-i să ne spună unde ești acum, și dacă este cu puțință, cum te simți. Scrisoarea i-am trimis-o acum o săptămână. Nu știu dacă îmi va răspunde Vlădica; pe mine nici nu mă cunoaște; și nu

mi-a fost ușor a mă hotărî să intru cu dânsul în corespondență, să ies la iveală. De îmi va răspunde, nu știu; în orice caz, acum nici nu mai este nevoie, și îmi pare rău că n'am răbdat mai mult.

*

Dragă părinte David, îmi este greu să-ți scriu slaturi, conștientizând adânc superioritatea și vechimea matală, de aceea în scrisorile dinainte am ales să discut cu mată despre teme de viață duhovnicești într'o formă anume: a vorbi despre sinemi. M'am gândit că această formă, în cazul de față, era mai comodă pentru că îți lăsa desăvârșit puțința de a cerceta cele scrise fără a te implica neapărat.

Acum înclin să mă hotărâsc a-ți dezvălui gândurile mele privind cele ce mi-ai scris în ultima scrisoare, raportându-mă direct la mată, dar cu toate acestea îmi este cu neputință a-mi exprima gândurile ca ceea ce în esență nu sânt, adică expresia anume a voii lui Dumnezeu; nu, sânt numai gândurile mele în legătură cu ceea ce îmi scrii. Rogu-te să privești cu pogorământ și asupra grosolăniei și asprimii expresiilor mele care, cu tot adâncul meu regret, sânt caracteristice sufletului meu ticălos. Gândurile mele goale, fără nici un ascunziș.

În privința familiei. „Ieșiți din mijlocul lor”¹. Răstimpul petrecerii cu ei (mai ales cu mama matală) *spre împlinirea poruncii lui Dumnezeu – a trecut*. A rămâne cu ei din socoteli de ordin material – *nu se cade*. Destulă vătămarea pe care ai și răbdat-o și care numai din pricina ascultării ți se împruținează: *Vrăjmașii omu-*

---

¹ Cf. 2 Cor. 6:17; Is. 52:11; Ier. 50:8.

*lui, casnicii lui*¹ – cuvintele Domnului. Acești „ai noștri” *nu* sânt ai noștri, precum vorbește Sf. Ioan Scărarul² – a cărui pomenire săvârșim. Vezi să nu se ascundă *în inimă gândul tainic* de a primi moștenire de la mama, în viață și după moartea ei, oricare ar fi ea. Nici o nădejde, nici o socoteală sau gând în legătură cu ea să nu ai. Încredințează-i pe ei și pe sineți voi lui Dumnezeu. Grija lor pune-o în mâinile Domnului – El se grijește de fiecare din fapăturile sale. Legăturile cu ei (corespondență, întâlniri și altele) redu-le la minim, pe cât se poate.

Monahului prea puține îi trebuie. Nu te teme, dragul meu, dacă va trebui în viitor să trăiești modest, poate chiar până la lipsa pâinii.

Iată acum, fie și în parte, totuși cu ajutorul lui Dumnezeu ai rânduit cele de trebuință mamei pentru un an, și mulțămește lui Dumnezeu. Grija sufletului îți este în vremea de față datoria *de căpetenie*. Nu este nici cea mai mică nevoie să te „întorci cu fața către Apus și să te ocupi de răspândirea sau sprijinul Ortodoxiei în Europa Apuseană”. Cum este aceasta cu putință omului care încă nu s’a așezat, însuși, lăuntric? Dacă ți-am vorbit despre slujirea preoțească ce-ți stă înaintea, aceasta este cu totul altceva. Dar despre ea, dacă Domnul va da cuvânt și vreme, mai târziu.

În ce privește traducerea în engleză a cărții lui *St. Jean de la Croix*, lasă această lucrare, precum și grija ei, inițiativei mamei matala. Așijderea, nu este nici o

---

¹ Mt. 10:36.

² Cf. *Scara*, 3:16, op. cit. p. 71.

nevoie să trimiți cartea monahului athonit pe care-l cunoști. În general, *slobozește-ți* sufletul de toate aceste lucruri neimportante și chiar nefolositoare pentru mată. Ideea de a „întemeia” o lucrare de editare, interesantă și duhovnicește „folositoare” la Rivière, lasă pe alții să o înfăptuiască sau nu. Zidirea unei „mănăstiri *autentice*” la Roquefort mi se pare a fi un vis deșert. Las-o și pe aceasta și îndepărtează-te de la ea. Pentru mată, în afara vătămării, nimic nu-ți va aduce.

Domnul ți-a dat ceva mult mai bun, și totul se va nărui dacă vei continua relațiile cu familia și cu încă alte persoane. Nici grija matală în legătură cu D-na E.L. nu este după Dumnezeu. Dacă va fi nevoie să te întâlnești cu ea sau să-i scrii, spune-i pe scurt: „Pentru mine toate cele în privința Bisericii s’au lămurit; eu v’am vorbit deschis ceea ce am socotit necesar pentru folosul sufletului dumneavoastră, și acum nu am nimic ce aș putea să vă spun”, iar cu aceasta pune capăt hotărât legăturii cu dânsa. (Dar poate că nici aceasta nu va fi nevoie.) Încredințează-o și pe ea grijii proniei lui Dumnezeu.

Voiu încerca să trimit scrisoarea de față astăzi. (Poșta merge o dată pe săptămână.) Din nefericire privegherea, iar apoi Liturghia Sfântului Vasilie cel Mare în sobor mă lipsesc de puțința de a-ți scrie mai în amănunt, așa cum aș fi dorit. De aceea îți spun pe scurt că sufletul, ca și mai înainte, îmi înclină către gândul că mai bine să nu-ți întorci fața de la ceea ce îți propun cei din Londra. În ce privește slujirea lor, le vei putea da

mai multă sau mai puțină atenție, în funcție de starea în care te afli. Cred că și din punct de vedere material ei te vor putea asigura cu un oarecare *minimum*.

Traducerea în limba engleză a literaturii ascetice orthodoxe este *lucru binecuvântat*. Trăind la Londra, vei avea deplin puțința de a te ocupa de această sarcină; dacă îți va aduce în același timp și venit, va fi un lucru foarte bun. Cred că în Londra, poate la periferie, vei putea găsi un loc relativ liniștit și însingurat. Vreo locuință nu prea mare și separată. Vezi, adică gândește-te dacă toate acestea sânt cu puțință.

Dacă Domnul îți va da puțința să vii la Athos pentru o scurtă vreme – o lună, două – sau chiar să vizitezi din când în când, atunci și părintele Siluan, și eu vom fi nespuse de bucuroși; ne este tare dor de mată.

Da, ar fi foarte bine.

Dă Doamne să ne reușească și să o înfăptuim.

*

Grea este calea noastră, dar în același timp și fericită, și plină de bucurie. Poate că nu numai a face, ci și a citi cele ce am scris, nu-ți va fi fără durere. Omul neapărat trebuie să dea de urma adevăratei căi; atunci i se vor deschide ochii și înaintea lui se va desfășura o întindere de necuprins a lucrărilor lăuntrice sufletești. Dar câtă vreme nu s'a întâmplat, omul se zbuțumă cu duhul și nu știe limpede de ce să se apuce, ce să facă.

Pentru a păzi poruncile lui Dumnezeu, omul neapărat trebuie să fie față de sine fără milă, neîngăduitor,

insă nu fără judecată. Părtaşia cu femeile slăbește sufletul și îl face neputincios a împlini ceea ce am zis mai sus. În relațiile cu ele (ce neapărat se impun și sânt de neocolit preotului în lume), teme-te de a-ți îngădui până și cea mai mică libertate a omului lumesc: zâmbete, cavalerisme și altele. Poartă-te ca un slujitor al lui Dumnezeu și păstor; de cum s'a terminat convorbirea cea mai esențială și de neocolit, imediat pune capăt bărbătește și cu hotărâre; bineînțeles, aceasta nu te împiedică a fi nobil cu ele. Ferește-ți ochii de a privi la frumusețea feței. Toate aceste nimicuri, pentru cel ce vrea să trăiască cu luare-aminte – de departe nu sânt nimicuri. Harul lui Dumnezeu se îndepărtează de la suflet până și pentru cea mai mică îndulcire curvească venită din gând, din auz, din vedere – nu mai vorbesc și de altele.

Stăpâna noastră, Preasfântă de-Dumnezeu-Născătoare, păzește-ne subt Acoperemântul Tău!

Teama – foarte păzește omul de astfel de păcate. Harul lui Dumnezeu nu rabdă acest păcat. Cea mai mică îndulcire în gând – și s'a și dus: *Nu va rămânea duhul meu în oamenii aceștia ... pentru că trup sânt*¹.

Iartă-mă. Roagă-te, ca și mai înainte. Eu nu te-am uitat niciodată, și cu sufletul mă rog pentru mată. Dacă se poate, măcar o dată pe lună trimite-mi fie și cea mai mică vestișoară despre mată. De nu este vreme – doar două-trei cuvinte. Și aceasta, câtă vreme nu te-ai așezat mai mult sau mai puțin definitiv. După aceea îmi poți scrie mai rar.

---

¹ Fac. 6:3.

Am scris noaptea. Măine voi citi scrisoarea mătăle părintelui Siluan de-abia după Liturghie. Până va pleca părintele Petru la Dafni nu voi avea decât un ceas sau două; nu voi avea când să-ți scriu. Dacă părintele Siluan va zice ceva de la sine, ți-o voi scrie data viitoare și ți-o voi trimite, de acum la Paris, pe adresa Vlădicăi Veniamin.

Cel ce te iubește întru Domnul, cel dăruit mătăle,
nevrednic mai mic frate,
păcătosul Ierodiacon Sofronie.

*

P.S. Părintele Siluan zice, în legătură cu mănăstirea din Roquefort, că nu trebuie să te amesteci în acea treabă, iar dacă îți vor cere sfatul, încearcă atunci să afli voia lui Dumnezeu și dă-le sfat; adică nu te abate de la a le da ajutor prin sfat, dar în zidirea mănăstirii nu te amesteca, pentru că ți se va risipi mintea din pricina greutăților vieții, și-aceasta îți va dăuna.

Starețul Siluan foarte, foarte mult s'a bucurat de scrisoarea de la mătă. Îți trimite toate cele bune întru Domnul.

Se roagă mereu pentru mătă.

*

Părintele este deplin în același gând cu mine, mai ales în privința părinților și a problemelor materiale.

*

Cel ce te iubește întru Domnul, schimonahul Siluan¹.

---

¹ Semnată cu mâna Cuviosului Siluan.

TUNDEREA

Urări la primirea monahismului.

Athos, 18/31 Mai, 1933

Întrutot-cinstite părinte Dimitrie,
Blagoslovește!

Cu prilejul primirii îngerescului chip, primește urările mele de bine¹; neschimbata dorire a inimii mele, și rugăciunea, este ca Domnul să-ți dea din belșug har și ajutor la acea cale strâmtă pe care ai pășit. Cred că noul, cerescul ocrotitor, marele ierarh Dimitrie (al Rostovului) se va ruga Domnului pentru mată. Acest sfânt, „în multe rânduri și în multe chipuri” a fost mărturisit de Sus ca fiind bineplăcut lui Dumnezeu foarte.² Cum ți se va hotărî cât de cât situația, adică se va statornici fie și puțin, îți voi trimite câte ceva din scrierile lui. Lucrările Sfântului Dimitrie poartă vădit pecetea ungerii harice...³

¹ La 8 Mai, 1933, la Paris, în parohia celor Trei Sfinți Ierarhi, D. Balfour a primit tunderea în shima mică monastică, de la Arhiepiscopul Veniamin (Fetcenkov) și a fost numit Dimitrie.

² Alt manuscris adaugă: „Roagă-te mult lui, și sufletul matală îl va iubi”.

³ Alt manuscris adaugă: „Ce voi spune în legătură cu plecarea ți în America? Nu știu voia lui Dumnezeu pentru mată, iar a

Mult te iubesc și te cinstesc. Mă rog mereu. Acum mă rog ca Domnul sau să te izbăvească, sau să-ți **dea** puterea de a purta necazurile și neplăcerile, poate chiar ocările atât de probabile pe calea ce ai ales.

Al matală nevrednic, mai mic frate în Hristos,
Ierodiaconul Sofronie,
păcătos, trândav, slăbănogit, bolnav, leneș, puțin
la suflet (ș.a.m.d., la nesfârșit).

*

P.S. În legătură cu cărțile, îți voiu împlini cererea, dar iarăși, când situația matală va fi mai mult sau mai puțin rezolvată (așa a zis părintele Siluan).

Scrisorile, chiar și ale mele, adresează-le pe numele R.P. Siluan; cele mai importante, *Recommandé*.

Cutremurul continuă aici până acum. Din când în când se repetă, nu foarte puternic, iar uneori cu clă-

---

vorbi după socoteala omenească este prea puțin folositor. Mi-a fost neașteptată vestea și, ți-o spun deschis, nu coincide cu așteptările mele în ce te privește. Cercetându-ți însă toate activitățile, în măsura în care scrisorile matală îmi dau puțința să o fac, ajung la concluzia că dispoziția sufletului îți este dreaptă, bună, adică cea de a te dăruii voii lui Dumnezeu și a nu te împotrivi voii celor mai în vârstă, chiar dacă te va costa jertfe mari; dar îți voiu spune, spre a te preveni, că această cale, deși una fericită, ca una ce dă conștiinței adâncă pace, este totuși uneori atât de grea, de îngustă și de apăsătoare, că sufletul ajunge câteodată până la o oarecare deplină istovire. Calea este bună prin faptul că cel ce o ține se învață a se ruga, primește darul deosebirii duhovnicești și *atinge „țelul” mai repede decât pe orice altă cale*”.

tinări foarte mici; dar totuși, dacă aceasta se întâmplă
noaptea, trebuie să mă ridic și să-mi amintesc: „Ce este
făptura mea?”¹.

Slavă lui Dumnezeu pentru toate!

---

¹ Cf. Ps. 88:47.

O ISPITĂ TRĂITĂ

Pentru dragoste trebuie să te lupți. Rugăciunea unul pentru altul. Osânda de sine. Sărăcia materială și cea duhovnicească. Cinstirea Bisericii Ruse.

Athos, Aprilie, 1934

Adevărat a înviat Domnul!

Adânc cinstite părinte Dimitrie,
Blagoslovește!

Și eu îmi amintesc atât de bine de Paștile anului 1932, și poate și mai bine vremea de după Paști. Dar acum este o vreme de nerepetat în viața noastră. A continuat, cu unele greutăți de neocolit, până în preajma Crăciunului; iar apoi, schimbarea. Însă doresc să cred că dragostea lui Hristos, odată începută, nu se va sfârși în veci. Cu toate acestea, experiența vieții arată că spre a o păstra se cere o luptă neconținută și tare; uneori chiar îți vine să te uimești cum încă nu o afli, atunci când inima ajunge să doară, plângând după ea; dar nu îmi pierd nădejdea că, pentru ajutorul lui Dumnezeu, nu vom suferi înfrângere.

Primirea vestișoarelor de la mată mi-a adus multă bucurie. Mi-am revenit la viață. Nu-ți ascund că

uneori, de-a lungul Marelui Post (1933) și până la aceste Paști mi-a fost atât de amar, că mai-mai să-mi pară rău că ne-am întâlnit. Iar aceasta, în ciuda faptului că am prevăzut că tot ce s'a petrecut era de neocolit; dintru bun începutul corespondenței noastre, de fiecare dată, cu frică m'am pus să scriu ... și numai conștiința că pentru o vreme nu o voiu putea ocoli mi-a dat puterea să o fac. Aproape de la primele scrisori mă lepădam de rolul ce-mi revenise, în primul rând pentru că în vremea de față un astfel de rol, nu numai mie, celui mai ocarnic și negânditor, ci poate *chiar nimănui altuia* nu-i mai este în măsura puterilor. (N'am puțința acum să ți-o lămuiesc.) În al doilea rând, fiindcă tocmai corespondența este cea care ne-a și adus în acea îndelungată ispită pe care am trăit-o și care poate, cu harul lui Dumnezeu, nu se va repeta.

Dacă în ceea ce zic vei vedea altceva decât dragoste, te înșeli.

De acum s'a terminat cu nevoia acelei forme de relație dintre noi care era la început. Vremea ei a trecut definitiv. Rugăciunea unul pentru altul – iată, cu precădere, ce ne rămâne. Puterea rugăciunii este *mare foarte*. De acum ai și gustat cele amare pe calea pe care ai pășit... dar este vorba numai de începuturi. Cât de amar și de dureros îi este sufletului pe calea urmării lui Hristos Domnul „la patima cea de bunăvoie”. Nu în zadar spune Cuv. Ioan Scărarul: „Din pâinea cea cu

ierburi amare mănânce, din păharul cel cu lacrimi bea, ca nu spre propria-i osândă să se oștească”.¹

Tot ce ți se întâmplă, pe mine nu mă uimește cătuși de puțin; una singură totuși mă uimește întrucâtva, că prea curând s’au petrecut cu mată cele ce de obicei încep după trecerea câtorva ani. Iar aceasta poate pentru că matala ți se socotesc și anii dinainte, adică cei dinaintea trecerii (la Orthodoxie).

Când ți-am citit învinuirile de sine mi-am amintit cum un Bătrân (din vechime) a spus unui monah Eghiptean care venise la el și care se plângea că neconținut se biruiește de gânduri spurcate: „Sânt uimitori monahii Eghipteni, ei se osândesc de multe pe care nici nu le au, și iată cei din Ierusalim, dimpotrivă, iubesc a se fâli cu astfel de dăruiri pe care în adevăr nu le au”.

Iartă, dragul meu, dacă iarăși îmi îngădui să-ți repet ceea ce, pare-mi-se, ți-am mai spus de câteva ori – sufletul meu, ca și mai nainte, înclină spre același gând, și anume, că în ciuda unor greutăți de ordin moral pe care le vei întâmpina în Londra, totuși este singurul loc, cel puțin pentru vremea de acum, unde vei găsi condiții bune și priincioase pentru sineți, și în același timp vei fi de folos și altora mai mult decât oriunde altundeva; nu mai vorbesc de America, unde îți va fi cât se poate de vătămător să petreci. Dintru bun începutul acelei inițiative (de a merge în America) eu am fost împotriva ei, însă doar faptul că ne aflam în fața unui lucru împlinit m’a împiedicat să mă exprim,

---

¹ *Scara*, 1:18, PG 88, 636C. Trad. rom. în *Filocalia* vol. 9, op. cit., p. 51.

pentru a nu-ți semăna îndoielei în suflet și a-ți provoca lipsă de predispunere pentru sarcina ce te aștepta.¹

La Londra, fără îndoială, și problema materială ți se va rezolva favorabil.

Printre lacrimi ai aflat putere să glumești despre sărăcia care te-a ajuns. Împărtășindu-ți pe de-o parte deplin durerea, mă bucur în același timp că însuși ai început să simți folos pentru suflet din sărăcia materială.² Gândul matale că lipsa de mijloace materiale, „din toate punctele de vedere, împiedică lucrul bisericesc”, eu sânt gata să-l împărtășesc doar într’o măsură foarte neînsemnată. Sărăcia noastră duhovnicească (în sensul rău al cuvântului, adică lipsa puterii duhovnicești) – iată adevărata mare piedică.

Părintele Siluan mi-a cerut aseară să-ți pun adresa pe un plic și să-ți trimit scrisoarea lui fără să o aștepte pe a mea. Dar astă seară iar a venit să-mi spună să-ți scriu din partea sa să mergi la Londra fără cea mai mică îndoială.

În privința șederii în America a spus: „Nu binevoiește sufletul meu ca el să rămână acolo”. Astfel, și

---

¹ Alt manuscris corectează: „Eram din tot sufletul împotriva și voiam să-ți scriu, dar părintele Siluan nu mi-a îngăduit să o fac, zicând că, acum că ne aflăm în fața unui fapt deja săvârșit, nu se cade să scriem nimic împotriva, spre a nu semăna în suflet îndoială sau neîncredere în Vlădica Veniamin și în lucrarea pentru care te duceai acolo”.

² Alt manuscris adaugă: „Iartă, chiar dacă mult compățimesc cu mată, totuși socotesc că este bine a cunoaște sărăcia, și cea materială, care foarte smerește sufletul”.

Mitropolitul Serghie, și Mitropolitul Eleftherie, și părintele Siluan sânt pentru ca mată să mergi la Londra. Ce ți-ai putea dori mai mult?

Gândului matale de a te înscrie la Facultatea de teologie din Athena, părintele Siluan a reacționat negativ. (În Thessalonic nu este facultate de teologie; școala din Halki este asemenea seminarelor rusești, dar ceva mai înaltă.)

Acum iarăși, în ce privește corespondența noastră. Precum se vede din scrisorile matale, până acum mi le păstrezi, dar eu tare n'aș vrea ca ele să cadă cumva întâmplător în mâinile altora, și de aceea te rog să le arzi. Pe lângă aceasta, cele scrise unei anume persoane, în anume împrejurări, nu exprimă gânduri duse la capăt, ci din toate punctele de vedere sânt destinate unui anume răstimp trecător. Și iarăși, dintru început corespondența noastră a fost întâmpinată de majoritatea Bătrânilor mănăstirii cu multă nemulțămire, cred, mai ales pentru că Bătrânii Athosului (covârșitoarea majoritate) nu binevoiesc deloc către Mitropolitul Serghie, privindu-i lucrarea prin ochii Mitropolitului Antonie¹ și a soborului lui. Eu nu mi-am ascuns bunăvoirea față de Biserica Patriarhală Rusă, și de aceea am fost supus unei oarecari prigoane. Pentru care fapt anul trecut m'am văzut silit, pentru a evita neplăceri, să te rog să nu-mi scrii pe numele meu. Situația nu s'a schimbat. De

---

¹ Mitropolitul Antonie Hrapovițki (1863-1936), întemeietorul Bisericii Ruse din Afara Granițelor, înființată în exil după Revoluția bolșevică din Rusia. (n. tr.)

aceea te-aș ruga ca informațiile de caracter general să le transmiți părintelui Siluan, și numai lucrurile aparte și deosebite să mi le incluzi într'un plic separat și pecetluit. Vei face bine să scrii: să nu întristezi pe părintele Siluan. Câte ceva după obiceiul rusesc: „Trăiesc, sânt sănătos, ceea ce vă doresc și dumneavoastră”. Iar aceasta cam de trei ori pe an.

Cu neschimbată dragoste întru Domnul,
nevrednicul ierodiacon Sofronie.

VIAȚA CREȘTINĂ ESTE NEVOINȚĂ

Despre neapărata trebuință a necazurilor spre a primi harul. Lupta cu lumea. Mântuirea noastră este doar înainte. „De pe cruce nu te pogori – alții te iau.” Despre lupta cu pofta curvească. „Creștinul neapărat trebuie să fie un nevoitor”.

Athos, 28 Iulie/10 August, 1934

Preaiubite întru Hristos părintele meu și frate,
părinte Dimitrie,
Blagoslovește!

Unui om ce se află într’o atât de grea încercare cum ți-a fost dat să rabzi în vremea de acum îți este foarte greu să-i scrii – mai ales mie, din pricina relațiilor dintre noi, mai bine zis pentru că toate nereușitele și durerile ce ți s’au întâmplat sânt din vina mea. Și dacă ai putea avea încredere în ceea ce vreau să-ți spun acum, ar fi încă cu puțință o deplină îndreptare a lucrurilor, o deplină biruință. Însă cum aş putea aștepta o astfel de încredere din partea mătăle acum, după toate câte ți s’au întâmplat?

Ba chiar mă uimesc de mărinimia și bărbăția mătăle, că până la urmă nu te-ai smintit. Dar dacă totuși vom vorbi, nu ca prunci, ci ca cei ce măcar trupește și-

au atins vârsta deplină, m'am hotărât să-ți spun ceea ce gândesc, ceea ce gândesc cu adevărat, nu mincinos, nu pentru a mângâia prin cuvânt.

Creștinul niciodată nu va putea atinge nici dragostea pentru Dumnezeu, nici adevărata dragoste pentru om, de nu va trăi foarte multe și grele dureri. Harul vine numai în sufletul care *a suferit până la capăt*. Situația tragică în care te afli acum nu îmi este necunoscută. Eu însumi până astăzi îmi amintesc de acea luptă, nespus de grea, pe care am avut-o cu vrăjmașul în lume, mai ales la Paris. În parte îți voi povesti. Se întâmpla că mă întorceam de la biserică acasă și simțeam o dorință atât de mare să mă duc să văd pe vreun cunoscut, să vorbim, să ne distrăm, încât parcă nu aveam putere să mă întorc acasă și să rămân acolo singur. Dar totuși, într'o extremă încordare a voinței, ajungeam la mine în odaie și aproape cădeam la pământ în neputință, din pricina zbuciumului și a urâtului, gata să zgării pământul cu unghiile, gata să plâng din durerea inimii, și chiar plângeam. Și numai rugăciunea mă ridica și reazeza pacea în inimă. Dar o pace pe care înainte nici nu mi-aș fi putut-o închipui cu putință, care până atunci nici nu venise în inima mea. Au fost multe alte împrejurări. Veneam acasă de pe undeva. Vreau să intru într'un *Café*, dar mă lupt cu dorința. Și ce crezi? Dintr'o dată, într'un chip de neînțeles mie însumi, mă simt ca și cum mi-am pierdut voința și, literal, ca un dobitoc pe care cineva nevăzut îl trage către vreun *Café* oarecare. Devenea înfricoșător. Numai Domnul știe, ba și cei ce au suferit

astfel de ispite, de câtă durere, de câtă trudă de neînchipuit era nevoie ca să biruiesc aceste dorințe *dobitocoști*. Sau, îmi amintesc, mă atrăgea cu atâta putere undeva, la vreun cinematograf, sau mai știu eu pe unde, în astfel de locuri către care în realitate eu niciodată nu trăgeam. Dar în schimb, ajungând acasă, dacă nu cedasem, rugăciunea mi-era ca un foc.

Ceea ce-mi scrii, o înțeleg atât de bine. Aș fi făcut orișice, numai să nu mă rog. Atunci am înțeles puterea cuvântului Părinților, că nu este lucrare mai grea decât rugăciunea. Dar când omul biruiește ispita, însă *prin rugăciune*, rugăciunea devine atât de dulce, ca nimic altceva pe lume. Iar calea aceasta este cu adevărat dureroasă, strâmtă, și puțini sânt, după cuvântul Domnului, care o află¹.

Credința mea adâncă este că dacă mată (și este adevărat pentru tot omul) nu vei trăi astfel de scârbe, de sărăcii, de înjosiri, poate și foame, părăsire desăvârșită de către toți – și de către oameni, și chiar de către Dumnezeu: *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, căci m'ai părăsit?*² – niciodată nu vei cunoaște dragostea Dumnezeiască. Inima ce nu s'a zdrobit de către loviturile durerilor și nu s'a smerit până în sfârșit de sărăcii de tot felul (și duhovnicești, și trupești), nu este în stare a primi harul lui Dumnezeu. El se cumpără cu un preț deosebit de scump.

Când vrăjmașul ne luptă folosindu-se de cele mai firești dorințe ale iubirii omenești, sufletești, iar uneori

---

¹ Cf. Mt. 7:14.

² Cf. Ps. 21:1; Mt. 27:46 și Mc. 15:34.

și ale celei pur și simplu animalice, trupești, atunci, asemenea Mariei Eghipteanca, vom cădea la pământ și vom ruga pe Dumnezeu ca, pentru milosârdia Sa, să ne dea a Sa Dumnezeiască dragoste în schimb pentru cea trupească și omenească, pe care pentru El am lepădat-o.¹ Însă rugându-te astfel, trebuie să te rogi numai până când se va stinge toată dorirea dragostei trupești și va sălășlui pace în suflet și în trup. Mai mult nu trebuie să cauți, spre a nu cădea în ispită, în „înșelare”.

Dacă se poate, rabdă, dragul meu. Ocărăște-mă, pe vinovatul năpastelor matală, dar rabdă. Oare mă crezi că îndrăznesc să-ți vorbesc astfel numai pentru că (...) și eu am cunoscut dureri asemănătoare?

Dacă vrei să împărățești cu Hristos, atunci biruiește patimile. Altă cale nu este – la drept vorbind, patimile nu sânt decât o „ispită”. Eu niciodată nu voi crede că ceva din lumea aceasta te va putea mulțumi. Teatrul, cinematograful, *Café*-urile și altele asemenea nu sânt decât pentru copii, cei cu inima neînțelegătoare...

Viața după poruncile lui Hristos este cu adevărat o *Golgothă*. Iar calea aceasta este astfel încât cel ce pășește pe ea, de nu va birui prin rugăciune greutatea ce nu fac decât să crească, ci se va abate de la ea și se va întoarce înapoi, el nici acolo unde se va întoarce, adică în lume (la viața după patimi) nu va afla acea

---

¹ Vezi în Triod „Viața Mariei Eghipteanca”, scrisă de Sf. Sofronie al Ierusalimului.

bucurie pe care o au oamenii acestei lumi care nu au cunoscut pe Dumnezeu.¹

În Războiul trecut, cel Mare, adesea când trimiteau vreun soldat la atac, mai-marii așezau mitraliere îndărătul celui ce ataca, sau ofițerul îi urma cu două pistoale în mâini, ca tot cel ce se înfricoșa și se întorcea, să fie împușcat. Astfel, situația celor ce se aruncau în atac făcea că mântuirea și viața lor era doar înainte, dacă aveau să biruiască pe vrăjmaș. Cu noi, monahii, situația este asemănătoare. Mântuirea noastră, în toate sensurile cuvântului, este doar înainte.

Când durerile tot crescânde ale sufletului meu ajunseseră, precum părea, la culmea lor, atunci nu prin judecăți abstracte, filosofice, ci printr'un simțământ al inimii viu și adânc am cunoscut valoarea sufletului omenesc, am cunoscut că este mai de preț decât lumea întreagă. Suferințele aduc un rod atât de măreț, încât, dacă am fi noi ceva mai înțelegători, nu am dori nicicum a ne „pogori de pe cruce”. Unui ieromonah de la noi i s'a arătat Domnul în vis, răstignit pe Cruce, și i-a zis: „De pe Cruce nu te pogori, alții te iau”. Iar aceste cuvinte Domnul le-a repetat de trei ori. Și apoi vedenia s'a sfârșit.

Ți-aș mai povesti încă ceva, dar mă tem să nu preîntâmpin experiența vieții tale. Una cer Domnului: să nu te înfricoșezi de norii ce se adună.

Îmi pare rău că atât de rar îi scrii Starețului tău. Vezi la sfârșitul celui de-al „Treizeci și doilea cuvânt” al Cuviosului Simeon Noul Theolog, cum el își

---

¹ Aceasta avea să fie adevărat tocmai pentru D. Balfour. (n. tr.)

sfătuieste ucenicul să-i scrie mai des, căci astfel el (Cuv. Simeon) are să se roage pentru dânsul cu mai multă căldură¹. Și așa este, pentru că, dintr'o îndelungă tăcere, cele care te înconjoară îți slăbesc rugăciunea pentru cel ce este mai departe. De jur împrejur, oriunde privești, dureri. Iar ceea ce îți cade subt ochi, aceea îți atrage cu mai multă putere simpatia. Doar atunci când vei dobândi în lume măcar o relativă bună-așezare, atunci poți scrie mai rar, dar câtă vreme necazurile și lupta sânt puternice, nu trebuie să zăbovești, scrie părintelui Siluan, și cred lui Dumnezeu că vei primi ajutor. Poziția ta este deosebit de grea, deoarece te afli în luptă piept la piept cu vrăjmașul.

Iar aceasta înainte de a te fi învățat a te lupta cu patimile. Dar și cei ce s'au învățat (relativ, bineînțeles), le biruiesc cu nevoiță și cu trudă. Sf. Ioan Gură de Aur numește patima curviei călăul nostru neînduplecat, care aproape până la adânci bătrânețe zilnic ne sfâșie. Trebuie să ajungi să iubești starea dureroasă a trupului, pentru a afla o relativă odihnă de la această patimă *cumplită*. Iartă-mă pentru că-mi voiu îngădui a vorbi despre sinemi.

Cu binecuvântarea duhovnicului, eu însumi într'o vreme, la orice întărâtare a trupului mă băteam până la vânătăi însângerate, până când în sfârșit durerea, pătrunzând în inimă, stingea și îmblânzea mișcările trupului. Acum însă am părăsit acel mijloc, din două pricini: Mai întâi, într'o stare dureroasă a trupului și în absența, aici la Athos, a smintelilor, și patima cur-

---

¹ Cf. Cuv. Simeon Noul Theolog, *Cuvântul* 32.

vească atacă mai puțin, iar apoi acest mijloc, dacă se folosește adesea și pentru vreme îndelungată, turbură tare întreg sistemul nervos. Astfel încât este cazul să preferăm singură rugăciunea. Odată aproape că mi-am pricinuit moartea. Cu colțul unei bucăți de lemn pe care o aveam în mâini m'am lovit între coaste, pe lângă inimă. Două săptămâni cu greu m'am mișcat, brațul stâng aproape îmi paralizase. Îmi era greu în poziția culcat, tot greu îmi era și să respir. Dar, slavă Domnului, mi-am revenit. Uneori trupul se învolbură puternic, este aproape cu neputință a nu recurge la acest mijloc. Și ce lucru curios: patima curvească cumva astfel lucrează în trup, încât când se întărește înfierbântarea ei, până și loviturile puternice care lasă în urma lor vânătăi dureroase sau urme de sânge multă vreme, încât îți este și greu să mergi, în acele clipe aproape că nici nu se simt, încât trebuie să te lovești neînduplecat, de multe ori, până să ajungă durerea la inimă spre a liniști trupul.

„Greu este cuvântul acesta”¹, dar ce să-i faci? Mai bine, după cuvântul Cuviosului Isaac Sirul, este nouă a muri în nevoiță, decât, predându-ne patimilor, să pierdem chipul omenesc, să ne schimbăm de la Hristos.²

Creștinul *neapărat* trebuie să fie un nevoitor. Cu atât mai mult monahul, preotul. Urându-te pe sineți,

---

¹ Cf. Io. 6:60.

² Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte pentru nevoiță*, Cuvântul VI, Ed. Bunavestire, Bacău, 1997, p. 55 („Căci mai bine să murim în luptă, decât să trăim în cădere”).

începând prin a te chinui, nu numai cu înfrânarea de la patimi, dar și împotrivindu-te lor, adică tăbărând asupra lor, și dintr'o dată simți ușurare: ca o lumină oarecare se ivește în suflet. Sf. Vasilie cel Mare și Ioan Scărarul spun că mai plăcută este suferința de bunăvoie decât bucuria necuvântătoare fără voie.¹

În legătură cu felul cum trăiește omul se rânduiesc și împrejurările exterioare ale vieții lui. Uneori, din pricina greșalelor sau, dimpotrivă, îndreptărilor noastre launtrice, și împrejurările exterioare ale vieții se schimbă spre mai rău sau spre mai bine.

Poate că deja prea mult te-am împovărat. Iartă.

*

Mă gândesc la venirea matală la Athos cu multă teamă, să nu te întâmpine aci multe neplăceri. Aci cei mai mulți dintre mai-marii Bătrânilor au față de ierarhia „lui Serghie” cea mai proastă dispoziție: Intrând în Biserica Rusă, acum împărtășești și soarta membrilor ei.

*

Slavă lui Dumnezeu pentru toate. Vom face răbdare. Iată calea noastră. Te poticnești, îndreptează-te. Ai căzut, ridică-te. Iar a deznădăjdui, niciodată nu este nevoie. Uneori este atât de greu, încât omul este gata să se lepede de viața vecinică, dacă ea se dobândește astfel. În schimb, când acești nori trec, atunci soarele, cumva, într'un chip deosebit strălucește, iar omul se bucură atunci că a trecut prin dureri:

---

¹ Cf. Cuv. Ioan Scărarul, *Scara* 2:17, PG 88, 657C; Sf. Vasilie cel Mare, *Cuvânt pentru mucenicul Gordie*, PG 31, 505C.

„Veselitu-ne-am pentru zilele în carile ne-ai smerit, anii întru carii am văzut rele”¹.

Ca să-ți fiu până la capăt deschis și nimica să nu-ți ascund, îți voi spune ce cred despre statul tău la Londra. De când te-ai mutat la Londra, neconținut s'a bucurat inima mea pentru mată în rugăciune. Dacă la început te-a întâmpinat acolo o nereușită, poate fi oare aceasta un semn că nu este voia și binecuvântarea lui Dumnezeu asupra activității mamei la Londra sau în general pentru a locui acolo? Dar vei spune că acolo nu este nici o activitate. Dar în celelalte locuri, neapărat va fi? Sau dacă îndeobște prin activitate se înțelege una exterioară, oare este ceva atât de important, încât este de neocolit? Important este să existe puțința activității lăuntrice. Vei răspunde cât se poate de drept că și pentru cele lăuntrice condițiile în Londra sânt mai rău decât nepriincioase. Și nu este cu puțință oare ca ele să se schimbe?

Iartă. Nu insist asupra nici unui lucru. Doar îmi exprim gândurile, și nu fără teama de a te întrista. Sânt într'o luptă sufletească. Un gând îmi spune să nu-ți trimit scrisoarea aceasta, în primul rând pentru că în ea îmi îngădui să te sfătuiesc în unele lucruri, iar în al doilea rând, ceea ce este mai important, dându-ți sfaturi mă refer la sinemi, ceea ce nu se cade nicidecum. Pe de altă parte, dacă înclin către hotărârea de a arde scrisoarea, nu mă pot împăciui sufletește; de multe ori în viață eu nu am găsit ajutor decât când am aflat că nu eu singur sufăr din pricina năvalei tuturor răutăților, că pe

---

¹ Cf. Ps. 89:17.

toți îi luptă diavolul în același fel, că nu eu singur, ci și ceilalți, zilnic, cu durere, se silesc la nevoiță. Numai lui Dumnezeu și matala vi se cade să mă judecați pentru ce am făcut.

Iartă.

Al matala dăruit,
ierodiaconul Sofronie.

HOTĂRÂREA STAREȚULUI SILUAN

Despre Paris. Despre Starețul Siluan.

Athos, 15/28 August, 1934

Iubite întru Domnul părinte Dimitrie,
Blagoslovește!

Dintre toate locurile unde ai putea merge, pe care le-ai pomenit în ultima matale lungă scrisoare, părintelui Siluan (dar și mie) cel mai indicat ni s'ar părea Parisul – parohia Sfinții Trei Ierarhi. Acolo este un grup de persoane cu adevărat foarte binevoitori, și vei putea afla în mijlocul lor liniștire în clipele grele de întunec duhovnicesc. Dacă și mată încă simți către ei o bună dispoziție și *dorire*, atunci mergi la Paris să locuiești acolo.

Te rog mult, scrie-ne despre hotărârea matale în privința celor spuse și de însuși plecatul acolo (dacă va fi cazul). În favoarea Parisului mai este și gândul că, trăind acolo, nu vei fi departe de Londra și poate din când în când vei putea vizita pe cei care au nevoie de ajutorul matale.

*

L-am rugat pe părintele Siluan să se roage pentru noi mai mult. El a făgăduit-o cu dragoste. Cunoscând nimicnicia rugăciunii mele, totuși niciodată nu refuz a

mă ruga pentru cei care mi-o cer sau care nu mi-o cer. Cu atât mai mult dator sânt a mă ruga pentru mată, unul dintre cei mai dragi și mai apropiați mie. Și astfel, plinind întreitul sobor (părintele Siluan, mată și eu), vom nădăjdui că mila lui Dumnezeu ne va cerceta și izbăvi de toți cei ce ne necăjesc.

*

Slavă și mulțămită lui Dumnezeu, Celui ce mi-a dat mie, nevrednicul, bucuria dragostei către mată. Simțământul adâncii cucernicii și cinstiri față de mată, nicicând nu a slăbit în mine. Foarte mult prețuiesc bunele voiri ce-mi arăți, și totdeauna mă rog lui Dumnezeu să mă miluiască pentru rugăciunile matală.

Nevrednicul, mai micul frate întru Hristos,
păcătos ierodiacon Sofronie.

NEVOINȚA DRAGOSTEI LUI HRISTOS

Despre primirea shimei. Cum să trăiești cu oamenii în pace. Dragostea lui Hristos este viața vecinică. Despre vreme și vecinicie.

Athos, 23 Fevruarie/9 Martie, 1935

Adânc cinstite și preaiubite întru Hristos părinte Dimitrie,
Blagoslovește.

Dintru bun începutul acestui an (în noaptea de 7/20 Ianuarie) m'am îmbolnăvit serios și până acum nu mi-am revenit. Primele douăzeci de zile, și mai cu seamă nopțile, mi-a fost așa de greu, că aș putea spune cu cuvintele Apostolului Pavel: *preste puțință am fost îngreuiat, cât nu mai aveam nici o nădejde de a trăi; ci singur în mine judecata morții am avut* (cf. 2 Cor. 1:8-9). În noaptea de 18 Ianuarie, în biserica cea mare, am primit tunderea în shimă. Slavă lui Dumnezeu pentru acest dar. Boala nu mi-a îngăduit să-ți răspund la scrisoare așa cum aș fi voit; ci și acum sânt atât de slab, că scriu cu greu...

Igumenul nostru¹ este foarte bolnav. Moartea lui ar putea aduce cu sine multe schimbări, ba poate chiar

---

¹ Se are în vedere Igumenul Misail.

o adevărată catastrofă pentru mănăstirea noastră. Te rog foarte mult ca în viitor adresa să o scrii în franceză: *R. P. Silouan (sau Hierod. Sophroni), Couvent St. Pantéléimon, Mont Athos, Dafni, Grèce*. Atât. Nu adăuga nimic în rusă. Cele mai importante trimite-le *Recommandé*.

În cazul morții mele, în corespondența cu părintele Siluan fii deschis nu până la capăt (înțelegi despre ce vorbesc), având în vedere că, pentru a-ți citi scrisorile, el va fi nevoit să ceară ajutor de la altcineva. Ți-o spun acum, căci dacă moartea va veni pe neașteptate, ceea ce este atât de posibil, eu nu voi putea să te înștiințez. Toți îmi prorocesc însănătoșirea și viață lungă, dar eu, biruit de puterea bolii, nu prea mă încred în aceste prorocii. Dacă voi muri, rogu-te, nu înceta a te ruga pentru mine. Nu uita nici pe părintele Siluan, ca să nu rămâi față de el datornic în ceea ce noi, creștinii, nu trebuie să fim datornici, adică în dragoste.¹ Însuși o știi mai bine decât oricine altul, că atunci când sufletul nostru află că cineva ne iubește mai mult decât îl iubim noi, într'atâta se rănește de muștrările conștiinței, că este gata a se preface în praf înaintea lui.

Pentru a trăi cu oamenii în lume trebuie să le cedezi; iar în măsura în care dorințele lor nu trec de cele neesențiale face ca aproape întotdeauna să poți ceda. Pururea ești în inima mea. Mă rog lui Dumnezeu ca și în cazul morții mele dragostea noastră întru Hristos nu numai să nu piară, ci chiar să crească.

---

¹ Cf. Rom. 13:8.

Curios lucru. De fapt dragostea lui Hristos, în esența ei, este viața vecinică. Dar atunci cum este cu putință că în condițiile ființării noastre pământești – ba „începe” sau „se naște”, ba „crește” sau „se împutinează”, și uneori chiar „piere”? Arătându-se, ea ne face simțit nemuritori, vecinici; pierind, iarăși ne aruncă în valea morții.

În legătură cu aceasta mi-au venit astfel de gânduri: Vremea și vecinicia sânt două chipuri diferite ale ființei. Și precum Domnul, „în chipul (μορφῆ) lui Dumnezeu fiind ... chip (μορφῆν) de rob luând”¹, împreună a sălășluit în aceeași persoană două chipuri ale ființei, astfel și noi, în chip de rob fiind, după darul harului, „πάσχομεν τὴν θέωσιν” – suferim îndumnezeire (după expresia Sfinților Părinți)², și în acest chip și noi împreună-sălășluim în noi cele două forme ale ființei pomenite. Pierzând harul, noi, oarecum, „încețăm” a fi vecinici, oarecum cădem din vecinicie. Și cu cât mai mult „se lipește sufletul nostru de pământ”³, cu atât mai departe ne aflăm de vecinicie; și dimpotrivă, când sântem în Dumnezeu, atunci sântem în vecinicie. Iar aceste clătinări sânt trista noastră ursită până la mormânt, câtă vreme nu vom fi primit darul, astfel încât nimenea de acum să nu-l poată lua de la noi (și bucuria voastră nimenea va lua de la voi – Io. 16:22).

¹ Cf. Filip. 2:6-7.

² Astfel, Sf. Grigorie Palama folosește expresia: „τὰ θεῖα πάσχειν”; vezi „Cuvânt pentru cei ce cu sfințenie se liniștesc” II, 3, 26, în *Filocalia* vol 7, IBMBOR, București, 1977, p. 296.

³ Ps. 118:25.

În clipa apropierei morții, în acel ceas greu, sufletul va ști că mântuirea lui este numai în dragoste. Pentru ea, neconținut și tare trebuie să te lupți, iar putere spre aceea nu avem nicicum. Slavă lui Dumnezeu pentru toate.

Al matală din tot sufletul dăruit,
păcătosul ierodiacon Sofronie.

*

P.S. Părintele Siluan îți trimite toate cele bune.

DESPRE VIAȚĂ, MOARTE ȘI VECINICIE

*Despre apropiere morții și vecinica viață.
Dumnezeiasca cercetare cea de Paști.*

Athos, 5/18 Aprilie, 1935

Hristos a înviat!

Adânc cinstite părinte Dimitrie, iubit și prețuit
întru Hristos,

Îți trimit urările de Paști și cele mai bune doriri. Și
părintele Siluan și eu mereu te pomenim și te iubim.

Ca monah am puțința de a-mi rosti dragostea mai
întâi de toate în rugăciune. Poate că ea este forma
esențială a rostirii dragostei, pentru că ne trece și pe
noi și toate relațiile noastre în altă lume; prin rugăciune
se preabiruiește despărțirea, nu numai în ce privește
locul, ci și cea sufletească. Cu toate acestea, și o urare
sub forma unei scrisori are o oarecare putere, și tot așa,
într'o anume măsură înlocuiește împărtășirea vie.

De mult nu ți-am scris. Acum, cu prilejul Paștilor
lui Hristos, doresc să împărtășesc cu mată, ca și cu un
frate apropiat, nădejdea că și noi, într'un ceas hotărât
de Tatăl Ceresc, vom învia pentru viața vecinică. Anul
acesta, chiar din începutul lunii Ianuarie, m'am îmbol-
năvit serios. Noptile, adeseori moartea mă privea în
ochi fără a mă slăbi. Cât se muncește sufletul și cât se

scârbește în acele ceasuri – a o descrie pare a fi cu neputință!

Cele mai grele ispite năvălesc peste suflet ca un uragan în vremea acestei groaznice stări pe hotarul dintre viață și moarte; când se apropie hotărârea sorții noastre vecinice, frica stăpânește sufletul. Numai amintirea Mântuitorului celui răstignit îl întărește.

În unele clipe inima se schimbă, vine dragostea, iar atunci sufletul este gata a părăsi lumea aceasta fără nici cea mai mică părere de rău. Părere de rău, între altele, nu este nici înainte de a veni dragostea, însă atunci frica de Judecata lui Dumnezeu ce stă nainte, frica de osândirea așteptată și de lepădare face sufletul, cum ar fi, să se agațe încă de această viață, în nădejdea că va mai putea face încă ceva pentru propria-i mântuire. În ultimii douăzeci de ani ai vieții mele de multe ori m'am aflat aproape de moarte, dar ispite atât de grele cum mi-au fost sortite anul acesta au fost rare și nu atât de îndelungate. Anul acesta, din nou și cu putere mare, am cercat faptul că viața noastră pământească este o stare plină de lupte grele pe hotarul dintre ființă și neființă, o stare între Raiul iubirii lui Dumnezeu și iadul lepădării de către Dumnezeu. Și totuși, oricât s'ar arăta de grele suferințele noastre aci, în sufletul nostru se tăinuiește o conștiință a adâncului lor înțeles.

Iubesc a cugeta la înțelesul suferințelor, iubesc a cugeta la vecinicie. Pare-mi-se că viața noastră pământească, vremelnică, trebuie neapărat să ne fie suferință.

Vremea este chipul ființării schimbătoare. În fiecare schimbare se află un element al suferinței.¹ Noi, cei ce aparținem în același timp – mai bine zis, în paralel – de două lumi, de cea de sus și de cea de jos, sântem oarecum împărțiți de-a lungul întregii noastre vieți pământești. Tânjim către viața vecinică, având înaintea noastră chipul ființării dumnezeiești, neschimbată în desăvârșirea sa, iar în același timp ne afundăm în grija celor pământești, nefiind în putere a defăima nici cerințele acestei vieți. „Aștept învierea morților”. Numai ea, cea așteptată vecinică viață este adevărata viață.

Vecinicia se cade să ne-o închipuim nu ca pe o prelungire a vremii la nesfârșit, ci ca pe un singur act fără de întindere al plinătății ființării. Vecinicia cuprinde toată întinderea vremii, ci ea însăși întindere nu are.

Noi așteptăm împărtășirea vieții vecinice. Însă, în înțelesul lucrurilor, devenind vecinic, omul se face nu numai nemuritor, ci și *fără început*. Sfințitul Ierarh Grigorie Palama gândea astfel, întemeindu-se pe Sfinții Părinți².

De unde este limpede că vecinicia este un *alt* chip al ființării, și unul căruia niciunul din conceptele elaborate de noi în hotarele realității empirice – conceptele începutului și sfârșitului, ale lui înainte și după – nu i se pot aplica. Viața vecinică este viață duhov-

---

¹ Alt manuscris adaugă: „și chiar al morții”.

² Vezi Sf. Grigorie Palama, „Despre cei ce cu sfințenie se liniștesc”, III, 3, 8. Cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, PG 91, 1141AB, pe care se întemeiază Sf. Grigorie.

nicească. Vecinicia este lumea gândului și trăirii sufletești curate în unirea lor nedespărțită. Însă faptul gândului și trăirii sufletești curate trebuie înțeles nu numai în sensul psihologic, ca trăire subiectivă a omului, ci și în înțelesul ființial, ca obiectiv fiind, adică Minte și Dragostea Dumnezeirii, adică ale lui Hristos. Dragostea în Înțelepciune și Înțelepciunea în Dragoste. Iar dacă cele spuse corespund adevărului, atunci cu adevărat vecinic este Singur Dumnezeu, iar noi doar în măsura în care petrecem în Dumnezeu și Dumnezeu în noi petrece.

Când însă „Dumnezeu va fi toate într-o dată”¹, atunci și noi ne vom arăta ca stăpânind vecinicia, iar de acum nu în parte, ci în deplinătate. Către această „margină a doririlor” năzuiește sufletul.² De-abia atunci va fi cu puțință bucuria cea de nimic întunecată. Iar acum că prăznuim Paștile, nu cele de Sus, ci doar cele de jos, doar chipul celor vecinice, noi totuși nu atingem desăvârșita odihnă a bucuriei. Și totuși și aceste Paști înrăurează asupra sufletului într-un chip uimitor.

Știi un om în Paris, care din Sâmbăta Mare până în a treia zi de Paști, timp de trei zile a fost în starea unei vedenii pe care, în chipurile ființării noastre pământești, el n'a găsit cu puțință a o exprima decât în cuvintele că *a văzut dimineața neînseratei zile*. Dimineață – pentru că lumina era neobișnuit de gingașă, de

---

¹ Cf. 1 Cor. 15:28.

² Alt manuscris adaugă: „și cât se strâmtorează până nu o atinge”.

subțire, de „lină”, ca și albastră. Iar neînserata zi – vecinicia.

Îmi amintesc așijderea cum acum trei ani, în timpul primei noastre întâlniri, simțind adierea vecinicii, amândoi ne-am ținut o vreme răsuflarea. (...)

PARTEA A PATRA

RUPTURA

„Mulți din ucenicii lui, auzind acestea, au zis: Greu este cuvântul acesta; cine poate să-l auză? ... Dintru aceasta mulți din ucenicii lui s'au întors înapoi și nu mai umblau cu dânsul”.

(Io. 6:60 și 66)

„FIE SĂ TRĂIASCĂ DUPĂ SINE”

Despre ἀδελφότητα „Ζωή”. Lepădarea de lume este o neîncetată nevoie a întregii vieți. Care este esența ascultării creștine. Convorbirea cu Starețul Siluan: duhovnicul nu este un oracol. Răspunsurile duhovnicilor după inima celui ce întreabă.

Athos, 7/20 Aprilie, 1936¹

Ὅντως ἠγέρθη ὁ Κόριος (Lc. 24:34)

Iubite întru Domnul, adânc cinstite
părinte Dimitrie,
Blagoslovește!

Mă bucur că în Athena există un fenomen atât de pozitiv ca ἀδελφότητα „Ζωή”². De la mulți aud mărturii bune în privința acestei „Frății”. Dar pentru omul lumesc până și moralitatea elementară creștină, precum lepădarea de băuturi alcoolice, de tutun, de a merge în locuri de destrăbălare publică, înfrânarea la mâncare,

¹ Scrisoarea este răspunsul la Scrisoarea nr. 1 a lui D. Balfour, din 7 Aprilie, 1936, scrisă din Athena, unde Balfour trecuse după ce fusese izgonit din Athos. Cf. Anexa II, 1: „Duhovnicul nu este un oracol”.

² În gr.: Frăția „Zoi” („Viața”).

sinceritatea, modestia și curăția, și cu atât mai mult celibatul – îi apar deja ca fiind culmea desăvârșirii și a lepădării de lume și de sine, și chiar ca ὕπερβολή¹. Știind acestea, nu dau foarte multă atenție mărturiilor lor, bucurându-mă doar de faptul că admirația lor și cucernicia față de nevoitori este de folos mai întâi de toate pentru ei.

Pe mată te știi ca pe un om nu ușor influențabil, mai curând unul care judecă, iar uneori e înclinat a fi *prea critic*. Având în vedere acestea, și pe deasupra și experiența ce ai în viața duhovnicească, entuziasta mătăle mărturie despre Frăția „Zoi” o primesc cu deosebită seriozitate. Mi-e rușine pentru Athos, și mai întâi de toate pentru mine însumi. La Athos eu n’am întâlnit acea desăvârșire pe care ai întâlnit-o acolo. Trăind în condiții mai bune decât ale lor, noi nu atingem înălțimile lor. Deja de mult am simțit până în străfundurile sufletului că noi sântem „gunoiul lumii” și „lepădătura tuturor” – τὰ περικαθάρματα τοῦ κόσμου ... πάντων περίψιμα².

Lepădarea lumii nu este un act ce se săvârșește o singură dată; lepădarea lumii este nevoința neîntreruptă a unei întregi vieți. Liniștirea este cea care arată măsura lepădării, părăsirii acestei lumi. Iar dacă este să înțelegem lumea ca „totalitatea” patimilor³, atunci desăvârșita lepădare va fi desăvârșita *nepățimire*. În

---

¹ În gr.: „exagerare”.

² Cf. 1 Cor. 4:13.

³ Cuv. Isaac Sirul, *Cuvinte pentru nevoință*, Cuvântul XXX, op. cit., p. 152.

acest sens, noi încă nicicum nu am părăsit lumea; doar cu trupul ne-am îndepărtat de ea.

Lauzi „Ζωή” pentru refuzul lor „față de orice compromis sau oportunism”, care sânt aproape principiul de căpetenie al tuturor activităților și comportamentelor noastre. Faci referință la „desăvârșita lor ascultare”, iar la noi nu există nici măcar disciplină omenească.

Esența ascultării creștine eu o văd în căutarea plină de rugăciune a voii lui Dumnezeu și urmarea ei. Prin disciplină eu înțeleg supunerea omului față de om, fie de bună voie (de pildă, un partid politic), fie de nevoie (de pildă armata), supunere care este condiția neapărată a succesului oricărei întreprinderi omenești obștești.

Singura bucurie este faptul că, în sfârșit, ai aflat aceasta în Biserica Orthodoxă. Citind și recitind mărturia matală („ei cer o astfel de curăție de cleștar și supunere ... toți sânt tăcuți, supuși, înfrânați... Viețuirea lor nu este axată pe maniere și obiceiuri, ci pe conștiință”, ș.a.m.d.), văd că la noi *toate sânt pe dos*. Sântem cei mai autentici barbari. Înțeleg bine că poți afla odihnă sufletească în mijlocul lor, după barbaria de la noi.

Îmi place și felul slujirii Bisericii pe care l-au ales: apostolatul. Noi, bineînțeles, avem altă cale, alt plan, al luptei pentru sine și pentru lume. În principiu, nu sânt nicidecum înclinat să înjosesc nici calea noastră. Mă tângui doar că noi nu atingem țelul nostru: felul lor de a trăi, calea lor îți este mai apropiată.

Căile noastre nu coincid (căile, zic, iar nu țelul final). Adevărul este unul, de un singur chip, *simpliciter*. Cu toate acestea, are o mulțime de *diferite* proiecții. Pricina *diferențelor* între proiecții ale Adevărului unul și simplu este diferența de niveluri ale celor ce-l primesc. Ei îți sânt mai apropiați. Aceasta, în parte, mi-o explic prin faptul că între ei îți este „*mai ușor să respiri*”, că ei îți sânt mai „*după sufletul matal*”. Dar oare nu chiar eu, dintru bun început, ți-am spus că *aceasta îți este calea*?

Am primit scrisoarea matal în a treia zi de Paști. M'am dus la părintele Siluan, i-am povestit pe scurt esențialul, aproximativ așa: „Pe părintele Dimitrie l-au primit foarte bine la Athena. Unii i-au propus să locuiască la ei cât voiește, chiar și ani de zile. S'a întâlnit cu niște oameni culți care vor să-l ajute să intre la Universitate, așa încât să poată termina în doi ani. Îi făgăduiesc să-i găsească un mijloc de trai ușor și comod. Pe lângă acestea, a făcut cunoștință acolo cu mulți oameni deosebiți, cu adevărat nevoitori, cu oameni binecinstitori, și totodată cu înaltă formare teologică. Toate cele pomenite i-au plăcut. Deocamdată a amânat călătoria la Ierusalim. Va rămâne în Grecia”.

Părintele Siluan a răspuns:

– Ei bine, fie să trăiască acolo cât îi voiește sufletul. Însuși lucrul va vădi toate”.

Astfel, părintele este de acord să trăiești la Athena. Eu m'am gândit: în ochii matal aceasta va fi o nouă contradicție.

Scrii: „Rogu-te, nu mi te împotrivi”. Nu demult ai fost martor nimicniciei mele, încât acum mi-am pierdut puterea, încumetarea și îndrăzneala să-ți vorbesc despre viața duhovnicească. Mai mult decât oricine, eu merg *πλαγίως*¹, pe căi ocolite. Îndrăzni-voiu să-mi deschid gura? Nu-ți ascund, de data aceasta îmi este greu să-ți scriu.

Duminică 6/19 Aprilie, din nou m’am dus la părintele Siluan să-i vorbesc despre mată. Voiam să-l încunoștințez ceva mai amănunțit în privința a ceea ce scriseseși. Pe scurt, îți voiu înfățișa convorbirea noastră.

Eu:

– Părintele Dimitrie se smintește de contradicțiile din sfaturile și blagosloveniile pe care i le dați: când îl blagosloviți să se întoarcă în Franța, când să trăiască ani de zile la Ierusalim.

Părintele Siluan:

– Prima dată când m’a întrebat, m’am rugat lui Dumnezeu și a reieșit să se întoarcă în Franța. I-am spus-o. Observ că nu dorește. Vrea în Grecia; m’am rugat – inima nu se învoiește. A voit la Ierusalim. Fie, să meargă. De fapt, este ca un copil. Eu, ca o dădacă, l-am ferit de pacoste, să nu-și spargă capul. Dar fie să trăiască în Grecia. O să fie chiar interesant ca experiență.

- Și dacă acea experiență va fi amară?
- Ce să-i faci!

---

¹ În gr : *niezie*”

– Părintele Dimitrie socotește că este mai bine dacă va hotărî el însuși în astfel de probleme.

Părintele Siluan:

– Fie, fie. Noi nu-i vom îngrădi libertatea. Bine că măcar a scris acea scrisoare. El doar își caută libertatea; dar nu pentru prima oară văd astfel de cazuri. Unii îți cer sfatul, le vorbești: nu vor să te asculte, le este greu ce le spui; și așa, chiar încep să te dușmănească. Uite, părintele H., de câți ani nu încetează să mi se împotrivescă, dar mai înainte îmi urma. Câte cazuri de-astea nu sânt!

Eu:

– Legătura dintre ucenic și duhovnic este una de bună voie, și în acest sens, liberă. Dacă părintele Dimitrie găsește incomod să vă urmeze unele sfaturi și vrea el însuși să hotărască, el de fapt vă slobozește și pe dumneavoastră. Legătura se rupe.

Părintele Siluan:

– El însuși m'a numit duhovnic luiși. Deja nu mai puteam să refuz. La tundere, Vlădica mi l-a încredințat în lipsă... Iar acum socotesc că trebuie încă răbdare. Lucrul de la sine se va hotărî.

– Părintele Dimitrie zice că nu este drept a cere duhovnicului povățuiri pentru astfel de amănunte ca, de pildă, unde să trăiești, unde să te duci. Nu se cade să te folosești de duhovnic ca de un oracol.

– Cum de asemuiește el rugăciunile noastre cu oracolul? Ieftin ne-a mai prețuit. Fie să trăiască după sine, precum voiește. Experiența îl va învăța. Și-a pierdut credința, iar fără credință nu va afla folos. E ca

în cântecul despre Luca: „La tine venit-am după sfat, cumetre...”

– Părintele Dimitrie mă roagă „să nu mă împotrivesc lui”.

Părintele Siluan:

– Ce nevoie avem să ne împotrivim? Scrie-i că nu-i vom schimba hotărârea. Când am văzut că nu voia să asculte sfatul, la sfârșit i-am spus că fie să trăiască acolo unde voiește, doar să se păzească, să-și trăiască monahismul. Vremile sânt grele. Am văzut că dacă te porți cu el aspru se va răzvrăti.

Mi-am amintit: „Învățătorule, ce voiu face? Domnul: Poruncile știi. Tânărul: Învățătorule, acestea toate din tinerețe le știi. Spune-mi ceva mai mult. Domnul, iubindu-l, a zis: Vinde-ți averile ... și urmează Mie”. Dar el, posomorându-se, s’a dus întristat.¹

Din *Pateric*: La marele Pimen a venit un frate să-i ceară binecuvântarea de a găti o cină a dragostei pentru frații monahi. Cuviosul a binecuvântat. Fratele mai în vârstă al cuviosului Pimen, Avva Anuv, auzind, l-a muștrat pe Pimen pentru sfatul necălugăresc. Altădată a venit același frate către cuviosul Pimen. Sfântul, acum în prezența lui Avva Anuv, îl întreabă: Pentru ce ai venit rândul trecut? Răspuns: Pentru cutare și cutare. Cuviosul Pimen: Și eu ce ți-am zis? Răspuns: Ai blagoslovit. Cuviosul Pimen: Am spus-o din greșală. N’am luat aminte la ce îmi spuneai, nu este lucru călugăresc să pregătești o cină a dragostei. Nu o mai fă. Fratele, întristat: Eu altceva nu știu să fac – și a plecat.

---

¹ Cf. Mc. 10:17-22.

Atunci Avva Anuv: Iartă. Cuviosul Pimen: Am văzut că el nu va face ascultare dacă îl voiu opri, de aceea l-am și blagoslovit, *ca să o facă cu sufletul împăciuit*".¹

La Sf. Antonie au venit niște frați să-l întrebe: Cum să ne mântuim? Marele Antonie: Faceți așa și așa. Ei au răspuns: Nu putem. Cuviosul Antonie: Faceți atunci așa și așa. Iarăși răspunsul: Nu putem. A treia oară sfântul: Ei, atunci faceți așa și așa. Răspuns: Nici aceasta nu putem. Cuviosul Antonie, către ucenicul său: Fierbe-le niște legume, și slobozește-i în pace.²

Și Sfânta Scriptură spune că și prorocii dau sfaturi „după inima celui ce întreabă”.

Nu vreau să te întristez. Dar însuși ai ridicat întrebarea privind contradicțiile în sfaturile părintelui Siluan. Dacă ai fi împlinit cu credință primul sfat, n'ai mai fi dat loc contradicțiilor. Toate acestea sânt acoperitoare dragostea care se contrazice.

I-am mai spus părintelui Siluan încă un lucru:

– Mi-e foarte greu să scriu sau să vorbesc părintelui Dimitrie când văd că te înțelege în felul lui. El crede că sfaturile noastre se explică prin faptul că sântem interesați a nu-l pierde din Biserica Rusă. Unele din reacțiile noastre el le înțelege nu ca dorința de a-l ajuta, ci mai curând invers.

Părintele Siluan:

– Niciodată nu mi-a trecut prin gând una ca asta. Mie mi-e totuna – Greci, Francezi, Ruși, Evrei. Eu tuturor nu le doresc decât mântuirea. Nici nu m'am

¹ Cf. *Patericul*, „Pentru Avva Pimen”, 22, op, cit., p. 182.

² Cf. *Patericul*, „Pentru Avva Antonie”, 21, op, cit., p. 9.

gândit vreodată să țin partea Bisericii Ruse. El m'a întrebat ce să facă, unde să meargă, unde să se ducă. Eu i-am răspuns după rugăciune. Dar omenește nu știu unde, și ce condiții sânt.

Am socotit necesar să nu-ți ascund cuprinsul convorbirii noastre. Dar însuși vei putea înțelege *greutatea* poziției părintelui și stânjeneala poziției mele.

Dacă *aș ști* că la Athena neapărat te așteaptă vreo pacoste, *nu aș avea dreptul* (moralmente) să tac; dar noi umblăm prin credință, iar nu prin vedere¹. Ultimul cuvânt al părintelui: „Fie ca el să trăiască la Athena – spre slava lui Dumnezeu”. Și eu, din toată inima îți doresc să-ți folosești vremea petrecerii la Athena cât mai roditor.

Părintele Kiric a scris de Paști scrisori părinților N., I., și părintelui Vissarion. Acestuia i-a scris: „Ieromonahul Dimitrie, Englezul care trăiește la voi la Athena, a stârnit aici în Patriarhie o întreagă furtună. Se plânge că l-au izgonit din mănăstire. Zilele acestea merg la Patriarh să mă spovedesc lui. Voiu vorbi cu el despre aceasta”.

Slavă lui Dumnezeu pentru toate. Cu toate acestea ne este greu de trăit. În realitate, a **trăi** creștinește este cu neputință. Creștinește se poate numai „**muri**” mii de morți în fiecare zi.² Trebuie neconținut să-ți pierzi sufletul în această lume, pururea omorâciunea Domnului Iisus purtând, pentru ca și viața Sa să se arate întru

---

¹ Cf. 2 Cor. 5:7.

² Cf. *Viața și învățătura Stareșului Siluan Athonitul*, op. cit., pp. 225 și 229.

noi.¹ Rezultă că, în măsura în care „trăim” în lumea aceasta, în aceeași măsură sântem „morți” lui Dumnezeu.

Dar rămâne încă starea cumplită a părăsirii lui Dumnezeu. De-acuma omul „nu are viață” în această lume, adică nu poate trăi prin această lume; amintirea unei alte lumi, dumnezeiești, îl atrage „acolo”, însă în ciuda acestui fapt, întunerecul împresoară sufletul.

În esență, a ne mântui, a ajunge la Dumnezeu nu putem. Însuși El, Cel de nesilit, Domnul, dacă va voi, va putea veni către noi. Eu Îl chem, când cu plânset, când cu cârteală asupra întunerecului și sărăciei vieții mele, când cu rugăciune, când cu tăcere, când cu strigăte..., dar El nu mă aude. Și am obosit.

Cu mine s'a petrecut o cumplită schimbare. Lumina dumnezeiescului har departe s'a abătut de la mine. Am suferit o pierdere care cu nimic nu poate fi compensată, și în aceasta constă izvorul nesecat al suferințelor mele care din nou au ajuns la o putere ce covârșește măsura puterilor mele; și sufletul și trupul sânt bolnave. Din prea multă scârbă, ca Iov uneori, îmi **ies din fire.**

Rogu-te, roagă-te pentru mine.

Cel cu sufletul dăruit matală, nevrednic întru Hristos mai mic frate,

Ierodiaconul Sofronie.

---

¹ 2 Cor. 4:10.

VOIA LUI DUMNEZEU CE DUCE LA GOLGOTHA

*Ridicarea în rang. Despre cunoașterea voii
lui Dumnezeu. Despre cartea lui Ioan al
Crucii.*

Athos, 17-18/30-31 Mai, 1936¹

Adânc cinstite părinte Dimitrie,
Blagoslovește.

Părintele Siluan și eu ne bucurăm cu ocazia ridicării matală la rangul de arhimandrit și îți urăm din tot sufletul, εὐχόμεθα καὶ εἰς ἀνώτερα². Ne bucurăm că toate ți se rânduiesc atât de bine. Părintele Siluan zice că îți este drept mângâiere pentru necazurile răbdate aici. Scrisorile matală i le-am citit de-abia zilele acestea, deoarece am fost bolnav și nu am ieșit nicăieri din bolniță, iar părintele Siluan nu știa că eram la pat.

Problema unde să stai o putem socoti de acum deplin rezolvată și nu mai este nevoie să te întorci la ea, după scrisorile matală. Părintele Siluan zice că

---

¹ Scrisoarea este răspunsul la Scrisoarea nr. 2 a lui D. Balfour, din 11 Mai, 1936 (vezi Anexa II, 2: „De sine însuși”) și la Scrisoarea nr. 3 din Aprilie-Mai, 1936 (vezi Anexa II, 3: „Despre Ioan al Crucii”).

² În gr.: „îți urăm și mai mult”.

dacă, după părerea unor persoane vrednice de crezare, *este* voia lui Dumnezeu să trăiești în Grecia și să înveți, atunci din partea lui rămâne numai să-ți dorească reușita.

Mai apoi am vorbit îndeobște despre *cum să cunoști voia lui Dumnezeu* și în ce chipuri se manifestă ea. Se poate spune că în lume *toate fără excepție* se săvârșesc după voia lui Dumnezeu, și nu va fi greșit. Și totuși oamenii binecinstitori niciodată nu au încetat să *caute* voia lui Dumnezeu. Aci se are în vedere, bineînțeles, voia lui Dumnezeu cea „bună și plăcută și desăvârșită” (cf. Rom 12:2). Cel în stare a cunoaște mai desăvârșit este socotit mai presus. Pe acest principiu se clădește Sfânta Ierarhie (după Sf. Dionisie Areopaghitul).

Starețul Siluan (cu atât mai puțin eu) nu pretinde a stăpâni acest mare dar, atunci când unul mai mai presus decât noi poartă o mărturie alta decât noi. A ne împotrivi voii lui Dumnezeu, noi nu îndrăznim. Îndrăznirea este cu atât mai grea, cu cât omul *își conștientizează răspunderea* înaintea lui Dumnezeu pentru sfatul sau pentru îndrumarea dată. Iar noi totuși ne temem de Dumnezeu. Acum ne este mai bine. Sântem liniștiți în privința matală, pentru că nici noi nu ți-am căutat altceva decât voia lui Dumnezeu. Ne este mai bine deoarece acum răspunderea în caz de greșală este în cea mai mare măsură asupra celui căruia ai urmat.

Și deci, după scrisorile matală, se vede că, prin străduințe împreună, voia lui Dumnezeu s'a aflat. Fie Domnul cu mată. Greutatea în căutarea voii lui Dum-

nezeu constă în faptul că *nu* există semne exterioare după care ai putea lua o hotărâre în siguranță. Nici circumstanțele care se rânduiesc bine, nici, dimpotrivă, necazurile și greutățile nu sânt un criteriu final.

Mai este o împrejurare, pe lângă cele pomenite de mată în scrisoare, care ne lipsește de puțința de a fi insistenți și a pretinde ascultare. Voia lui Dumnezeu nu arareori duce la Golgotha. Cel ce o conștientizează, cel ce însuși a mers pe această cale, acela este prea puțin probabil că s'ar hotărî să fie insistent și poruncitor.

Scrisoarea din urmă am terminat-o cu spovedania stării mele de deznădejde sufletească. Drept mângâiere și zidire mi-ai trimis extrasul din cartea lui *St. Jean de la Croix* și astfel m'ai determinat să citesc întreaga carte. Pentru mine este o adevărată nevoie. Știi că deja de mult mi-am pierdut toată capacitatea spre trude. Până și în rusește mi-e greu să citesc, fie și câteva pagini dintr'o carte serioasă. Dar acum îți sânt adânc recunoscător și pentru extrasul pe care l-ai tradus, care m'a determinat să citesc cartea, și pentru însăși cartea, și pentru toată dragostea pentru mine. Răspunsul ce ai dat plângerii mele mi-a înfățișat o altă latură a matală și mi te-a făcut din nou apropiat. Din teama de a fi prost înțeles, și deci de a sminti, eu nu prea vorbesc despre starea mea sufletească. Pe de altă parte, socotesc de folos uneori a vorbi unuia apropiat în duh despre greutățile vieții noastre. Poate că mă înșel... Însă personal primesc noi puteri când aflu ce au suferit mai nainte de noi cei ce au pășit pe această cale.

În privința aceasta, cartea lui *St. Jean* s'a arătat a-mi fi un ajutor. *St. Jean* m'a uimit cu adâncă lui analiză psihologică. Unele stări sufletești care cu precădere îl preocupă, el le descrie cu o uimitoare înlănțuire și deplinătate. Deși în ce privește metoda și terminologia el se deosebește într'o mare măsură de Părinții Răsăriteni, în atitudinile lui *moral-dogmatice* principale se află în armonie cu ei și stă la înălțimea celor mai înalți dintre făuritorii asceticii răsăritene. Citind pe *St. Jean*, întâlnind pe alocurea, uneori pe pagini întregi (și chiar de câteva ori una după alta), descrie cu o uimitoare exactitate cele ce și mie însumi mi-a fost dat să trăiesc sub o formă sau alta, am simțit o revărsare de puteri și de hotărâre de a răbda cu mulțămită durerile de neocolit și greutatea căii noastre. Poate cândva vom vorbi mai în amănunt despre aceasta. Am obosit să scriu.

Oricât s'ar fi despărțit căile noastre aci, eu cred că ἀμεταμέλητα τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλησις τοῦ Θεοῦ¹, și că în veacul ce vine dragostea lui Dumnezeu ne va și uni desăvârșit.

Al matală dăruit,

păcătos ierodiacon Sofronie.

---

¹ Rom. 11:29: „Necăite sânt darurile și chemarea lui Dumnezeu”.

DESPRE ADEVĂRATUL MONAHISM

Despre măreția chemării și propria nimicnicie. Întâlnirea cu părintele Ioan Șahovskoi. Despre monahismul negru. „Viu în iad”. Nevoia cunoașterii de sine. Dezbrăcarea de lumea firească. Despre decăderea monahismului la Athos. Despre Ioan al Crucii. Despre vămi și purgatoriu.

Athos, 10/23 Septembrie, 1936¹

Iubite întru Domnul, adânc cinstate
părinte Dimitrie,
Blagoslovește.

Scrisorile matală de după plecarea de la Athos mi te-au făcut apropiat din nou; așa zice că acum în persoana matală mi-am aflat un nou frate, într-o oarecare privință mai drag decât cel care te vedeam a fi mai înainte. Scrisorile matală au început să poarte caracterul *monahismului negru*². Este oare aceasta un

¹ Scrisoarea este răspunsul la Scrisoarea nr. 4 a lui D. Balfour, din 3 Septembrie, 1936 (vezi Anexa II, 4: „Îndrăznește!”).

² Alt manuscris adaugă: „Dorești ‘să cerci strămtorarea chinuitoare și toată experiența duhovnicească legată de ea, cunoașterea deșertăciunii planurilor și năzuințelor omenești, apropierea morții, răbdarea ș.a.m.d.’. Totuși, dacă vrei să cerci sta-

nou element în dispoziția matală, sau de-abia acum îți descoperi întrucâtva adevărata față pe care înainte o ascundeai, și pe deasupra, este oare această descoperire izvorâtă din dorința de a mă încuviința în starea mea prăpădită?

Îmi amintesc cum, acum patru ani, îmi scriai din Lituania plin de nedumerire, cum este cu puțință a-ți ține mintea în iad ... desigur este o închipuire ... este de neîngăduit când e vorba de rugăciune ..., iar acum atât de simplu și de limpede ai înțeles-o și ai exprimat-o în scrisoarea către părintele Siluan. Acum îmi slujești ca sprijin, în urma unei mai depline înțelegeri reciproce; iar cele despre care înainte nu mă hotăram să-ți vorbesc, spre a nu te sminti sau înfricoșa, acum ți-au devenit centrul atenției. În tot cazul, noi sântem atât de puțini („turmă mică”¹), că fiecare om aparte care este gata să pășească pe această cale dureroasă și strâmtă este un mare sprijin moral pentru cei neputincioși și puțini la suflet, asemenea mie.

Nici nu îți închipui, poate, cât îmi sânt de prețioase îndemnurile matală de a răbda și a mă îmbărbăta. Eu cu adevărat ajunseseam la deplină istovire. În ciuda faptului că nu aveam „iluzii... despre ușurința izbânzilor duhovnicești”, totuși am întâlnit

---

rea mea, sânt gata să-ți răspund ‘οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε’ (Mc. 10:38 – ‘nu știți ce cereți’). ‘Pomenirea morții este darul lui Dumnezeu’ – ‘darul lui Dumnezeu’ îl înțeleg încă în sensul că omul de la sine, de bunăvoie, nu poate să-și asume această suferință”.

¹ Cf. Lc. 12:32.

greutăți ce depășeau toate presupunerile mele, și m'am convins de propria-mi nimicnicie, ale cărei măsuri erau ascunse de la mine înainte.

Cunosc măreția căii monahale, dar cunoașterea propriei nimicnicii, ce mi s'a dezvăluit destul de curând pe această cale, a născut în mine o îndoială: Drept oare a fost să mi-o aleg? Pot să spun că eu nu mi-am găsit, nu mi-am înțeles, nu mi-am auzit chemarea. Cu toate acestea sânt conștient că îmi este desăvârșit cu neputință să calc pe altă cale, să aflu o altă formă a slujirii lui Dumnezeu și aproapelui. „Amăgitu-m'ai, Doamne, și m'am amăgit, întăritu-te-ai, și ai biruit” (Ier. 20:7). Astfel, în chip negativ mi se hotărăște soarta. Eu nu am dorit-o, pentru că eram conștient de greutatea ei, și în același timp am fost atras. M'am împotrivit încăpățânat lui Dumnezeu, El însă a găsit mijlocul de a mă constrânge. Iar acum îmi este peste măsură de greu; sânt total zdrobit. Pricina bolii mele este lăuntrică, drept aceea, cu neputință îmi este a-mi ușura starea schimbându-mi împrejurările și condițiile cele din afară. Astfel, iarăși în chip negativ, mi se hotărăște problema și a locului unde voiu petrece.

Ieri a plecat de la noi igumenul, părintele Ioan (Șahovskoi). Îmi pare rău că nu a rămas cu noi mai îndelung, că nu ne-a dat să ne îndulcim de împărțășirea lui. Acest om are un fel de curăție aparte, este ca un înger; harul lui Dumnezeu vădit odinește asupra lui. El, cumva copilărește, în chip deschis iubește pe Dumnezeu, și de aceea convorbirea cu el aduce o adâncă

îndulcire, lucrează tămăduitor asupra sufletului. Sânt gata să scriu multe despre el; aş dori mai adesea să am părtaşie cu el, măcar numai să-l văd. Dar, cu toate acestea, oricât de paradoxal ți s'ar putea părea, el m'a convins de *superioritatea „monahismului negru”*, tocmai prin atitudinea sa reținută față de el. Socotește cu puțință a înlocui mănăstirile care subzistă până acum cu *asociații frățești de muncă*, vădit dând întâietate muncii, dar bineînțeles unită cu rugăciunea și curăția vieții în mijlocul lumii, slujirea aproapelui, ș.a.m.d.

Tot ce a zis, în sine, bineînțeles că este bun și lăudabil, dar pentru mine a fost lucru neașteptat a întâlni în el o neînțelegere și nedeplină prețuire a idealurilor monahismului *negru*. Cu tristețe mă gândeam că, dacă și astfel de aleși precum părintele Ioan nu înțeleg deplin sensul monahismului, atunci ce să mai aștepți de la ceilalți?

Gândeam, nu cumva va ridica Dumnezeu omenirii acest – după expresia Cuviosului Theodor Studitul – *al treilea har*¹ (primul – botezul, al doilea – pocăința, al treilea – monahismul)? Nu cumva într'adevăr a venit sorocul când *cea mai mare*, cu adevărat nepământească cultură va fi lepădată de omenire?

Vizita părintelui Ioan mi-a fost de folos și prin faptul că acum *monahismul* mi-a devenit deosebit de prețios (monahismul, iar nu celibatul, care este cu puțință și în mijlocul lumii).

---

¹ Cuv. Theodor Studitul, „Îndrumări ascetice către monahi”, cap. 302, în *Filocalia rusă*, vol. 4, p. 568.

Monah nu sânt, ci visător după monahism.¹ Monahismul, eu îl înțeleg ca o deosebită formă a iubirii. Dragostea este cu puțință sub diferite chipuri. Uneori ea bucură și face ca viața între oameni să fie plăcută și roditoare. Dar este cu puțință și o astfel de formă a dragostei care chinuie și îngreuiază și face viața nesuferit de grea, câtă vreme nu și-a atins țelul cel de pe urmă, pe care, pentru a-l dobândi, își alege căi neobișnuite.

Viața – trebuie presupus că a fiecărui om – este atât de complexă, că nici cu cea mai concentrată atenție omul nu este în stare a înțelege procesele ce se săvârșesc în el, ba chiar poate că însăși concentrarea asupra-și va duce la o și mai mare nedumerire, la un simțământ mai adânc al tainei vieții. Observarea și

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Dar văd că iubesc monahismul. Dumnezeu Isaac Sirul nu în zadar spunea că un ceas de plâns în pustie este mai prețios înaintea lui Dumnezeu decât a folosi pe mulți – întreaga lume (cf. Cuv. Isaac Sirul, *Cuvinte pentru nevoință*, „Cuvântul 41”, Serghiev Posad, 1893, p. 180, în lb. rusă.). Părintele Ioan nu era de acord cu mine nici în legătură cu faptul că, pentru a păstra și a preda prin învățatură generațiilor următoare cultura adevăratului monahism, mănăstirile sânt neapărat de trebuință, dar a căror subzistență s’ar putea să ceară ajutor din afară, de la stat, sau de la Biserică, sau de la credincioși, sau sub forma deținerii de proprietăți în stare a asigura nevoile materiale ale mănăstirii. Bineînțeles că nu numai nu se impune, dar este și dăunător a poseda bogății și a avea de prisos, ceea ce vedem din trecut. Părintele Ioan socotește că și monahii ar trebui să se ocupe de binefaceri. Nu este nevoie să scriu în amănunt despre convorbirea aceea. Pe de altă parte, nu toți văd lucrurile așa ca părintele Ioan Șahovskoi”.

experiența arată că suferința este terenul – singurul – pe care poate odrăsli dragostea cea mare. Și totuși, ea se împletește cu primejdii și cu posibile deformări.

Felurite sânt chemările, felurite și căile. Iată una din puțințe: nemulțumirea față de realitatea dată și căutarea unei alte vieți, adevărată, vecinică. Cercetarea harului, care cu o mare putere răpește omul într'o altă lume, dumnezeiască, în lumină negrăită îi arată, îi dă a se împărtași cu vecinicia. Apoi, de acum cu o conștiință schimbată, ca una ce a cunoscut legea vecinicei dumnezeiești vieți – și anume dragostea către Dumnezeu și către aproapele – omul este lăsat să se nevoiască în această lume. Toate puterile sale se concentrează spre a conforma viața lăuntrică a inimii cu legea cunoscută, și aci începe calea Crucii. Lumina ce fusese văzută s'a îndepărtat, rănind inima și lăsând în minte doar un chip abstract al unei cunoașteri despre legile vecinicei vieți. Luminată astfel, mintea începe să contemple marea tragedie a căderii omului, iar această tragedie noi o contemplăm în însăși inima noastră, care se arată a fi plină de simțăminte și predispuneri total potrivnice.

Nu este vreun rău în lume care să nu se găsească în inima noastră, și uneori de dimensiuni înfricoșătoare. A-l vedea în sineși, bineînțeles, nu pricinuiește bucurie. A se conștientiza viu în iad – o, câtă durere! În măsura în care crește conștiința bolii, crește și setea de a se mântui.

Însă conștiința că soarta fraților mei este asemenea mie naște în inimă compătimire pentru ei și cere a se

ruga nu numai pentru sine, ci pentru toți. Doamne miluiește pre noi, adică pe noi toți, pe toți oamenii fără excepție.

Și îți voi spune un lucru curios, care poate și se va putea părea o aberație. Grijă „pentru toți” face ca slujirea unor persoane anume să devină o piedică și te determină oarecum să te îndepărtezi de ei. S’ar zice că ar fi atragerea către ceva abstract. Totuși eu cred că „toți” nu este o abstracție. Cu toate acestea, cele ce precumpănesc cantitativ în cuprinsul vieții sufletului sânt *nedumerirea și așteptarea*. Nu înțelegi absolut nimic, nu poți nimic. De jur împrejur, întunec. Nu mai este acea lumină care fusese la început, ci numai o chinuitoare așteptare, până când acest întunec nu se va preschimba și va deveni lumină. Doamne, când..., până când?

Celălalt îndemn către monahism este dorirea după rugăciunea neîncetată. Dragul de rugăciune a adus pe cei mai mulți în mănăstire. Însă vorbind de măreața cultură eu am avut în minte lucrarea minții. Esența lucrării minții: Domnul a zis că în inimă se nasc, din inimă purced *gânduri*... Dorirea de a păzi poruncile Domnului determină *întreaga luare-aminte* a se concentra asupra inimii. *Mintea nevăzut, neturburat ia aminte la inimă*... Toată taina se cuprinde în aceste nu multe cuvinte.

În această privință se poate filosofa mult asupra faptului că Dumnezeu se contemplă cu mintea curată, că până nu se va dezbrăca¹ omul cu mintea de tot ce

---

¹ Cf. Col. 2:11 și 15; 3:9.

este făcut nu va putea vedea pe Dumnezeu, și multe altele. Caracteristic „misticismului” nostru dreptslăvitor este concentrarea cu toate puterile asupra pazei poruncilor morale evanghelice, și tocmai prin adâncirea minții în lumea moral-duhovnicească se ajunge la dezbrăcarea de lumea firească. O astfel de dezbrăcare duce până la deplina pierdere a simțământului nu numai al materialității ce ne înconjoară, ci până și a propriului trup, precum este zis: „Nu știu, sau în trup, sau afară din trup”.¹ În același timp, aceasta se întâmplă atât de lin, atât de gingaș (nici nu știu cum să o exprim), încât omul defel nu observă cum s’a petrecut, ci doar după rugăciune „descoperă”, „ghicește” ce s’a petrecut cu el.

Toată altă cale, de pildă dezbrăcarea minții de materialitate în chip mecanic (adică de la închipuirea a ceva materialnic), de la gânduri, adâncirea în negura negândirii fără acel principiu călăuzitor de care am spus mai sus, le socotesc a fi străine asceticii dreptslăvitoare.

Mi se pare că prea mult am scris. Mată știi toate acestea, dar ca și cum *certându-mă* (totuși cu dragoste) cu părintele Ioan, mi-am înfățișat gândurile despre monahismul *negru*. (Ești la curent, nădăjduiesc, că părintele Ioan Șahovskoi a scris mai demult o carte despre monahismul alb, adică în lume).

Îți trimit scrisoarea lui Vladimir Rodionov. Nu mă înșelasem în privința lui când, încă necunoscându-l, ți-am spus că este în stare a deveni monah. Citește

---

¹ Cf. 2 Cor. 12:2.

scrisoarea, apoi înapoiază-mi-o, sfătuindu-mă în același timp ce să fac în privința lui (adică a lui Vladimir).

Știi *situația* noastră.¹ Mi-e teamă să-l sfătuiesc pe Vladimir să vină la Athos, chiar și pentru o vreme. Toți cei ce vin – se dezamăgesc. Numai sminteală, nici o urmă de monahism autentic, nici măcar bunăcuviință omenească. La care se mai adaugă neputința de a feri vizitatorii de *reacții reci* de tot felul din partea „administrației” noastre. Părintele Ioan Șahovskoi a plecat așa de curând, în parte, mi se pare, și pentru că i-au refuzat comuniunea bisericească, lui, celui ce fusese tuns în mănăstirea noastră.

Părintele Siluan drept zice că noi nu trăim călugărește, de aceea nici nu trebuie să ne uimim că oamenii ne ocolesc părăția ca pe ceva nefolositor...

În ultima scrisoare ai atins niște probleme importante. Nu simt îndemnul de a-ți răspunde la ele. Despre genialul *St. Jean de la Croix* voiu spune că lucrarea lui care a jucat un mare rol în viața matală – *descoperirea* tainelor vieții duhovnicești – pentru mine nu reprezintă

---

¹ Alt manuscris adaugă: „Aci la Athos, în vremea de față, precum știi, nu avem puțința a-i asigura condiții cât de cât suportabile. Am în vedere atmosfera deosebit de grea din punct de vedere moral a mănăstirii noastre, în legătură cu „stilul” și jurisdicțiile, și în același timp neputința părinților noștri de a înțelege astfel de oameni precum părintele Vladimir. Îi vor impune o sarcină de muncă fizică peste puterile lui, în situații de nesuportat pentru un om cult (josnice, până la barbarism)”.

decât o foarte prețioasă dezvoltare a existenței în Apus a unei metode originale de isihie. Mi se pare că în ultima scrisoare ți-am scris că *metodelor* ca atare nu înclin să le dau o importanță mai mare decât unui mijloc, adică le socotesc a fi ceva *relativ*.

Esențialul mi s'a părut a fi nu tâlcuirea lui originală a proceselor dezvoltării duhovnicești, ci hotărârea lui de a merge pe calea „*aspră*”, calea celei mai mari potrivnicii: preocuparea lui de a-și păstra mintea *fără chipuri* în singură tânjirea către Dumnezeu, felul lui de a înțelege viața desăvârșită ca fiind singură dragostea.

Cartea sa însuflată îți îmboldește cu adevărat sufletul a se hotărî răbdător să străbată pustia *uscată* și *întunecată* către *pământul* făgăduinței.

Despre vămi și purgatoriu

Socotesc că în *Viețile Sfinților*, în *Proloage*, în *Limonariu* și în altele asemenea există și un element legendar, „făuritor de mituri”, cum ar spune N.A. Berdiaev.

Îți voi spune deschis că diferența între învățătura Bisericii Ortodoxe și a celei Catholice în privința stării de dincolo de mormânt a morților nu este, după părerea mea, esențială. Ideea unei „educări” după mormânt a sufletelor nu este străină nici uneia, nici alteia. Ideea „purgatoriului”, ca un loc de unde, după ispășirea unui soroc anume de pedeapsă proporțională cu

păcătoșenia-necurăția sufletelor, toți merg în Rai nu mi se pare dreaptă. Mișcarea sufletului slobozit, care nu și-a dobândit neschimbarea desăvârșirii, mi se pare a fi întotdeauna în două direcții. Dacă recunoști puțința sufletului de a ieși din iad prin puterea dumnezeiască, atunci nu este nici o nevoie a presupune existența unui al treilea „loc”, adică purgatoriul. După părerea mea, învățătura Bisericii Dreptslăvitoare se deosebește de cea catholică prin faptul că sufletul care, din pricina necurăției sale, nu poate ajunge în Rai, se duce în iad, iar de acolo (singur Dumnezeu știind când și de ce) poate fi dus în Rai.

Deoarece „în casa Tatălui meu lăcașuri multe sânt”¹, adică diferite grade de fericire, așa și în iad diferite munci. Calea de după moarte a sufletului – vămile – este descrisă în diverse chipuri. Nu știu în ce măsură pot fi primite descrierile Cuvioasei Theodora, altfel spus, cât de neapărat este ca sufletul să treacă prin toate „instanțele”, sau dacă sânt cu puțință și alte căi, cu mai puține opriri, să presupunem, sau poate chiar fără nici o oprire în „vămile văzduhurilor”. De asemenea, nu-mi este limpede încă nici cum să înțeleg toate acestea: literal sau metaforic?

Astfel de probleme nici nu-mi prea atrag atenția; citindu-ți scrisoarea am observat că te-ai gândit la toate amănunțit și că gândurile matale sânt asemănătoare cu ale mele. Ca și mată, și eu cred că mântuirea se dobândește neapărat în condițiile părtășiei în suferințele lui Hristos.

---

¹ Cf. Io. 14:2.

Roagă-te pentru mine.

Sufletul meu este plin de nădejde că dragostea noastră în Hristos va rămâne în veci.

Al matală nevrednic frate în Hristos,
păcătos ierodiacon
Sofronie.

PARTEA A CINCEA

ÎN AFARA BISERICII

„Iar alta a căzut pre pietriș ... și îndată a răsărit, fiindcă nu avea pământ adânc; și când s'a ridicat soarele, s'a pălit, și neavând rădăcină, s'a uscat”.

(Mc. 4:5-6)

PENTRU PACEA ÎNTREGII LUMI

Sufletul creștinului în această lume nu poate să nu sufere. Rugăciunea pentru pace în lume. Lipsa, drept cale a cunoașterii sufletului omenesc. Alternarea valurilor întunerecului și luminii – soarta monahului. Despre „ignorance invincible”.

Athos, 23 Aprilie/6 Mai, 1945¹

Hristos a înviat!
Iubite întru Domnul părinte Dimitrie,
Hristos în mijlocul nostru!

Anii războiului care s'au scurs au fost prea plini de trăirile cele mai felurite ale unei încordări-limită care cutremură sufletul până în străfunduri. Chipul lui Hristos întotdeauna apare într'un mare contrast cu chipul ființării noastre empirice (chip dobitocesc, sau chip de fiară); în vremea însuși războiului, iar unul atât de mare și de încrâncenat, acest contrast devine și mai mare. Astfel încât sufletul creștinului în această lume nu poate să nu sufere. Și faptul că și tu suferi este atât

---

¹ Scrisă din Mănăstirea Sf. Pavel de la Athos, unde părintele Sofronie fusese pus duhovnic, scrisoarea este răspunsul la Scrisoarea nr. 5 a lui D. Balfour, din 8 Aprilie, 1945 (vezi Anexa II, 5: „Anii atheismului”).

de ușor de înțeles, ba chiar de neocolit. Acelor suferințe se adaugă și cele personale: viața zdrobită, pierderea celor ai familiei și a celor apropiați. Așadar, ți-ai pierdut fratele.

Cu toate acestea, am fost deosebit de bucuros (de scrisoarea ta), pentru că în sfârșit, după patru ani de despărțire, te-am aflat din nou. Eram încontinuu încredințat că ești viu, și de când s'au retras Nemții din Grecia așteptam vești din partea ta, și într'o oarecare măsură mă nedumeream neavându-le...

Milioane de suflete se roagă lui Dumnezeu pentru pace; acelora și eu m'am alăturat. În deznădejdea mea, de-a lungul acestor ani, ca un nebun, fără rușine și cu îndrăzneală, uneori cu o durere care mă duce aproape până la moarte, și eu stăruî înaintea lui Dumnezeu să dea lumii pace. Și dacă rugăciunea va birui întunecata putere a nelegiuitului, de frate ucigașului egoism, și pacea dorită va fi dată, atunci poate că și nouă ne va fi dată puțința, fie pentru o vreme, să trăim unul lângă altul. Întotdeauna am dorit-o, iar acum și mai mult. Ți vorbesc despre aceasta ca să o ai în vedere, în caz că vei simți cândva aceeași chemare.

Scrisoarea ta am primit-o de-abia ieri, 22 Aprilie/5 Mai, 1945. Părintele Gherasim trăiește acum în peștera Sf. Athanasie, s'a înscris la Lavră. De mult nu-l văzusem dar, din fericire, a venit la „Sf. Pavel” de Paști. Este același ca și mai nainte, doar că a slăbit întrucâtva.

Voiam să termin scrisoarea dar mi-am amintit că trebuie să scriu ceva și despre mine.

În vremea acestor ani grozăviile războiului (bombardamente, evacuări și altele) nu ne-au atins nemijlocit. Uneori chiar a fost mai liniștit, mai pustiu, mai mort în cele din afară decât înaintea războiului. S'a simțit în primul rând lipsa aproape a tot ce este absolut necesar. Dar totuși am supraviețuit relativ bine, adică și eu am trăit o aspră sărăcie, iar uneori oboseli fizice peste măsura puterilor, dar mă bucur de acea experiență, pentru a cunoaște mai adânc sufletul omenesc. Multă vreme am cheltuit luptând pentru o bucată de pâine neagră, dar totuși din când în când am avut puțința să citesc și să mă liniștesc. (După principiul părintelui Siluan: „Dacă vrei să fii slobod, strâmtorează-te, limitează-te pe sineți întru toate”¹.)

Răstimpurile deznădejzii alternau cu răstimpuri ale iubirii lui Dumnezeu. Alternarea valurilor întunerecului și luminii este, precum știi, soarta monahului. Sufletul uneori cu durere caută pe Dumnezeu, alteori puternic și dulce este atras către Hristos, iubește pe Hristos, îl simte înlăuntrul său, apoi iarăși se îndepărtează acea lumină și rămâne în întunec.

Deosebit de interesantă este experiența duhovniciei, dar și deosebit de grea nevoința, adică lupta în inima fratelui cu patima care-l sfâșie sau, altfel zis, a primi în propria-ți inimă și a trăi ispita ca fiind a ta proprie.

Din nefericire prea adesea ne întâlnim cu ceea ce aș numi „ignoranța de nebiruit” (termenul Papei Pius al

---

¹ Cf. *Viața și învățăturile...*, op. cit., p. 57.

IX-lea, *ignorance invincible* – cam într'un alt sens decât al lui). A încerca totuși să împărtășești cuvântul lui Hristos duce la rezultatul contrariu: respingere și vrăjmășie. „Ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν”¹. În astfel de cazuri sufletul meu trăiește o pustiire apăsătoare, uneori până la istovire totală. (...)

Nespus mă voi bucura să te văd.

Al tău nevrednic, întru Hristos iubitor frate,
păcătosul ieromonah Sofronie.

---

¹ „Căutați să mă omorâți, căci cuvântul meu nu încapă în voi” (Io 8:37).

DESPRE LIBERTATEA SUFLETULUI ȘI CĂTUȘELE BISERICEȘTI

Despre „cătușele” monahismului și ale preoției. Prigoanele asupra monahismului. Libertatea cea dăruită de Hristos. Nu există creștinism în afara Bisericii. Moștenirea sfinților. Sufletul rămâne slobod, în ciuda tuturor cătușelor. Despre legătura dintre viața duhovnicească lăuntrică și diferitele viziuni (teorii) dogmatice.

Athos (Chilia „Sfânta Treime”),
8/21 August, 1945¹

(...) Și deci tu crezi că eu nu te voi înțelege. Primul lucru pe care trebuie să-l înțeleg, precum mi se pare, este dorința ta de a te slobozi de cătușele impuse asupra ta de către preoție și monahism. Și aceasta este atât de ușor de înțeles. De câte ori am trăit și eu, și trăiesc încă strâmtorarea și împovărarea acelor cătușe! Este destul să faci cunoștință cât de cât cu canoanele Bisericii și cu legile statului în privința monahismului și a preoției, pentru a înțelege cât sântem noi de strâmtorați până în ultimul grad, până la chipul prigoanei.

---

¹ Scrisoarea a fost scrisă în Chilia peșterii închinată Sfintei Treimi, aflate aproape de Mănăstirea Sf. Pavel. Scrisoarea de față și următoarea sânt răspunsul la Scrisoarea nr. 6 a lui D. Balfour, din 21 Iulie, 1945 (vezi Anexa II, 6: „Trezirea”).

Lepădarea de lume – lumea o răzbună cu respingere și cu izgonire și ură. Mai cu seamă monahismul. Monahismul este prigonit până și de stăpânirile bisericești. Îți vine să te întrebi: Pe ce teme, din ce pricină se întreprind toate acelea împotriva noastră?

Oare ne-au dat anumite drepturi și privilegii deosebite, pentru ca să ne lege cu îndatoririle corespunzătoare? Și mie îmi sânt cunoscute cazuri când preoți sau monahi, revoltați de batjocurile sadice și fără sens ale ierarhilor și ale altor stăpâniri bisericești s’au lepădat de parohie și de rasă, dar nu de Hristos. S’au lepădat pentru a trăi liber în Hristos, a „sta în acea slobozenie” întru care, precum grăiește Apostolul Pavel, ne-a răscumpărat Hristos¹.

Și dacă Grecii și Rușii o simt, atunci cu atât mai mult tu, un Englez, trebuie că o resimți mai ascutit și mai dureros. Și dacă este să vorbesc despre sinemi, de ce până acum rabd toate acestea, sau ce-mi dă puterea de a răbda, sau cu ce mijloace mă lupt, asemenea ție, pentru propria-mi slobozenie duhovnicească lăuntrică, și-o voiu spovedi și pe aceasta.

Din adâncă mea convingere (nu numai din credință), creștinismul nu poate fi nebisericesc, fie că vom privi Biserica drept Trupul tainic al lui Hristos, fie ca pe un fenomen istoric – obștea creștinilor. Starea mădularelor acesteia din urmă – adică obștea creștinilor – numaidecât implică anume îndatoriri lăuntrice și exterioare. Neapărat trebuie să ai în vedere și stările și nevoile celorlalte mădulare. Metoda mea de

---

¹ Cf. Gal. 5:1 și 3:13.

a mă lupta pentru libertate este a mă îndepărta și a mă strâmtora pe sinemi cât mai mult cu puțință. Adică mă leg pe sinemi atât de tare, încât nu mai simt cătușele pe care mi le impun Biserica și obștea. Iar aceasta socotesc că trebuie să o fac spre a nu pierde ceea ce Biserica îmi dă în chip pozitiv, păstrându-mi în același timp câtă libertate îmi este cu puțință. Și ce îmi dă Biserica? – Tainele: Botezul, pocăința, împărtășania, preoția și celelalte. Prin Biserică eu mă fac, în măsura puțințelor mele, moștean celei mai mari culturi din istoria omenirii. Prin Biserică și în Biserică eu simt neconținut cea mai vie legătură cu Sfinții Ioan de-Dumnezeu-cuvântătorul, și cu Pavel, și cu apostolii, cu ierarhii Athanasie, Vasilie și ceilalți Părinți, cu cuvioșii Antonie și Sisoie, cu Macarie și cu Isaac, cu Maxim și cu Simeon Noul Theolog, cu Sfințitul Grigorie Palama și Cuv. Serafim din Sarov. Aceștia sânt familia mea. Iar eu i-am primit în rânduiala bisericească. În afara Bisericii legătura cu ei slăbește. Fie și într'o măsură mai mică, dar trăiesc aceeași viață cu ei. Prin Biserică port în conștiința mea Chipul lui Hristos răstignit, pentru nemărginita Sa dragoste, pentru păcatele noastre – Chip care neconținut, blând dar puternic, atrage sufletul către Sine. Și iată, toate cele pomenite îmi dau puterea de a răbda multe dintre desfigurările aberante pe care neîncetat le întâlnim în cercurile bisericești.

Am vorbit despre îndepărtarea mea de obștea bisericească. Dar nu arareori vedem în istoria Bisericii cum unii se întorc în aceste cercuri duhovnicește

ignorante, pentru ca, după pilda lui Hristos, să-și pună sufletul pentru frații lor. Și aceasta, totuși, în Biserică.

Sânt multe lucruri negative, urâte, care te leagă, dar totuși și mai multe pozitive. Mie mi se pare că a ieși din Biserică în numele libertății are ca rezultat final pierderea. Personal pot constata că, în cea de pe urmă a sa năzuință de a dobândi dragostea lui Hristos, sufletul rămâne liber, în ciuda tuturor cătușelor pe care Biserica și obștea – lumea – le pune asupra monahului.

Tu zici: „Printr’o luptă lăuntrică mi-am dobândit o oarecare libertate duhovnicească”. Îndrăznesc să spun că nu cred că libertatea ta este mai mare decât cea pe care eu o am în pustie. Dar când mă întorc în cercurile altor monahi, eu cu adevărat mă acomodez cu rânduiala vieții lor.

Nu doresc să te supăr, să te împovărez, îți vorbesc despre sinemi ca tu să înțelegi că și eu, într’o măsură nu mai mică decât tine, simt strâmtorarea cadrelor obștești bisericești. Nu încerc și nici nu am încercat „a mă închide în cadre exclusiv confesionale”. Însă adânc trăiesc cea mai strânsă legătură de nedesfăcut între viața noastră a nevoinței și pozițiile de temei ale dogmaticii. Astfel, de pildă, când fac cunoștință cu doctrina lui Ioan *de la Croix*, eu văd legătura ei cu învățătura lui Augustin despre urmările păcatului strămoșesc. Când fac cunoștință cu Schleiermacher¹, nu pot să nu observ că nedogmaticul său creștinism, nedogmatica sa credință l-au făcut să caracterizeze viziunea pantheistă a

---

¹ Friedrich Ernst Schleiermacher (1768-1834), theolog și filosof protestant German.

lumii a lui Spinoza¹ drept expresia clasică a vieții religioase (se înțelege autentică, adevărată). Îndeobște, experiența și studiul scot la iveală limpede cea mai strânsă legătură a vieții duhovnicești lăuntrice cu felurile viziunii (teorii) dogmatice.

Personal socotesc că trebuie neapărat să fim cu cea mai mare luare-aminte. Eu cred în Hristos. Eu cred lui Hristos. Eu sânt legat cu dragostea lui Hristos. Eu am încredere numai în Hristos pe Care l-am cunoscut în Biserică. Odinioară, *căutarea* „ființării” autentice m’ a adus la Athos. Acum, din toate puterile sufletului, doresc să mă asemăn, fie și în cea mai mică măsură, lui Hristos, căci în el se cuprinde, pentru mine, autentica, vecinica, dumnezeiasca viață; cât despre a căuta – eu am încetat s’ o fac.

*

Poate că am vorbit mult în afara subiectului. Aș prefera să trăiesc lângă tine. Poate că te-ai convinge atunci că eu sânt liber într’ o măsură mulțumitor de mare. Dacă ar fi fost cu puțință, aș fi preferat Palestina.

Scrisoarea ta mi-a dat impresia că tu mă socotești a fi un oarecare fanatic îngust confesional, asemănător cu ziloții athoniți. Dacă n’ ar fi fost așa, m’ ai fi cinstit cu mai multă încredere.

Cu multă dragoste în Hristos,

al tău Sofronie

Pace ție!

---

¹ Baruch (Benedict) Spinoza (1632-1677), filosof materialist olandez.

DESPRE CONȘTIINȚA DOGMATICĂ DREPTSLĂVITOARE

Tragedia ființării omenești – o aspră realitate. Lupta pentru libertatea lăuntrică. Despre „lupta” cu Dumnezeu pentru lume. Despre însușirea lui Hristos și asemănarea cu El. Despre imposibilitatea unei credințe adogmatice, a unui creștinism nebisericesc și a unui creștinism fără nevoie. Despre strămoșii cadrelor confesionale. Biserica, dogmele și nevoia alcătuiesc o singură realitate vie. Despre ierarhia valorilor duhovnicești. Formele ascetice – pozitive și negative. În ce constă cultura dreptslăvitoare?

Athos (Chilia „Sfânta Treime”),
22 August/4 Septembrie, 1945¹

Hristos în mijlocul nostru!
Iubite întru Domnul părinte Dimitrie,
Pace ție de la Domnul.

---

¹ Scrisoarea de față, ca și ce precedentă, este răspunsul la Scrisoarea nr. 6 a lui D. Balfour, din 21 Iulie, 1945 (vezi Anexa II, 6: „Trezirea”).

Eu nu te uit. Adesea, foarte adesea, cu gândul mă întorc la tine. După multe zile pierdute în forfota incendiului și alte griji lumești, dispun de ceva vreme ca să-ți scriu, deși continui într'o oarecare oboseală sufletească.

Ai înlăturat de la tine „simțământul caracterului tragic al vieții duhovnicești”. Și eu, din când în când, fac același lucru. Îmi închid ochii, îmi închid simțurile spre a nu vedea ființarea omenească ce mi se înfațșează, în hotarele acestei lumi, ca adevărat tragică. O fac atunci când mi se istovește până la neputință sufletul, când doare inima insuportabil. Dar atunci când, după o oarecare odihnă, le deschid din nou, iarăși văd, uneori cu o și mai multă ascuțime și încordare, aceeași adâncă tragedie.

Cred că și tu, măcar pentru o vreme, vei putea să ieși din această înfricoșată, apăsătoare viziune, iar apoi iarăși te vei întoarce fără să vrei la ea, căci ea nu este doar o simplă idee, făurirea unei fantezii bolnăvicioase, ci însăși aspra realitate. Pe lângă care, cel mai tragic mi se pare a fi nu faptul că oamenii îndeobște suferă mult, ci faptul că mor fără să fi cunoscut pe Dumnezeu. „Străduința ca întru toate a mă închide în cadrele exclusiv confesionale pur și simplu slăbește în mine, îndeobște, orice credință religioasă, face ca, în conștiința mea, relația dragostei lui Dumnezeu și a proniei lui Dumnezeu cu omenirea ca întreg să fie de neînțeles și nereală”. Și pentru mine, între bunacinstire: *Dumnezeu dragoste este* (1 Io. 4:8) pe de-o parte, și sorții care cad asupra omenirii în hotarele acestei lumi, pe de

alta, așa cum o contemplăm, este o mare contradicție. Nu cred însă că îndepărtarea de Biserică ar putea lucra în favoarea soluționării ei.

Asemenea ție, și eu petrec într'o luptă neconținută pentru libertatea lăuntrică, într'o continuă căutare de a rezolva multe contradicții și nedumeriri. Iar la mine lupta uneori asumă caracterul unei lupte cu Însuși Dumnezeu (în ciuda deplinei mele conștiințe a faptului că sânt ultima nimicnicie). Uneori mă rog cu un blând plâns, dar adesea ca un nebun contest, insist, pretind, „mă cert”, aproape că „hulesc”. Dar, în ciuda caracterului luptător cu Dumnezeu al vieții mele, iubesc pe Dumnezeu până în ultimele străfunduri ale ființei mele, și Lui Îi încredințez ultima judecată, căci El dispune de putințe nesfârșite dincolo de hotarele acestei lumi. Dragostea pentru lume, pentru om, mă împinge a mă război cu Dumnezeu.

Acestui duh al luptei cu Dumnezeu eu îi îngădui liber să se desfășoare în suflet și observ că, ajungând la un oarecare zid de neclătinat, cade zdrobindu-se, iar atunci constat că iubesc pe Dumnezeu cu un și mai mare adânc. Pe Dumnezeu Îl „contest”, cu El „mă cert”, pe Dumnezeu Îl „necăjesc cu nerușinare” în lupta mea pentru soarta oamenilor, dar în rezultatul final, oricare ar fi soarta întregii omeniri, a întregii lumi, a întregii făpturi, pe Dumnezeu eu iubesc cu singura adevărată, vecinică dragoste.

De o mie de ori în sufletul meu s'a desfășurat o luptă încrâncenată, dar întotdeauna a biruit dragostea lui Hristos, astfel încât și eu într'o oarecare măsură pot

repetă cuvintele Apostolului Pavel: *Și eu încredințat sânt că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici începătoriile, nici puterile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici înălțimea, nici adâncul, nici altă oarecare zidire putea-va să despartă pre noi de dragostea lui Dumnezeu cea întru Hristos Iisus Domnul nostru* (Rom. 8:38-39).

Nu demult ți-am scris că am încetat să caut pe Dumnezeu. Singurul lucru pe care-l caut este, cumva, fie în cea mai mică măsură, să mă asemăn și să mă adaug lăuntric lui Hristos. Voiesc să știu măcar în parte, să cerc măcar în cea mai mică măsură cum El, Domnul, Își trăia unirea dragostei către Dumnezeu și către om. Pentru noi, în hotarele acestei vieți, cele două porunci sânt într'o deplină discordie. Iubind pe Dumnezeu, slujindu-I, mă îndepărtez de la aproapele, uitându-l. Iubind pe aproapele, slujind lui, eu ori uit pe Dumnezeu, ori mă îndepărtez de El, ori chiar Îi vrăjmășuiesc. Este pricina pentru care mă atrage în chip de nereținut către sine chipul neasemuitului Hristos, cel ce a împreunat și această și acea dragoste întru una, arătându-ne în ea legea vecinicii, adevăratei ființări.

Nu caut acum o ființă vecinică, neînțeleasă, nedeslușită, impersonală a vreunui „Dumnezeu necunoscut”¹; Dumnezeu și vecinica ființă îmi sânt date sub forma cea mai învederată cu putință în Hristos. Pe acest Hristos Îl caut eu, adică cu El a mă asemăna, pe El a mi-L însuși. Când, în ciuda conștiinței proprii mele celei de pe urmă nevredniciei, totuși mă rog Lui,

---

¹ Fap. 17:23.

atunci din încordarea acelei rugăciuni întreaga mea ființă se adună întru una, adică și sufletul și trupul, adică mintea, inima și toate mădulele trupului, până și oasele – totul, din încordare, înțepenește, cum ar fi, și suflarea mi se schimbă. Atât de puternic, atât de nereținut atrage sufletul către Sineși Hristos, atrage întreg omul – Acel Hristos pe care Biserica mi L-a dat.

Nu trec cu vederea nici un mijloc ce poate sluji unirii cu Hristos. Dar oare este cu putință a afla undeva în afara Bisericii o mai mare bogăție a unor astfel de mijloace? În Biserică Îl am pe Dumnezeu întrupat, astfel încât pe Dumnezeu noi Îl mâncăm și Îl bem, prin Dumnezeu, prin Cuvântul Său noi răsuflăm. Cu numele Lui, cu Cuvântul Lui, cu Puterea Lui noi săvârșim Tainele, iar Tainele acestea nu sânt doar niște simboluri, ci cu adevărat realitatea. Este atât de vădit din toată experiența noastră.

Gândul meu este simplu, dar poate că nu-mi este ușor a-l înfățișa, că nu știu despre ce trebuie să vorbesc spre a nu te împovăra cu cuvinte de prisos. Tu nu m'ai învrednicit cu deplina ta încredere. Eu mai mult mă încredințez ție. Tu presupui că eu nu am trăit acea experiență care ți-a fost dată în vremea de față, și deci că nu te pot înțelege, și că pur și simplu, dintr'un fanatism confesional, voiu înjosi acea sfântă experiență pe care ai cercat-o. Dar așa cum tu ești „pregătit să asculți cu luare-aminte părerea mea”, așa și eu sânt cât se poate de pregătit a asculta cu dragoste orice mi-ai spune. Dacă eu – Dumnezeu îmi este martor! – sânt totdeauna gata dezinteresat să-ți dau tot ce am, din

dragoste în Hristos, atunci și tu, dacă ai găsit ceva mai mult și mai bun decât ceea ce am eu, nevoiește-te să mi-o împărtășești și mie.

Trei lucruri nu înțeleg:

- 1) o credință adogmatică,
- 2) un creștinism nebisericesc,
- 3) un creștinism fără nevoieță.

Și aceste trei: Biserica, dogma și ascetica (adică nevoieța creștină) – sânt pentru mine un singur tot al vieții. Mie mi se pare nedrept a pretinde că în Biserică toate trebuie să fie „după gustul nostru”. Atunci când vorbești despre îngustimea cadrelor confesionale, eu te înțeleg. Și eu de mii de ori am răbdat și rabd strâmtorări, dar le rabd pentru că de la Biserică am și darurile pozitive.

Ascetica (adică nevoieța și exersarea duhovnicească) este de nedespărțit nu numai de toate religiile cunoscute de istorie, ci și îndeobște de tot ce este cultură omenească. La temeiul a toată ascetica, neapărat se află o ideologie sau alta (dogmă). Fiecare religie – păgânism, iudaism, mahomedanism, pantheism, creștinism – își are propria cultură ascetică, deosebită de celelalte, iar această deosebire este condiționată de deosebirea în reprezentările dogmatice.

Gândesc: Cu prețul *propriei* nevoiețe și al unui studiu cu luare-aminte trebuie să dobândești o cunoaștere a temeiurilor teoretice ale nevoieței, spre a avea puțința de a te folosi liber și în chip înțelegător de feluritele mijloace ascetice existente, spre a contopi formele de exersare ascetică într'un singur tot.

În chip ideal, ar trebui cunoscut totalitatea felurilor, formelor, metodelor, mijloacelor ascetice, pentru a dobândi o oarecare libertate lăuntrică, pentru a nu cădea în sfere străine creștinismului. Între alte astfel de sfere „străine”, socotesc că în vremea de față cea mai primejdioasă pentru creștini este misticismul pantheist.

În chip ideal, ar trebui cunoscute toate secvențele creșterii duhovnicești, înălțările de la cele mai prejos și mai mici către cele mai de sus și mai mari, spre a asigura o reușită fără poticneli. Trebuie cunoscută „ierarhia” valorilor duhovnicești, spre a nu pune cele mai de jos deasupra celor mai de sus, și a pune astfel capăt fără întoarcere înălțării. Drept pildă inversării valorilor duhovnicești îl avem pe Auguste Comte¹ care credea că a descoperit *legea* dezvoltării istorice a minții. După el, mintea omenească trece prin trei consecutive stadii ale dezvoltării înțelegerii lumii: celologic, cel metafizic și cel pozitiv.² În viața duhovnicească foarte adesea întâlnești fenomenul „inversării ierarhiilor”. În astfel de cazuri îmi amintesc de lecțiile de gimnastică din anii copilăriei, când atârnat de bară cu capul în jos, vezi „dedesubt”, sub picioare, tavanul, iar mai sus de cap, podeaua cu diferitele obiecte.

---

¹ Auguste Comte (1798-1857), filosof francez, întemeietorul pozitivismului.

² Auguste Comte avea dreptate observând o anume succesiune istorică, dar greșala lui, precum a gândirii moderne/moderniste îndeobște, este a o înțelege drept evoluție, când de fapt este vorba de involuție, de o dinamică a căderii adamice. (n. tr.)

Bineînțeles, aș fi preferat o convorbire prin viu grai cu tine. Spre a o înfăptui, aproape că mă hotărâsem să vin la Athena pe un vaporăș ce mergea la Pireu aproape gratis. Dar gândindu-mă la greutățile întoarcerii mi-am părăsit gândul.

*

[Scrii:] „Chipul vieții mele nu este deloc ascetic; năzuința mea mai presus de toate este de ‘a intra înlăuntru’.”

Aici te-ai îndepărtat într’o măsură de terminologia obișnuită. Eu te-am înțeles așa: te-ai hotărât să te lepezi de forma negativă a nevoinței și vrei să te oprești numai asupra celei pozitive (lucru pe care la vremea sa o căuta și părintele Lazarus-Edgar Moore¹). Din punct de vedere ideatic, aceasta ne apare ca ceva mai desăvârșit, însă experiența a arătat că lucrarea pozitivă – creșterea în bine, a cărei formă pozitivă este dragostea – în limitele acestei vieți neapărat se întâlnește cu forma negativă a lucrării ascetice, adică cu lupta cu „legea păcatului” care lucrează în noi.

„Lumea toată *întru cel viclean zace*” (1 Io. 5:19). Viclenia – iată „legea păcatului” care a dobândit puterea unei legi lucrătoare în viața nerenăscută a firii noastre psiho-fizice. Procesul renașterii, al preschim-bării chipului vieții noastre este împreunarea a două lucrări ascetice: lucrarea lui Dumnezeu și lucrarea omului însuși. Cea din urmă, ca nevoință a omului, ia uneori o formă negativă (postul, înfrânarea, întreaga-

---

¹ Ieromonah orthodox englez și misionar în India, contemporan cu Balfour, traducătorul *Scării* în limba engleză.

cugetare, privegherea, neagonisirea, ascultarea – adică tăierea vocii proprii, ne iubirea de stăpânire, şcl.). Uneori însă ia şi o formă pozitivă. Cu cât mai mult încordarea se apropie de aceasta – ceea ce se exprimă printr’o neconținută năzuinţă a duhului către Dumnezeu în rugăciune, prin compătimire, prin dragoste – cu atât mai puţin se face simţită forma negativă, dispărând în parte, dar totuşi neîncetând a exista. La începutul procesului creşterii duhovniceşti, la începutul procesului învăţaturii ascetice, de nevoie este să precumpănească forma negativă, deoarece lucrarea pozitivă a nevoinţei este – *cea căutată*, ţelul. A începe cu ea prin propria voinţă, nu putem: este un dar. Iar atunci când unii s’au învrednicit de acest dar mai înainte de nevoinţa negativă, aşa cum a arătat-o experienţa multor veacuri, după câtăva vreme darul se ridică, iar atunci, în cătarea „Raiului pierdut”, creştinul se dă unei nevoinţe negative într’o mai mare măsură decât cei ce nu au primit darul.

*

[Scrii:] „Nu ştiu, oare schimbarea în convingerile mele nu-ţi pricinuieste decât durere şi nedumerire?”

Eu nu mă îndoiesc că tu treci printr’o adevărată înviere a vieţii tale duhovniceşti, iar aceasta adânc mă bucură. Cu toate acestea, întreaga înşiruire a gândurilor pe care le exprimi în scrisoare mă duc la a presupune că ceea ce se petrece în sufletul tău este doar *începutul* adevăratei vieţi religioase. Şi numai începutul, oricâtă putere ar fi atins trăirile tale de acum. Iar dacă omul începe cu acestea, este cazul să ne bucurăm. Dar dacă

rămâne la el (ca și la ceva desăvârșit), aceasta, de acum, va fi „înșelare”. Schleiermacher a făcut tocmai această greșală. El a încercat să „dogmatizeze” tocmai această formă începătoare a religiei, acest nelimpede, neconcret „zbucium al duhului”, această căutare a lui Dumnezeu, năzuință către Dumnezeu, sete după adevărata ființare, fără a conștientiza concret în ce constă ea. Limita acestei forme este simțământul cutremurător al atingerii de Marea Ființă Vecinică. Toate aceste feluri de experiențe religioase ale omenescului „Eu”, care poartă caracterul unei vieți deosebit de încordate a adâncului duhului omenesc, sânt cunoscute și în afara creștinismului, în experiența pantheistă (buddhism, Plotin, teozofie ș.a.). Însă cu ele, de departe nu se epuizează trăirile creștinului.

Drept aceea îmi este vădit că Schleiermacher atârna de bară cu capul în jos. Acest om, fără îndoială dăruit, dar tipic protestant, respingând credința dogmatică a Bisericii și „dogmatizând” propriul său misticism sentimental, tocmai în vârtutea acesteia a căzut într’o sferă străină creștinismului, în cea despre care ți-am și scris, și anume: în *viziunea lumii curat pantheiste a lui Spinoza* el a recunoscut *forma clasică a vieții religioase*. În esență Schleiermacher, prin caracterul misticii sale, este mult mai apropiat de pantheism decât de creștinism. El chiar nu socotea de neapărată trebuință credința în Dumnezeu Personal, credința în propria nemurire.

Îmi voiu îngădui să mă repet. Acest tip de trăire mistică a atingerii de Realitatea Existenței Neajuns de

Mari, în fața căreia realitatea acestei lumi pălește, pentru creștini este de-abia *începutul* adevăratei vieți duhovnicești.

Această trăire începătoare (cunoscută și pantheiștilor), Schleiermacher (asemenea teozofilor și, îndeobște, pantheiștilor de tot felul) o socotea a fi sfârșitul căutărilor, și deci lepăda acea ultimă concretete, pe care nu o cunoștea cum se cuvine, în care și împreună cu care Biserica ne-a predanisit descoperirea despre ființarea vecinică dumnezeiască.

*

[Scrii:] „Am rămas orthodox în sensul cultural al cuvântului”, și în același timp, „am încetat să cred multor dogme orthodexe”, și iarăși, „chipul vieții mele nu este deloc ascetic”.

În ce constă atunci cultura orthodoxă? Mie mi se pare că dacă este să lepezi Simvolul Credinței orthodox și experiența nevoinței agonisite prin veacuri de viață în Hristos, atunci din cultura orthodoxă nu mai rămâne decât grecescul „minore”¹ și tetrafonía rusă.

Din cuvintele tale reiese că strămtelor cadre ale Bisericii tu ai preferat libertatea protestantă: „Printr’o luptă lăuntrică, am dobândit o oarecare libertate duhovnicească”. În această luptă a biruit rațiunea firească. Experiența istoriei a arătat că rațiunea firească, lăsată de sine însăși, în chip fatal ajunge la viziunea lumii și la mistică pantheistă. Dar dacă aceasta se petrece în sufletul unui creștin care totuși nu dorește să se lepede

---

¹ O formă a unuia din cele opt glasuri ale cântării psaltice bizantine.

de Hristos, precum a făcut Lev Tolstoi, el va ajunge la raționalismul sau spiritualismul protestant, care din punct de vedere mistic se apropie de pantheism. Cumva m'am convins lăuntric că a lepăda Biserica duce la a lepăda propovăduirea apostolilor: „Ceea ce era dintru început, ceea ce am **auzit**, ceea ce am **văzut** cu ochii noștri ... și mâinile noastre au **pipăit** pentru **Cuvântul vieții**, și viața s'au arătat și am văzut și **mărturisim** și vestim vouă **viața cea vecinică** (1 Io. 1:1-2).

*Cuvântul trup s'a făcut*¹. Anume pe acest Logos Întrupat, văzut, auzit, pipăit, Îl propovăduiește Biserica în dogmele sale. Concretețea maximă, Trupul și Sângele lui Hristos la Liturghie, oare tu nu ai trăit-o niciodată în slujirea Liturghiei? Icoana..., sfințirea trupurilor sfinților sânt atât de vădite când Duhul Sfânt lucrează în ele cu putere, de unde – moaștele, atât de neînțelese, atât de smintitoare spiritualiștilor. Toate acestea le știi. Și dacă am vorbit despre ele, nu este pentru că te socotesc neinformați, ci pentru că eu însumi trăiesc ceea ce scriu.

Închipuiește-ți o tânără fată ce visează la mire și nuntă. În visările ei își zugrăvește un chip al mirelui nobil, frumos, înțelept, un erou. Cu inima bătândă și cu ochii încântați își închipuie și nunta, și de dulceața ei se lasă purtată. Și dulci îi sânt acele visătorii... În același timp altă fată asemenea ei a pășit în realitate la nuntă cu un minunat mire. Și ea la vremea ei trăia în visare. Cea dintâi, în nopțile ei nedormite, bineînțeles

---

¹ Io. 1:14.

că nu va da naștere unei noi vieți, dar trăirile ei visătoare se vor asemăna totuși întrucâtva cu trăirile nunții adevărate ale celei de-a doua. Așa îmi apare acum a fi diferența între mistica pantheistă și viața creștină în Dumnezeu.

Cu multă dragoste întru Hristos,
Sofronie ieromonahul.

CRUCEA LUI HRISTOS

Legătura între ființarea proprie și cea a întregii omeniri. Crucea lui Hristos – bastion împotriva tuturor gândurilor.

Athos (Chilia „Sfânta Treime”),
21 Noiembrie/4 Decembrie, 1945

Iubite întru Domnul David,

Că tu ești foarte ocupat și nu ai puțința să-mi scrii, te cred deplin, în primul rând pentru că, în general, te cred, iar în al doilea, și eu însumi sânt ὁμοιοπαθής¹, eu însumi sânt peste măsură împovărat, dacă nu cu munca, deoarece nu pot numi ceea ce fac muncă, ci cu grija, cu spovedania, pentru care las deoparte tot restul.

*

Mă aflu uneori într'o luptă încrâncenată, dar alteori petrec multă vreme într'o stare de paralizie duhovnicească lăuntrică, a cărei natură nu o pot înțelege, adică: este oare urmarea deplinei istoviri a sufletului și a trupului, sau, mai rău, a păcatului, a pierderii harului, a părăsirii de către Dumnezeu?

Cu cea mai deplină limpezime conștientizez că ființarea mea duhovnicească este nedespărțit legată de ființarea duhovnicească a lumii, a omului îndeobște, a omenirii. Uneori dragostea pentru Dumnezeu mă rupe

---

¹ În gr.: „asemenea-pătimitor”.

de lume, voiesc să uit lumea în contemplarea cu mintea a Dumnezeirii lui Hristos, dar uneori dragostea pentru om, suferința împreună cu el mă împinge la o nebu-nească ceartă cu Dumnezeu.

Crucea Fiului lui Dumnezeu și Dumnezeu este dezlegarea și capătul a toată lupta de acest fel. Crucea lui Hristos este bastionul de care se izbesc și se fac praf toate valurile gândurilor. Hristos, Cel din dragoste pentru lume răstignit pentru păcatele lumii, El este ultima mea iubire, ultima înălțare a minții mele, ultima îndrăz-nire a inimii mele, singurul și adevăratul meu Dumne-zeu.

În aparenta mea însingurare în pustie, în vremea războiului, multe groaze am trăit sufletește și inima mi s'a istovit până la neputință.

*

Poți să fii deplin încredințat, desăvârșit încredințat că eu nu te voi uita și nu mă voi schimba în atitu-dinea mea față de tine niciodată, Dumnezeu împreună-lucrând¹. Iar aceasta nu pentru că aş avea ideea răspun-derii pentru tine, nu, deoarece primesc poziția Sfinților Părinți în ce privește limitele și condițiile răspunderii duhovnicești, condiții, în cazul nostru, absente: ci pentru că există evenimente pe care nu le poți șterge din ființa ta, căci ele sânt o parte esențială a ființei tale.

Dumnezeu rămâie cu tine întotdeauna.

Cu multă dragoste în Hristos,

Sofronie

---

¹ Traducătorul poate purta mărturie că până la sfârșitul vieții lui David Balfour așa a fost. (n. tr.).

EPILOG

„Domnul ... îndelung-rabdă spre noi, nevrând ca să piară cineva, ci toți la pocăință să vie”.

(2 Pt. 3:9)

DUMNEZEU DRAGOSTE ESTE

*Dumnezeu dragoste este. Fericirea dragostei.
Monahismul – plinătatea ființării omenești.*

„Le Donjon”, Ste. Geneviève-des-Bois,
14 Aprilie, 1948

Dragă David,
Pace ție de la Domnul!

(...) Eu de mult m'am încredințat că Dumnezeu dragoste este¹, că El, cu neostoită sete caută pe fiecare dintre noi, că Îi este **dor** de noi, că, în a Sa dragoste către noi, El nu Se schimbă, oricât ne-am schimba noi față de El, că El pururea năzuiește să ne covârșească cu bunătăți; eu atâta m'am încredințat de toate acestea, încât cu îndrăznire și cu nădejde Îl rog să-ți dea ție să cunoști cât mai deplin acea fericire a vieții **omenești simple**, către care ai năzuit în ultimii ani...

Din tot sufletul rog pe Dumnezeu ca să-ți dea fericirea dragostei omenești, ca astfel cu atât mai mult să te încredințezi de a Sa dragoste și ca în sfârșitul vieții tale să dobândești și pe aceasta, adică cea vecinică Dumnezeiască dragoste.

---

¹ 1 Io. 4:8.

De mult am gândul că monahismul, adică adevăratul monahism, ca pază a fecioriei chiar, în vederea faptului că el este deplinătatea ființării omenești în ce privește țelul său, cuprinde în sine și experiența dragostei omenești firești. Desigur, această experiență poate fi dobândită și în planul intuiției duhovnicești, fără materializarea sau înfăptuirea sa în viață, însă ea totuși va fi. Monahismul nu porcede din naivitate sau ignoranță. Până și Maica Domnului, în convorbirea Sa cu Arhanghelul, și-a vădit nenaivitatea¹. Trebuie sau să zbori peste acest „Rubicon”², sau să-l treci înnotând prin el. Iată de ce rog pe Dumnezeu să te păzească și să dea ție deplinătatea vieții, și cea omenească, și cea dumnezeiască.

Nu te uimi că eu, monah, fără a-mi schimba părerile, sânt atât de sincer în bunele mele urări către tine, acolo unde alți monahi și-ar arăta altă dispoziție...

Curând va fi Paștile.

Deoarece îți scriu acum, primește, rogu-te, și felicitările mele de Paști.

HRISTOS A ÎNVIAT!

Cu dragoste întru Hristos,
ieromonah Sofronie.

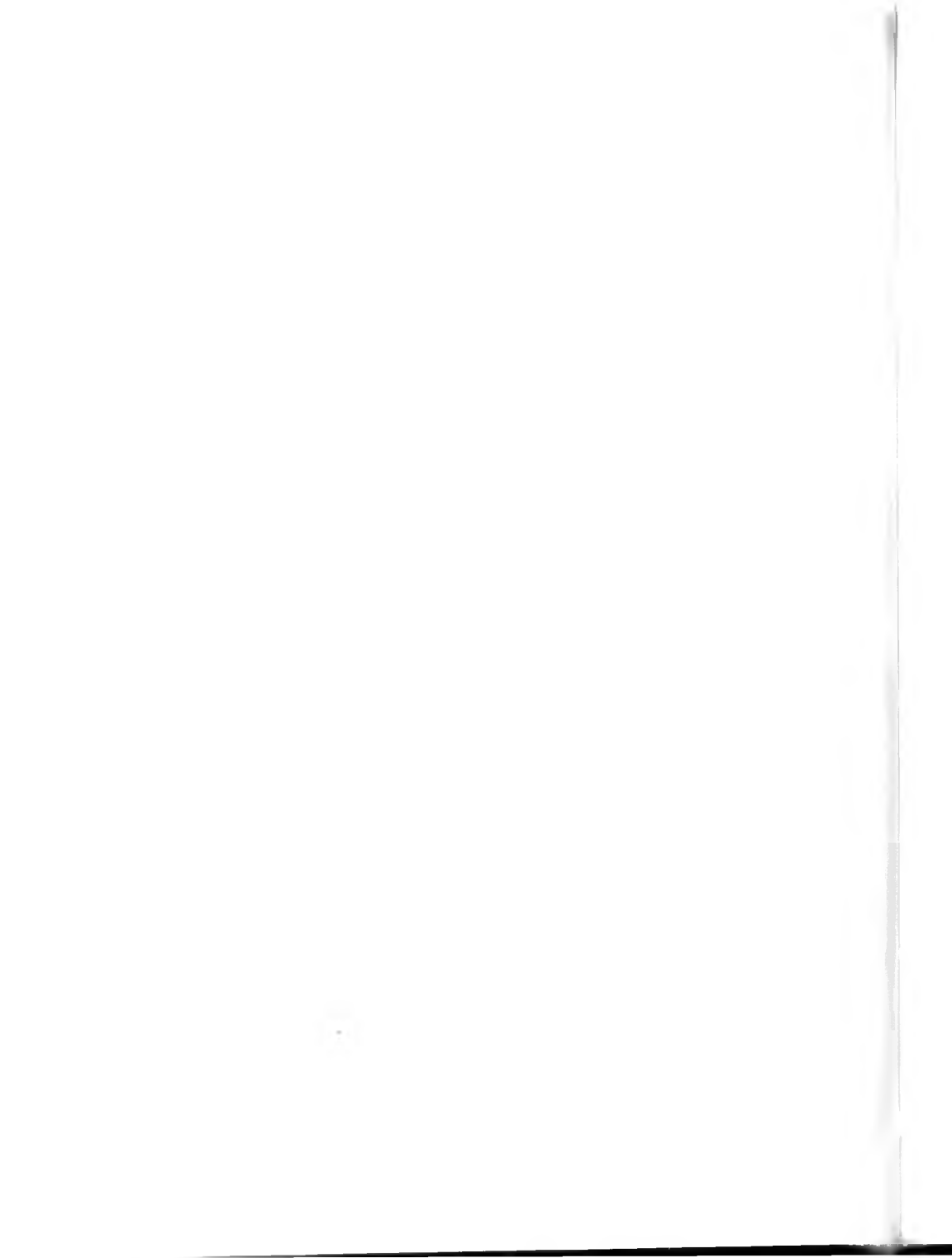
---

¹ Cf. Lc. 1:34.

² Mic râu ce separă Italia de Galia Cisalpină. Iuliu Cezar l-a trecut cu armata sa, în ciuda hotărârii Senatului. „A trece Rubiconul” înseamnă a lua o hotărâre gravă și a-i purta consecințele. (n. tr.)

ANEXA I

**DIN SCRISORILE PĂRINTELUI
SOFRONIE**

DESPRE ASCULTARE ÎN LIPSA DUHOVNICULUI

Despre buna înclinare către ascultare. A nu-și manifesta inițiativa în nimic. Tăierea vocii pentru curăția minții și pentru însușirea poruncilor lui Dumnezeu. Țelul: cunoașterea lui Dumnezeu, iar nu moralitatea. Povățuirea (de sine) cu ajutorul cărților Sfinților Părinți și prin ascultare față de toți.

Toamna, 1932.¹

(...) Bunăvoirea sufletului matală – dorirea de a-ți asuma ultimul loc al ascultătorului începător ce slujește părinților și fraților mai bătrâni – nu se îndreptățește deplin în cazul matală. Bine ai făcut că ai adăugat: „Dar dacă vezi vreo oarecare primejdie sau greșală în prea marea mea dorință de a mă înmicșora înaintea lor și a le sluji, scrie-mi”. Aceasta, pe părintele Siluan îl întrebi, dar mi-ai îngăduit și mie să citesc scrisoarea, iar dânsul aparent nimic nu ți-a scris în această privință; în

---

¹ Scrisoare-ciornă, fără dată, din care primele pagini lipsesc. Din această pricină părintele Sofronie nu a trimis scrisoarea. În legătură cu dorința de a scrie mai amănunțit despre ascultare, el face pomenire în Scrisoarea nr. 11 către D. Balfour, din 3/16 Decemvrie, 1932.

nesocotința mea, m'am gândit să-ți spun ce anume gândesc.

Îndărătul aparentei bunăvoiri se ascunde într'adevăr o oarecare primejdie și o greșală. În loc de a te învăța „smerenia, slujirea și ascultarea”, vei învăța contrariul. Și nu te uimi de ceea ce îți spun. Calea fără greș spre a se învăța cele mai sus pomenite virtuți iată care este.

Mată însuși nu căuta nici slava, nici necinstea, nici stăpânirea de a conduce, nici înjosirea printr'o slujire de sine voită. Nu numai nu căuta a domina asupra lor, ci, ceea ce deja ai, să fii din inimă gata să le cedezi cu bucurie în toate și să te supui, dar numai în acelea și în acea măsură în care și ei o doresc. Însuși să nu-ți manifesti inițiative. Orice loc ți-ar da, pe acela asumă-l. Ultimul, cel din mijloc – sau primul. Dacă îți cer ceva sau îți vor porunci – fă. Nu te lega de nimic, dar nici te împotrivi.

Dacă Vlădica, Mitropolitul, te pune pe post de mai-marele, nu te împotrivi lui. Cel mult, ce s'ar îngădui într'un astfel de caz, ar fi să zici mai mult sau mai puțin următoarele: „Preasfințite Părinte, binecuvântarea și voia voastră sânt pentru mine binecuvântarea și voia lui Dumnezeu, și nicidecum nu vreau să mă împotrivesc, dar conștientizându-mi deplin neputința și lipsa de experiență, trebuie mai întâi să vă spun că ascultarea pe care doriți să mi-o încredințați îmi depășește puterile”.

În alte cazuri, adică atunci când ți se încredințează lucruri după puterile matale, spune doar cu metanie

„Blagosloviți”, și atât. Nu spune „Nu sânt vrednic” sau altele asemenea, nu refuza, chiar dacă nu îți place, nu te bucura peste măsură dacă îți este după suflet.

În toate cazurile, încearcă numai să nu ieși în evidență ci doar să împlinești cu bucurie și simplitate și dăruire toate cererile și toate cele ce ți se vor încredința, care îți sânt după puteri. Dacă vei face astfel, vei fi iubit și de Dumnezeu și de oameni, și te vei învăța adevărata smerenie și blândețe, care constau în faptul de a nu te scârbi în înjosiri și a nu te înălța când ești cinstit¹. Calea ce-ți arăt este calea înaltă, desăvârșită. A căuta mai mult – adică a năzui către înjosire – nu este măsura matală. Exagerarea întotdeauna duce la urmări rele. (Iartă-mă că-ți vorbesc atât de deschis.)

A învăța ascultarea – a-ți tăia voia – este de datorie matală. Înțelesul iată care este: A nu te lipi de nimic sufletește, a nu gândi în legătură cu nimic în chip pătimăș înseamnă că în toată vremea vei petrece în fericirea de a avea sufletul și mintea slobode pentru dumnezeiasca gândire și rugăciune. Când îți vor zice: „Fă aceasta și în acest fel”, vei fi liber de nevoia de a gândi ce și cum să faci. Iar faptul de a-ți avea mintea liberă de a gândi la lucrurile acestei lumi este pentru noi lucrul cel mai de trebuință. A avea mintea și inima curate de tot gândul la cele materialnice, pământești, slobode de toată împătimirea – este de neapărată trebuință pentru rugăciunea curată.

Al doilea lucru către care neapărat este nevoie de a tânji în ascultare este obiceiul de a-și tăia voia

---

¹ *Scara* 8:3, în *Filocalia*, vol. 9, op. cit., p. 186.

trupească, ceea ce este de neapărată trebuință spre a putea mai ușor împlini poruncile lui Dumnezeu, deoarece voia noastră trupească (și cugetul trupesc) întotdeauna se împotrivesc vocii lui Dumnezeu (arătate prin porunci). În aceste două se cuprinde sensul ascultării.

Țelul nevoinței este împlinirea vocii lui Dumnezeu. Țelul nostru – viața vecinică – constă în a cunoaște pe Dumnezeu (Io. 17:3), iar nu în îndreptarea năravurilor. Aceasta, bineînțeles, nu înseamnă că nu trebuie să ne îndreptăm moralmente, dar adevărul este că prima și cea mai mare poruncă este a iubi pe Dumnezeu (Mt. 22:37). Când ne rupem de la pomenirea lui Dumnezeu, atunci față de această poruncă păcătuim.

(...) Totuși este și o a treia latură. Dumnezeu de două ori nu judecă. De faci vreo treabă în ascultare, în toată buna conștiință, atunci ești slobod de răspundere înaintea lui Dumnezeu. Va răspunde cel ce ți-a dat porunca, astfel încât conștiința îți va petrece tot mereu în pace.

Dacă acum te vei învoi să primești cele spuse drept o povățuire sigură, atunci în cel mai scurt răstimp vei face mari progrese în viața duhovnicească. Urmând calea arătată vei vedea că nici nu vei avea atât de mare nevoie de duhovnic. Mată îți vei face însuși duhovnici din Vlădica și din frații dimprejur.

De duhovnic este nevoie iată pentru ce:

1) Spre a tăia în ascultător-ucenic toată manifestarea vocii individuale, păcătoase, trupești, călăuzindu-l după voia lui Dumnezeu.

2) Hrănind (adică prin povățuiri) pe ucenic, a-l duce de la trepte mai joase spre unele mai înalte. A-i da lucrări corespunzătoare vârstei sale duhovnicești și puterilor.

Prima ți se înlocuiește prin tăierea propriei voi înaintea Vlădicăi și fraților din mănăstirea în care te vei afla.

Cea de-a doua – citind scrierile ascetice ale Sfinților Părinți (Cuv. Ioan Scărarul, Avva Dorothei, Varsanufie și Ioan, și alții pe care deja îi ai). Acestea însă nu pot înlocui deplin duhovnicul (cel ideal, cel desăvârșit, care, cu toate acestea, întotdeauna și în toate vremile, a fost nu ușor de găsit. Pe lângă cele spuse, ucenicii contemporani (care pe sine se călăuzesc, care în sine nădăjduiesc, deștepți, nerăbdători, nesmeriți, care știi toate) sânt incapabili să trăiască sub un duhovnic (unul adevărat).

Convorbirile cu cei de un suflet cu noi (care caută mântuirea), de asemenea mult ne ajută. Când totuși se adună nedumeririle și greutatea, astfel încât omul ajunge într'o deplină fundătură, dacă, în ce privește dispoziția inimii lui precum și pregătirea lui, se arată în stare, atunci Domnul îi va trimite un astfel de om (duhovnic) sau sfătuitor care îl va ajuta și îl va pune pe cale.

Astfel ți-am înfățișat amănunțit ceea ce la început ți-am scris pe scurt, după porunca părintelui Siluan.

Te sfătuiesc să primești ca povățuire nerătăcită calea și lucrarea ce ți-am înfățișat. Ea te va slobozi de cugetări și de cercetări asupra lucrărilor Sfinților

Părinți. Va aduce liniștire în viața matală, limpezime, siguranță. Îți va fi un temei neclătit în tot restul vieții. Gândește așa: „Dacă mă vor urî, și chiar dacă-mi vor tăia capul căci voi face astfel, eu oricum altfel nu pot face: Părintele Siluan așa mi-a poruncit, iar eu înaintea lui Dumnezeu, pentru ascultarea mea față de el, sânt curat”. Dacă te vor iubi și te vor lăuda, spune-ți că este pentru rugăciunile părintelui Siluan: „El m’a învățat astfel, iar meritul meu nu este mare, eu trebuie să fac așa, altcumva nu pot”. Astfel te vei izbăvi de puținătatea sufletului și de mândrie.

Vlădicăi poți să-i citești toate acestea sau să-i spui, însă celorlalți (părintelui Ștefan și altora) – nicicum. Ascunde-o de la ei ca pe o taină, altfel vrăjmașul va face toate praf.

Dacă vei înțelege acum ceea ce ne învață părintele Siluan, îți va fi de mare folos, și eu mă voi bucura pentru mată. Dar ce anume trebuie înțeles? Iată ce: A fi ascultător, a-ți tăia voia înaintea celorlalți înseamnă a da altora propria-ți povară și grijă, a deveni ca un pensionar, a te izbăvi de plicticoasa datorie de a te gândi la lucrurile acestei lumi. Înaintea-ți vei avea deplina libertate de a te preocupa neîntrerupt de gândirea la Dumnezeu și de rugăciune, „fără mânie și fără cugetări”, deoarece fapta, dacă se săvârșește în ascultare, iar nu din împătımire, nu turbură pacea sufletului, ba chiar o zidește. Iar pe lângă acestea, dacă ea este una simplă (de pildă să sapi, să tai lemne, să gătești hrană, și altele asemănătoare), nu vei fi împiedecat a stărui în

rugăciune până și în vremea muncii. Iată pentru ce adevărații monahi preferă munci simple.

În condițiile marelui s'ar mai putea afla niște particularități de nerezolvat prin cele spuse, dar aceasta o vom vedea mai pe urmă; acum însă așa vom gândi și vom face (...).

DESPRE HAR ȘI DESPRE CELE SUFLETEȘTI-DUHOVNICEȘTI

Despre lucrarea nepercepută a harului. Slujirea Liturghiei. Despre patul tare. Despre diferența dintre „sufletesc” și „trupesc”.

Athos, 3/16 Decembrie, 1932¹

(...) Gândesc că nu este acum nici o nevoie să-ți scot la iveală clipele când harul lui Dumnezeu a fost cu mată. Mai important este să-ți îndreptezi luarea-aminte la altceva, și anume: Greșala – și a mea, și a matală – constă în faptul că mai bine îți este să **uiți** de har, iar nu să urmărești atât de îndeaproape lucrările lui. Nu te poți încă smeri cum trebuie, de aceea nici Dumnezeu nu ți-l dă în chip **simțit**. Îmi amintesc că ți-am scris într'una din primele scrisori să nu-i pândești venirile și plecările, căci, după cuvântul Domnului, Împărăția lui Dumnezeu nu vine cu pândire². Mai bine să te simți nevrednic de har.

Cât despre cuvintele Cuviosului Macarie Eghipteanul (de care pomenești în scrisoare): „luând aminte cu mîntea trează, așteaptă până când Dumnezeu va

---

¹ Aduș la Scrisoarea nr. 11 către D. Balfour, din 3/16 Decembrie, 1932.

² Cf. Lc. 17:20.

veni și va cerceta sufletul”¹... Să nu ți le atribui în felul în care o faci, ci cutez să-ți propun să ți le atribui în limitele, în hotarele următoare. Când un gând rău sau o patimă te hărțuiește, atunci trebuie să te rogi lui Dumnezeu, așteptând de la el ajutor în luptă și izbăvire de gânduri și de altele asemănătoare. Când vine ajutorul și izbăvirea – de acum mai mult (și îndeobște „nimic deosebit”) nu vom aștepta. Nu aștepta „nimic deosebit”, strigă către Dumnezeu, uneori strigând din suflet, alteori în tăcerea minții, lipindu-te de Dumnezeu. Iată datoria noastră, după porunca: *Neîncetat vă rugați*².

(...) În privința slujirii Liturghiei cred că deocamdată nu este nevoie să te străduiești să slujești mai des decât până acum. Dacă împrejurările sânt atât de nepriincioase, nu trebuie să încerci să biruiești neajunsurile și piedicile, cu atât mai mult cu cât ești nevoit să te concentrezi cu sufletul și cu mintea pe viața lăuntrică, iar slujirea zilnic sau des în vremea de față îți va întrerupe luarea-aminte. Într’un cuvânt, bine îți este și destul deocamdată să slujești o dată sau de două ori pe săptămână.

Patul tare ne este de trebuință pentru ca, atunci când ne culcăm, trupul nostru să nu se dezmierde, să nu cerce simțiri plăcute, căci ele sânt, pentru sufletul

---

¹ Cf. Cuv. Macarie Eghipteanul, *Cuvântări duhovnicești* 33, 1, PG 34, 741B. Trad. rom.: Sf. Macarie Eghipteanul, *Scrieri*, op. cit., p. 240.

² 1 Thes. 5:17.

de Dumnezeu temător asemenea curviei, ba chiar pot și naște în trup mișcări curvești.

Nu m'a încântat deosebit felul cum îmi scrii despre propriile-ți reușite. Căci mulțămirea de sine, în orice privință, este un simțământ cât se poate de dăunător. Dar mă bucur de tine; însă fii gata, curând sau nu foarte curând, să te întâlnești și cu ispite. Caută la Avva Varsanufie, acolo unde zice „și-ai cutezat să spui că patimile ți s'au împuținat; iată de aceea ți s'a întărit lupta”.

A citi, așa cum faci, cele douăzeci și patru de rugăciuni ale Sfântului Ioan Gură de Aur este foarte, foarte bine.

Despre „sufletesc” și „duhovnicesc”.

Acești termeni se întâlnesc în ascetică, și chiar în Sfintele Scripturi (cf. Iac. 3:15; Iuda 1:19; 1 Cor. 2:14-15; 15:44 și 46). Din Epistola apostolului Iacov este vădit că el numește (înțelege) prin cuvântul „sufletesc” – „pământesc”, „omenesc”, „nu ale lui Dumnezeu”; și tocmai pentru faptul că nu sânt ale lui Dumnezeu, le numește „drăcești”¹. Precum și Domnul a spus Apostolului Petru: „Mergi înapoia mea, satano...”². L-a numit satană pentru că el gândea cele omenești, iar nu cele dumnezeiești. Din epistola Apostolului Pavel (1 Cor. 2:10-16) se vede că ceea ce el înțelege prin „sufletesc” este iarăși pământesc, omenesc, de-al firii ome-

---

¹ Cf. Iac. 3:15.

² Cf. Mt. 16:23.

nești celei căzute; iar prin „duhovnicesc” – cele ale harului, cele dăruite de Duhul Sfânt: „zidirea cea nouă în Hristos”¹. Cuv. Simeon Noul Theolog numește „duhovnicesc” cele venite de la Duhul Sfânt.²

Omul sufletesc este omul ce trăiește în limitele firii omenești celei căzute; iar duhovnicesc, cel înnoit în Hristos prin harul Sfântului Duh. O astfel de stare se poate socoti (ba chiar și este, în forma ei cea mai desăvârșită) mai presus de fire.

Omul trupesc, cel ce se lasă în voia patimilor trupești și a păcatului, se află într’o stare nefirească în ce privește firea omului.

Omului sufletesc îi este caracteristic a tânji către virtuți, către Dumnezeu, către dreptate (dar într’o măsură limitată). Însă el însuși, cu puterile lui firești, deși are de la Dumnezeu din fire darul libertății, nu poate birui păcatul, nici a se slobozi din asuprirea diavolului.

Toți acești termeni nu schimbă și nu se despart nicidecum de învățătura Bisericii despre om ca fiind îndoit alcătuit – din suflet și din trup, astfel încât în această privință (precum și în multe altele) nu diferă învățătura Bisericii Dreptslăvitoare de cea Catholică. Și Biserica Ortodoxă socotește erezie învățătura spiritualiștilor despre întreita alcătuire a omului – din duh, suflet și trup...

Cu ajutorul lui Dumnezeu, știindu-ți firescul tact și noblețea în relațiile cu oamenii, nădăjduiesc că însuși vei rezolva cel mai bine problema cum să te porți cu

¹ Cf. Gal. 6:15.

² Cf. Cuv. Simeon Noul Theolog, *Cuvântul 14*.

cei ce te înconjoară. Totuși mi se pare lucru bun a te ține mai departe de ei, a te închide în sineți mai mult. Drept aceea, este bine să faci astfel. Pentru a nu mâhni pe fratele, după poruncă, totdeauna trebuie să fii în relația cu oamenii simplu și vesel. Însă *să nu dai însuți pricină și să nu întreții convorbirea*. De întreabă – răspunzi cu bunăvoință, dar tu însuți să nu pui întrebări, să începi o convorbire, să o întreții. Noi, monahii, nu sântem în apele noastre nici măcar cu cei binecinstitori sau cei cu viață sfântă. Noi avem calea noastră...

DESPRE DUMNEZEIESCUL HAR ȘI LIBERTATEA OMULUI¹

Împreună-lucrarea harului și libertății. Absența definițiilor dogmatice ale Bisericii asupra anumitor teme.

(...) Drept să spun, abătându-ne către convorbiri cu caracter teologic ne îndepărtăm de la a merge neabătut către îndatoririle noastre și pe calea noastră (monahală). Dar într'o oarecare măsură ne este de neocolit deocamdată, având în vedere particularitatea *poziției noastre*. Mai târziu va trebui să ne reținem mintea de la năzuința ei în această direcție, pentru a o atrage spre a-și încorda *lăuntric* luarea-aminte. Fericitul Diadoh scrie: „Minții noastre îi este chinuitor de greu a petrece în îndelungata nevoie în rugăciune (cea a minții în inimă) din pricina îngustimii și a încordării neapărate a acestei rugăciuni; în teologie însă ea își dă drumul cu bucurie, aflându-și întindere și slobozenie. Dar nu trebuie să o lași pe această cale, nici să-i dai peste măsură a se răpi de teologie cu bucurie”².

¹ Aduș la Scrisoarea nr. 12 a părintelui Sofronie către D. Balfour, din 12/25 Decembrie, 1932, neinclus în versiunea finală.

² Fericitul Diadoh al Fotikeii, „Cuvânt pustnicesc, împărțit în o sută de capete, a lucrătoarei cunoștințe și a dreptei socoteli

Împreună-lucrarea harului cu libertatea este necondiționat primită, dar în învățătura Bisericii noi nu avem o definiție exactă a felului în care se împletește lucrarea lor reciprocă. Există împreună-glăsuire între libertate și lucrarea harului, și totuși importanța precumpănitoare sau de căpetenie se atribuie neapărat harului. În om există o firească predispoziție către bine, către virtuți.

În învățătura Bisericii se observă o anume lipsă de speculare până la capăt, o oarecare nedefinire în multe împrejurări. Dar nici nevoie este de o formulare exactă a ceea ce nu se poate nu numai exprima în cuvânt, dar nici atinge cu duhul, căci nemăsurat de bogată este înțelepciunea lui Dumnezeu. De nepătruns este, de pildă, împletirea libertății cu mai-nainte-cunoașterea, cu mai-nainte-hotărârea, cu faptul că, fără împreună-lucrarea harului, de la noi înșine nu putem face nimic. Acî, mie defel nu mi se pare de neapărată trebuință pentru mântuire o exactitate a definițiilor. Drept aceea eu observ uneori diferențe de opinii fără a le da multă însemnătate, în vederea faptului că ne este cu neputință, dispunând de mijloace relativ nedesăvârșite, de a ne exprima prin cuvânt.

Iartă-mă, curând va veni vremea când nu voi mai îndrăzni să-ți vorbesc despre nimic din acestea, dar acum o fac împotriva voii mele, socotindu-mă, cum ar fi, dator să o fac. Nu îmi place să o fac, căci dragostea

---

celel duhovnicești”, cap. 68. Textul este redat după traducerea părintelui Sofronie însuși.

după Dumnezeu naște în suflet dorința de a se smeri înaintea fratelui.

Drept aceea, de pildă, unii vorbesc despre faptul că sufletul și îngerii sânt duh, nematerialnici – și au dreptate, căci astfel ei exprimă adevărata lor stare de duh (în comparație cu cea materialnică). Alții spun că sufletul și îngerii și diavoli au o oarecare substanță materialnică – și au și ei dreptate, căci astfel voiesc să arate diferența între Duhul Absolut – Dumnezeu – și duhul mărginit – făptura. Poți înțelege ca fiind drepti și unii și alții, în ciuda diferenței exprimării.

Tot astfel și în privința învățaturii despre har. Omul nu poate nu numai a exprima, dar nici a înțelege până la capăt toate acestea, și deci nu trebuie să fim prea chițibușari, nici să năzuim către o definiție și expresie exactă în învățătura acestor teme. Prezența unei oarecari nedepline speculări, a unei nedefiniri, atunci când există o învățătură asupra elementului esențial, satisface deplin nevoile noastre, ba chiar într'un chip mai desăvârșit decât a încadra viața duhului în forme moarte.

Astfel încât, în privința învățaturii despre har, ne este esențial a conștientiza că omului îi este lăsată **libertatea**. Bineînțeles, și aci (și este adevărat și pentru mărginirea duhovnicească a făpturii) trebuie spus că una este libertatea absolută a lui Dumnezeu, și alta libertatea relativă a făpturilor înțelegătoare. Esențial este a ști că mântuirea omului se săvârșește de către harul lui Dumnezeu cu condiția neapărată a participării voii noastre libere. Pe om, Dumnezeu l-a zidit fără aju-

tor omenesc, însă a-l mântui nu poate [fără participarea lui].

Poate că lucrul cel mai important pentru noi în cazul de față este a lămuri întrucâtva (în linii generale) ceea ce trebuie să înțelegem prin libertate. Libertatea omului, precum mi se pare, se cuprinde în libertatea alegerii, în putința de a primi sau lepăda. Omul nu are altă viață în sine. Greșala pelaghienilor se cuprinde mai presus de toate în faptul că ei au înțeles omul ca fiind liber, în sensul că el, prin „**propria-i putere**” – care aparține firii lui – poate să nu greșască, poate să facă binele. În opinia Părinților dreptslăvitori, de pildă a Cuviosului Simeon Noul Theolog, omul fără împreună-lucrarea harului nu poate birui păcatul, nu este în putere a înfrânge vrăjmașul, a se slobozi de el. Însă alegerea lui se arată în dorința de a se slobozi de robia cea rușinoasă printr’o împotrivire păcatului după puteri și prin căutarea ajutorului lui Dumnezeu. Părerile Fericitului Augustin, de asemenea, trebuie socotite ca fiind întrucâtva extreme. Adevărul este între cele două. Firii omenești îi este proprie năzuirea către bine, către adevăr, către desăvârșire. Chipul dumnezeiesc în om, suflul nemuririi se zărește chiar și în omul căzut – de aceea nimic din cele făcute nu va putea niciodată mulțami pe om, nu-i va putea liniști deplin duhul.

Împletirea înainte-cunoașterii (lui Dumnezeu) cu libertatea omului este de neînțeles, de nepătruns. Mie îmi apare deosebit de mare și de vrednică, de o nesfârșită uimire în zidirea lui Dumnezeu tocmai libertatea fapturilor înțelegătoare. Omul nu are viață (vecinică) în

sine. Ea îi este dăruită de Dumnezeu¹. Este darul harului lui Dumnezeu; mântuirea se săvârșește de către harul lui Dumnezeu, însă neapărat cu participarea liberei ei alegeri din partea omului; dacă vrei, aci se și vedește libertatea omului.

În ce privește afirmația pelaghienilor, și îndeosebi a lui Duns Scott² față de libertatea omului, că ea este în putere de a săvârși binele, trebuie să spun că săvârșirea binelui evanghelic este lucrarea dreptății lui Dumnezeu, care este cu puțință numai în starea unui mare har. Astfel, darurile harului, pomenirea morții, frica, credința și celelalte nu fac încă decât să rețină de la păcat, însă a lucra dreptatea lui Dumnezeu, care se exprimă în dragostea către Dumnezeu din toată inima, din tot sufletul, din toată vârtutea, și către aproapele ca pentru sine însuși – este netăgăduit cu puțință numai în starea de mare har. Această stare este pentru om cea mai presus de fire *îndumnezeire*, înseamnă a fi Dumnezeu după har, este însăși esența desăvârșitei noastre mântuiri. Într’o astfel de stare, Duhul lui Dumnezeu într’atâta atrage cu îndulcirea sa și într’atâta biruiește omul, încât el nu se mai simte slobod, biruit fiind până la capăt de dragostea dumnezeiască; dar atunci, pierzându-și, cum ar fi, libertatea, devine cu adevărat liber. Opinia catholicilor că prezența *simțită* (*nu prin simțuri*) a harului nu este deloc necesară pentru mântuire și nici

---

¹ Alt manuscris adaugă și subliniază: „precum și cea vremelnică”.

² Duns Scott John (1265-1308), monah franciscan, reprezentant al scolasticismului.

pentru a dobândi până și cele mai înalte trepte ale vieții duhovnicești – nu este dreaptă. Aceasta este, cred, greșala matală, în urma nedesăvârșitei înțelegeri a unei limbi străine.

Mântuirea sa, omul o recunoaște anume numai atunci când îl înștiințează, îl încredințează de ea prezența netăgăduit simțită a harului în inimă.

Când vorbim despre faptul că harul este cu omul, însă el nu-l simte, este vorba de o deosebită pronie a lui Dumnezeu pentru noi. Harul își poate ascunde prezența, dând omului din plin să simtă prezența în sine a liberei alegeri. Însă prezența lui se poate cunoaște din faptul că omul își amintește de Dumnezeu, se înfrânează de la păcat, luptă împotriva patimilor. Într’o astfel de vreme, omului toate i se dau cu trudă și cu durere. Astfel de părăsiri se aseamănă cu o mamă care, învățându-și pruncul să meargă, își ia mâinile de pe el, dar ea însăși merge după el cu atenție încordată, ca în clipa când este nevoie, din nou să-l rețină de la cădere cu mâinile sale.

Știu că nu m’ai osândit pentru faptul că mult ți-am vorbit despre sinemi. De-ai știi cât de mult a trebuit să sufăr pentru faptul că nu am avut un adevărat povățuitor, adică unul care să-mi fi împlinit căutările mele, ale sufletului și ale minții, fie și într’o oarecare măsură. De câte ori nu m’am poticnit, și până acum mă poticnesc, iar uneori aproape mortal. Dorirea mea era ca, într’o măsură, măcar la începutul căii matală, să te feresc de acele lucruri ce m’au vătămat, poate în chip de neîndreptat. Merg printre oameni și adesea am aerul

vesel, dar sufletul meu se mârșește aproape până la moarte. Aș vrea să plâng căzând la pământ și să nu mă mai ridic până-n ziua Judecării, dar sufletul se istovește până la neputință. Multe cuvinte ți-aș putea spune drept dovadă netăgăduită a adevărului, însă cândva trebuie să pun capăt nebuniei mele: adică a vorbi despre sinemi.

Înțelege doar, iubite întru Hristos părinte, că după cuvântul Mântuitorului, cel ce caută ale sale, acela este mincinos, dar cel ce caută ale lui Dumnezeu sau folosul fratelui său, acela petrece în adevăr¹. Căci ce nedreptate este în cel gata să-și pună sufletul pentru fratele său (adică pentru tot omul)? Sau ce am putea căuta mai mult? Dacă mântuirea este în dragoste, atunci oare nu este aceasta mântuirea – când cineva iubește până la a fi gata de jertfă?

Foarte drept vorbești în scrisoarea din Nissa² despre josnicie și celelalte. Josnicia noastră este când nu plângem noi înșine. Josnici sântem când în inima noastră nu avem compătimire pentru oameni – pentru cei înjosiți, bolnavi, nefericiți trupește și sufletește. Când inima noastră este nemilostivă, mândră. Iată adevărata noastră josnicie (iar eu în această josnicie m'am afundat până la capăt). Domnul să mă miluiască, pentru rugăciunile mamei.

De două ori ți-a scăpat expresia despre lipsa simțământului realității vieții duhovnicești. Bucuramă-voiu când voiu auzi de la mată că acum conștientizezi că numai cea duhovnicească este

¹ Cf. Io. 7:18; Mt. 16:23.

² Scrisoarea nu s'a păstrat.

adevărata realitate, iar tot restul este asemenea unei viziuni ireale a visului.

În terminologia ascetică se pot întâlni expresii care la prima privire par a contrazice învățătura dogmatică, ceea ce, bineînțeles, nu este cu puțință, căci una de alta sânt de nedespărțit. Cel ce rătăcește în dogmatică neapărat va rătăci și în viața lăuntrică, morală. De aceea, de neocolit ne este a primi punctul de vedere că Adevărata Biserică va fi adevărată și în una și în cealaltă, și că greșind în una, numaidecât va greși și în cealaltă.

Desigur, aci noi vorbim despre Biserica în întregul ei. Diferitele sale mădulare, deși trăind în Biserică, pot a nu cunoaște multe și chiar a greși în câte ceva, fără ca totuși să-și piardă mântuirea din pricina nedeplinei cunoașteri – pe care, între noi fie zis, nici un om nu o poate atinge în deplinătatea ei, ci este numai moștenirea întregii Biserici.

Cu alte cuvinte, voiesc să zic că pentru mântuire neapărat trebuie să fim mădulare ale adevăratei Biserici, în afara căreia nu este cu puțință omului a primi nici harul, nici cunoașterea adevărurilor.

*

În ce constă libertatea noastră?

Poate numai în faptul că avem stăpânia să ne supunem înțelegător și din convingere legii lui Dumnezeu, lucrării harului, sau dimpotrivă, să respingem și legea și harul. Oare nu astfel vorbea Apostolul Pavel în Epistola către Romani, cap. 6, stihul 18?

DESPRE POCĂINȚĂ¹

Temeiul vieții duhovnicești – pocăința. Pilde din rugăciunile înainte de Împărtășanie. Despre vătămarea adusă de cartea lui Ioan al Crucii.

Astfel, de pildă, ți-am spus că temeiul vieții duhovnicești este *pocăința*; că în frica lui Dumnezeu și în lucrarea poruncilor se cuprinde toată înțelepciunea și toată mistica – adică taina; că spre a dobândi o rânduală sau o stare mai înaltă nu trebuie să năzuiești spre ea, precum o faci; că la contemplare omul este dus de harul dumnezeiesc după pocăință, după o mare și adâncă smerenie, și că este total neașteptat omului; că pentru dumnezeiasca înfiere calea este – pocăința; că dragostea lui Dumnezeu vine după frica lui Dumnezeu – una atât de puternică, încât omul se simte ca și pironit. Este expresia exactă a Sfintei Scripturi și a rugăciunilor – „*întreg mă pironește cu frica ta*”². Că rugându-te, întotdeauna trebuie să te conștientizezi ca păcătos, și altele, precum scrii.

---

¹ Extrasul 1 din Scrisoarea nr. 13 a părintelui Sofronie către D. Balfour, din 14/27 Decembrie, 1932, neinclus în versiunea finală.

² Cf. Rugăciunea a 3-a, a Sfântului Simeon Metafrast, după Împărtășanie.

Spre a-mi întări cuvintele voiu pomeni cele ce atât de adesea citești – rugăciunile înainte de Împărtășanie: ele toate sânt pătrunse mai cu seamă de duhul pocăinței și al defăimării de sine, una sinceră și adâncă.

Întâia rugăciune: „Nu sânt vrednic a căuta la înălțimea slavei Tale ... și nevrednic sânt ceriului și pământului, și însăși vremelniceii vieți”¹.

A doua rugăciune: „Nu sânt vrednic, nici în stare ... nici te scârbi de *mai spurcata* decât a aceleia, și mai necurata mea gură, nici de borâtele și necuratele mele buze, și spurcate”².

Rugăciunea a patra – una de curată pocăință până la capăt, aproape până la deznădejde: „De mai este mică nădejde de mântuire ... că s’a umplut de multe rele sufletul meu, și nu este întru mine nădejde de mântuire...”³

A șaptea rugăciune: „Din buze spurcate ... nedefăimându-mi cuvintele ... dă mie cu îndrăzneală a grăi, ... și mai vârtos mă și învață ce mi se cade a face și a grăi”. Iar apoi începe schimbarea, din care se văd rezultatele pocăinței: „Ci aceasta iarăși *știu*, ... pre cei ce *fierbinte* se pocăiesc, cu mila îndurării și curățești, și luminezi, și *luminii* părtași faci, împărtași Dumnezeirii

---

¹ Cf. Rugăciunea 1-a, a Sfântului Vasilie, înainte de Împărtășanie.

² Cf. Rugăciunea a 2-a, a Sfântului Ioan Gură de Aur, înainte de Împărtășanie.

³ Cf. Rugăciunea a 4-a, a Sfântului Simeon Metafrast, înainte de Împărtășanie.

tale lucrându-i cu nepizmuire, și ... *de multe ori* cu dânșii vorovești, ca și cu prieteni ai tăi adevărați”¹.

A noua rugăciune: „Ci pre toți cari *din pocăință* la Tine au venit, în ceata *prietenilor* Tăi ai rânduie”², și celelalte.

De aceea, tot ce ai scris în ultima scrisoare (din Nissa) despre rugăciune este foarte drept. Așa și fă, cu inimă neîndoită.

Conștientizează-te ca un păcătos ce vine către Mântuitorul, ca o făptură de nimic ce îndrăznește să se adreseze Făcătorului nespus de Mare, conștientizează-ți sărăcia și josnicia, și extrema nevrednicie de a vorbi cu Dumnezeu. Dacă o conștientizezi – este un mare bine, rostește-ți rugăciunile lui Dumnezeu și simțămintele inimii în propriile-ți cuvinte. Bine este dacă vei avea înaintea ochilor limpede, înțelegător, conștient, propriile nevoi duhovnicești, și exprimă-le cu simplitate, necăutând cuvinte alese, căci Dumnezeu știe gândurile ascunse ale inimii noastre; și când nu mai ai cuvinte, atunci roagă-te cu „suspiniuri negrăite”³.

Părăsește toate acele *vide des puissances, nuit obscure*⁴ și celelalte. Rău îmi pare că ți-a căzut în

¹ Cf. Rugăciunea a 7-a, a Sfântului Simeon Noul Theolog, înainte de Împărtășanie.

² Cf. Rugăciunea a 9-a, a Sfântului Ioan Gură de Aur, înainte de Împărtășanie.

³ Rom. 8:26.

⁴ „Golul puterilor [sufletești], noaptea întunecoasă” (în lb. franceză).

mâini acea carte – mult ne poate vătăma. Zicând astfel, nicidecum nu înjosesc cartea însăși.

Nu socoti, iubite părinte David, în ce chip sânt rugăciunile pomenite de mine mai sus; adică de aparțin chipului celui înalt, celui mai de pe urmă sau celui mijlociu. Voiu zice totuși, după cuvântul sfântului Simeon Noul Theolog, că țin de chipul mijlociu al rugăciunii.¹ Cel de pe urmă este cu închipuire. Nu te încurca *deocamdată* cu acest fel de rugăciune. Nu gândi, de asemenea, că dacă ți-am vorbit despre pocăință ca fiind elementul *de neînlocuit* sau temeiul *întregii* noastre vieți, aceasta ar însemna că stările înalte unde pocăința „sfârșește” sânt necunoscute. Precum, netâlcuit, și marea frică a lui Dumnezeu, atingând o oarecare limită a încordării, se preschimbă în dragostea lui Dumnezeu.

Îți vorbesc despre lucruri de care sânt sigur, pe care eu însumi le-am trăit (...), dar amar mie, ticălosului: Aș voi să sfârșesc cu aceste obositoare referiri la experiența mea de nimic.

Iată ce spune Cuv. Isaac Sirul: „Cunoașterea duhovnicească, prin firea sa, vine după lucrarea virtuților. Dar și uneia și alteia îi premerg frica și dragostea. Și iarăși – dragostei îi premerge frica. Tot cel ce, nerușinându-se, zice că este cu puțință a dobândi cele de pe urmă fără lucrarea celor dintâi (adică a dobândi cunoașterea înaintea lucrării virtuților sau dragostea înainte de frică), neîndoit pune primul temei pierzaniei

---

¹ Cf. Sf. Simeon Noul Theolog, *Cuvântul* 68.

sufletului său. Astfel este calea Domnului, că cele de pe urmă se nasc din cele dintâi”¹.

---

¹ Cuv. Isaac Sirul, *Cuvinte pentru nevoie*, Cuvântul XLIV, op. cit., p. 209.

DESPRE CUM TREBUIE SĂ NE NEVOIM CU MINTEA¹

Întrebări privind experiența duhovnicească a rugăciunii. Cum se înțelege inima. Despre tăcerea minții la sfințitul Dionisie Areopaghitul. Mistica – abatere de la Cruce.

Căutarea matală a înțelesurilor metafizice despre inimă nu îmi place, toate acestea nu sânt spre folos, nu sânt spre zidire, ci spre surprare.

Explică-mi, cum le înțelegi? Când te cufunzi în *nuit obscure* sau în *vide des puissances* – mintea matală este oare slobodă de tot gândul, oricare ar fi acel loc unde se află? Acolo unde este și inima noastră trupească, în piept (în partea stângă), sau altundeva, sau nu o simți absolut nicăieri, ci doar te cufunzi într'o desăvârșită negândire, într'un oarecare hău? Și absolut nimic nu-ți gândește mintea, sau gândește cumva pe Dumnezeu? Sau poate se îndeletnicește și cu rugăciunea? Și dacă da, atunci ce fel, și cum? Cu cuvinte, sau numai prin simțul inimii (trupești), sau numai cu mintea, fără a rosti nici un cuvânt de tânjire către

---

¹ Extrasul al 2-lea din Scrisoarea nr. 13 a părintelui Sofronie către D. Balfour, din 14/27 Decembrie, 1932, neinclus în versiunea finală.

Dumnezeu? Vede oare mintea ceva în acest răstimp, sau nu? Toate acestea neapărat lămurește-mi-le, te rog mult, nevoiește-te, dacă este cu putință. Și eu mă nevoiesc în legătură cu ele, și nu pentru sinemi, căci nu mă preocupă în chip nemijlocit.

Și iarăși, de este cu putință, scrie-mi în câteva cuvinte cum înțeleg catholicii mistica dumnezeiescului Dionisie Areopaghitul.

Foarte drept scriai într'un alt loc în scrisoare: „Canoanele, irmoasele, sânt atât de complicate și atât de îndepărtate de ceea ce este în mintea și în *inima* mea”. Acea inimă, așa cum o înțelegi aci, pe aceea să o ai în vedere; și iarăși, în alt loc: „Să vorbesc cu Hristos, exprimându-I *limpede* ceea ce *simte inima* (aci foarte drept vorbești și drept înțelegi despre inimă, unde este ea și ce este), dezvăluind acel simțământ și conștiințizarea înțelesului și puterii sale, nevoindu-mă într'o astfel de relație ușoară cu Domnul, în care conștiința și *mintea și inima limpede își dau seama de ceea ce se petrece*” – toate acestea foarte drept le zici și le faci, și, cu ajutorul lui Dumnezeu, fă-le. Neapărat trebuie să fie în rugăciune împreună-glăsuirea minții și inimii, „conștiințizare și limpezime”. Și nicicum nu trebuie să fie *vide des puissances, nuit obscure, anéantiment des facultés*.

Încă nu am citit cartea, dar din scrisoare presupun că ți-ai format o părere strâmbă despre toate cele pomenite. Dar dacă ai înțeles autorul așa cum el cu adevărat învață, înseamnă că și el rătăcește. Și înseamnă că nici pe sfântul Dionisie Areopaghitul catho-

licii nu-l înțeleg. Dar dacă numai tu rătăcești, aceasta ar fi bine. Crede-mă, iubite părinte David, în contemplare și viața nematerialnică oamenii intră, prin darul milostivirii lui Dumnezeu, pe altă cale. „Tăcerea minții” la sfântul Dionisie Areopaghitul niciodată nu se deosebește de rugăciune, însă „liniștirea minții” rugătorilor este ceva puțin diferit și se atinge pe altă cale, una diferită de a sfântului Dionisie Areopaghitul. Sânt și lucruri în comun, și diferențe de căi și de stări. În prezent, mai bine nu te mai gândi la ele. Dacă ți le-aș explica pe toate acuma, mată, însușindu-ți-le intelectual, nu le vei mai cunoaște din cercare duhovnicească.

Sau poate toate acestea ți s’au ivit pentru că *St. Jean de la Croix* învață contrariul? Însă să știi, dragul meu, că dacă el *drept* învață despre „liniștirea minții”, atunci între noi nu va fi nici o contradicție. Ci pur și simplu, ai alergat mai nainte de vreme acolo unde nu ți se cade încă să încerci să pătrunzi și, pare-mi-se, încă nu deplin ai înțeles, deși scrii în scrisoare că toate îți sânt *cât se poate de limpezi* (despre cartea lui *St. Jean* spui că îți este „*deplin pe înțelesul*” matale). Și totuși om sânt, poate că greșesc eu și nu mată, iar atunci te rog să mă îndreptezi. Spun acestea toate înainte de a citi cartea, întemeindu-mă numai pe scrisorile matale, pe care le-am recitat și la care voiesc să răspund fără întârziere. Această tendință către desăvârșirea și cunoașterile adânc „mistiche” este principalul motiv din pricina căruia mulți s’au abătut de la calea de cruce a creștinismului pe calea largă, pentru dezământul sectarilor, teozofilor și celor asemenea lor. Și astfel, eu fac

înadins să te opresc, sau cum Sfinții Părinți zic, „să apuc de picioare și să trag la pământ pe cel care râvnește a zbura de sine la cer”¹.

---

¹ Cf. *Patericul*, Cap. 25, Cuv. 7, op. cit., p. 462.

DESPRE ÎNSEMNĂTATEA MINUNII

Vindecarea prin rugăciune. Neluarea-aminte la minune: nepocăința și căutarea fericirii omului vechi. Despre jalnicul rezultat.

The Old Rectory, 29 Ianuarie, 1962

(...) Preabine te înțeleg când îmi scrii despre A¹. I-am răspuns și la telegrama din Cairo, despre moartea [soției sale] M., și de asemenea la scrisoarea lui. Cu tine pot vorbi **deschis** și cât se poate de concret. În ultima vreme îi scriam lui cu mai puțină tragere de inimă, pentru că mă așteptasem la mai mult de la el și de la M.

Desigur știi că era condamnată la moarte, după părerea doctorilor. La Londra, la spitalul pentru canceroși deja încetaseră tratamentul cu raze, căci de acum totul părea dincolo de orice nădejde. Părul îi căzuse, toate cele din lăuntru erau mâncate de cancer... și multe altele.

Mi-a cerut să mă rog împreună cu el pentru vindecarea ei. Cerea de la Dumnezeu o minune. Am început cu bucurie în duh, dar cu multă durere în inimă, să mă rog pentru ea și pentru el. Într'una din

---

¹ O cunoștință comună a părintelui Sofronie și a lui David Balfour, care nu cu mult înainte suferise moartea soției sale M.

zilele lunii Februarie, acum doi ani, m'am dus s'o împărtășesc. Am șezut mai mult de două ceasuri lângă patul ei. Ne-am rugat, am vorbit, discutat; am împărtășit-o... Întorcându-mă acasă, ziua următoare am primit o scrisoare de la A., zicând că doctorii au examinat-o pe M. și au hotărât să continue tratamentul cu raze. Starea ei, și duhovnicește și trupește, s'a îmbunătățit considerabil. Atunci i-am scris lui A. că am trecut primul „prag”. De acum putea să creadă că însănătoșirea era cu putință, dar să nu uite că și el și ea vor trebui, în acest caz, să-și schimbe viața radical, că minunea nu s'a săvârșit pentru ca ei să rămână cum fuseseră până atunci.

După câțeva vreme, aproximativ două săptămâni, m'am dus din nou la Londra pentru ca să o împărtășesc a doua oară. Din nou ne-am rugat intens, și celelalte.

Și iară, cca care fusese deja total „prăbușită” cu câteva zile înainte, s'a ridicat din pat, s'a dus *cu autobuzul* la aeroport, de unde a luat avionul pentru Elveția, unde i-ai și întâlnit. Trăiesc în munți, merg să se plimbe, ea mănâncă de toate, este veselă și se bucură din plin de viață. Apoi după câțeva vreme se duc la Paris, acolo merg peste tot, la muzee, la teatru ș.a.m.d. ... Vin la Londra ca să se arate doctorilor. Doctorii n'au găsit nici urmă de „metastaze”, nici de revenire a bolii. Călătoresc în Grecia, în Egipt... dar nimic altceva decât căutarea „vechii fericiri”, decât dorința de a „trăi” așa cum o făcuseră în anii dinainte, până la boală.

A. nu i-a spus că avusese cancer, că ea se vindecase printr'o minune, i-a susținut convingerea că

doctorii greșiseră mai nainte, că nu avusese nimica „îngrijorător”... Și în final – minunea a trecut fără nici o schimbare esențială în viața lor duhovnicească. Nu știu să fi păstrat ea statueta lui Buddha, pe care am văzut-o lângă ea în spital și pe care mi-a arătat-o cu multă încântare ca fiind ceva „minunat”. În acea clipă n’am vrut să o întristez cu nimic și i-am zis doar că eu însumi Îl iubesc *numai* pe Hristos, și nici n’am vrut să mă uit la Buddha. Nici ea, nici A. nu m’au înțeles.

Nu vreau să intru într’o analiză a vieții lui A. și M., însă dintru bun început l-am socotit pe A. ca fiind deosebit de înzestrat pentru viața duhovnicească și totdeauna mă duruse adânc că nu înțelesese chemarea lui Dumnezeu. A preferat un oarecare „universalism” care în vremea noastră își află loc în multe minți. M. se afla sub influența lui și, bineînțeles, mai cu seamă de la el mă așteptam la înțelegerea că **universalismul** lui Hristos este singurul universalism adevărat; că a căuta altceva și altundeva ceva și mai universal o pot face numai cei cărora nu le-a fost dat să trăiască harul botezului... Mă așteptam ca starea de sănătate a lui M. să se înrăutățească din nou. De asemenea, mi-a fost cât se poate de greu din nou să cer lui Dumnezeu, căci prima mea nădejde fusese zădărnicită: ei nu renăscuseră. De fapt, rugăciunea pentru bolnavi, pentru însănătoșirea lor prin puterea de Sus, prin minune, este cu putință numai dacă se „făgăduiește” pocăință, adică a-și schimba fundamental întreaga viață, ca slava lui Dumnezeu să-și afle loc în ei, ca tot restul vieții lor să

se petreacă de acum tocmai în planul slavei lui Dumnezeu.

Asemenea ție, și eu i-am scris lui A. că, oricât de grea îi este întristarea, faptul că i s'a dat ca M. să supraviețuiască trebuie să-l înțeleagă ca pe o nouă chemare către o nouă nevoință, de acum cea mai măreață și mai strălucită. Din răspunsul lui nu văd să fi aflat ecou cuvintele mele în sufletul său. Toată scrisoarea sa nu este decât un plâns „sufletistic”, ca să nu zic „trupesc”. Ca și tine, tare aş fi dorit să-l văd ridicându-se în toată puterea unuia cu adevărat înțeleptit de experiență... dar el îmi vorbește de sinucidere, adică de dorința lui de a-și grăbi ieșirea din această lume, și că numai cuvintele lui M., „asta să n'o faci niciodată”, îl rețin.

Bineînțeles, îi voi scrie din nou, dar nu mai am în suflet de acum acea însuflare pe care am avut-o până odinioară; nu mai am nădejdea că vrea să se *ridice*. El își „cultivă” durerea într'un chip aproape femeiesc. Să i-o spun tăios, direct, hotărât – fi-va oare de vreun folos? Mă îndoiesc. În parte și de aceea tac...

Va trebui încă de multe ori să suferi durere pentru că nu toți caută către Dumnezeu cu aceeași putere, să suferi, fiindcă adesea ei refuză de a întâmpina pe Dumnezeu, pe Cel Care îi caută cu atâta „gingășie”, cu dumnezeiasca Sa smerenie, una cu totul osebită, fără nici cea mai mică silire asupra lor. Trăindu-mi slujirea duhovnicească, am început să văd ceva mai limpede cât este de „grijuliu” Domnul, în ce măsură este nobil

(iartă această expresie!). El ni se adresează ca unor egali...

*Vrăjmașii omului, casnicii lui*¹ – eu o înțeleg astfel: Tot omul care într'un fel sau altul ne împiedică a merge către Dumnezeu ne este vrăjmaș, în însăși măsura în care ne împiedică. Și, fără îndoială, situația cea mai grea este tocmai cu apropiații noștri, pentru că ei ne iubesc, pentru că viața lor este legată de a noastră cu mii de legături. Dar, cu toate acestea, cred în biruința lui Hristos, adică în biruința Sa finală.

Al tău dăruit,

Sofronie.

---

¹ Mt. 10:36.

DESPRE DUMNEZEIASCA ÎNTRUPARE

Despre întruparea Cuvântului „pentru a noastră mântuire”. Părerea părintelui Serghei Bulgakov. Despre părintele Evdokimov. Despre secularizarea teologiei.

The Old Rectory, Nașterea Domnului, 1970

(...) În privința „părerii” teologice (theologumenului) că „întruparea Cuvântului totuși ar fi avut loc independent de căderea lui Adam”, și că, prin urmare, până și actul facerii lumii, din punct de vedere teologic ar fi fost premisa acelei Întrupări, pot să spun că eu *nu* o împărtășesc deloc. În ultimii câțiva zeci de ani această „păreră” s’a răspândit printre teologii Ruși. A lămuri exact *cui* aparține această „descoperire teologică”, nu mi se pare cu puțință. Vreau să spun că **cine** întâi a exprimat-o în convorbirile și întâlnirile¹, care nu erau rare în Rusia în cercurile inteligenței ruse, rămâne necunoscut. Dar neîndoielnic, cel care primul a înfățișat-o în scris a fost părintele Serghei Bulgakov². Spre a-și întări părerea s’a referit în primul

¹ Însemnare pe margine: „În Moscova cu precădere, dar și în Petersburg”.

² Cf. Serghei Bulgakov, *Mielul lui Dumnezeu*, Paris, 1933, pp. 191-205.

rând la cuvintele Simvolului Credenței: „**Pentru noi oamenii** și pentru a noastră mântuire...” Prima jumătate, „pentru noi oamenii”, i s’a părut a fi o indicație că actul întrupării s’ar fi săvârșit în orice caz¹. Al doilea argument al lui era *una* din expresiile Cuviosului Maxim Mărturisitorul – acum nu-ți pot indica din care dintre scrierile lui. La începutul anilor ’30, în biblioteca Mănăstirii Sf. Panteleimon m’am plecat cu luare-aminte asupra textului pomenit și am ajuns la convingerea că o asemenea răstălmăcire a gândului sfântului Maxim pe care o vedem la Bulgakov este „cam trasă de păr” (o interpretare tendențioasă). Iată tot ce putem pune în față ca „învățătură a Sfinților Părinți”, după câte știu eu... Pavel Evdokimov a fost un urmaș înflăcărat al părintelui Serghei Bulgakov. El l-a socotit ca fiind cel mai mare theolog al vremii noastre, îmbrățișând și „sofiologia” părintelui Serghei... Și însuși, bogat înzestrat fiind cu un dar poetic (în sensul pozitiv, și în parte și negativ al cuvântului), a făcut nu puține descoperiri theologice. Sânt de acord că pentru mulți europeni Evdokimov și Olivier Clément sânt cei mai străluciți exponenți ai Orthodoxiei.

În cartea mea, *Starețul Siluan*, și eu m’am plecat asupra acestui element, în măsura în care mă aflu în fața sarcinii de a arăta legătura de nedespărțit între viziunea noastră dogmatică și actul duhovnicesc sau ascetic. Acolo ziceam:

---

¹ Ibid., p. 193.

„Țelul (sensul final al) lumii făcute nu este în ființarea sa ca atare, în sine însăși, în chipul său de a ființa, ci ca făptura să-și cunoască Făcătorul, și îndumnezeirea făpturii...

Pricina facerii lumii este prisosul bunătății lui Dumnezeu, și nicicum neapărata trebuință a întrupării lui Dumnezeu-Cuvântul; altfel spus: Întruparea lui Dumnezeu-Cuvântul nicicum nu a fost de o **neapărată trebuință** pentru Însuși Cuvântul, iar facerea lumii nicicum nu a fost doar actul premergător al Întrupării lui Dumnezeu...

Pogorârea Cuvântului nu este o indicație a valorii de sine stătătoare a lumii, ci felul sau înțelesul aceluia pogorâri se face descoperit în Numele pe care l-a primit Dumnezeu-Cuvântul cel Întrupat: **Iisus-Mântuitor** – „Și vei chema numele lui Iisus; că acesta va mântui pre norodul Său (de păcatele lor)” (Mt. 1:21).

...Chipul lumii empirice actuale nu este înfăptuirea lumii dumnezeiești ideale, adică o astfel de înfăptuire fără de care până și Dumnezeiasca Ființare s'ar fi aflat lipsită, nedesăvârșită.

...Întruparea lui Dumnezeu-Cuvântul nu este culminarea procesului theogonic, adică culminarea unei dezvoltări în însăși Dumnezeirea, și în acest sens de neapărată trebuință lui Dumnezeu Însuși, pentru deplinătatea Ființării Sale...”¹

---

¹ Arhim. Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*. Cf. trad. rom., *Viața și învățătura Starețului Siluan Athonitul*, op. cit., p. 144.

Sânt de părere că noua tendință teologică pe care ai observat-o în scrierile lui Pavel Evdokimov merge în paralel cu „secularizarea” ce înaintează pretutindenea. Fără îndoială, ea îndreptățește teologic acel proces legat de pierderea adevăratului înțeles al „teologiei” care, în esență, este cu precădere învățătura despre Însuși Dumnezeu pentru noi, creștinii, despre Sfânta Treime. Bineînțeles, într’o anumite măsură ea se poate aplica oricărui fenomen, „din punct de vedere teologic”, dar mișcarea contemporană depășește toate hotarele bunului simț; de aci: theologia frumuseții, theologia sexului, theologia revoluției, și altele asemenea... De aci și tendința de a atribui lumii făcute o valoare absolută; mulți, îndeosebi „cultii”, au dat despărțenie deplină (*divorce*) de problema „lumii de dincolo”, de problema biruinței asupra morții, de a învierii.

Nu are rost să te îngreuez cu înfățișarea părerilor mele, pe care le cunoști din cartea *Starețul Siluan...*

Cu dragoste,
Arhimandritul Sofronie

ANEXA II

DIN SCRISORILE LUI D. BALFOUR

DUHOVNICUL NU ESTE UN ORACOL

Despre Frăția „Zωη”. Despre posibilitatea de a trăi și a învăța în Grecia. Despre ruperea de ascultarea duhovnicească față de Starețul Siluan.

Athens, 7 Aprilie, 1936

Hristos a înviat!
 Adânc cinstite și iubite frate în Hristos,
 Părinte Sofronie,
 Blagoslovește!

Îți urez toate cele bune, precum și părintelui Siluan, cu ocazia Luminatului Praznic. Domnul să-ți dea mângâiere duhovnicească și trupească, și belșug de har.

Am venit acum zece zile și sânt încă aci. Nu voi merge de Paști la Ierusalim. Pe mine m'a „închătat” Frăția „Zωη”. Este o uimitoare obște duhovnicească. Mă uimesc că mată și părintele Vasilie atât de puțin știți despre ea. Ea constă din doisprezece clerici și 40-50 de mireni, dintre care 30 cu studii teologice superioare. Își pregătesc pe unii din membri spre a primi preoția, și pe toți pentru activități bisericești, precum catehizatori, propovăduitori, profesori ș.a.m.d. Sânt și câțiva membri mai simpli, fără studii, dar nu

mulți. Uimitoarea lor activitate: o propovăduire care atrage mult popor, muncă printre copii, o tipografie care răspândește *ieftin* un mare număr de publicații religioase, deoarece înșiși membrii obștii fac toată treaba; duhovnicie. Dar și mai uimitor este *duhul* de care sânt pătrunși... Prin lepădarea lor absolută de lume și de sine, de orice compromis sau oportunism, prin desăvârșita lor ascultare, prin cumpătarea și armonia lor, ei se deosebesc de tot ce am văzut sau am auzit oriunde în Biserica Ortodoxă. Nu-i poți compara decât cu ordine precum Iezuiții sau Trapiștii (depășesc majoritatea ordinelor apusene). Pe tineri îi țin ani de zile sub observare, după terminarea studiilor teologice, înainte de a-i hirotoni. Cer o astfel de curăție de cleștar și supunere, încât mulți din cei ce li se alătură nu ajung membri deplin, ci pleacă. Trăiesc viață de obște, toți sânt tăcuți, supuși, înfrânați. Viețuirea lor nu este axată pe maniere și obiceiuri (...), ci pe conștiință, pe duhovnicie. Reformează viața Bisericii, încep să aibă influență. Ocupă locuri ca propovăduitori și ca duhovnici în biserici din orașele principale. Adesea practică îndepărtarea de la împărtășanie din pricina păcatelor, ceea ce impresionează adesea pe păcătoși și îi face să se lupte și să se îndrepteze. Mi s'a întâmplat să întâlnesc aici oameni care spuneau despre sine că această atitudine le-a slujit ca prim imbold pentru o adevărată întoarcere către Dumnezeu, cu rezultatul că acum sânt legați pe viață de „Zωή” și de lucrarea lor. Își au și propriile relații: părinți, muncitori ș.a.m.d.

Părintele Gherasim, care este foarte apropiat de „Zωη”, le-a vorbit despre mine deja înainte de venirea mea. Astfel, când am ajuns, imediat și-au pus în mișcare toată influența pentru a-mi asigura condiții aci, deoarece demult scrisesem părintelui Gherasim că nu vreau să rămân îndelung în Grecia, să mă statornicesc în Grecia, dar aş dori poate să-mi termin studiile teologice, dacă se poate face repede. Mi-au aranjat prelungirea vizei, au vorbit la Facultatea de Teologie pentru mine, au mijlocit pentru a mi se da un oarecare loc în cler, care să-mi asigure un rost și un venit, și liniște. În ce privește universitatea și prelungirea vizei, voiam să o fac în orice caz, și, în general, îmi este de folos să știu care sânt posibilitățile aci. Nu s’a hotărât în final nimic, dar atenția Frăției „Zωη”, a unor profesori, a Arhiepiscopului Hrisostom și a Mitropolitului Hrisanth a accelerat lucrurile până la o hotărâre vremelnică, astfel încât nimic să nu împiedice planul pomenit (am făcut cerere la Facultatea de Teologie), îmi va fi îngăduit să termin Școala Teologică în doi ani în loc de patru, și de asemenea voi fi numit preot la spitalul psihiatric din Athena. Este un loc minunat: o liniște totală, ca la un schit (în pădure). Nu-i mare lucru de făcut, în afara datoriei de a sluji Duminicile și de praznice și de a înmormânta pe cei ce mor; toate cheltuielile sânt acoperite și condițiile sânt de mare curățenie și ordine, plus 1000 de drahme pe lună; autobuzele circulă la fiecare 45 de minute către Athena și înapoi. Pe lângă aceasta, Laskaridis m’a invitat să locuiesc la el și ani de zile, dacă vreau; mă invită în

vară la Πεντέλη¹, îmi făgăduiesc să-mi asigure loc la mănăstirea Πετρόκη².

Înclin să primesc aceste invitații, dacă Vlădica Eleftherie se învoiește cu ele. Lucrurile se vor lămuri luna aceasta, dar acum facultatea se închide, cu ocazia Paștilor. Deocamdată, mă duc mâine la Πεντέλη; dacă îmi va plăcea acolo, voi sta nu numai până în Sâmbăta Mare, ci și mai mult: până când mă vor chema la Athena. Aștept să-mi scrii, dar la adresa arătată mai sus.

Îți urez sănătate și liniște. Ce bucurie că mi s'a dat să petrec șase luni în Athos, să vorbesc atât de mult și atât de des cu mată și cu părintele Siluan. Roagă-te pentru mine, nu mă judeca, și să ai în vedere că voi continua să încerc să împlinesc porunca de a merge și a propovădui în Anglia. Cât despre felul de a mă pregăti și despre vremea și mijloacele înfăptuirii, am hotărât ferm să mi le socotesc *eu însumi*, cu sfatul mai-marilor și a astfel de duhovnici pe care mi-i va trimite Dumnezeu la fața locului.

Voiu mai scrie când mi se va fi limpezit mai deplin viitorul.

Îmbrățișându-te frățeste în Hristos, cu cele mai calde urări de Paști pentru mată și părintele Siluan, rămân mai micul matală frate,

Păcătosul ieromonah Dimitrie.

*

¹ Pendeli – mănăstire nu departe de Athena.

² Petraki – mănăstire, reședința centrală a ierarhiei grecești din Athena.

P.S. Mi se dă de înțeles că, în viitor, poate mă vor rândui ca al doilea preot la Biserica Grecească din Londra.

*

Dragă părinte Sofronie, nu te turbura pentru faptul că doresc să rămân aci o vreme. Greșala nu constă în faptul că nu împlinesc literal îndrumările părintelui Siluan, ci că cer astfel de îndrumări amănunțite. De sfătuit, mă voiu sfătui și voiu primi drept povățuire linia generală [a Starețului Siluan], însă mai mult nu pot. Nu se cade a te folosi de duhovnic ca de un oracol. Una este să trăiești unul lângă altul, mai ales când este vorba de o viață monahală simplă; iar altceva atunci când este vorba de rânduirea treburilor bisericești în general. Mă dezorientează faptul că părintele Siluan, dacă a zis la început: „Mergi acasă”, apoi a zis: „Mergi la Ierusalim și stai acolo câțiva ani ... dacă vrei. Domnul va arăta”. În privința Greciei, m’am sfătuit la început dacă să rămân aci, să rămân multă vreme, din pricina monahismului și apropierii de Athos. Aci sânt alte condiții.

Am fost întrucâtva nedumerit din pricina necoincidenței dintre îndrumările părintelui Siluan și neașteptata binecuvântare a proniei lui Dumnezeu și mijlocirile prietenilor mei de aci. M’am sfătuit ieri îndelung cu părintele Serafim, mai-marele și duhovnicul Frăției „Zωή”, om pe care l-am socotit a fi la mare înălțime, mult mai mare decât toți duhovnicii de la Athos, de felul părintelui Kiric sau Pinufrie, căci este nu numai un nevoitor și un râvnitor și unul cu

experiență, ci și foarte învățat și cumpătat și familiarizat cu condițiile lumii. Zice că nu este nici o contradicție dacă voi dori să mă stabilesc definitiv în Grecia. Mă sfătuiește călduros să rămân aici câtăva vreme, tocmai pentru folosul duhovnicesc.

Rogu-te, să nu intri în conflict cu mine. Voiu lucra sistematic și după plan, pentru ca „activitatea din Anglia” (care, între altele, prea puțin mă atrage) să nu rămână doar la nivel de cuvânt și de visătorie, ci o realitate. Iar stagiul în Grecia este foarte important pentru aceasta.

Simt că statul meu la Athos mi-a limpezit multe, m'a întărit în orientarea principală a vieții mele și m'a liniștit din punct de vedere moral.

Încep, cum ar fi, pe un nou fâgaș al vieții, dea Domnul.

Nu-mi pare rău de Athos, dacă nu este voia lui Dumnezeu, iar acolo sânt atât de multe împrejurări potrivnice.

Cât despre Stilul Nou, faptul că lui Dumnezeu nu i-ar place ca părintele Siluan, în condițiile Athosului, „să primească stilul nou”, nu înseamnă că *eu*, în alte condiții, să nu slujesc cu cei pe noul stil. Nu eu l-am introdus, și întotdeauna mă voiu pronunța împotriva mijloacelor de a-l introduce...

Dimitrie

DE SINE ÎNSUȘI

*Dezorientarea din pricina îndrumării povățuitorului.
Despre credința silită. Instalarea la Athena.*

Sf. Mănăstire Pendeli, Athena, 11 Mai, 1936¹

Hristos a înviat!
Adânc cinstite și iubite întru Domnul,
Părinte Sofronie,
Blagoslovește!

Frăția „Zωή” este cu adevărat minunată, chiar și un membru mijlociu de-al lor întrece pe orice monah mijlociu athonit în foarte multe privințe. Însă cei mai buni de la Athos, „crema” Sfântului Munte, depășesc și „Zωή” și tot ce-am cunoscut în lumea întreagă; căci nimic nu sfințește omul atât, cât adevărata și neconținută rugăciune. Exagerezi cam mult neajunsurile athoniților („sântem adevărați barbari”). Pe de altă parte, bănuiesc că nu sânt deplin sincere cuvintele matal: ele ascund un reproș indirect; vrei să spui că prea mult m’am lăsat atras... Sau poate că monahismul athonit cu adevărat ți se pare barbar. Ai avut mult de suferit din pricina ignoranței lor.

---

¹ Scrisoarea este răspunsul la Scrisoarea nr. 23 a părintelui Sofronie către D. Balfour, din 7/20 Aprilie, 1936.

Mă bucur mult că părintele Siluan a zis: „Fie să trăiască acolo cât îi dorește sufletul. Însuși lucrul va vădi toate”; „Fie să trăiască acolo unde voiește, doar să se păzească, să-și trăiască monahismul”; „Fie să trăiască la Athena, spre slava lui Dumnezeu”. Nu înțeleg de ce socotești că este nevoie să-mi explici că prin aceasta el vrea să-mi înlesnească a lucra cu suflet împăciuit calea pe care mi-am ales-o, care este îngăduită, chiar dacă îndoielnică și *nu cea mai bună*. Dacă mi-ai fi împărțit doar răspunsul, sufletul meu ar fi fost în pace, dar explicația matale mă lipsește tocmai de pacea sufletească; acum, în adâncul sufletului tot mereu va fi o rană, un gând, o îndoială. Tocmai în acest sens ți-am cerut să nu intri cu mine în conflict. Eu am primit indicația că mă pot afla mai mulți ani pe cale, ca pe o indicație *pozitivă* de la Dumnezeu, și am socotit cu puțință și de trebuință a o aplica nu numai în ce privește Ierusalimul, dar și Grecia, de care nici nu fusese vorba în ultimele zile de dinaintea plecării mele, deoarece mă grăbeam să fiu de Paști la Ierusalim și nu mă așteptam la nimic deosebit aci. Rămâne să-mi explici cum poate indica Dumnezeu ba una, ba alta. Aceasta m'a uimit, m'a turburat puțin; dar în orice caz, gândul m'a împins să cred că astfel de răspunsuri prin rugăciune nu au o însemnătate absolută, de neclintit (de oracol). Eu cred, de pildă, că ele pot depinde de dispoziția, de înclinarea adâncă (poate neconștientizată) a celui ce întreabă: De pildă, „Să studiez *theologia*?” (cu tăinuita dispoziție a slavei deșarte – vreau să devin doctor în *theologie*).

Răspunsul: „Nu”. Dar după o zi sau un an răspunsul poate fi „Da”, căci dispoziția s'a curățit, vreau cunoașterea pentru a sluji lui Dumnezeu și aproapelui. În acest sens, „contradicția” între prima povăță (Apusul) și cea de-a doua (Ierusalimul) slăbește puterea primeia și înclină către o destul de largă înțelegere a celei de-a doua. Primind al treilea răspuns: „Fie și la Athena, lucrul în sine va vădi” ca de la Dumnezeu prin duhovnic, eu aș fi rămas aci liniștit, cu convingerea că fac voia lui Dumnezeu și că **El Însuși**, prin căile Sale mă va duce în Apus mai târziu. Dar mată mi-ai descoperit alta: Al doilea și al treilea răspuns purced nu din rugăciunea Starețului și *nu* de la Dumnezeu, ci de la bunăvoința înțeleaptă (dar ome-nească) a duhovnicului; eu nu mă aflu în poziția tânărului din Evanghelie, a ucenicului marelui Pimen și a fraților marelui Antonie... „Fierbe-le legume și slobozește-i în pace”. Sânt de acord: se prea poate că nu sânt capabil de mai mult, dar totuși este zis să-i slobozești în *pace*, iar nu cu turburare.

Poate că nu voiu avea niciodată pace în suflet, și nu voiu putea avea, că am păcătuit mult și păcătuiesc. Poate că mi-e mai bine să rămân aci, pentru că nu sânt în stare decât de un comportament de o calitate foarte redusă. Dar cred într'adevăr că, pentru ca eu să acționez din credință, am nevoie de o mare încredere și statornicie din partea celui ce poruncește. Dacă părintele Siluan mi-ar fi înfățișat voia lui Dumnezeu cu un astfel de ton, și de severitate, și de putere ce nu lasă loc îndoielii, dacă ar fi repetat același lucru la cea mai

mică încercare de a mă abate, și nu ar fi dat înapoi, nu cred că mi-aș fi îngăduit să fac un compromis. Dar zici că viața pe linia unor astfel de porunci neclintite, absolute, nu este viața după *credință*; și poate că ai dreptate. Este un lucru subțire, și nu poți să te porți grosolan cu ea. Credința presupune o dorire. Se poate îngădui să *silești* a crede? Și totuși, doresc viața în orice caz după *voia lui Dumnezeu*.

Apropo, nu eu l-am numit pe părintele Siluan duhovnicul meu, ci Vlădica Veniamin (răsplătească-i Domnul pentru o faptă atât de bună). Eu doar m'am învoit. Apoi amândoi am scris părintelui, obținându-i învoirea. Dar inițiativa a fost din partea Vlădicăi, iar pentru mine a fost neașteptată.

Mult te rog să uiți acele cuvinte pe care le-am spus în privința putinței unei prejudecăți din partea mamei și a părintelui Siluan în aprecierile privind Biserica Greacă. Nici pomeneală. Cred însă că, omeneste, vă este totuși greu să apreciați, căci sânteți înconjurați de o grămadă de oameni care zic prostii despre Biserica Greacă și nu aveți multe ocazii să observați voi înșivă. Eu însumi de abia acura mă slobozesc de unele prejudecăți. Pricina lor o văd, în principal, pentru că eu am trăit 1) printre Grecii uniți și, 2) printre Ruși, și am cunoscut cu precădere 3) Athosul și 4) Thessalonicul. Dar și uniții și Rușii clevetesc asupra Grecilor, iar Makedonia și Athosul se deosebesc foarte mult de tipul de om pe care-l întâlnești aci. Cu toate acestea, nici nu mi-a trecut prin gând că fantul de a nu înțelege sau

cunoaște pe Greci ar putea juca un rol în răspunsurile părintelui Siluan date din *rugăciune*.

Am petrecut Sfintele Paști aici la Πεντέλη, apoi m'am dus pentru trei săptămâni la Κόμη (vezi scri-soarea către părintele Vasilie), iar acum m'am întors la Athena. Arhiepiscopul Hrisostom m'a închinoviat printre frații Mănăstirii Πεντέλη; adică, rămânând membru al Bisericii Ruse, am primit o odaie în mănăstire și 1500 de drahme pe lună în calitate de membru provizoriu al frăției și student la teologie. Πεντέλη se află nu departe de Athena, la 35 de minute cu autobuzul, care vine și se întoarce de opt ori pe zi. Locul este înalt, răcoros, frumos. Mănăstirea este o mică dar bogată mănăstire titulară: vreo 10-15 viețuiesc aci ca monahi, dar aproape toți sânt arhimandriți, iar ceilalți sânt clerici dintre monahi, care aparțin direct de Eparhia Athenei și sânt închinoviați în frăție. Monahii și ieromonahii sânt buni și liniștiți, și nu indiscreți, dar nu deosebit de râvnitori; o mică mănăstire idioritmică, cam lenevoasă, fără activitate, dar și fără intrigă și vorbărie. Mi-au dat o cameră mare cu propria-i bucătărie și baie – cât se poate de comod. Slujbele se desfășoară regulat și cu destul de bună rânduială. Te poți ruga. Cele mai importante sânt: liniștea, lipsa de curiozitate și de indiscreție; poți să trăiești total independent – să-ți împlinești datoriile la biserică, iar apoi să te desparți desăvârșit de oameni. Duminicile vin oameni, excursioniști, ș.a.m.d., dar numai o dată pe săptămână, și nu toată ziua. Bineînțeles, trebuie să-ți gătești singur, dar este ușor să te aprovizionezi; sânt negustori care

livrează pâine, lapte ș.a.m.d. zilnic. Într'un cuvânt, pentru vară sânt instalat în chip ideal, având aproape toate privilegiile acelei vieți singuratice pe care visam să o găsim la Athos, dar fără neajunsurile și greutatele ei. Într'o măsură, venitul regulat mă izbăvește de foarte multe bătăi de cap și de pierderea vremii. Iar când vor începe cursurile universitare, ori îmi vor da (fără plată, și pe lângă cele de aci – unde mă voi întoarce din când în când pentru o zi sau două) o odaie în Metoh, un așezământ în Athena, ori mă vor caza în Spitalul psihiatric despre care am scris, ori în vreun oarecare așezământ, în calitate de ἐφημέριος¹. La Facultatea de teologie s'au învoit să mă scutească nu de doi ani, ci numai de unul. M'am mâhnit, căci la început părea că-mi vor scădea doi; dar acum m'am împăcat – se zice că unii profesori au căzut de acord să pot lipsi de la cursuri și să dau doar examenele. Rămâne numai să le aduc o adeverință că am terminat gimnaziul. Nădăjduiesc să nu se ivească vreo greutate: am scris în Anglia.

Mult mă bucur de ceea ce părintele K. scrie din Serbia. Zilele acestea părintele Lazăr mi-a trimis vești din Ierusalim: „Am vorbit cu Vlădica (Mitropolitul Anastasie) în privința prigonirii matala la Athos. A zis că, prin Arhimandritul Theofan, care va merge curând acolo, le va da să înțeleagă că în nici un caz nu aprobă felul lor de a se purta. Zice că, într'adevăr, athoniții s'au informat de la el în privința dumneavoastră, și el a răspuns că nu sânteți „dintre ai noștri”, adică aparțineți

---

¹ Preot slujitor (gr.).

altei jurisdicții. Zice că nici prin cap nu i-a trecut că s'ar fi putut isca vreo oarecare prigoană. Dar, zice, te poți aștepta la astfel de lucruri din partea Athosului, căci acolo este multă neștiință și fanatism. Dacă îi vei scrie, în scrisoarea de răspuns el îți va confirma, precum o doriți, că nu el a stârnit toată povestea”...

Îți mai trimit câteva fotografii reușite. Părintele Siluan a ieșit bine. De acum, din partea mea va urma o destul de lungă tăcere. În orice caz, scrisori lungi nu voi mai scrie.

Domnul să vă păzească pe toți. Roagă-te pentru mântuirea mea.

Dimitrie

DESPRE IOAN AL CRUCII

*Despre părăsirea de către Dumnezeu. Extrase
din cartea lui Ioan al Crucii*

Aprilie-Mai, 1936

Dragă părinte Sofronie, îți scriu astfel încât să poți arăta o pagină sau două și celorlalți (dar nu celor care se vor turbura de faptul că mă aflu printre cei de stil nou), iar restul pentru mată.

Mult mă mâhnesc de „părăsirea de către Dumnezeu” pe care o suferi; cu atât mai mult cu cât simt că, în parte, eu sânt pricina ei, adică ceva ai pierdut datorită primei întâlniri cu mine. În acest sens, cu adevărat ai suferit o pierdere, căci din mine nimic nu a ieșit, „nici va ieși”.

Dar ești sigur că „întunerecul” care „îți împresoară sufletul” nu este un semn al *înălțării* către Dumnezeu, o tainică și dureroasă lucrare a luminii lui Dumnezeu în suflet? Despre astfel de lucruri nu pot vorbi decât din cărți, și cu multă băgare de seamă. Mi-ai cerut să-ți traduc cartea lui *St. Jean de la Croix*, și de aceea îndrăznesc să-ți trimit citatul tradus alăturat.

Când îmi amintesc de mată, totdeauna te port în rugăciune. Și nelipsit te pomenesc la Dumnezeiasca Liturghie. Aș dori să-ți ajut duhovnicește. Atât de mult m'ai ajutat și în prima și în cea de-a doua mea

călătorie, și cu scrisorile matale. Dar ce ți-aș putea da eu, păcătosul, și slabul, și nevrednicul, și ticălosul, și necercatul? Doară de nu aș pieri eu însumi...

Amintirea matale rămâne cu mine puternică și limpede după iarna trecută; adesea îmi revine. Mă doare că suferi atâta. Dar cred că Domnul ți-o trimite și te înalță prin aceasta, chiar dacă nu o poți simți acum. Și cred în puterea sufletului matale și în mila Lui.

Roagă-te pentru mine, păcătosul.

David

DIN SCRIERILE LUI IOAN AL CRUCII

Pentru a curăți și a desăvârși pe cei înaintați, Dumnezeu îi lipsește de puteri, de simțăminte și de înțelegere, precum de cele duhovnicești, așa și de cele morale, precum de cele lăuntrice, așa și de cele din afară; El le lasă mintea în întunec, voința ofilită, memoria fără amintiri; năzuințele sufletului se înăbușă de suferințe, de amar și de scârbă... Sufletul nu mai are nici un simțământ, nici gustul bunătăților duhovnicești care nu demult îl atrăgeau; iar această lipsire este, la Dumnezeu, una din condițiile fără de care nu poate să-l aducă până la acea relație curat duhovnicească ce se numește legătura dragostei. Domnul săvârșește toate acestea în suflet cu mijlocul curatei și întunecatei contemplații.

ÎNTUNECATA CONTEMPLARE

Această noapte întunecată este o lucrare a lui Dumnezeu în suflet, cu țelul de a-l curăți de obișnuitele lui neștiințe și nedesăvârșiri firești și duhovnicești. Contemplativii o numesc „Contemplare înnăscută” și „Tainică de-Dumnezeu-cuvântare”. Dumnezeu povățuiește sufletul întru desăvârșită dragoste, fără intervenția lui, fără nici ca el să înțeleagă în ce constă această de-Dumnezeu-dată contemplare. Este Dumnezeiasca Înțelepciune ... care curăță și luminează sufletul...

Din două pricini, această Înțelepciune a lui Dumnezeu se face arătată sufletului nu numai ca Noapte și ca Întunec, dar și ca durere și chin. În primul rând ea depășește putințele sufletului, și prin aceasta i se înfațișează lui ca întunecată. În al doilea rând, sufletul este josnic și necurat; de aceea Lumina îi este dureroasă, chinuitoare și în același timp întunecată...

ÎNTUNERECUL

Câtă vreme sufletul nu s'a curățit până la capăt, contemplarea care îl stăpânește (pătrunzându-l) îl umple de întunec duhovnicesc. Pricina constă nu numai în deosebita ei luminozitate, dar și în faptul că înțelegerea firească a sufletului se *paralizează* în acest act...

SUFERINȚA

Lumina și Înțelepciunea contemplării sânt cât se poate de limpezi și curate – atunci când sufletul în care ele pătrund este întunecat și necurat. De aci, una din pricinile suferinței. Această curăție ce se luptă cu necurăția pentru a o izgoni, atât de limpede descoperă sufletului cât este el de spurcat și jalnic, încât *lui îi apar ca și cum Dumnezeu îl persecută ca fiindu-l vrăjmaș*. Impresia îi stârnește cea mai puternică suferință: sufletului îi apare *ca și cum Dumnezeu l-ar fi lepădat*. Aceste impresii purced din faptul că mintea se adâncește în cunoașterea și simțământul propriei răutăți și nimicnicii. Căci în această clipă dumnezeiasca și întunecata Lumină îi arată toate nedreptățile, pentru ca să se convingă de faptul că prin propriile-i mijloace sufletul nu poate face altcumva...

Atunci când contemplarea dumnezeiască pătrunde în el cu o oarecare putere pentru a-l întări și a pune stăpânire pe el, sufletul, prin aceasta, atâta se muncește în slăbiciunea sa, încât aproape că ajunge la deplină neputință, din pricina scăderii puterilor, mai cu seamă când pătrunderea devine mai puternică. Atunci simțămintele și duhul, ca și cum mâhnite de o uriașă și nevăzută povară, cearcă o astfel de suferință, o astfel de agonie, încât ar socoti-o izbăvire și milostenie de ar putea muri. Sub puterea acestui simțământ și acestei mâhniri, sufletul se cunoaște pe sine într'atâta de

îndepărtat de orice milă a lui Dumnezeu, încât crede (și nu se înșală), că toate cele pe care mai nainte se întemeia, acum au dispărut, și că de acuma nimănui nu-i mai pasă nicicum de el...¹

Dumnezeiescul îl pătrunde spre a-l desăvârși, a-l înnoi, a-l îndumnezei. Dezbrăcându-l, lipsindu-l de obișnuitele simțăminte și însușiri ale omului celui vechi, îl cutremură, îi rupe alcătuirea duhovnicească, afundându-l într'un adânc și desăvârșit întunec, până acolo unde sufletul simte ca și cum s'ar topi și s'ar nimici de către o oarecare aspră moarte duhovnicească, prin însăși vederea propriilor răutăți. Îi apare ca și cum ar fi fost înghițit de vreo fiară: se mistuie dureros în întunecatul ei pânțece, asemenea lui Iona.

Ceea ce chinuie cel mai mult sufletul este convingerea că Dumnezeu l-ar fi părăsit, că El caută asupra lui cu scârbă și l-a lepădat în întunec. *Lepădarea de către Dumnezeu* – iată cel mai cumplit chin al lui.

...Cele din jurul lui și zidirea lucrează în același fel. Toți îl părăsesc. În parte, suferă de defăimare și de la prietenii săi.

În suflet se sapă o adâncă groapă. Aspru se lipsește de tot ceea ce ar putea să-l mângâie – bunătățile vremelnice, firești și duhovnicești. Simțămintele i se curăță prin uscare; puterile sufletești

---

¹ Ioan al Crucii, *Noaptea mistică a sufletului*, Cartea a 2-a, 5:1-7. Traducerea s'a făcut după traducerea rusă a lui D. Balfour însuși. Pentru o traducere autorizată în română cf. Sf. Ioan al Crucii, *Noaptea întunecată*, Sibiu, 1992, pp. 102-105.

– prin lipsa de percepție; duhul – prin întunecul de nepătruns.

...Iar toate acestea Dumnezeu le săvârșește prin acea întunecată contemplare. Sufletul suferă într'însa, în urma lipsei de orice sprijin în prezența acelei impresii...¹

Cu cât se arată mai curată și mai simplă Dumnezeiasca Lumină ce-l pătrunde, cu atât mai mult îl întunecă, îl despoaie și îl nimicește în privința limpezilor închipuiri și simțăminte. Și dimpotrivă, cu cât mai puțin simplu și curat Dumnezeiasca Lumină se împărtășește, cu atât mai puțin îl despoaie, cu atât mai puțin se arată ca întunecată...

Dar când această lumină duhovnicească, pătrunzând în suflet, își află acolo un colțișor unde se poate răsfrânge, adică o oarecare desăvârșire pe care sufletul și-a însușit-o, o oarecare apreciere a dreptății, sufletul dintr'o dată o zărește și o înțelege cu mult mai limpede decât înaintea arătării acelu întunec. Și simte mai ușor, recunoaște nedesăvârșirea duhovnicească...

Astfel, din pricina faptului că această lumină duhovnicească este atât de simplă, curată, *deplină, străină de tot ce se poate înțelege în chip separat* (făcut sau dumnezeiesc), urmează puțința ei de a cunoaște și a pătrunde nemărginit și foarte ușor tot ce și poate reprezenta sufletul dintre cele cerești și pământești (1 Cor. 2:10); căci ea *nu face nici un pogorământ față de tot ceea ce se poate cunoaște, nici se alipește de ceva*. Iată care este anume calitatea

---

¹ Ibid 6:1-5; trad. rom., ibid., pp. 106-107.

sufletului ce a trecut prin omorâciune, prin curățire. *Deoarece nimica nu simte, nimica nu înțelege în parte, ci se află în pustiire, în întunec și în negură, este în stare a pătrunde în toate...*" (2 Cor. 6:10).¹

---

¹ Ibid 8:2-5; trad. rom., *ibid.*, pp. 114-116. Vezi și Sf. Dionisie Areopaghitul, *Tainica theologie*, cap. 2, PG3, 1025-1032.

ÎNDRĂZNEȘTE!

Despre „Noaptea mistică” a lui Ioan al Crucii. Despre firescul experienței sale duhovnicești pentru tot cel ce se roagă. Despre părintele Gherasim. „Îndrăznește!” Întrebare despre vămi.

Sf. Mănăstire Pendeli, Athena,
3 Septembrie, 1936¹

Adânc cinstite și iubite întru Hristos frate,
Părinte Sofronie, Blagoslovește!

Din luna Mai nu ți-am mai scris. Prea mult am amânat, iartă. Scrisoarea matale din 18/31 Mai am primit-o și mult m'am bucurat că ai citit pe *St. Jean de la Croix* și că ai aflat în cartea lui folos duhovnicesc, și că „deși în ce privește metoda și terminologia el se deosebește într'o mare măsură de Părinții Răsăriteni, în atitudinile lui *moral-dogmatice* principale se află în armonie cu ei și stă la înălțimea celor mai înalți dintre făuritorii asceticii răsăritene”. Deși foarte multe din cuprinsul ei nu privesc nemijlocit majoritatea oamenilor, chiar a celor mai evlavioși, eu totuși am socotit

---

¹ Scrisoarea este răspunsul la Scrisoarea nr. 24 a părintelui Sofronie către D. Balfour, din 17-18/30-31 Mai, 1936.

că a o citi este de folos a tot omul cugetător care se preocupă de mântuirea sa; căci ea dă o oarecare idee despre ceea ce este calea adevăratei nevoițe a rugăciunii: izbăvește pe oameni de iluziile privind propria vrednicie duhovnicească și ușurința agonisirilor duhovnicești și lămurește ceea ce este mai greu pentru înțelesul omenesc (de acesta se poticnesc, din smerita mea experiență, covârșitoarea majoritate) – și anume, că atunci când omul sincer năzuiește către Dumnezeu și își pierde capacitatea de a gândi, de a simți, de a înțelege și de a acționa sufletește, și cade într'o oarecare „noapte” a uscăciunii, a paraliziei, a nesimțirii și a tâmpirii, că el nu dă înapoi, ci înaintează; dacă el va răbda acea „noapte” fără să încerce a-și exersa „capacitățile” omenesti, ci doar, lipindu-se de Dumnezeu îndeobște, va face din adâncul sufletului și voii sale voia lui Dumnezeu, atunci ea îi va curăți sufletul și îl va face tot mai în stare de a primi o altă capacitate de cunoaștere a lui Dumnezeu, una neomenească; – chinuitoare cale, dar dreaptă. Pentru contemporani, nu cunosc o altă carte care să le dea pe scurt a înțelege toate acestea cu o astfel de limpezime; de aceea, unor oameni cu o anume dezvoltare intelectuală și noblețe duhovnicească, eu din toată inima le-am dat-o s'o citească. Eu însă am avut uneori îndoieli privind deplina ei ortodoxie. Tare mă bucur de părerea matală. Îmi scrii că „poate cândva vom vorbi mai în amănunt despre aceasta; am obosit să scriu”. Dacă dorești, te-aș ruga să-mi arăți câteva puncte sau nuanțe unde *St. Jean* nu coincide cu învățătura dreptslăvitoare.

El scrie, bineînțeles, cu precădere din experiență. Precum ți-am zis, el a reformat mănăstirile, și aceasta în primul rând prin pilda propriei nevoințe a rugăciunii. Opoziția monastică a pus mâna pe el, l-au închis într'una din mănăstiri, într'o odaie strâmtă și l-au bătut zilnic până la sânge; în sfârșit, a ieșit din închisoare printr'o minune, asemenea apostolului Petru. Multe sânt cunoscute din viața lui, a trăit în veacul al XVI-lea. Am o carte mare cu amănuntele descrierii ei, dar este la Paris. Când îmi vor trimite lucrurile, dacă vrei, îți voi scrie mai amănunțit despre viața lui. Uneori ajută spre a aprecia cartea; și întotdeauna încurajează pe cititor.

Cum te simți? Ești mai bolnav decât de obicei? Am nădejdea că puțin câte puțin îți vei reveni întrucâtva, îți vei afla un nou echilibru trupesc corespunzător limitatelor matala puteri. Dar fie voia lui Dumnezeu. Dacă ar fi cu puțință, cu dragă inimă m'aș îmbolnăvi pentru mată, iar aceasta nu numai pentru că aș dori să-mi ajut fratele, ci pentru că uneori am simțământul că este lucrul care-mi lipsește: să sufăr boala, să rabd acea strâmtorare chinuitoare și întreaga experiență duhovnicească legată de ea – cunoașterea deșertăciunii planurilor și năzuințelor omenești, apropierea morții, răbdarea ș.a.m.d. Οὓς ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς παιδεύει.¹

Părintele Gherasim (Menaias), după operația care i-a îndepărtat cu succes piatra dintr'un rinichi, a venit

¹ „Pre carele iubește, Domnul îl ceartă”. Cf. Pilde 3:12; Evr. 12:6.

aci la mine, dar a trebuit din nou să se ducă la spital: o inflamație a sângelui într'una din coapse, ca urmare a nedeplinei vindecării, s'a dovedit a fi de nevindecat fără a i se tăia o bucată mare de carne moartă. Acum și aceasta s'a sfârșit cu bine. După câtăva vreme se va întoarce aci. Și el citește pe *St. Jean* și află în el mult folos. Sufletul lui este de mult în „noapte”, și el se chinuia, socotindu-se pedepsit de Dumnezeu pentru necredință. Încă nu am avut putința să-i fac cunoștința mai îndeaproape din punct de vedere duhovnicesc, dar îl știu pe el și povestea lui destul de bine, spre a purta mărturie că este un ales al lui Dumnezeu, un nevoitor al vieții rugăciunii lăuntrice, care a trăit multe, a suferit și cunoaște multe. Cu toate acestea, el are o oarecare nehotărâre, sau nedeterminare, sau sensibilitate (de care sufăr și eu, dar el într'o măsură neasemuit mai mică decât mine). Tare nădăjduiesc să ajungă să se instaleze din nou la Athos în condiții prielnice, în ciuda mâniei ziloților; și că va face cunoștință mai îndeaproape cu mată, căci vei putea mult să-i ajuți, iar a-l cunoaște îndeaproape nu-ți va fi fără folos. Te-aș ruga, dacă îți va fi cu putință, să-i vorbești din inimă despre viața duhovnicească, să împărtășești cu el ceva din experiența proprie, să nu te sfiești a-i da îndrumări și lămuriri, să iei uneori inițiativa de a-i împărtăși ce-i va fi spre mântuire. Are intenția să stea câteva zile la Russikon când se va întoarce la Sfântul Munte. Domnul, pare-mi-se, mult îl iubește și-i trimite drept semn pentru aceasta boală peste boală. Suferă de tot felul de neputințe. Între altele, de curând a răcit așa de

tare, că a surzit – ceea ce va trece, dacă îndeobște se poate vindeca, de-abia după câteva luni. Mi-a cerut să-ți fac metanie din partea lui.

Îndrăznește, dragă părinte Sofronie, îndrăznește. Domnul ți-a dat un suflet puternic și te-a chemat la o înaltă nevoință, și nu este de mirare că El scoate din sufletul matale cel puternic tot ce poate da. Alții, asemenea mie, dau înapoi de cum simt greutatea căii. Nouă ne-a devenit obișnuit să nu dăm până și acele slabe roade la care te-ai putea aștepta de la noi până și omenește. Dar mată întotdeauna te-ai dat din *tot* sufletul celor ce te preocupau, fie arta, fie citirea, fie rugăciunea ș.a.m.d. Și nu trebuie să-ți pierzi acel obicei nobil, acea trăsătură a caracterului matale. Domnul întotdeauna va aștepta de la mată să-I slujești până la neputință. Și ești în stare să o faci, cu ajutorul harului Său. Πιστὸς ὁ καλῶν ὑμῶς, ὃς καὶ ποιήσει.¹ Câți au auzit chemarea către mântuire, și nu au mers pe calea cea îngustă; câți s'au pus pe ea, dar s'au întors. Fericit și binecuvântat cela ce și înainte de monahism a mers pe ea; și mai fericit cel ce a ajuns la Athos, care este înconjurat de atâția oameni ce tânjesc după Dumnezeu, care trăiește în condiții atât de deosebit de priincioase. Nu te înfricoșa nici de boli, nici de nesimțire, nici de vrăjmășii și de neînțelegere din partea oamenilor. Amintește-ți cât ne este de greu a ne mântui în lume, de câte sminteli și piedici ești scutit trăind la Sfântul Munte. Mergi înainte prin absolut toate, așa cum ai

---

¹ „Credincios este cel ce au chemat pre voi, carele va și face” (1 Thes. 5:24).

mers și până acum. Așa cum scrii, ἀμεταμέλητα τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλησις τοῦ Θεοῦ¹.

Οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν...² Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;³.

Δι' ὑπομονῆς τρέχομεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα⁴.

I-am scris părintelui Vasilie destul de mult despre latura exterioară a vieții-existenței mele. În ce privește starea sufletească, aci trăiesc mai treaz și mai concentrat decât la New York, la Londra sau la Paris. Idioritmia are avantajul că monahul poate trăi aproape ca un pustnic într'o mănăstire cu mulți oameni. Se întâmplă că două sau trei zile nu vorbesc cu nimeni, nu văd pe nimeni, decât când îi întâlnesc în biserică, și am găsit aci un duhovnic destul de aspru, ceea ce-mi este de folos. Este destul de tânăr, vine din Mănăstirea Iviron de la Athos – un adevărat râvnitor al vieții monahale; dar este un om bolnav, înclinat a critica cu răutate și fără socoteală pe toți și toate, și să se certe cu împreună-frații pentru comportamentul lor nemonastic,

¹ „Necăite sânt darurile și chemarea lui Dumnezeu” (Rom. 11:29).

² „Știm că celora ce iubesc pre Dumnezeu toate împreună-lucrează spre bine, aceloră carii dupre înainte-hotărâre chemați sânt” (Rom. 8:28).

³ „Ce vom zice dară către acestea? De este Dumnezeu pentru noi, cine este împotriva noastră?” (Rom. 8:31).

⁴ „...Cu răbdare să alergăm la lupta carea este pusă înaintea noastră” (Evr. 12:1).

și să nu țină cont de voia igumenului (în această privință trebuie să mă feresc de influența lui); dar în ce privește ținerea pravilelor și a duhului nevoitor al vieții monastice, insistența de a ține toate slujbele, pravila chiliei, posturile, îndepărtarea de convorbiri personale și intimități, de grija lucrurilor lumești ș.a.m.d., el mă ține din scurt și-mi este un ajutor de mare preț. Dacă vrei să înțelegi cum privește viața, el socotește cartea lui Nicodim Aghioritul, *Εγχειρίδιον, ἤτοι περὶ φυλακῆς τῶν πέντε αἰσθήσεων, τῆς τε φαντασίας τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας, καὶ ποῖαί εἰσιν αἱ πνευματικαὶ καὶ οἰκεῖαι τοῦ νοῦς ἡδοναί*¹, ca fiind cea mai prețioasă și de neapărată trebuință monahului. Eu însă, citindu-o după îndemnul lui, găsesc în ea mult prea multe „efecte” literare și pedantisme, astăzi de prisos, și care o lipsesc de a fi convingătoare contemporanilor, pe care nu-i poți convinge prin retorică goală și mulțimea citatelor (aceasta fiind una din rarele lor calități). De altfel, partea din mijloc, „Περὶ φυλακῆς νοῦς καὶ καρδίας”², este mai bună decât restul; dar cum poți prefera o astfel de carte celorlalte, și mai cu seamă scrierilor înșiși Sfinților Părinți – nu înțeleg. Fiecare cu gustul lui.

Destul de mult m’am îndeletnicit cu limba greacă, și tot așa, din nou m’am apucat de ebraică, de care voiu avea nevoie pentru Școala de teologie. Am citit *Des-*

¹ *Îndrumări și sfaturi pentru paza celor cinci simțuri de la închipuirea minții și a inimii, și despre care sânt desfătările duhovnicești și firești ale minții.*

² „Despre paza minții și a inimii”.

pre Numele Dumnezeiești și închinătorii Numelui lui Dumnezeu, a lui Troițki, și alte câteva lucruri; mă ocup puțin câte puțin de dreptul canonic. Dar cel mai mult în ultima vreme trag către citirea Sfintei Scripturi, a Sfinților Părinți și a celorlalte cărți duhovnicești, către gândirea la Dumnezeu și rugăciunea de chilie. Ca întotdeauna atunci când trăiesc în singurătate, pomenirea morții mult îmi ocupă atenția sufletului. Găsesc că dacă omul urmărește o elementară pază a gândurilor, atunci însingurarea ca de la sine îl învață a pomeni moartea, despre deșertăciunea a tot ce este pământesc și omenesc; nu te risipești cu oameni și cu discuții și cu distrageri ale minții, nici cu patosul mincinos al „zidirii”; trăiești cu sineți și cu Dumnezeu și îți cunoști neputința și nulitatea. Mă simt deja aproape ca un bătrân care s'a slobozit de iluzia vieții omenesti, de puțința de a „face ceva în viață”; nu mă preocup de viitor; calea mea, vreme de trei ani și mai mult, îmi este determinată, și mai departe nu caut deocamdată. De altfel, pomenirea morții este darul lui Dumnezeu, „cel dintâi gând trimis omului de către iubirea de om a lui Dumnezeu, și care-i îndreptează sufletul spre viața vecinică”¹. Dea Domnul ca ea să se adâncească în mine.

Slăbiciunea caracterului meu și lipsa de hotărâre sânt mari. Și la temeiul tuturor este necredința. O simt limpede și o recunosc. Gândesc că o astfel de necredință se poate birui, cu ajutorul lui Dumnezeu, mai

---

¹ Cf. Cuv. Isaac Sirul, *Cuvinte pentru nevoiță*, Cuvântul XXXIX, op. cit., p. 191.

ales prin *rugăciune*, rugăciune deasă și sinceră în chilie. A te ține de slujbele lungi și paza posturilor ș.a.m.d. nu este destul; trebuie să-ți conștientizezi legătura vie și personală cu Dumnezeu printr'o rugăciune din toată inima, și neîntreput să susții o astfel de legătură. Încerc să mă exersez în aceasta. Dar nu am statornicie. Tot ce încep, mai apoi părăsesc. Tot ce începe Dumnezeu în sufletul meu, eu nu Îl las să termine. Viața mea este un ocarnic zig-zag.

*

Nu demult am citit la Episcopul Ignatie Briancianinov câteva pagini despre vămile văzduhului în *Cuvânt despre moarte*¹. Aș vrea să-mi limpezesc diferența exactă dintre dogma dreptslăvitoare și învățătura latină despre purgatoriu. Dar îmi este greu. Unde începe dogma și unde se termină evlavioasa închipuire sau amănuntul legendar în Viețile Sfinților? Unde este hotarul între contemplarea harică a adevărului la Sfinți și repetarea celor spuse de ei la ceilalți scriitori bisericești? În dezvoltările sfintei Theodora îngerii îi spun: „Dacă duhurile viclene află în suflet mai multe greșeli (decât fapte bune) ei *îl rețin o vreme și-l închid în temnița necunoașterii lui Dumnezeu*; acolo *îl chinuie* câtă vreme puterea lui Dumnezeu le îngăduie să-l chinuie și câtă vreme sufletul nu se *va fi răscumpărat*

---

¹ Cf. Sf. Ignatie Briancianinov, „Experiențe ascetice. Cuvânt despre moarte”, St. Petersburg, 1905, în *Opere*, vol. III, pp. 136-158 (în lb. rusă). Cf. trad. rom., Ignatie Briancianinov, *Cuvânt despre moarte*, Editura Ileana, 1997, pp. 68-98.

de către rugăciunea Bisericii și milosteniile celor de aproape”¹. Unde diferă de învățătura catholică? Este drept, despre reținerea sufletului pentru o chinuire vremelnică se vorbește numai aci, din locurile citate de Briancianinov; în toate celelalte se spune numai că diavoli se străduiesc a nu îngădui înălțarea sufletului la cer, ci a dovedi că el trebuie să se ducă în iad. Cuvântul despre faptul că faptele bune ale celui mântuit trebuie să fie mai multe decât cele rele nu este totuși deplin acceptabil, dacă omul se mântuiește din mila lui Dumnezeu și prin moartea cea răscumpărătoare a lui Iisus Hristos, primite cu credință și cu pocăință. Tâlharul care s’a pocăit în clipa morții, fără să fi putut aduce fapte bune ca rod al pocăinței, s’a putut mântui. Dar el nu poate ajunge la cer și trăi în Dumnezeu fără să se schimbe, fără renaștere duhovnicească și curățire. Dar cum se săvârșește acolo acea neapărată schimbare sufletească, dacă omul nu a ajuns să o trăiască în viața pământească? Se săvârșește ea oare într’o clipită, prin minunea lui Dumnezeu? Sau se reține sufletul într’o oarecare anume „temniță”, unde se muncește de către draci într’o măsură corespunzătoare răului săvârșit (după învățătura catholică și, aparent, după descoperirea cuvioasei Theodora)? Eu cred că nici una nici alta; ci sufletul (repede sau încet) cunoaște Adevărul despre Dumnezeu și despre sine și își schimbă atitudinea față de ființare, dispoziția sa sufletească corespunzătoare acestui Adevăr; și prin aceasta se curăță de toată

---

¹ Ibid., p. 154. Cf. trad. rom., op. cit. pp. 88-89.

întinăciunea și primește în sine Viața Dumnezeiască în acea măsură în care este în stare să o primească (căci sufletele au felurite mărimi, vrednicii și noblețe, judecând după obârșie, după darurile și calitățile date lor, după istoria lor pământească ș.a.m.d.). Iar aceasta chiar este o lucrare chinuitoare, un proces dureros: este același proces cu omorâciunea omului vechi și trecerea la viața în Hristos, pe care sfinții o trăiesc deja pe pământ. De altfel, nici un „automatism” nu poate avea loc în astfel de lucruri, și Domnul curățește și sfințește pe oameni cum și când știe El, și nu se poate spune într'un caz oarecare de se va face repede sau treptat, mai mult sau mai puțin dureros. Dar se conformează oare ceea ce-mi înfățișez cu învățătura Bisericii despre vămi? Eu cred că deplin. Prin vămi, prin întâlnirea cu înfricoșatele duhuri ale răului și prin învinuire, Dumnezeu descoperă sufletului păcătoșenia lui, îi dă cunoaștere de sine, stârnește în el frică și pocăință. El trece literal prin iad, îi cearcă într'o oarecare măsură groazele, înțelege că este vrednic de vecinicia munci și mântuit doar din mila lui Dumnezeu; în el moare tot ce este păcătos, tot ce este nedrept; se smerește până la capăt și se face în stare de vecinica fericire. Această cale prin iad, el o poate săvârși încet, treptat, foarte dureros. Nu este oare o astfel de trecere prin iad, o astfel de adevărată, neîndoielnică cunoaștere a propriei nevrednicii pentru cer – cerința de temei a creștinului ce se mântuiește pe pământ? Iar dacă nu a trecut prin iad aci, nu va trebui să treacă oare în călătoria către fericire (în afara unor anume cazuri ale milei lui

Dumnezeu) în viața cealaltă? Învățătura catholică despre cantitatea de suferințe pentru satisfacerea dreptei judecăți a lui Dumnezeu într'un anume oarecare loc separat de iad și de cer este ceea ce se respinge de către Biserica Ortodoxă. Dar, din nefericire, din pricina faptului că „noi nu avem învățătura despre purgatoriu”, foarte mulți dintre orthodoxii de rând își închipuie că sufletul, dacă nu se va duce în iad, atunci, chipurile, merge direct la cer: adormitul se trezește, cum ar fi, în cămărilor cerești și în vecinica fericire.

Am vorbit cu mată despre acestea, însă atunci cunoșteam prea puțin învățătura despre vămi. Cred că nu se găsește decât la Theodora. Însă din vedeniile povestite în Viețile Sfinților nu poți face o dogmă a Bisericii. Dar, după Briancianinov, ar reieși că este o predanie a Părinților mai din vechime, întemeiată pe Sfânta Scriptură. Și deși nu am deocamdată putința de a cerceta în ce măsură ea se află cu adevărat la mării Părinți ai veacului al IV-lea, totuși o iau foarte în serios. Dacă poți, scrie-mi ceva ca să-mi confirmi sau infirmi ideile.

Scrie-mi. Însetez de a primi o scrisoare de la mată. Eu prea îndelung nu ți-am scris. Făgăduiesc să-ți scriu mai des, dar mai pe scurt. Mica scrisoare ce-ți adaug o fac ca să ai ce să arăți dacă cineva te întreabă de scrisoarea către mată. Roagă-te pentru mine. Eu nu te uit în sărăcăcioasele mele rugăciuni. Acum sântem vecini mai apropiați; nădăjduiesc cândva iarăși să ajung la Sfântul Munte.

Citește-i scrisoarea și părintelui Siluan și transmite-i cea mai caldă urare în Hristos. Așijderea și părintelui Lukian.

Al matală mai mic frate în Hristos,
nevrednic și păcătos,
ieromonahul Dimitrie

ANII ATHEISMULUI

Anii în afara Bisericii. Despre moartea fratelui într'un lagăr japonez. Pomenirea morții.

Athens, 8 Aprilie, 1945

Iubite întru Hristos frate,
Părinte Sofronie – blagoslovește!

Nu știi dacă ai primit scurta mea scrisoare pe care ți-am trimis-o de aci în Octomvrie anul trecut, nu mult după întoarcerea mea din Egipt în Grecia. Am dat-o unuia dintre funcționarii noștri care mergea la Thessalonica, iar el a dat-o unui monah athonit. Dacă nu ți-a ajuns, nu-mi pare rău, căci deși am vrut să te încunoștințez că sânt încă printre cei vii, mi-am descris starea sufletului în culori atât de întunecate, că nu puteam decât să te mâhnesc. În aceasta aveam dreptate, însă doresc să păstrez cu tine, în orice împrejurări, toată legătura duhovnicească ce se va putea, iar în ultimele săptămâni trăiesc o oarecare îmbunătățire lăuntrică.

Îți trimit scrisoarea de față prin noul guvernator al Sfântului Munte, D-nul Papadimitriu, care merge acolo pentru câteva zile. Nu este exclus ca eu însumi să vin la Athos anul acesta, lucru de care te voi înștiința mai nainte tot printr'însul. Despre faptul că te-ai mutat de

la Karulia la Chilia Sf. Treimi, lângă Mănăstirea Sf. Pavel, am aflat prin părintele Cassian Bezobrazov, care mi-a scris din Thessalonice, și de la Haralambie Andreievici Laskaridis, pe care nu demult l-am vizitat. El și soția sa sânt în viață și sănătoși. Îți trimit urări în Hristos.

Te rog totuși să nu vorbești despre mine la Athos. Dacă voiu veni în vară, vreau s'o fac mai mult sau mai puțin neobservat. Ducându-mă în Egipt, în Aprilie, 1941, am intrat în Armata Britanică, am slujit ca ofițer în Marele Stat Major din Cairo și din 1943 am fost delegat al Ambasadei Engleze pentru Guvernul Grec. Acum sânt un civil, un Englez bărbierit, nearătând nimic în comun (în ce privește starea mea exterioară) cu Biserica. Nu vreau să devin un subiect de zvonuri sau ocări din partea aghioriților.

Dacă vrei să-mi scrii, adresa mea este: „Major David Balfour, British Embassy c/o British Consulate, Salonica, Ἀγγλικὸν Προξενεῖον”. Consulatul mi-o va trimite prin avion.

Trei ani am petrecut într'un desăvârșit atheism. Nu demult am primit o telegramă că a murit fratele meu (de istovire treptată, fiind prizonier la Japonezi în Hong Kong).

Am început să mă rog pentru el, să mă gândesc la viața viitoare, din nou am început să cred în ea. Am început, în general, puțin câte puțin, să mă rog în timpul liber. Pomenirea morții, care niciodată nu m'a părăsit în toată vremea războiului și care mi-a slujit drept pretext pentru deznădejde și nerușinare, se

preschimbă mai curând în îndulcire. Roagă-te și tu pentru mine, dacă n'ai oboșit de acum peste măsură nevoindu-te a-mi ajuta sufletul rătăcitor. Cere și rugăciunea părintelui Gherasim; dar cu aceasta insistă ca nimănui să nu vorbească despre mine la Athos.

Nevrednicul tău frate în Hristos,

Ieromonahul Dimitrie

TREZIREA

Despre propria viață. Treptata reîntoarcere la credință. Necredința în dogme. Despre îngustimea cadrelor confesionale. Năzuința către vecinicie.

British Embassy, Athena,
21 Iulie, 1945

Iubite întru Hristos, părinte Sofronie, blagoslo-
vește!

Sânt vinovat înaintea ta că atât de demult nu ți-am scris. Iartă-mă. Și să nu crezi că tăcerea mea se explică prin lipsa de dragoste pentru tine. Din vremea când, în 1941, am devenit un birocrat, întâi în armată, apoi în diplomație, am încetat aproape total, din slăbiciune omenească, să scriu orișicui. Vorba este că șed îndărătul biroului cel puțin șapte ceasuri pe zi, iar uneori până la 9 și la 12 ceasuri, și când mă întorc acasă nu mi arde de scris. Vreau să citesc, să cuget, să mă îndeletnicesc cu muzica, să vorbesc, să mă rog – să mă ocup de orice, doar să nu mă așez iar la masa de scris.

Când ți-am scris ultima oară nădăjduiam să ajung la Athos. Ambasadorului căruia slujesc ca ajutor de translator i-a venit gândul să viziteze Sfântul Munte la Paști, dar nu a reușit să plece din capitală. Încă nădăj-

duiesc, dar nu știu de voi reuși anul acesta. Am adunat câteva lucruri pentru tine, din cele de care mi-ai zis, dar nu am aflat vreun călător căruia să i le pot încredința, și chiar nu știu dacă coletele poștale ajung la voi. Scrie-mi dacă le pot încredința poștei.

Zilele acestea a venit la mine monahul Ștefan, un Grec din Russikon. A părăsit Athosul cu binecuvântarea duhovnicului și igumenului său, dorind să studieze. Mi-a lăsat o impresie foarte bună, chiar umilincioasă, prin blândețea și smerenia sa. Voia să meargă la Ierusalim, lucru greu acum. După o oarecare șovăială, Mitropolitul Forțelor Armate, Panteleimon (fost al Karistiei), care l-a avut subt oblăduire înainte de a se duce la Athos, l-a primit din nou subt aripa lui. Greu să știi în astfel de cazuri ce să sfătuești pe om, să iasă din mediul curat monahal? Cred că este călăuzit de năzuințele cele mai curate, dar teamă mi-e că se va dezamăgi. Scrie-mi dacă-l cunoști și care este părerea ta.

Depărtându-mă de Dumnezeu aproape desăvârșit, fără a găsi satisfacție în contextul lumii, ajunseseam până la o dobitocească nepăsare și la un zbucium neputincios; acum, treptat mă întorc la credința în Dumnezeu, în viața și răspunderea vecinică, și la tânjirea unirii cu Dumnezeu. Aceasta s'a petrecut cu mine într'un chip neorthodox și, după socoteala ta, probabil într'un chip nedorit; despre aceasta deocamdată nu voi povesti. În vremea de față constat că trăiesc o mai adâncă viață de rugăciune decât în mulți din anii vieții mele preoțești nereușite. Nu pot decât să spun că, deși

am rămas orthodox în sensul cultural al cuvântului, adică aflu satisfacție numai în expresia orthodoxă a creștinismului, simțind o înstrăinare de celelalte Biserici, am încetat să cred multor dogme orthodoxe și să încerc a mă conforma cu toată rânduiala dreptslăvitoare. Printr'o luptă lăuntrică mi-am dobândit o oarecare libertate duhovnicească, în care aflu nu o slăbire, ci putere. Prin experiență am ajuns la concluzia că, precum în Catholicism, așa și în Orthodoxie, străduința ca întru toate a mă închide în cadrele exclusiv confessionale pur și simplu slăbește în mine, îndeobște, orice credință religioasă, face ca în conștiința mea relația dragostei lui Dumnezeu și a proniei lui Dumnezeu cu omenirea ca întreg să fie de neînțeles și nereală. Nu pot să mă mai întorc la preoția sau monahismul orthodox, deși doresc adânc să mă îndepărtez de tot de lume. Dar de la aceasta mă reține deocamdată starea mea de supus Englez mobilizat, și mă reține, poate, și un oarecare simțământ de îndatorire față de oameni, simțul datoriei, nesiguranța că o astfel de cale ar fi cea dreaptă pentru mine. Ce anume voi face, deocamdată nu mi-e limpede; dar mai curând voi continua să lucrez îndelung la Ambasadă, încercând să-mi rânduiesc viața personală astfel încât să am puțința de a da cât mai mult timp îndeletnicirilor duhovnicești. Nu știu, oare mă vei înțelege? Mă îndoiesc că vei încuviința. Dar totuși, așa cum ți-am scris și mă citezi în ultima scrisoare pe care de-abia am primit-o, „doresc să păstrez cu tine, în *orice* împrejurări, toată legătura duhovnicească ce se va putea...”

Mă îngrijorez de ceea ce-mi scrii în privința neașezării din punct de vedere exterior. Presupun că apropierea de mănăstire și dependența de ea te împovărează. Dacă ai nevoie de bani ca să te rânduiești, scrie-mi.

Adesea mă gândesc la tine și mă rog pentru tine zilnic. Tare aș vrea să ne revedem. Nu știu, oare schimbarea în convingerile mele, în felul meu de a vieții, nu-ți pricinuieste decât durere și nedumerire? Roagă-te pentru luminarea minții mele. Una singură doresc: să știu adevărul, să trăiesc în Dumnezeu, să mă pregătesc pentru viața vecinică. Viața trece; am 43 de ani. Năzuința de a realiza ceva, în sensul vreunei lucrări theologice sau îndeobște în lume, se depărtează de la mine din ce în ce mai mult; nu am dorința de a deveni cineva sau ceva, în sensul lumesc. Pomenirea morții și „setea adevăratei ființări” nu mă părăsesc. Cu toate acestea, neliniștirea în privința stării sufletului meu, simțământul caracterului tragic al vieții duhovnicești a omului, îngroziri în ce privește mântuirea, simțământul nevoii de asceză și de străduință – toate acestea, de asemenea, m’au părăsit. Lăuntric sânt cât se poate de liniștit; chipul vieții mele este unul de muncă, modest și cu destulă trezvie, dar deloc ascetic; năzuința mea mai presus de toate este de „a intra înlăuntru”, așa cum și tu scrii despre sineți. Însă mă îndeletnicesc cu aceasta în chip liniștit, măsurat, flegmatic. Poate că m’am întors la firea mea englezească, lucru de care nu mi pare rău, căci nu există libertate lăuntrică și adevărată cunoaștere de sine în a încerca să te adaptezi unui fel de a fi străin, a te preface exterior a fi Rus sau

Grec. Poate vei zice că sânt în înșelare și rătăcire. Sânt gata să-ți ascult cu luare-aminte părerea.

Aștept scrisoarea ta. Aș dori să avem o corespondență, deși eu însumi greu mă pun pe scris... Roagă-te, roagă-te pentru mine, păcătosul.

Al tău frate întru Hristos, care acum iarăși mă numesc David, dar pentru tine încă

Dimitrie

ÎNCEPĂTORUL

*„Atacul-apărarea” teologică a părintelui Sofronie.
Despre treptata reîntoarcere. Pronia nelipsită a
lui Dumnezeu.*

Athena, 16 Octomvrie, 1945

Iubite întru Hristos frate, părinte Sofronie, blagoslovește!

Întorcându-mă nu demult de la Londra, unde plecasem pe 7 Septemvrie, am găsit lunga ta scrisoare...¹ Bine că n'ai venit aci să vorbești cu mine. Nu numai că aș fi lipsit dacă veneai în Septemvrie, dar dacă ai vedea cât sânt de ocupat, adică ziua *întreagă* și uneori jumătate din noapte, ai înțelege că aproape niciodată nu am timp să vorbesc îndelung cu nimeni. Pe lângă aceasta, unde ai fi trăit, cu ce te-ai fi hrănit, și cum te-ai fi întors? Deși nu îndrăznesc să făgăduiesc hotărât nimica, voi încerca să vin la tine în Noiembrie. Nu te îngrijora, nu părăsi Athosul unde respiri un aer curat duhovnicesc.

Scrisorile tale mi-au fost de folos, deși nu-ți voi ascunde că mi-au dat impresia că tu însuși nu ești deplin sigur în propriile-ți convingeri, ci scrii, în parte,

---

¹ Scrisoarea nr. 28 a părintelui Sofronie, din 22 August, 1945.

pentru a te convinge pe sineți. Atacul este cea mai bună apărare. Vădit te-ai smintit de mine. Însă nicicum nu voiesc să te conving: am scris numai cu intenția de a mă explica și de a mă spovedi duhovnicește. Nu este nevoie să te îngrijorezi pentru mine.

Nu vreau să-ți fiu pricină de întristare. Se desfășoară un proces în sufletul meu, și deși nu cred că felurile noastre de a vedea lumea vor coincide vreodată deplin câtă vreme trăim pe pământ (căci către același țel mergem, chiar dacă pe căi diferite), dar totuși, când am primit ultima scrisoare mă aflu deja mai aproape de tine, și cele ce ai scris erau de acum, în parte, de prisos.

Niciodată nu voi înceta a te privi ca fiind o parte prețioasă a propriului meu suflet. M'am obișnuit să caut către tine ca și către învățătorul și sfătuitorul meu duhovnicesc. Domnul m'a adus la tine când a fost nevoie, iar tu mi-ai dat, fără a cruța, acele multe pe care le-ai primit de la El. Dar, cu toată această sinceră dragoste și recunoștință, eu nu pot să-ți urmez întru toate. Ți-am fost o povară aproape de nepurtat, dar acum te-ai slobozit de ea. Nu te chinui în privința mea: ia de pe sineți această povară și nu încerca să o porți. Înaintea lui Dumnezeu dau mărturie că anul acesta mi s'a dat o nouă și binefăcătoare povățuire, și mai neașteptată, și pe o cale mai vădit din dumnezeiasca Proemie decât când m'am întâlnit cu părintele Siluan în port, iar el mi-a prezis că voi afla și pe altcineva, care s'a dovedit a fi tu. Cum s'a petrecut aceasta, nu-ți pot scrie acum, că nu am dreptul. Nu-ți pierde însă credința

în Pronia lui Dumnezeu chiar și pentru mine, păcătosul. Fi-mi frate și doritor de bine, împreună-călător și rugător, dar nu te întrista cu nedumerirea și cu simțământul răspunderii pentru mine.

Cu mult din ceea ce ai scris sânt de acord: de pildă, că mă aflu doar „la început”, că până acum am rămas doar un „ἀρχάριος”¹. Sânt de acord în privința ascetismului „negativ”, însă port o povară de muncă atât de grea, încât sânt nevoit să o socotesc ca fiind mica mea nevoie: ea, în orice caz, mă lipsește și de puțința, chiar de aș dori-o, de a mă distra mult ca „om de societate” și a mă îndulci de lume.

Crede în dragostea mea și nu te sminti de tăcerea mea. Neavând eu însumi vreme să scriu, mă tem că-mi vei scrie un întreg șir de scrisori lungi la care îndelung nu voi răspunde și că aparenta mea indiferență te va amări. Căci nu pot să scriu mult și nu o voi face...

Adesea mă gândesc la tine, adesea mă rog. Doresc să te văd.

Nevrednic, mai micul tău frate,

David-Dimitrie

---

¹ Începător (în gr.).

CUPRINS

ÎNAINTE CUVÂNTARE.....	5
------------------------	---

Partea întâi DUMNEZEIASCA CHEMARE

Scrisoarea 1: IEȘIREA DIN CATHOLICISM.....	43
Scrisoarea a 2-a: ÎN PRIDVORUL DREPTEI-SLĂVIRI.....	56
Scrisoarea a 3-a: ÎNDOIELI.....	68

Partea a doua PRIMIREA ORTHODOXIEI

Scrisoarea a 4-a: NOUL ÎNCEPUT.....	73
Scrisoarea a 5-a: CALEA DE CRUCE A ORTHODOXIEI.....	79
Scrisoarea a 6-a: DESPRE TEMEIURILE VIEȚII DUHOVNICEȘTI.....	92
Scrisoarea a 7-a: ȘTIINȚA ASCULTĂRII.....	113
Scrisoarea a 8-a: LUCRAREA MÎNȚII.....	132
Scrisoarea a 9-a: MONAHISMUL ȘI DUREREA MAMEI.....	143
Scrisoarea a 10-a: AJUNUL TUNDERII.....	150
Scrisoarea a 11-a: DESPRE STAREȚUL SILUAN.....	152
Scrisoarea a 12-a: POCĂINȚA - TEMEIUL LUCRĂRII DUHOVNICEȘTI.....	183
Scrisoarea a 13-a: SPORIREA DUHOVNICEASCĂ.....	191
Scrisoarea a 14-a: DRAGOSTEA CA ȚEL AL NEVOINȚEI.....	209

Cuprins

Partea a treia ÎNCERCĂRI

Scrisoarea a 15-a: NECAZURILE - SEMNUL DUMNEZEIEȘTI ALEGERI.....	217
Scrisoarea a 16-a: DESPRE FAMILIE.....	222
Scrisoarea a 17-a: TUNDERA.....	229
Scrisoarea a 18-a: O ISPITĂ TRĂITĂ.....	232
Scrisoarea a 19-a: VIAȚA CREȘTINĂ ESTE NEVOINȚĂ.....	238
Scrisoarea a 20-a: HOTĂRĂREA STAREȚULUI SILUAN.....	248
Scrisoarea a 21-a: NEVOINȚA DRAGOSTEI LUI HRISTOS.....	250
Scrisoarea a 22-a: DESPRE VIAȚĂ, MOARTE ȘI VECINICIE.....	254

Partea a patra RUPTURA

Scrisoarea a 23-a: „FIE SĂ TRĂIASCĂ DUPĂ SINE”	261
Scrisoarea a 24-a: VOIA LUI DUMNEZEU CE DUCE LA GOLGOTHA.....	271
Scrisoarea a 25-a: DESPRE ADEVĂRATUL MONAHISM.....	275

Partea a cincea ÎN AFARA BISERICII

Scrisoarea a 26-a: PENTRU PACEA ÎNTREGII LUMI.....	289
Scrisoarea a 27-a: DESPRE LIBERTATEA SUFLETULUI ȘI CĂTUȘELE BISERICESTI.....	293
Scrisoarea a 28-a: DESPRE CONȘTIINȚA DOGMATICĂ DREPTSLĂ VITTOARE.....	298

Cuprins

Scrisoarea a 29-a: CRUCEA LUI HRISTOS.....	311
---	-----

Epilog

Scrisoarea a 30-a: DUMNEZEU DRAGOSTE ESTE.....	315
---	-----

Anexa I DIN SCRISORILE PĂRINTELUI SOFRONIE

1. DESPRE ASCULTARE ÎN LIPSA DUHOVNICULUI.....	319
2. DESPRE HAR ȘI DESPRE CELE SUFLETEȘTI-DUHOV- NICEȘTI.....	326
3. DESPRE DUMNEZEIESCUL HAR ȘI LIBERTATEA OMULUI.....	331
4. DESPRE POCAÎNȚĂ.....	339
5. DESPRE CUM TREBUIE SĂ NE NEVOIM CU MINTEA.....	344
6. DESPRE ÎNSEMNĂTATEA MINUNII.....	348
7. DESPRE DUMNEZEIASCA ÎNTRUPARE.....	353

Anexa II DIN SCRISORILE LUI D. BALFOUR

1. DUHOVNICUL NU ESTE UN ORACOL.....	359
2. DE SINE ÎNSUȘI.....	365
3. DESPRE IOAN AL CRUCII.....	372
4. ÎNDRĂZNEȘTE!	379
5. ANII ATHEISMULUI.....	392
6. TREZIREA.....	395
7. ÎNCEPĂTORUL.....	400

